

Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка
Наукове товариство студентів, аспірантів, докторантів і
молодих учених Глухівського НПУ ім. О. Довженка

**ІХ ГЛУХІВСЬКІ НАУКОВІ
ЧИТАННЯ – 2019.
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
СУСПІЛЬНИХ ТА
ГУМАНІТАРНИХ НАУК**

*Матеріали науково-практичної
інтернет-конференції
молодих учених і студентів
з міжнародною участю*

25-29 листопада 2019

м. Глухів:
Глухівський НПУ ім. О. Довженка
2019

УДК 378.4(477.52-21) ГНПУ (082) : [1+3+5+7/9] (082)
Г 55

Друкується за рішенням ученої ради Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (протокол № 4 від 27.11.19 р.)

Редколегія випуску:

Головний редактор: кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка **Зінченко В.П.**

Члени редколегії:

Вовк Б.І., голова ради Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених факультету технологічної і професійної освіти.

Журавель А.В., відповідальна за НДР студентів кафедри психології та кафедри соціальної педагогіки, соціальної роботи;

Кабиш М.Ю., голова ради Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених факультету філології та історії;

Конопля В.О., голова ради Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених факультету природничої і фізико-математичної освіти;

Марєєва Т.В., голова ради Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених факультету дошкільної освіти;

Мозуль І.В., голова ради Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених факультету початкової освіти;

Глухівські наукові читання – 2019. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук : **Г 55** матеріали ІХ науково-практичної інтернет-конференції молодих учених і студентів з міжнародною участю, 25-29 листопада 2019 року. – Глухів, 2019. – 228 с. URL : <http://new.gnpu.edu.ua/uk/nauka/naukove-tovarystvo-studentiv-aspirantiv-doktorantiv-ta-molodykh-vchenykh.html>

УДК 378.4(477.52-21) ГНПУ (082) : [1+3+5+7/9] (082)

Погоджуючись взяти участь у конференції, автор (автори) та їх наукові керівники несуть відповідальність за достовірність викладеного матеріалу та висловлюють згоду на опублікування матеріалів своїх доповідей у мережі Інтернет.

Роботи друкуються в авторській редакції.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЇ, РЕГІОНУ

Гасич В. СУЧАСНІ ОРІЄНТИРИ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	9
Чубун В.О. РЕГІОНАЛЬНА НЕРІВНІСТЬ	11

СЕКЦІЯ 2. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ, НАУЦІ І ТЕХНІЦІ

Базиль С.М. ВИКОРИСТАННЯ САД-СИСТЕМ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ	13
--	----

СЕКЦІЯ 3. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЧИХ І СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТЕХНОЛОГІЙ, ТЕХНОЛОГІЙ МАШИН І МАТЕРІАЛІВ

Кириленко М.Є. СПОСОБИ ВОГНЕЗАХИСТУ СТАЛЕВИХ КОНСТРУКЦІЙ БУДІВЕЛЬ.....	15
Семеренко Р.І. СТАЛЕВІ КОНСТРУКЦІЇ ІЗ ТОНКОСТІННИХ ПРОФІЛІВ У СУЧАСНОМУ БУДІВНИЦТВІ.....	17
Фурман Д.В. ІННОВАЦІЙНІ ТЕКСТИЛЬНІ МАТЕРІАЛИ У ПРОЕКТУВАННІ І ВИГОТОВЛЕННІ СПЕЦОДЯГУ	19
Кучинський Д.А. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА	21

СЕКЦІЯ 4. ПРАВОЗНАВСТВО

Пузік М.В., Войтенко М.Р. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ (1990 – 1996).....	23
Клепець О. О ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ОСОБИ В УКРАЇНІ: ІНСТИТУТ ОМБУДСМЕНА.....	25
Лобода Д. М. ВІДОБРАЖЕННЯ ПАРТИЗАНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОТИ ВІЙСЬК НАПОЛЕОНА В МЕМУАРИСТИЦІ ВІЙСЬКОВИХ	28
Захарченко А. В. РОЗБУДОВА ТА ПОВНОВАЖЕННЯ ВИКОНАВЧОЇ ГІЛКИ ВЛАДИ ЗА ДОБУ ГЕТЬМАНА П. СКОРОПАДСЬКОГО (КВІТЕНЬ – ГРУДЕНЬ 1918 Р.): ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ.....	30
Станицька К. ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ШКІЛЬНОГО ОФІЦЕРА ПОЛІЦІЇ.....	33
Балабанов С. В. РОЛЬ І СТАТУС ЦЕРКВИ У ДЕРЖАВІ І СУСПІЛЬСТВІ.....	35
Зима М. О. ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ПРАВОВИХ КОЛІЗІЙ АБО ПОНЯТТЯ ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ	36
Бихова Д. Ю. СУДОВА РЕФОРМА 1864 РОКУ В УКРАЇНІ	37

Кащенко В. М. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК КОМЕРЦІЙНИХ СУДІВ В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ.....	39
Головащук А. ПРАВА ЛЮДИНИ І ДЕМОКРАТІЯ	42
Коліснюк А. А. ПОНЯТТЯ, РІЗНОВИДИ ТА МІРИ ЗАПОБІГАННЯ ВЧИНЕННЯМ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ НЕПОВНОЛІТНИМИ ОСОБАМИ	44
Бурда І. О. СУДОУСТРІЙ У ДОРЕФОРМЕНИЙ ПЕРІОД.....	46
Бондарчук М. Ю. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРАВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	47
Григор'їчева К. М. ОРГАНИ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ	49
Гринь Д. І. ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ.....	52
Сердюк О. Ю. ПРОБЛЕМА ВИНИКНЕННЯ ДЕРЖАВ У СУЧАСНОМУ СВІТІ	54
Шустерук В. І. ПРАВОВА ДЕРЖАВА – ПОНЯТТЯ Й ОСНОВНІ ОЗНАКИ.....	56

СЕКЦІЯ 5. УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО І ВИКЛИКИ ГЛОБАЛЬНОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ: СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ

Князєва А. Г. СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ РІЗНИХ КАТЕГОРІЙ НАСЕЛЕННЯ...	57
Корчова А. С. АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ВИЩОЇ ШКОЛИ ЯК ОСТАНЬОГО ІНСТИТУТУ НА ШЛЯХУ СТАНОВЛЕННЯ ПОВНОЦІННОГО ЧЛЕНА СУСПІЛЬСТВА	59
Петренко Н. М. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ШКОЛАХ ДЛЯ ДОРОСЛИХ НА СУМЩИНІ У 20-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ	60

СЕКЦІЯ 6. ПЕДАГОГІКА: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Гаврилов І. П. КРИТЕРІЇ І РІВНІ СФОРМОВАНOSTІ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ	62
Гриценко А. П. ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	65
Карась О. Д. МОВЛЕННЄВА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ІЗ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА.....	67
Синиця Н. О., Синиця Д. О. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ	68
Паршикова О. К. ЗАСТОСУВАННЯ КВАЛІМЕТРИЧНИХ МОДЕЛЕЙ ДЛЯ ОЦІНКИ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКІВ ОСВІТНІХ УСТАНОВ.....	70
Тищенко Л. І. ІНКЛЮЗИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: СУТНІСТЬ ТА СКЛАДОВІ.....	74
Чайка О. М. ПРОБЛЕМА ХУДОЖНЬОГО СПРИЙМАННЯ ТВОРУ НА УРОЦІ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	76
Шейко Г. Д. ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ ПРОФЕСІЙНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ.....	78

СЕКЦІЯ 7. ПСИХОЛОГІЯ

Богуца Ю.М. ВПЛИВ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ НА ФОРМУВАННЯ СВІДОМОСТІ ДОШКІЛЬНИКА.....	80
Капоріна О.В. ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ТРЕНІНГОВИХ ЗАНЯТЬ.....	82
Сильченко А.А. ОСОБЛИВОСТІ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО ШЛЮБНО-СІМЕЙНИХ СТОСУНКІВ.....	84
Харитоненко А. І. ВПЛИВ БАТЬКІВСЬКОЇ ДЕПРИВАЦІЇ НА РІВЕНЬ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТИВНОСТІ.....	86

СЕКЦІЯ 8. ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Черненко А. ОДНОСКЛАДНІ ОЗНАЧЕНО-ОСОБОВІ РЕЧЕННЯ В ЕПІСТОЛЯРІЇ О. ДОВЖЕНКА.....	88
Безкоровайна В.В. ХУДОЖНІЙ СВІТ МАЛОЇ ПРОЗИ ВІЛЬЯМА ФОЛКНЕРА	90
Волощук А. В. ЛЕКСЕМА «БОГ» В ІДІОСТИЛІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА.....	91
Гаврильчук А.В. ГРИГІР ТЮТЮННИК ЯК ЖИВОПИСЕЦЬ ПРАВДИ І КРАСИ.....	93
Гриценко О. О. АКТУАЛІЗАЦІЯ ҐЕНДЕРНИХ ПРОБЛЕМ У ПОВІСТІ «ГОРОДЯНКА» Л. ЯНОВСЬКОЇ.....	96
Лисиця П. П. СЕМАНТИКО-ДЕРИВАЦІЙНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЕКСПРЕСИВНОСТІ В ПІСЕННОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ ПІСЕНЬ ВОЄННОЇ ТЕМАТИКИ).....	98
Корчова О. ХУДОЖНЬО-СТИЛЬОВІ ДОМІНАНТИ МАЛОЇ ПРОЗИ Е. ГЕМІНҐВЕЯ.....	100
Сміян М. БЕЗСПОЛУЧНИКОВІ СКЛАДНІ РЕЧЕННЯ З ОДНОТИПНИМИ ЧАСТИНАМИ В ІДІОСТИЛІ В. ШЕВЧУКА.....	103
Качур Н. СКЛАДНОСУРЯДНІ РЕЧЕННЯ ІЗ ЗІСТАВНО-ПРОТИСТАВНИМИ ВІДНОШЕННЯМИ В ТВОРЧОСТІ В. ШЕВЧУКА	105
Назаренко А. РИСИ ГЕРОЯ-МАРГІНАЛА В РОМАНІ КНУТА ГАМСУНА «ПАН».....	106
Недобуга А. Ю. РОЛЬ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ У РОЗУМІННІ ІМПЛІЦИТНОГО ЗМІСТУ	108
Сальник Я. В. «КАФКІАНСЬКИЙ СВІТ» У РОМАНІ «ПРОЦЕС» Ф. КАФКИ.....	110
Самофал А. С. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ МОВНОЇ КОМПРЕСІЇ	112
Висоцька Л. А. МІФОЛОГЕМИ Й ДЕМОНОЛОГЕМИ У ТВОРЧОМУ ДОРОБКУ ДАРИ КОРНІЙ.....	113
Мартинюк Х. М. ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТВОРІВ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА.....	116
Шевченко К. М. ПОГЛЯДИ ЛІНГВІСТІВ НА ПОНЯТТЯ СТИЛІСТИЧНОЇ МАРКОВАНOSTІ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ.....	117
Васюк Д. А. ФЕМІНІТИВИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ	119
Кандиба К. С. ФРАЗЕОЛОГІЗМИ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ.....	121
Ємельяненко М. О. ТИПИ МОВНОГО ЗАПЕРЕЧЕННЯ	123
Радченко Т. О. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ЛЕКСИКА В РОМАНАХ І. БАГРЯНОГО.....	124
Чмихун Н. О. ЗНАЧЕННЯ МЕТАФОРИ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ.....	126
Руденко О. О. ПОСТМОДЕРНІЗМ ЯК СВІТОГЛЯДНО-МИСТЕЦЬКИЙ НАПРЯМ У ЛІТЕРАТУРІ	128
Фесенко А. О. ТЕМА ІНТЕЛІГЕНЦІЇ В МАЛІЙ ПРОЗІ Б. ЛЕПКОГО	130

Шоколенко К. Ю. ВИЗНАЧЕННЯ КОНЦЕПТУ В СУЧАСНІЙ ЛІНГВОКОНЦЕПТОЛОГІЇ.....	132
Цьомка О. ДОЛЯ «ВТРАЧЕНОГО ПОКОЛІННЯ» НА СТОРІНКАХ ТВОРІВ Ф. С. ФІЦДЖЕРАЛЬДА	134
Кірсєва К. М. МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ САМОСТІЙНИХ ЧАСТИН МОВИ: ТРАДИЦІЇ І НОВАЦІЇ.....	136
Савченко Н. О. ФОРМУВАННЯ СТИЛІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ.....	138

СЕКЦІЯ 9. ЛІНГВІСТИКА (АНГЛІЙСЬКА, НІМЕЦЬКА МОВИ). МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Cihat Atar, Cahit Erdem THE ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF CORPUS LINGUISTICS AND CONVERSATION ANALYSIS IN SECOND LANGUAGE STUDIES...	140
Ломакіна Д.С. ЗАПОЗИЧЕННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАД.....	146
Tetiana Marchenko SEMANTIC FIELD AND ITS STRUCTURE.....	147
Мацак В. В. МУЛЬТИМЕДІЙНІ ПРЕЗЕНТАЦІЇ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	149
Мироненко О. О. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ І РОЛЬ МОТИВАЦІЇ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	151
Тарасюк А. Е. СИНТАГМАТИЧНІ ВІДНОШЕННЯ ПРИКМЕТНИКІВ ЗІ ЗНАЧЕННЯМ ФІЗИЧНОГО РОЗМІРУ З ІМЕННИКАМИ	153
Трухан А. В. ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ МОВЛЕННЄВОЇ АКТИВНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ	155

СЕКЦІЯ 10. БІОЛОГІЯ, ЕКОЛОГІЯ, ЕКОЛОГО-КРАЄЗНАВЧА ОСВІТА, ОХОРОНА ПРИРОДИ

Петров О. А. ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВОДНИХ РЕСУРСІВ СУМЩИНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	156
Kharytonenko A. I. HORMONES.....	158

СЕКЦІЯ 11. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА, СПОРТ, ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ

Гаркавіна С. М. ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ ГІМНАСТИКОЮ.....	160
Гречаник О. С. РУХОВА АКТИВНІСТЬ ТА ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....	161
Зима М. О. РАЦІОНАЛЬНЕ ХАРЧУВАННЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СТУДЕНТСЬКОГО ЖИТТЯ.....	163

СЕКЦІЯ 12. ТЕХНОЛОГІЧНА ОСВІТА

Амеліна А. Ю. МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ОБОВ'ЯЗКОВО-ВИБІРКОВОГО МОДУЛЯ «ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВЕ МИСТЕЦТВО»	165
Коротигіна О. О. ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ.....	167
Омелечко Є. А. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ВИГОТОВЛЕННЯ КОМПЛЕКТУ ДЕРЕВ'ЯНИХ ІГРАШОК	169
Шпак М. І. ТРИВИМІРНА ГРАФІКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПРОСТОРОВОГО МИСЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ.....	171
Гребеник А. О. ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК МОДЕЛЬ ЕФЕКТИВНОЇ ПІДГОТОВКИ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ.....	172
Наконечний Ю. М. ПРОЄКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЇХНЬОЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....	174
Павлюк В. В. ВИКОРИСТАННЯ ІКТ У ПРОЦЕСІ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ	176

СЕКЦІЯ 13. ПОЧАТКОВА ОСВІТА

Голубенко С. М. ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ – ПІДХІД, ЩО БАЗУЄТЬСЯ НА РОЗУМІННІ ЦІЛІСНОЇ КАРТИНИ СВІТУ У ДІТЕЙ	177
--	-----

СЕКЦІЯ 14. ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

Авраменко Д. І. ВИХОВАННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	179
Антипенко А. В. ПРИЧИНИ АГРЕСИВНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	181
Гниденко С. В. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПОЗИТИВНИХ ЕМОЦІЙ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	183
Деденок Л. В. ВРАХУВАННЯ РІЗНИХ ТИПІВ ТЕМПЕРАМЕНТІВ У РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	185
Забаренко А. О. ПРОБЛЕМИ ТА УМОВИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	186
Кривонос І. Д. ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	188
Лисенко Т. А. РОЗВИТОК КОМУНІКАбельНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ГРИ	190
Михайленко Т. М. ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО СЕНСОРНІ ЕТАЛОНИ У МОЛОДШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБОМ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ.....	192
Нікітіна Я. А. ФОРМУВАННЯ ЕВРИСТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗАСОБАМИ ТРВЗ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	194
Пустинник Т. Г. ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ РИС У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	196
Ракоїд В. В. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ЛІДЕРСТВА У ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ	198

Синегуб К. А. СОЦІАЛЬНІ ЕМОЦІЇ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	199
--	-----

СЕКЦІЯ 15. ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

Абрамчук К. С. ВИХОВАННЯ У МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ІСТОРІЇ І СЬОГОДЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО КОСТЮМА	201
Боднар В. О. ОПЕРАЦІЙНО-КОМПЛЕКСНА СИСТЕМА ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ТА ЇЇ МІСЦЕ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ	203
Гавриленко В. М. ВИКОРИСТАННЯ ТЕСТІВ ЯК ЗАСОБУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ УЧНІВ П(ПТ)ЗО	205
Заїка А. О. ЦИФРОВА КУЛЬТУРА МАЙСТРА ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ	207
Личова Т. Ю. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ АГРОІНЖЕНЕРІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ	209
Маринченко Є. О. СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ГАЛУЗІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА	212
Сорока В. В. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ АВТОТРАНСПОРТНОГО ПРОФІЛЮ	214
Бикова Т. Б. ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ШВЕЙНОГО ПРОФІЛЮ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ	216
Вовк Б. І. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ КОМПЛЕКСІВ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ	218
Забіяка А. О. МІСЦЕ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ	220
Ігнатенко К. В. СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ	222
Максимович О. М. ВИКОРИСТАННЯ ДІЛОВИХ ІГОР НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ	223
Петьорін А. Д., Козачанська Я. С. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ БУДІВЕЛЬНОГО ПРОФІЛЮ	224
Федотенко С. Р. ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ КОЛЕДЖІВ	227

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЇ, РЕГІОНУ

УДК: 330

Гасич В. –

студентка 31 Ф групи

професійно-педагогічного коледжу

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Земка О.В. – кандидат педагогічних наук,

викладач професійно-педагогічний коледж

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

СУЧАСНІ ОРІЄНТИРИ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Науково-технічний прогрес нестримно проникає в усі сфери життя, змінює способи спілкування й організації праці, форми навчання і дозвілля. Сучасні технології суттєво впливають на розвиток бізнесу і державного управління, сприяють зростанню якості життя, появі нових форм соціалізації людей та їх комунікації. Цифрова економіка як система закономірних взаємовідносин між людьми у сфері виробництва, розподілу, обміну та споживання товарів та послуг, яка ґрунтується на використанні цифрових інформаційно-комунікаційних технологій, є пріоритетним напрямом розвитку передових країн світу.

Аналізуючи сутність цифрової економіки, науковці виокремлюють такі її основні підсистеми: інфраструктура електронного бізнесу (digital-enabling infrastructure), що складається з устаткування, програмного забезпечення, телекомунікаційних мереж, необхідних для успішного здійснення господарської діяльності; електронний бізнес як реалізація підприємницьких цілей з використанням Інтернет-технологій; електронна комерція (e-commerce), що розглядається як сукупність фінансових і торговельних транзакцій, здійснюваних з використанням можливостей комп'ютерної системи. Разом з тим, бюро економічного аналізу Міністерства торгівлі США невід'ємним системотвірним елементом цифрової економіки вважає digital media, тобто користувачів цифрової економіки, які активно сприяють розбудові нової моделі економічного устрою суспільства [4, с. 177].

На переконання О. Риженка, В. Фіщука, українцям слід переймати позитивний досвід Ізраїлю, Німеччини, Великобританії, Швеції, Естонії, Ірландії щодо цифровізації всіх сфер життєдіяльності суспільства та насамперед галузей економіки. Адже ROI інвестування в цифрові технології сягає 500 %. До безперечних переваг комплексної цифровізації можна віднести збільшення ВВП у цих країнах на 20 %, а кумулятивний ефект упродовж п'яти років після започаткування цифрових трансформацій становить 12-14 % зростання ВВП кожного року [3].

Гальмування в процесах переходу України на масштабні цифрові технології фахівці вважають небезпечним для національної економіки, тому в травні 2013 р. Кабінетом Міністрів України було схвалено «Стратегію розвитку інформаційного суспільства в Україні» [2]. З-поміж основних напрямів реалізації Стратегії передбачено

перетворення у сфері е-економіки, спрямовані на розвиток електронної економічної діяльності за допомогою ІКТ. Акцентується увага на необхідності створення умов для: розвитку конкурентоспроможних високотехнологічних галузей(засобів обчислювальної техніки, радіоелектроніки, телекомунікаційного устаткування і програмного забезпечення, високотехнологічного машинобудування); розвитку електронного ринку; стимулювання створення сучасних підприємств з виробництва високотехнологічного обладнання та продукції; збільшення обсягів експорту; максимально ефективного використання об'єктів інтелектуальної власності.

Одним з базових чинників формування е-економіки є розвиток електронного бізнесу. На сьогодні в Україні активно застосовуються інструменти електронної торгівлі, електронної звітності підприємців відповідним державним органам, надання електронних послуг у сфері медицини, освіти, дистанційного обслуговування клієнтів у банківській системі, укладаються угоди з використанням цифрових підписів. Належна увага приділяється забезпеченню інформаційної безпеки, інтеграції національної платіжної системи з міжнародними платіжними системами. Застосування цифрових технологій в агропромисловому комплексі дає змогу підприємствам збільшувати ROI від 30% до 90%.

Орієнтуючись на цифровізацію, в червні 2015 р. наша країна приєдналась до Декларації першого засідання міністрів «Східного партнерства ЄС» з питань цифрової економіки. На першому засіданні Панелі HDM Тематичної платформи «Економічна інтеграція та наближення до політик ЄС» (18-19 листопада 2015 р., м. Брюссель), спрямованої на зближення та гармонізацію цифрових ринків зацікавлених країн-членів ЄС та Східного партнерства, було окреслено пріоритетні напрями реалізації міжрегіональних проектів на основі міжнародних та загальноєвропейських стандартів. До шести основних напрямів віднесено: електронну комерцію для малого та середнього бізнесу, надання електронних митних послуг, електронну ідентифікацію, мережеву та інформаційну безпеку, кібербезпеку, навички у сфері цифрових технологій та правил надання телекомунікаційних послуг. Також було розроблено такі додаткові напрями, як інфраструктура для здійснення наукових досліджень, електронна торгівля, електронні послуги охорони здоров'я, електронна логістика та цифрові транспортні коридори. За результатами зустрічі, за Україною було закріплено напрям діяльності щодо правил надання телекомунікаційних послуг [1].

Отже, на сьогодні вже зроблено значні кроки в напрямі розбудови цифрової економіки України. Поступовий перманентний процес реалізації цифрового потенціалу позитивно впливає на розвиток підприємництва, державного управління економікою, сприяє підвищенню якості життя, створює синергетичний ефект загального соціально-економічного піднесення рівня розвитку українського суспільства.

Література:

1. Панель Східного партнерства «Гармонізація цифрових ринків». Офіційний веб-портал «[Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації](https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=371&language=uk)». URL: <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=371&language=uk> (дата звернення: 21.05.2019).
2. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні. Документ 386-2013-р, чинний, поточна редакція. Прийняття від 15.05.2013. URL : <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 21.05.2019).

3. Риженко О., Фіщук В. Як цифрова економіка змінить Україну. *Економічна правда*. 16.01.2018. URL : <https://www.epravda.com.ua/columns/2018/01/16/633057/> (дата звернення : 21.05.2019).

4. Чмерук Г.Г. Концептуальні підходи до визначення цифрової економіки. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. 2018. № 5(48).С. 175-178.

УДК 332

Чубун В.О. –

студент 31 Ф групи

професійно-педагогічного коледжу

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Колтакова М.Ю. – викладач спецдисциплін

з економіки професійно-педагогічного коледжу

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

РЕГІОНАЛЬНА НЕРІВНІСТЬ

Тема, яка завжди буде актуальна як у великих, так і в невеликих країнах, в міжнародних зіставленнях і на місцевому рівні – регіональна нерівність. Це не лише унікальна проблема для України, вона також присутня в найрозвиненіших країнах Європи. Наприклад, в Німеччині існують значні відмінності між економічно сильними регіонами на півдні і заході і економічно слабкішими регіонами на сході. У Італії, проте, сильні регіони зосереджені на півночі і навколо Риму, тоді як південні регіони відстають у своєму розвитку. Проте, у більшості випадків, звичайно, менш забезпечена людина або країна сподіваються стати багатішими. Крім того, в ім'я соціально-економічної стабільності зусилля країн або їх альянсів по скороченню розриву між багатими і бідними країнами і населенням завжди актуальні.

Щодо України, прослідковуємо частки валового регіонального продукту за 2017 рік (Рис. 1), де лідер – місто Київ, певну конкуренцію складає Дніпропетровська область. Інші великі міста значно відстають.

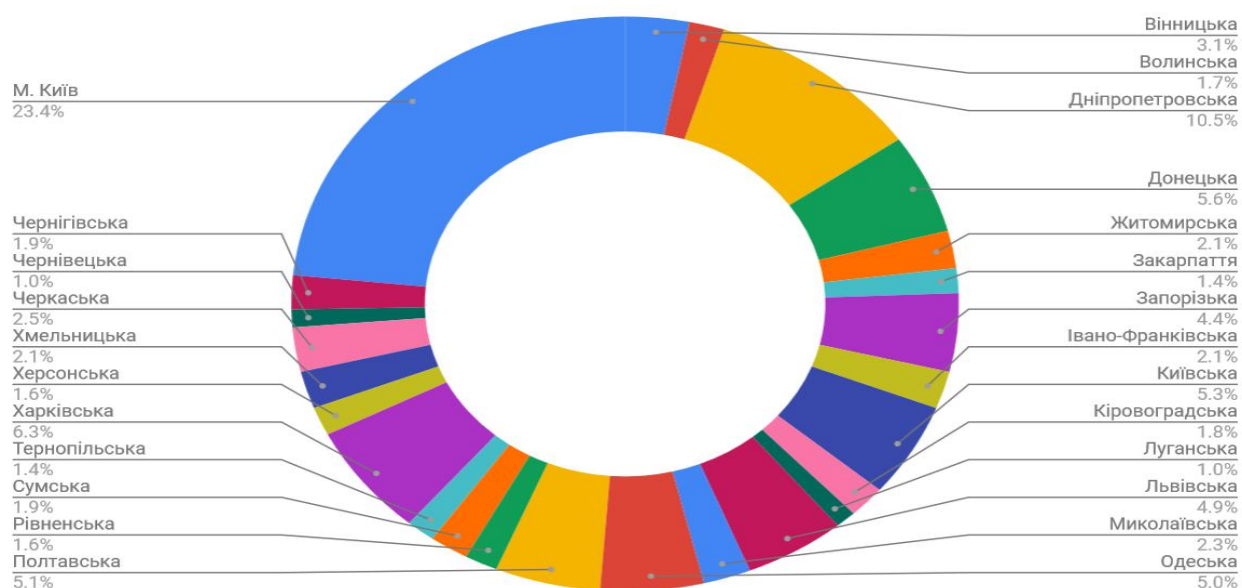

Рис.1 Частка валового регіонального продукту в регіонах України, 2017

Внаслідок втрати Криму та міста Севастополя, частин Донецької та Луганської областей нерівність лише посилилась, але не суттєво. Тільки Донеччина мала високі частки у загальному валовому продукті.

Але це не означає, що високий валовий регіональний продукт дає вищий показник щодо життя населення в кожному населеному пункті регіону, ніж в інших регіонах. Так, наприклад, різниця в частках ВРП між Київською областю (5,4%) і Києвом (23,4%) добре прослідковується. Інший, не менш важливий показник – заробітна плата (Табл. 1).

Таблиця 1

Середнямісячна зарплата по регіонах України в 2019 р. (грн.)

2019	липень	серпень	вересень
Україна	10971	10537	10687
Вінницька	10278	9243	9504
Волинська	9183	8747	8858
Дніпропетровська	11286	11002	11078
Донецька	12010	11937	11907
Житомирська	9055	8608	8743
Закарпатська	9577	9062	9441
Запорізька	10924	10462	10497
Івано-Франківська	9499	8890	9017
Київська	11567	10999	11166
Кіровоградська	8898	8415	8846
Луганська	9291	8938	9187
Львівська	9729	9380	9645
Миколаївська	10328	9908	10193
Одеська	9473	9319	9312
Полтавська	10163	9817	10501
Рівненська	9446	8848	9059
Сумська	9097	8749	8855
Тернопільська	8824	8183	8441
Харківська	9453	9066	9521
Херсонська	8547	8329	8352
Хмельницька	9069	8617	8646
Черкаська	9658	8868	8939
Чернівецька	8585	8017	8338
Чернігівська	8653	8448	8476
м.Київ	16249	15694	15626

- без урахування окупованих територій (Криму, Севастополя, частини Донбасу)

І знову Київ відрізняється від інших міст. Тому і рівень доходів у столиці сильно викривлює середню заробітну платню по Україні, показуючи віддалення від реалій таких областей, як Херсонська, Чернівецька, Чернігівська.

До розвитку регіональної рівності в країні можна підійти з відновленням реальної економіки у слабких регіонах та великих містах, орієнтуючись на прогресивні практики країн Європейського Союзу, які своїми програмами підтримують бідніші регіони.

Література:

1. Середня зарплата в Україні : веб-сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/average/> (дата звернення: 10.11.2019).
2. Валовий регіональний продукт : веб-сайт. URL: http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/04/zb_vrp_2017.pdf (дата звернення: 15.11.2019).

СЕКЦІЯ 2. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ, НАУЦІ І ТЕХНІЦІ

УДК 378:004

Базиль С.М. –

аспірант Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Толмачов В. С. – кандидат технічних наук,

старший викладач кафедри

професійної освіти та комп'ютерних технологій

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ВИКОРИСТАННЯ САД-СИСТЕМ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) вимагає від сучасного спеціаліста знань, умінь та навичок роботи на високотехнологічному комп'ютерному обладнанні, що використовується у різних сферах діяльності людини. В наш час фахівець повинен оперувати знаннями певного типового та спеціалізованого програмного забезпечення, так і мати досвід у роботі з комп'ютерним обладнанням та ІКТ.

Перед педагогами закладів вищої освіти (ЗВО) постає завдання впровадити інноваційні методи та форми навчання, що сприятимуть удосконаленню знань, умінь і навичок майбутніх фахівців, зокрема педагогів професійного навчання. Таким чином, проблема підготовки інформатично грамотних педагогів професійного навчання для системи професійно-технічної та вищої освіти залишається досить актуальною.

Одним з інструментів освітнього процесу є використання на заняттях спеціалізованого програмного забезпечення (ПЗ), що потрібне майбутнім спеціалістам для розв'язання задач професійного спрямування. До таких програм можна віднести велику кількість спеціалізованого ПЗ, зокрема і системи автоматизованого проектування (САПР).

Система автоматизованого проектування (САПР) – складний комплекс засобів, призначений для автоматизації проектування. Згідно стандартів, що були прийняті в 1980-х роках, САПР – це інформаційний комплекс, що складається з апаратного забезпечення (комп'ютера), програмного забезпечення, описів способів і методів роботи з системою, правил зберігання даних тощо [3].

Однак, з появою на нашому ринку іноземних систем, широкого поширення набули аббревіатури CAD (Computer Aided Design – переклад з англ. «проектування з застосуванням комп'ютера»), і CAD-system, (переклад з англ. «система для проектування за допомогою комп'ютера»). В середовищі фахівців інженерного напрямку поняття «САПР» та CAD-система – має одне значення, тобто програма для автоматизованого проектування.

На сучасному ринку існує велика кількість CAD-систем, які вирішують різні завдання. Найбільш популярними комерційними версіями CAD-систем, є: AutoCAD, SolidWorks, Компас-3D, T-FLEX, тощо.

AutoCAD – це базова САПР, що розробляється і поставляється компанією Autodesk, найпоширеніша CAD-система в світі, що дозволяє проектувати в двовимірному (2D) і тривимірному (3D) середовищі.

SolidWorks – тривимірний (3D) програмний комплекс для автоматизації конструкторських робіт промислового підприємства. Розробник – компанія Dassault Systems.

Компас-3D – система параметричного моделювання деталей і зборок, що використовується в галузях машинобудування, приладобудування і будівництва. Розробник – компанія Аскон.

T-Flex – САПР середнього рівня, побудована на основі ліцензійного тривимірного ядра Parasolid. Розробник системи – компанія ТопСистеми [2].

До переліку комерційних CAD-систем можна додати не комерційні, вони не досить популярні, але варті уваги. До таких систем належать: QCAD Community Edition, DraftSight Free CAD, NanoCADfree, FreeCAD, тощо.

QCAD Community Edition – це безкоштовна програма, призначена для створення складних двовимірних архітектурних планів та машинобудівних креслень. Вона має колекцією деталей, що включає більше 4700 деталей для САПР.

DraftSight Free CAD – безкоштовна 2D CAD-система, вимагає лише реєстрації. Додаток майже повністю повторює функціонал AutoCAD. Широкі можливості по налаштуванню. Повна сумісність з форматом .DWG всіх версій.

NanoCAD free – безкоштовний аналог AutoCAD базового рівня. Повністю підтримує формат файлів DWG. Має вертикальні додатки, розраховані на спеціалізовані сфери. Для отримання безкоштовної версії необхідна реєстрація.

FreeCAD – безкоштовна CAD-система для створення 3D моделей. FreeCAD може бути використана в технічному проектуванні, конструюванні виробів, а також в інших областях, пов'язаних із здійсненням інженерно-технічних робіт.

LibreCAD – безкоштовна CAD-система для Windows, Mac OS X і Linux. LibreCAD підтримує роботу тільки з 2D кресленнями. Програма включає велику кількість інструментів і модифікаторів [1].

З огляду на вище зазначений матеріал можна зробити висновки, що для підготовки майбутніх спеціалістів інженерного напрямку, зокрема педагогів професійного навчання, а також підвищення їх рівня інформатичної компетентності, можна використовувати не тільки комерційні версії CAD-систем (AutoCAD, SolidWorks, Компас-3D), але і не комерційні (QCAD Community Edition, DraftSight Free CAD, NanoCADfree, FreeCAD). Отже, на нашу думку використання некомерційних версій CAD-систем у освітньому

процесі закладів вищої освіти буде більш доречним, тому що: по-перше некомерційні версії програм є майже повними аналогами комерційних версій CAD-систем; по-друге вони безкоштовні і не потребують ліцензій на їх використання.

Література:

1. Бесплатные CAD-системы (САПР) URL: <http://freeanalogs.ru/CAD> (дата звернення: 13.11.2019).
2. Обзор популярных систем автоматизированного проектирования (CAD) URL: <https://www.pointcad.ru/novosti/obzor-sistem-avtomatizirovannogo-proektirovaniya> (дата звернення: 12.11.2019).
3. Системы автоматизированного проектирования. Предпроектные исследования. ГОСТ 23501.7-80 URL: https://standartgost.ru/g/%D0%93%D0%9E%D0%A1%D0%A2_23501.7-80 (дата звернення: 12.11.2019).

СЕКЦІЯ 3. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЧИХ І СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТЕХНОЛОГІЙ, ТЕХНОЛОГІЙ МАШИН І МАТЕРІАЛІВ

УДК 699.812.2

Кириленко М. Є. –

магістрант 62М-Пр(Б) групи,
факультету технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Хоменко О.Г. – кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри
професійної освіти та комп'ютерних технологій
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

СПОСОБИ ВОГНЕЗАХИСТУ СТАЛЕВИХ КОНСТРУКЦІЙ БУДІВЕЛЬ

Розвиток будівельної галузі насамперед пов'язаний з вимогами надійності, економічності і естетичності будівель. Використання сталевих конструкцій у будівництві повною мірою відповідає цим вимогам і підтверджується унікальними об'єктами, як зразками високого дизайну, функціональності і швидкого зведення. Критерій надійності обумовлений фізичними характеристиками якості сталі, відсутністю усадки, тріщин, руйнувань за умови відповідного захисту конструкцій. Показником надійності будівель на основі сталевих каркасів є їх довговічність, яка оцінюється сотнями років. Різноманітність конфігурацій сталі та способів збирання конструкцій – величезний простір для зведення унікальних просторових форм висотних будівель, транспортних споруд, стадіонів і інших об'єктів. Одним із вагомим аргументом доцільності застосування технологій металокаркасного будівництва є швидкість зведення будівель, що додає суттєві переваги сталевим конструкціям.

Незважаючи на всі переваги використання сталевих конструкцій у будівництві виникає необхідність їх вогнезахисту, оскільки в умовах пожежі метал швидко втрачає свою міцність, що призводить до втрати несучої здатності і руйнування будівлі. Незахищені сталеві конструкції в залежності від товщини перерізу елементів і величин діючих навантажень мають невисокі межі вогнестійкості від 6 до 20 хвилин. Відповідно до протипожежних норм проектування будівель і споруд, основні будівельні конструкції, в тому числі із сталі, повинні мати межу вогнестійкості до 180 хвилин.

Виходячи з статистики зростання пожеж, у сучасному будівництві актуальним є пошук матеріалів і технологій вогнезахисту сталевих конструкцій.

Серед існуючих способів вогнезахисту основними є такі:

- бетонування конструкцій;
- вогнезахисні облицювання цеглою;
- вогнезахисні покриття штукатурного типу;
- вогнезахисні покриття, які спучуються;
- вогнезахисні облицювання плити і листовими матеріалами.

Обетонування сталевих будівельних конструкцій – це вид вогнезахисту, який збільшує час захисної дії від вогню до 120 – 240 хвилин. Цей вид вогнезахисту є досить ефективним завдяки фізико-хімічним процесам у структурі бетону, що спричинені пластичними деформаціями і зростанням міцності при нагріванні до 500 – 600 °С. Бетони не горять і не поширюють полум'я. Бетонування широко застосовується у якості конструктивного захисту колон і балок будівель.

Облицювання сталевих конструкцій цеглою має такі позитивні характеристики: підвищення їх несучої здатності конструкцій, надійний захист від всіх видів атмосферних опадів, естетичний вигляд, ефективність – мурування товщиною в одну цеглу (65 мм) забезпечує межу вогнестійкості до 120 хвилин.

До недоліків цих двох способів вогнезахисту відносяться: висока трудомісткість робіт, значна площа для виконання, зменшення корисної площі приміщень, додаткове навантаження на фундамент конструкцій, зменшення корисної площі.

Вогнезахисні сухі будівельні суміші (штукатурки) – цементно-вермикулітові або цементно-перлітові склади відносно низької щільністю з комплексом спеціальних домішок (загальна кількість до 5%), які утворюють покриття з високою адгезійною здатністю до сталевих поверхонь. Склади поставляються у вигляді сухих будівельних сумішей, які наносяться на поверхню металоконструкції товщиною 10-50 мм (в залежності від її класу вогнестійкості, що досягає 240 хвилин) і є одними з самих екологічних способів вогнезахисту. Недоліками використання вказаного способу вогнезахисту є невисока ефективність для сталевих конструкцій складної форми (ферм та в'язів), і особливо таких конструкцій, які піддаються вібраційним впливам, що спричиняє утворення тріщин, обсіпання штукатурки і потребує постійного контролю за цілісністю поверхні.

Одними з найбільш застосовуваних засобів вогнезахисту є різноманітні терморозширюючі фарби, покриття, як на водній, так і органічній основі. Вони мають ряд значних переваг серед яких естетичний вигляд, незначна товщина (від 0,5 мм до 3 мм – фарби, від 2 мм до 10-13 мм – покриття), можливість нанесення на конструкції різної форми, нанесення у зоні температур від – 40 до + 50 °С. За допомогою даного захисту

можна збільшити межу вогнестійкості сталевих конструкцій до 60 хвилин, а деяких з них навіть до 120 хвилин. Серед недоліків цього способу вогнезахисту найбільшими є: малий час захисної дії, необхідність постійного контролю за цілісністю шару покриття, висока вартість самого матеріалу та виконання робіт. Окрім того, ці покриття містять у своєму складі цілий комплекс хімічних речовин, продукти термолізації й горіння яких можуть під час пожежі негативно вплинути на організм людини і навколишнє середовище.

Вогнезахисні плити – це перлітові, вермікулітові, мінераловатні, гіпсоволокнисті аналоги вогнезахисних штукатурних сумішей і ідентичні останнім за забезпечуванням відповідних меж вогнестійкості. Однак спосіб монтажу вогнезахисних плит відноситься до «сухих» технологій, що створює ряд переваг при виконанні робіт з вогнезахисту: легкістю заміни покриття, незначна вага на конструкцію, не потрібно дорогого устаткування, монтаж плит проводиться в будь-який час року, а також в умовах, коли з будь-яких причин застосування «мокрих» процесів є неприпустимим. До недоліків такого способу вогнезахисту належать негативна дія на матеріал вологи, погана циркуляція повітря у приміщеннях, товщина захисного шару в одну плиту, без врахувань штукатурки складає 62,5 мм (12,5 мм товщина плити гіпсокартону і 50 мм теплоізолюючого матеріалу – мінераловати) і забезпечує межу вогнестійкості 60 (зменшення корисної площі), складність конструкцій та високу вартість.

Одним із перспективних матеріалів для забезпечення вогнезахисту сталевих конструкцій є легкі бетони з поліпшеними теплоізоляційними властивостями, ЯКІ можуть виступати як екологічно чистий матеріал, підсилюючий несучу здатність сталевих конструкцій. Основні їх переваги як засобів вогнезахисту: низька теплопровідність, теплозасвоєння, легка механічна обробка (подібна деревині), високі показники повітропроникності і паропроникності, невелика вага (у 1,3 – 2 рази легше порівняно з цеглою або бетоном), оскільки об'ємна частка повітря може досягати 85%), негорючість і нерозповсюдження полум'я, довговічність, надійність протягом всього розрахункового терміну експлуатації будівлі.

Література:

1. ДСТУ Б.В.1.1-17-2007 Вогнезахисні покриття для будівельних несучих металевих конструкцій. Метод визначення вогнезахисної здатності – К. : Мінрегіонбуд України, 2007. – 63 с.
2. Вогнезахисне оброблення будівельних матеріалів і конструкцій: Навч. посібник / А.С. Пушкаренко, О.В. Васильченко, Ю.В. Квітковський та ін. – Х. : НУЦЗУ ; «Міська друкарня», 2011 . – 176 с.
3. Ройтман В.М. Инженерные решения по оценке огнестойкости проектируемых и реконструируемых зданий/ В.М. Ройтман – М.: Ассоциация «Пожнаука», 2001. –382 с.

УДК 629.94

Семеренко Р. І. –
магістрант 62М-Пр(Б) групи,
факультету технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О.Довженка
Науковий керівник:
Хоменко О.Г. – кандидат педагогічних наук,

СТАЛЕВІ КОНСТРУКЦІЇ ІЗ ТОНКОСТІННИХ ПРОФІЛІВ У СУЧАСНОМУ БУДІВНИЦТВІ

Сталеві конструкції з тонкостінних профілів мають суттєві переваги перед традиційними сталевими та залізобетонними конструкціями. Маса будівель з таких профілів у п'ять разів менша ніж залізобетонних, витрати сталі у три рази нижчі у порівнянні з товстолистовими металоконструкціями, а термін будівництва скорочується на 30-60 %. Галузь виробництва конструкцій із тонкостінних профілів за низкою характерних ознак наближається до машинобудування – конструкції будівлі придатні до механізованого і автоматизованого потокового виготовлення, комплектної поставки й ефективних методів монтажу, мають високі експлуатаційні, екологічні й естетичні показники.

Висока ефективність сучасних конструкцій із тонкостінних профілів пов'язана з використанням роботизованих технологічних ліній виготовлення, високопродуктивної малої механізації, нового інструменту, сухих методів збирання (обмеження або відсутність зварювання на монтажі) тощо. Огляд рішень конструкцій із тонкостінних профілів, які застосовують у будівництві, показує велику різноманітність їх форм. Характерною їх особливістю є максимальне використання ефективних типів легких елементів – холоднокатаних профілів різного типу, сталевих профільованих настилу, а також замкнених гнutoзварних профілів. Легкі сталеві конструкції широко застосовують у сучасному будівництві у різноманітних конструктивних формах: покрівельні і стінові прогони, елементи каркасів навісних вентиляованих фасадів багатопверхових житлових та нежитлових будівель. Перспективним напрямком застосування є стіни з легких панелей із металевими обшивками і ефективним утеплювачем, а також перекриття на основі профільованого настилу, що значно зменшує матеріаломісткість будівель. Найбільш комплексно сталеві конструкції із тонкостінних профілів використовуються у житлових одноповерхових і малоповерхових будинках, виробничих будівлях, сільськогосподарських комплексах, спортивних спорудах, торговельних ринках та інших будівельних об'єктах.

Переваги конструкцій з сталевих тонкостінних профілів: мала питома вага, можливість використання будь-якого типу фундаменту, простота монтажу, точність, висока швидкість будівництва, можливість будівництва взимку, екологічність, сейсмостійкість, економічність, архітектурна виразність. До недоліків можна віднести недостатню вогнестійкість конструкцій, що потребує їх відповідного вогнезахисту.

У багатьох країнах цивільне будівництво споживає до 50 % від загального виробництва конструкцій із сталевих тонкостінних профілів, а в Україні цей показник нещодавно був лише 3-4 %. Тому розробка конструкцій такого призначення і збільшення їх випуску може позитивно вплинути на розвиток будівельної галузі.

Холоднокатані профілі в зв'язку з їхньою різноманітністю класифікуються за різними параметрами, відповідно до яких підбирається обладнання для їх виготовлення. За призначенням профілі поділяються на такі, що використовуються для несучих і огорожувальних конструкцій або для допоміжних елементів (в'язі, підвісна стеля,

опалубки, риштування, підмості). Найбільшого поширення набули тонкостінні профілі для покрівельних прогонів, покрівельних і стінових панелей, фасадних систем.

Розрахунок конструкцій із тонкостінних профілів виконують за двома групами граничних станів - за несучою здатністю та за вимогами нормальної експлуатації. При цьому повинні забезпечуватися умови: міцності, загальної та місцевої стійкості, жорсткості.

Застосування тонкостінних профілів у несучих і огорожувальних конструкціях має особливості, які пов'язані із формою перерізу, конструкцією з'єднань, значною теплопровідністю, необхідністю забезпечення корозійної стійкості та захисту профілів від вогню.

Завданням які постають перед проектувальниками будинків із тонкостінних профілів – виконання розрахунків і конструювання тримальних та огорожувальних елементів, проектування теплового захисту та звукоізоляції будинків,

Література:

1. ДСТУ Б.В.1.1-17-2007 Вогнезахисні покриття для будівельних несучих металевих конструкцій. Метод визначення вогнезахисної здатності – К. : Мінрегіонбуд України, 2007. – 63 с.

2. Айрумян Е.Л. Рекомендации по расчету стальных конструкций из тонкостенных гнутых профилей // СтройПрофиль. – 2009. – № 8 (78).

3. Ройтман В.М. Инженерные решения по оценке огнестойкости проектируемых и реконструируемых зданий/ В.М. Ройтман – М. : Ассоциация «Пожнаука», 2001. –382 с.

УДК 378

Фурман Д. В. –

магістрантка 62 М-Пр(К) групи,
факультету технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Васенок Т. М. – кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри професійної освіти та
комп'ютерних технологій
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ІННОВАЦІЙНІ ТЕКСТИЛЬНІ МАТЕРІАЛИ У ПРОЕКТУВАННІ І ВИГОТОВЛЕННІ СПЕЦОДЯГУ

Розвиток в суспільстві характеризується використанням інноваційних технологій майже в усіх галузях науки. Інноваційна діяльність в легкій промисловості впроваджується на усіх стадіях виробництва тканин, одягу, взуття та інших товарів. Результатом є створення високотехнологічного текстилю, застосування новітніх технологій і конструктивних рішень в дизайні одягу, удосконалення обладнання, що зменшує витрати часу на виготовлення продукції та підвищує якість виробництва, використання відходів сировини тощо. Особливо важливими ці інновації є у процесі проектування (конструювання) одягу.

Найважливішим завданням державної інноваційної політики має бути формування узгодженої взаємодії наукових, фінансових установ і виробничих підприємств, системи сприяння розвитку інноваційної діяльності підприємств і поширення інновацій у легкій промисловості.

Наприкінці ХХ століття два взаємопов'язаних процеси швейної галузі конструювання і моделювання (художнє та технічне) одягу почали називати проектуванням.

Зі створенням і розвитком сучасної технології проектування одягу зростає вагомість проблем стандартизації у проектуванні одягу; ергономічних досліджень системи «людина – одяг»; вимог до якості одягу; процесу проектування макетів фігур людини та манекенів для одягу; методів розгортання поверхонь; врахування пластичних можливостей швейних полотен; урахування чинника моди та проблем автоматизації проектно-конструкторських робіт у швейній індустрії. До цих проблем вже звертались такі дослідники, як А. Т. Труханова, Т.С. Гусейнова, Ю.В. Нефьодова, Ю.М. Бездітко, Г.О. Земська, В.О. Гринцевич, Н.Б. Бідник, О.О. Заремба, О.О. Гончаренко, Л.М. Очеретько, М.С. Грінчук.

Сучасна сфера застосування нанотекстилю – це спеціальний одяг з покращеними показниками (брудовідштовхуючими властивостями, підвищеною зносостійкістю тощо) – значно розширюється і широко використовується для спецодягу в повсякденній роботі працівників різних служб.

Загалом, створення одягу, який відповідатиме всім вимогам споживача, розмірам і формам його тіла, складне і відповідальне завдання. Тому проектування починають і закінчують вивченням попиту споживачів за допомогою анкет, демонстрацій одягу. За реалізацією своєї продукції спостерігають представники підприємств [1].

Ця стадійність підтверджена практикою проектування всіх виробів промислового виробництва. Одяг у цьому випадку не є винятком.

У створенні швейного виробу беруть участь такі спеціалісти: художники, дизайнери та модельєри, конструктори, конфекціонери, технологи, швачки-лаборанти; робітники-нормувальники, лекальники та ін. Вони ретельно вивчають вимоги до виробу: функціонально-експлуатаційні; психофізіологічні; вимоги, які визначає зовнішнє середовище; конструктивні; технологічні; економічні; художньо-естетичні. Ці дані слугують вихідною інформацією для розробки ескізних пропозицій. Пропозиції моделей представляються у кількох варіантах з метою вибору кращого конструкторського рішення. Тільки така організація робіт з комплексного розв'язання завдань проектування забезпечує в різних галузях промисловості виконання на високому професійному рівні всіх робіт щодо створення нового зразка, який відповідає всім своїм функціям. Отже, проектування одягу передбачає комплексне вирішення інженерно-технічних і художньо-естетичних завдань процесу розробки нових моделей та створення для цього нової технології проектування [2].

Саме матеріали впливають на спрощення і удосконалення процесу проектування і технологію виготовлення швейних виробів. На сьогоднішній день найбільшим попитом серед тканин спецпризначення користуються тканини зі спеціальними захисними властивостями, зокрема: підвищена видимість, вогнестійкість (базова або набута), масло- і водостійкість, антистатичність, стійкість до дії агресивного середовища тощо. Водночас,

тканини з такими властивостями, повинні забезпечувати необхідні гігієнічні властивості одягу, а також не шкодити навколишньому середовищу на кожному з етапів виробництва, експлуатації і утилізації – тобто повного життєвого циклу продукту [3].

Матеріали з флуоресцентними властивостями, що світяться в темноті без наявності будь-яких джерел світла. Використовується для одягу співробітників дорожніх служб, швидкої медичної допомоги, рятувальників, поліцейських у комбінації зі світлозахисними елементами.

Матеріали з базовими вогнестійкими властивостями на основі новітніх синтетичних РВІ, РВО володіють значними перевагами у стійкості до вогню і високих температур порівняно з широко відомими арамідними тканинами.

Якість сировини і властивості сучасних текстильних матеріалів суттєво впливають на технологію виготовлення швейних виробів, зокрема, спецодягу.

Конструкції моделей спецодягу повинні мати зменшену кількість конструктивно-декоративних елементів, конструктивних ліній. Технологія виготовлення даних моделей передбачає уніфіковані способи обробки, використання клейових та зварювальних методів з'єднання деталей.

Використання сучасного швейного обладнання, текстильних матеріалів і інноваційних технологій обробки цих матеріалів забезпечує можливість підвищення технологічності продукції, зменшення кількості операцій, скорочення часу на виготовлення виробів і відповідно – зростання продуктивності праці й зниження виробничої собівартості, покращення підготовки майбутніх фахівців швейної галузі.

Література:

1. Гусейнова Т.С. Товарознавство швейних і трикотажних товарів. Москва: Економіка, 1991. – 130 с.
2. Савостіckий Н.А. Матеріалознавство швейного виробництва. Москва, Майстерність, Вища школа, 2004. – 243 с.
3. Труханова А.Т. Основи технології швейного виробництва. Москва; Вища школа, Вид. центр, 2000. – 25 с.

УДК 338.432

Кучинський Д.А. –
студента 31-ТП групи,
професійно-педагогічного коледжу
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Геращенко Н.М. – викладач вищої категорії,
старший викладач професійно-педагогічного коледжу
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ

СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Сільське господарство являється одним з найбільш важливих, життєво необхідних секторів світового виробництва, що визначає рівень існування людства. До агропромислового комплексу входять машинобудування, сільськогосподарські

організації, переробка рослинницької та тваринницької продукції, хімічна промисловість, транспортні підприємства тощо.

Проблеми розвитку аграрних формувань та ефективність їх виробництва вивчали такі відомі вчені, як В. Я. Месель-Веселяк, В. Г. Андрійчук, В. В. Юрчишин, П. С. Березівський, М. В. Вишиванюк, О. М. Онищенко, В. Х. Брус, Г. В. Черевко, Л. М. Газуда, І. В. Свиноус, Д. І. Шеленко та ін. Але не дивлячись на це, дана проблема настільки складна і багатогранна, що дослідження в цьому напрямі не можна вважати довершеними, а одержані наслідки – цілковитими.

Український аграрний сектор протягом останніх 20 років пережив значні структурні зміни та зрушення. Непродумані аграрні реформи та не виважена економічна політика держави відносно сільського господарства призвели до стагнації галузі. Під лозунгами пошуку ефективного власника було повністю зруйновано існуючу виробничу базу та систему матеріально-технічного забезпечення, підірвано соціально-економічну базу села [1].

За останні роки в сільському господарстві світу були досягнуті високі результати завдяки впровадженню новітніх досягнень науки і техніки. На даний час спостерігаються дуже високі темпи розвитку виробництва, підвищення продуктивності та покращення якості продукції (екологічне виробництво).

Важливим показником розвитку держави є забезпечення населення продуктами харчування.

Сільське господарство є поставщиком сировини для інших галузей народного господарства (харчової, комбікормової, текстильної, фармацевтичної, парфюмерної та ін.), джерелом поповнення національного доходу.

Вирішальне значення має механізація, впровадження більш ефективних технологій ведення сільськогосподарського виробництва, нових високоврожайних сортів культур, більш продуктивних порід худоби.

Перехід до автоматизованої машинної стадії сільськогосподарського виробництва можна порівняти з промисловою революцією. Найвищі результати були досягнуті в великих сільськогосподарських організаціях, де переважно використання модернізації могло дати найвищу рентабельність.

Крім використання новітньої техніки, останніми десятиліттями важливу роль відіграє впровадження генетично модифікованих сільськогосподарських культур. Розробки генетики допомагають створювати сорти стійкі проти хвороб і шкідників, з заданими покращеними характеристиками, з підвищеним вмістом вітамінів тощо. Це дає можливість покращити рівень харчування населення, але і викликає дискусії про шкідливість генно модифікованих культур. Не зважаючи на дискусії, уже отримано більше 100 видів таких рослин, а площі під ГМК у світі стрімко ростуть [3].

На сучасному етапі розвитку українським сільськогосподарським товаровиробникам і агропродовольчим компаніям у пошуку європейських та відкриттю власних ринків збуту надає допомогу Проект «Агроторгівля України», за підтримки уряду Німеччини. Фінансова підтримка для агровиробників представлена банками АБ «Агроторгівля України», [Райффайзен Банк Аваль](#) та ін.

Торгівля з країнами Євросоюзу лише за перший квартал 2019 року виросла на 10 % - до 9,505 млрд.дол. у порівнянні з цим же періодом. Експорт товарів виріс на 6 % - до 4,318 млрд. дол., імпорту – на 14 %, до 5,187 млрд. дол.

За даними Міністерства аграрної політики і продовольства України, оборот торгівлі сільськогосподарською продукцією між Україною та ЄС в січні-липні 2018 року збільшився на 4,4% в порівнянні з аналогічним періодом 2017 року і становив 4,6 мільярда доларів. У 2017 році Україна поставила в ЄС агропродовольчої продукції на 5,8 мільярда доларів. Європейський Союз у 2017 році імпортував сільгосппродукції в Україну на 2,27 мільярда доларів.

На сьогодні АПК – це 16% ВВП, 40% валютної виручки, один з найбільших роботодавців, стабільний платник податків. З кожним роком обсяги виробництва і урожайність зростають, відкриваються нові ринки, створюються нові робочі місця [2].

Література:

1. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз. Київ. 2005. 290 с.
2. Сіренко Н.М. Нова роль сільського господарства в економічному розвитку країни. *Вісник Білоцерківського державного аграрного університету*. Біла Церква. 2009, С. 58-61.
3. Единая коллекция цифровых образовательных ресурсов : веб-сайт. URL: <https://files.school-collection.edu.ru/dlrstore> (дата звернення: 02.09.2019).

СЕКЦІЯ 4. ПРАВОЗНАВСТВО

УДК 342.52(477):340.13"1990/1996"

Пузік М.В., Войтенко М.Р. –

студентки 1 курсу, 62-А групи

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Слінченко Л.В. - кандидат політичних наук,

доцент кафедри історії,

правознавства та методики навчання

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ (1990 – 1996)

З проголошенням Декларації про державний суверенітет України розпочався складний процес творення інститутів національної державності. Серед нових владних структур, однією з перших, у 1991 році, постав інститут президентства. Відтоді створене правове коло, аспекти діяльності президента, а також здійснювана ним політика привертають неабияку увагу науковців та політиків. Слід зауважити, що правильне визначення поняття «інституту президентства», розуміння його місця в політичній системі суспільства має велике значення.

Як зазначає відомий український дослідник Ю. Данилюк, суть «інституту президентства» можна трактувати як «інтеграційний правовий інститут, мета якого полягає в узгодженні діяльності інститутів державної влади» [1, с. 23]. На думку

представників юридичної науки, поняття «президент» проєктується безпосередньо на поняття «інститут президентства», який являє собою сукупність державно-правових (тобто конституційних) норм, що регулюють функціонування та формування президентської влади та країни загалом.

«Концепція нової Конституції України», схвалена Верховною Радою (далі – ВР) УРСР 19 червня 1991 року, стала першим офіційним документом, який формально засвідчував упровадження інституту президента в сучасну політичну систему України: «Форма державного правління - президентська Республіка. Президент виступає виключно від імені держави» [3].

У Постанові ВР УРСР «Про вибори Президента Української РСР» від 21 червня 1991 року, зазначено про доцільність заснування поста Президента Української РСР до прийняття нової Конституції Української РСР [5].

Початком становлення Інституту Глави Держави в Україні можна вважати прийняття Закону Української РСР (далі – УРСР) «Про Президента Української РСР», який введено в дію 5 липня 1991 року Верховною Радою УРСР. На момент прийняття Закону найвищою посадовою особою в УРСР був Голова Верховної Ради УРСР – Леонід Кравчук [4].

Закон вміщував 11 статей. Відповідно до Конституції УРСР зі змінами і доповненнями, внесеними Законами УРСР, Президентом УРСР мала бути найвища посадова особа Української держави (ст. 1), вік якої складав не менше тридцяти п'яти років на день виборів; Президент не міг знаходитися на посаді більше двох строків підряд, бути народним депутатом, учасником громадських об'єднань, займатися комерційною діяльністю (ст. 2). Порядок проведення виборів визначався Законом «Про вибори Президента УРСР» (ст.3). Президент УРСР складав протягом п'ятнадцяти днів після офіційного оголошення результатів виборів (ст. 4). Закон визначав право Президента підписувати прийняті Радою рішення не пізніше, як у десятиденний строк або повертати їх із запереченням у двотижневий строк (ст. 5).

Президент мав право скасовувати постанови і розпорядження всіх підвідомчих йому органів, а також *зупиняти дію рішень органів виконавчої влади Союзу РСР на території УРСР, якщо вони суперечили Конституції і законам Української РСР* (ст. 7).

Президент не міг передавати свої повноваження іншим особам або органам (ст. 8), користувався правом недоторканості (ст. 9), а також мав виконувати свої обов'язки до вступу на посаду новообраного Президента (крім випадків, передбачених у ст. 114-9 Конституції УРСР зі змінами і доповненнями, внесеними Законами УРСР) (ст.10). Фінансове та матеріально-технічне забезпечення державної діяльності Президента УРСР визначалося законодавством УРСР (ст.11).

1 грудня 1991 року були проведені перші вибори Президента УРСР, за результатами яких Леонід Кравчук став першим Президентом УРСР.

Упродовж майже п'яти років тривало обговорення прийняття нової Конституції України. Важливим етапом у правовому забезпеченні статусу Президента України відіграв Конституційний Договір «Про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України», укладений 8 червня 1995 року між Верховною Радою та Президентом України. Згідно ст..24 Договору Президент є главою державної виконавчої

влади та главою держави; представляє Україну як у внутрішньодержавних, так і у зовнішніх відносинах (ст.19) [2].

Проте, з прийняттям Верховною Радою України 28 червня 1996 р. Конституції України Президент України набуває особливого правового статусу. Розпочався законодавчий процес, спрямований на імплементацію основних положень Конституції України у національне законодавство, що триває і до сьогодні.

Отже, запровадження інституту президентства України є складним та суперечливим процесом і має велике теоретичне та практичне значення для розвитку України як суверенної, незалежної, правової держави.

Література:

1. Ю. В. Данилюк. Конституційно-правові аспекти інституту глави держави: вітчизняний та зарубіжний досвід // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2015. – №4. – с. 23.

2. Конституційний договір між Верховною Радою України та Президентом України. Київ. 1995. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1%D0%BA/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 18.11.2019) – Назва з екрана.

3. Постанова Верховної Ради УРСР. Про Концепцію нової Конституції України. Київ. 1991. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1213-12> (дата звернення 18.11.2019) – Назва з екрана.

4. Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки. Про Президента Української РСР. Київ. 1991. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1295-12> (дата звернення 18.11.2019) – Назва з екрана.

5. Постанова Верховної Ради Української РСР. Про вибори Президента Української РСР. Київ. 1991. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1228-12/sp:java-:max100> (дата звернення 18.11.2019) – Назва з екрана.

6. Конституція України. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 18.11.2019) – Назва з екрана.

УДК 343.211.3

Клепець О.О. –

студентка 12 СР групи

спеціальності «соціальна робота»

Науковий керівник:

Слісченко Л.В. - кандидат політичних наук,

доцент кафедри історії,

правознавства та методики навчання

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ОСОБИ В УКРАЇНІ: ІНСТИТУТ ОМБУДСМЕНА

Вступ України до Ради Європи сприяв утворенню демократичних інституцій загалом та у царині прав і свобод людини і громадянина, зокрема. Чільне місце з поміж них посідає інститут уповноваженого з прав людини – спеціально обраної або призначеної особи для здійснення контролю за додержанням прав людини і громадянина органами публічної влади. У різних країнах такі посадові особи, відповідний інститут мають різні назви і різні повноваження. Вперше він виник у Швеції 1809 року, та мав назву омбудсмен, але протягом XX ст. поширився в багатьох країнах: Фінляндії, Норвегії, Данії, Великобританії та ін. Тепер цей інститут на національному, регіональному і місцевому рівнях діє більш як у 100 державах світу [3]. І це цілком закономірно, оскільки саме у XX столітті, після Другої світової війни, прийнято Загальну декларацію прав людини (1948), Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966), Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (1966) та ін.

В Україні така посадова особа отримала назву відповідно до ст.101 Конституції України «Уповноважений Верховної Ради України з прав людини» [1]. У 1997 році парламент України ухвалив однойменний закон, який визначав порядок формування, вимоги до особи Уповноваженого, її правовий статус, повноваження тощо.

Конституція України (ст. 101) чітко зазначає, що парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини та громадянина здійснює Уповноважений Верховної Ради з прав людини [1]. Стаття 3 Закону визначає, що метою парламентського контролю, який здійснюється омбудсменом є: 1) захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України; 2) додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина органами державної влади і місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами; 3) запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню; 4) сприяння проведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність з Конституцією України, міжнародними стандартами у цій галузі; 5) поліпшення і подальший розвиток міжнародного співробітництва в галузі захисту прав і свобод людини і громадянина;

6) запобігання будь-яким формам дискримінації щодо реалізації людиною своїх прав і свобод; 7) сприяння правовій інформованості населення та захист конфіденційної інформації про особу [2].

На сьогодні, права і свободи людини стали однією із головних наукових проблем в плані механізму її, людини, захисту. У правовій, демократичній державі, а саме такою проголошена Україна, повинні бути створені всі умови для реалізації прав людини та дотримання процедур захисту порушених прав. Однією із необхідних частин держави є інститут уповноваженого з прав людини, що відомий під назвою Омбудсмен. В Україні у 1998 році першим омбудсменом обрано Ніну Карпачову. Протягом першого кварталу кожного року Уповноважений представляє Верховній Раді України щорічну доповідь про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форми власності та їх посадовими і службовими особами, які порушували своїми діями (бездіяльністю) права і

свободи людини і громадянина, та про виявлені недоліки в законодавстві щодо захисту прав і свобод людини і громадянина [1]. А вже у 1999 році в стінах парламенту, відповідно до повноважень, прозвучала її перша щорічна доповідь «Про стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні» [5]. І такий звіт за кожен наступний рік роботи неодноразово заслуховували народні депутати, що було вагомим поштовхом для прийняття нових й удосконалення чинних законів.

На сучасному етапі інститут омбудсмена потребує удосконалення механізмів реалізації своїх функцій і повноважень, адже його діяльність покликана демократизувати суспільство, розвивати правову свідомість, формувати правову культуру громадян.

Однак, на даний момент Україна за кількістю скарг до Європейського суду з прав людини посідає одне з перших місць серед країн-членів Ради Європи [4]. На нашу думку, це є наслідком недостатньо організованої внутрішньої взаємодії правозахисних інститутів, які не можуть забезпечити належний правовий захист громадянам, відповідно до прав, гарантованих Конституцією України. Значна кількість скарг, отриманих омбудсменом, пов'язана з соціальними або економічними правами, дискримінацією, доступом до інформації, неправомірністю дій влади.

Зауважимо, що у березні 2018 року Верховна Рада України обрала на посаду Омбудсмена Людмилу Денісову. Вона продовжила нелегку справу захисту порушених прав і свобод полонених громадян України. 17 липня 2019 року вона запропонувала звільнити українських моряків під її особисте зобов'язання, оскільки у кримінально-процесуальному кодексі Російської Федерації (далі РФ) передбачена можливість відпустити затриманих під особисте зобов'язання або поручителя. 7 вересня 2019 року між Україною та РФ відбувся обмін утримуваними особами 35 на 35. В Україну повернулися 24 моряки, захоплені РФ в районі Керченської протоки, Олег Сенцов, Павло Гриб, Володимир Балух та інші політ'язні.

Вагомими є звернення омбудсмена до моніторингової місії ООН в Україні та ОБСЄ негайно вжити заходів щодо поновлення прав мешканців тимчасово окупованого Криму на свободу совісті та віросповідання; звернення до Уповноваженого з прав людини в РФ Тетяни Москалькової вжити відповідних заходів з метою відновлення прав громадянина України Андрія Захтея – сприяти в проведенні повного медичного обстеження, за результатами якого надати кваліфіковану медичну допомогу та інше, дають підстави стверджувати, що людина, яка зараз займає посаду Омбудсмена, є висококваліфікованою.

У полі зору омбудсмена і низка інших питань – звернення до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо визнання неконституційними окремих положень Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» тощо.

На нашу думку, інститут омбудсмена є важливою складовою держави, тому що саме його роль як спостерігача та сили, здатна прискорити відновлення прав людини.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254/96 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Закон України Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 28 грудня 1997 року. Електронний ресурс. - Режим доступу 19.11.2019 // Офіційний веб-портал Верховної Ради України: URL : <http://zakon1.rada.gov.ua> Назва з екрана.

3. Правознавство: підручник / Г.І.Балюк, Е.Ф.Демський, В.С.Ковальський; за відп. ред. О.В.Дзери. – 11-те вид., перероб. і допов. – Київ:Юрінком Інтер, 2017. – 632 с.

4.Інтерв'ю судді ЄСПЛ від України Ганни Юдківської «Європейська правда», URL : www.eurointegration.com.ua/news/2019/01/24/7091973/

5. Виступ Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Ніни Карпачової, URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/n0001715-11>.

УДК 94 (477)

Лобода Д.М. –

студент 44-І групи

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Абакумова В.І. – доктор історичних наук,

професор, завідувач кафедри

історії, правознавства та методики навчання

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ВІДОБРАЖЕННЯ ПАРТИЗАНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОТИ ВІЙСЬК НАПОЛЕОНА В МЕМУАРИСТИЦІ ВІЙСЬКОВИХ

Після вторгнення французьких військ на територію Росії почав розгортатися сильний супротив армії Олександра І, щоб стримати ворога. По мірі просування армії Наполеона до Москви натиск французів на населення все більше зростав. Люди, не бажаючи віддавати свій хліб, переходили до озброєної оборони від французької армії. Почали утворюватися невеликі партизанські загони, організаторами яких ставали російські солдати, які втікали з полону або ініціатори з місцевого населення. Загалом, озброєнням в таких угрупованнях могло слугувати будь-що. Це була і зброя, відібрана у ворога, і могли бути звичайні знаряддя праці. Спеціальної форми в них також не було. Партизани могли використовувати навіть деякі елементи ворожого обмундирування. Дуже яскраво про це згадує французький офіцер А. Бургонь: «Едва перешли мы через мостъ, отделявшій предместье отъ города, какъ изъ-подъ моста выскочилъ какой-то субъектъ и направился на встречу войскамъ: онъ былъ въ овчинномъ полушубке, стянутомъ ремнемъ, густая белая борода, спускалась по поясъ. Онъ былъ вооруженъ виллою о трехъ зубьяхъ, точь въ точь, какъ рисуютъ Нептуна, вышедшего изъ водъ» [2, с. 4].

Окрім партизанських з'єднань зі звичайного населення Росії, були також і певні військові загони, які сформувалися за наказом головнокомандуючого російською армією М.І.Кутузова. Як згадує Домінік П'єр Де ля Фліз «Кутузовъ отъ последняго пораженія противъ французовъ, не допуская подвозить въ Москву припасовъ, и принуждалъ наши корпуса сдвигаться къ городу» [4, с. 46].

Партизани розгортали досить серйозну боротьбу в тилу ворога, що не давало розслаблятися французьким військам. В основному ці загони склалися із військової кавалерії та козаків. З'єднання Дениса Васильовича Давидова було одним із перших та найбільш відомих серед ряду інших. Саме перед битвою біля с. Бородіно він і запропонував Петру Івановичу Багратіону свій план щодо створення партизанського загону. Як згадує сам Д.Давидов: «Князь прервал нескромный полет моего воображения;

он пожал мне руку и сказал: «Нынче же пойду к светлейшему и изложу ему твои мысли»» [3]. Після цього сам М. Кутузов підтримав цю ідею і в його розпорядження було надано, як згадується у спогадах: «пятьдесят гусар и вместо ста пятидесяти — восемьдесят казаков» [3]. Також Д. Давидов згадує що в соратники «взяв с собою Ахтырского гусарского полка штабс-ротмистра Бедрягу 3-го, поручиков Бекетова и Макарова и с казацкой командой — хорунжих Талова и Григория Астахова» [3].

Після сформування загону він відділився від регулярної армії, яка після Бородинської битви почала відступати до Москви, і почав відправлятися в тил французьким військам з різних сторін. Підходячи до поселень, вони зустрічались із обороною від місцевих жителів. Як згадує Д. Давидов: «Общее и добровольное ополчение поселян преграждало путь нам. В каждом селении ворота были заперты; при них стояли стар и млад с вилами, кольями, топорами и некоторые из них с огнестрельным оружием. К каждому селению один из нас принужден был подъезжать и говорить жителям, что мы русские, что мы пришли на помощь к ним и на защиту православной церкви» [3].

Часто відбувалися навіть напади з боку місцевих жителів. Як пише Д. Давидов: «Сколько раз я спрашивал жителей по заключении между нами мира: «Отчего вы полагали нас французами?» Каждый раз отвечали мне: «Да вишь, родимый (показывая на гусарский мой ментик), это, бают, на их одёжу схожо». — «Да разве я не русским языком говорю?» — «Да ведь у них всякого сбора люди!» Тогда я на опыте узнал, что в Народной войне должно не только говорить языком черни, но принаравливаться к ней и в обычаях и в одежде. Я надел мужичий кафтан, стал отпускать бороду, вместо ордена св. Анны повесил образ. Николая и заговорил с ними языком народным» [3]. Але все ж таки він залучав до участі в боротьбі проти французів і місцеве населення, яке поступово поповнювало його партизанський загін.

Найбільший бій загін Давидова здійснив разом з іншими загонами під командуванням В. Орлова-Денисова, А. Сеславина та А. Фигнера 28 жовтня (9) листопада під селом Ляхово. Загалом, чисельність партизан складала близько 2 тисяч чоловік [32]. Цей бій відбувся проти французького генерал-лейтенанта Жан-П'єра Ожеро, кількість війська якого складалось з близько 3,5 тисяч чоловік. Вмілими та рішучими діями партизанського командування ворожу силу було розбито та захоплено в полон 1 генерала, 60 офіцерів і близько 1,5 тисяч солдат [3].

Окрім загону Д. Давидова, було багато і інших партизанських угруповань. Одним з таких був Олександр Христофорович Бекендорф, який був командуючим авангардом армійського партизанського загону генерала Фердинанда Федоровича Вінцингероде. Ось як він описував своє угруповання солдат та селян: «Мой лагерь походил на воровской притон; он был переполнен крестьянами, вооруженными самым разнообразным оружием, отбитым у неприятеля. Каски, кирасы, кивера и даже мундиры разных родов оружия и наций представляли странное соединение с бородами и крестьянской одеждой. Множество людей, занимавшихся темными делами, являлись беспрерывно торговать добычу, доставлявшуюся ежедневно в лагерь» [1].

Після відходу з Москви Наполеона О. Бекендорф був один із перших, чиї війська зайшли в місто. Ось як він це описує: «10 октября 1812 года мы вступили в древнюю столицу, которая еще вся дымилась. Едва могли мы проложить себе дорогу через трупы людей и животных. Развалины и пепел загромождали все улицы. Одни только

разграбленные и совершенно почерневшие от дыму церкви служили печальными путеводными точками среди этого необъятного опустошения. Заблудившиеся Французы бродили по Москве и делались жертвами толпы крестьян, которые со всех сторон стекались в несчастный город» [1].

Окрім боїв, які були проведені на території Російської імперії, армійські партизанські загони брали участь і в закордонних походах після відступу Наполеона І Бонапарта.

Література:

1. Бекендорф О. Х. *Записки графа А. Х. Бенкендорфа (1830 – 1837 гг.)*. Москва, 2001. 136 с.
2. Бургонь А. *Пожар Москвы и отступление французов. 1812 год: Воспоминания сержанта Бургоня*. Санкт-Петербург, 1898. 286 с.
3. Давыдов Д. В. *Военные записки*. Москва, 1982. 358 с.
4. Флиз Де ля, Доминик Пьер. *Поход Наполеона в Россию в 1812 году*. Москва, 1912. 145 с.

УДК 94(477)“1917/1920”:342.51

Захарченко А. В. –
студентка 11 ДО

ППК Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Грибенко О.М. – кандидат історичних наук,
старший викладач
ППК Глухівського НПУ ім. О.Довженка

РОЗБУДОВА ТА ПОВНОВАЖЕННЯ ВИКОНАВЧОЇ ГІЛКИ ВЛАДИ ЗА ДОБУ ГЕТЬМАНА П.СКОРОПАДСЬКОГО (КВІТЕНЬ – ГРУДЕНЬ 1918 Р.): ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Метою дослідження є розкриття особливостей розбудови виконавчої гілки влади за добу Гетьмана П. Скоропадського.

Згідно з мети ми формуємо завдання: розкрити структуру та повноваження гетьманського уряду (квітень грудень 1918 р.); вивчити особистий склад міністерств як складової частини уряду Української держави.

Даним питанням займалися історики О. Грибенко, П. Гай-Нижник, Р. Пиріг, юристи О. Мироненко, П. Захарченко та ін. [1-5].

Становленням Гетьманату в Україні у квітні 1918 року була побудована нова модель державного управління, яка відрізнялась від державного управління Української Центральної Ради. Главою держави та вищою виконавчою владою був гетьман. Відносно до Закону «Про тимчасовий державний устрій України» (розділ «Про гетьманську владу») у сфері державного управління гетьману належали такі повноваження: а) вища державне управління; б) затвердження законів; в) призначення голови Ради Міністрів (голову уряду); г) затвердження уряду у повному складі; д) відправлення у відставку гетьманського уряду у повному складі, а також звільнення міністрів; е) призначення на

посади та звільнення інших урядових осіб у випадках, якщо для останніх не встановлено законом іншого порядку.

Рада Міністрів Української Держави – вищий колегіальний орган у системі органів виконавчої влади, а також вищий законодавчий орган. За Законом, від 29 квітня 1918 року (розділ «Рада Міністрів та і про міністерства»), була встановлена компетенція Ради Міністрів, як колегіального органу. До цих компетенції належало: а) спрямування і об'єднання праці окремих державних установ в плані законодавства (законодавча робота); б) вищого державного управління (виконавча робота).

Гетьманський уряд мав такі назви: 1) Кабінет Міністрів; 2) Рада Міністрів.

Посада прем'єра мала спочатку назву Отаман – міністр. Але остаточно закріпилися такі назви «Ради Міністрів» і «Голова Ради Міністрів». Рішення Ради Міністрів приймалися більшістю голосів, а при рівному кількості голосів – голос голови був вирішальним. На кожному засіданні Ради Міністрів вівся журнал [6].

Порядок вирішування справ у Раді Міністрів, визначався так:

По – перше, Державна канцелярія подавала законопроекти або питання на обговорення Ради Міністрів зі своїми висновками і з пояснювальними записками та зауваженнями про формальні вартості внесення їх.

Законом від 18 травня 1918 року була заснована Мала Рада Міністрів, яка складалася з товаришів міністрів і осіб, котрі заміняли їх з правами товаришів міністрів. Головою Малої Ради Міністрів являвся один з міністрів або товаришів їх по призначенню Ради Міністрів [4, 127-128].

В сферу праці Малої Ради входило: 1) розгляд тих законодавчих та адміністративних пропозицій окремих міністерств, котрі за нескладністю не вимагають взаємної згоди відомств у письмовій формі; 2) розгляд проектів, штатів і кошторисів, котрі складаються окремими міністерствами; 3) розгляд одповідей відомств на законопроекти і проекти загально адміністративних розпоряджень з метою згоджування їх; 4) розгляд представлень окремих міністерств про асигнування кредитів до часу затвердження кошторисів і про асигнування надзвичайних кредитів поверх кошторисів; 5) розгляд інших справ, які Рада Міністрів передає на розгляд Малої Ради [5, с. 86-93].

Мала Рада Міністрів збиралася тричі на тиждень Висновки Малої Ради представляв її голова на засіданні Ради Міністрів з даного питання. Введення справ Малої Ради Міністрів було покладено на Державну канцелярію. Мала Рада Міністрів не отримала чіткого визначення своїх повноважень. В законах нічого не говорилося про повноваження і місці уряду в системі виконавчої влади.

Міністерство мало статус головного урядового органу в напрямі об'єднання, координації та контролю роботи департаментів, головних управлінь та окремих відділів. В правовій основі статусу міністерств було використання практики «учреждения Министерств» Російської імперії, яка була затверджена в 1896 році. В цьому документі було виписано всі урядові структури з їх повноваженнями та компетенціями. А також окремо були розписані права і обов'язки міністрів, товаришів міністрів, директорів та вйце – директорів департаментів.

До повноважень міністрів належало: а) розроблення законодавчих актів відносно свого напрямку діяльності міністерства; б) видання підзаконних актів (розпоряджень)

після затвердження Радою Міністрів; в) прийняття наказів по міністерству про утворення нових департаментів, окремих відділів, або про ліквідацію установ міністерства [7, с. 55].

До повноважень департаментів належало: а) призначення службовців; б) звільнення чи переміщення державних службовців.

Міністр об'єднував діяльність департаментів, контролював їх за виконання рішень гетьмана, уряду та своїх власних.

Робочий апарат міністерства міністерства складався: а) Канцелярії міністра; б) Департамент загальних справ.

Канцелярія міністра була головним посередником і провідником між департаментами, управліннями та міністерством. Канцелярія міністра в своєму складі поділялася на відділи: А) Відділ персонального складу завідував: 1) за оформленням наказів міністерств; 2) за змінами у персональному складі міністерства та підлеглих установ; 3) справами про загальну службову відповідальність урядовців міністерства Б) Правовий відділ займався: 1) внесення на уряд Української Держави законопроектів міністерства; 2) редагування законопроектів за умови їх співпраці з юридичною консульською частиною міністерства; 3) оголошення і розсилання у департаменти та управління відповідні закони після їх затвердження; В) Видавничий відділ займався: 1) видавання друкованого органу міністерства; 2) розсилав окремі циркуляри міністерства; 3) робив повідомлення через ЗМІ (засоби масової інформації) і пресу про поточну роботу міністерства; Г) Розпорядчий відділ займався: 1) виконував окремі доручення міністра і його товаришів; 2) вів службове листування; 3) займався екекуторською діяльністю; 4) реєстрував службові кореспонденції міністерства.

Аналізуючи вище сказане підведемо підсумок, що державний статус вищих органів виконавчої влади (центральных) визначається такими характеристиками: а) за гетьманом визначалися і закріплювалися компетенція і повноваження, як голови держави і виконавчої влади; б) уряд Української Держави, як вищий колегіальний орган влади і міністри, як вищі урядовці, виробляли та реалізовували українську державну політику у відповідних галузях; в) не було чіткого визначення критеріїв щодо внесення державних установ до статусу центральных або урядових.

Література:

1. Гай-Нижник П. П. Нариси історії державної служби України. У 5 томах. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2010. – Т. 2. – 580 с .
2. Грибенко О.М. Нормативно-правова база державотворчих процесів 1917 – 1918 рр. Хрестоматія з дисципліни «Актуальні питання української революції 1917 – 1921 рр.».
3. Пиріг Р.Я. Діяльність урядів гетьманату Павла Скоропадського:персональний вимір. - К.: Ін-т історії України НАН України, 2016. – 518 с.
4. Дорошенко Д. Історія України 1917 – 1923 рр. Т. 2. Гетьманська Держава / Д. Дорошенко. – Київ-Філадельфія, 1996. – 320 с.
5. Українська Держава (квітень – грудень 1918 р.). документи і матеріали. У двох томах, трьох частинах. Т. 2. / Упоряд.: Р. Пиріг (керівник) та ін.. – К.: Темпора, 2015. – 412.
6. Шкільник М. Україна у боротьбі за державність в 1917-1921 рр. Спомини і роздуми. – Торонто, 1971. – 367 с.

7. Христюк П. Історія Української революції. Замітки і матеріали. У 4- т. Т. 3. / П. Христюк. – Відень, 1921. – 164 с.

УДК 373.5.015.31:34:351.74

Станицька К. С. -

студентка 62-2А групи

факультету філології та історії

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Сліпченко Л.В.- кандидат політичних наук,

доцент кафедри історії,

правознавства та методики навчання

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ШКІЛЬНОГО ОФІЦЕРА ПОЛІЦІЇ

Сучасна українська держава вибудовує власну модель захисту прав і свобод особи. Тут важливу роль відіграє врахування норм міжнародного права, насамперед, законодавства і створення нових інституцій. Міжнародні організації, з якими співпрацює Україна, надають нам в цьому допомогу, а саме у реалізації реформ та прийнятті відповідних законів відповідно до норм міжнародного й європейського права. Чинне місце в реформуванні українського суспільства і держави посідає реформа правоохоронних органів, судової системи, органів публічного управління тощо.

Міністерство освіти і науки України у 2016 впровадило пілотний проект «Шкільний офіцер поліції» (далі - Проект) в чотирьох містах України з подальшим розширенням ареалу його дії. Реалізація Проекту у навчальних закладах здійснювалась відповідно до «Методичних рекомендацій щодо проведення просвітницько-профілактичних занять з учнями 1-11-х класів за програмою «Школа і поліція» (далі – Рекомендації). До їх розробки долучилися проект «Реформування системи кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні» (Агрітім Канада Консалтинг), координатори проектів ОБСЄ в Україні, представництво Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, Міжнародний жіночий правозахисний центр «Ла Страда-Україна», Всеукраїнський громадський центр «Волонтер» та громадська організація «Vision Zero» [2].

У Рекомендаціях обґрунтовано засади роботи поліцейського у школі (як правило, за ним закріплюється від одного до п'яти закладів), його ключові компетентності, передбачена тематика занять з учнями, систематизована відповідно до вікових та педагогічних особливостей розвитку школярів [2]. Навчальний заклад може співпрацювати лише з поліцейським, що є патрульним у районі розташування закладу, про що укласти угоду. Співпраця чітко відображена в плані роботи школи на навчальний рік. Водночас, призначається відповідальна особа за реалізацію Проекту, як правило заступник директора з виховної роботи чи соціальний педагог.

В рамках Проекту патрульні поліцейські проводять відкриті заняття в школах, індивідуальні консультації з учнями, просвітницько-профілактичні заняття з молоддю, що спрямовані, в першу чергу, на налагодження співпраці школи і поліції як єдиної команди,

ефективної двосторонньої комунікації (учень-поліцейський) у процесі обговоренні нагальних правових проблем. Саме тому основними завданнями офіцера поліції є вироблення правової культури школяра і моделі його поведінки, зменшення, попередження та профілактика злочинності й правопорушень серед молоді. Отже, важливим правовим аспектом реалізації Проекту в Україні є не тільки визначення стану порушень національного законодавства, а й можливість профілактики правопорушень за допомогою низки освітньо-профілактичних проектів – «Освіта проти зловживання наркотиками» та ін.

Як зазначалось, Проект запроваджено в Україні у 2016 році. Учасниками стали міста Київ, Львів, Одеса, Івано-Франківськ. У 2017-2018 навчальному році Проект реалізовано ще у семи містах: Дніпрі, Харкові, Сєвєродонецьку, Лисичанську, Рубіжному, Чернівцях, Кропивницькому. У 2018-2019 р. до нього приєдналися Суми, Луцьк, Вінниця, Кривий Ріг та інші. Зазначимо, що у 2019 році у містах-першовідкривачах Проекту функціонують у Києві -12 шкільних поліцейських, якими охоплено 215 шкіл із 492. У Львові ж діяльністю проекту охоплено усі 106 шкіл, в яких функціонують 8 шкільних поліцейських; в Одесі - відповідно 123 та 9; в Івано-Франківську 41 та 6 [3].

Отже, суспільство, насамперед діти та батьки, відчують потребу у функціонуванні таких інституцій, що виступає важливим правовим аспектом реалізації проекту в Україні.

Варто зазначити, що значущим чинником реформування системи правоохоронних органів України є створення підрозділів ювенальної превенції відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» (стаття 23), «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» (стаття 5), «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (стаття 10). На нашу думку, набутий досвід роботи шкільного офіцера поліції визначив необхідність вдосконалення системи Національної поліції та створення (грудень 2017 р.) у її структурі підрозділів ювенальної превенції. Їх мета - профілактична діяльність, спрямована на запобігання вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, виявлення причин і умов, які цьому сприяють, вжиття в межах своєї компетенції заходів для їх усунення [1].

Таким чином, проект долучив до творчої, продуктивної співпраці школярів, батьків, учителів, інших членів громади з працівниками поліції. На нашу думку, своєчасна адаптація громадян і громади до покращення якості рівня життя усіх верств населення та місця в ньому поліцейського в майбутньому сприятиме зміцненню авторитету й іміджу сучасних поліцейських, рівня довіри до них, стане важливим кроком формування України як демократичної, правової держави.

Література:

1. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 19.12.2017 р. - №1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18?lang=ru> (Дата звернення 09.11.2019 р.)
2. Програма «Школа і поліція». URL: <http://www.imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovnarobota/programa-shkola-i-politsiya/> (Дата звернення 08.11.2019 р.)
3. «School Police Officer» project. URL: <http://cop.org.ua/en/ukrainian-experience/all-ukrainian-experience/school-police-officer-project> (Дата звернення: 15.10.2019) .

Балабанов С.В.

студент 2 курсу

факультету філології та історії

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Федоров І. О. - асистент кафедри історії,

правознавства та методики навчання

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

РОЛЬ І СТАТУС ЦЕРКВИ У ДЕРЖАВІ І СУСПІЛЬСТВІ

Релігія і церква завжди відігравали дуже важливу роль у суспільстві. У первісні часи служителі релігійних культів виконували освітні і ідеологічні функції. З появою перших держав жерці стали ще й займатись науковими дослідженнями, а релігія стала потужною опорою влади фараонів, імператорів та інших правителів. За середньовіччя у Європі релігія і католицька і церква посіли чільне місце, римські папи коронували монархів, а церковний суд спалював єретики та «вільдом».

У наші часи у більшості країн церква відділена від держави, а люди вільні у праві вибору будь-якої релігії, або відмови від неї, згідно зі статтею 9 Конвенції ООН «Про захист прав людини і основоположних свобод» [1]. Також відповідно до «Декларації про ліквідацію всіх форм нетерпимості і дискримінації на основі релігій або переконань» ніхто не повинен підлягати дискримінації на основі релігії [2]. Але є країни у яких відмова від сповідання певних релігій карається смертною карою, як наприклад: Афганістан, Ємен, Мавританія. Також існують країни де голова церкви є одночасно і головою держави це: Бруней, Саудівська Аравія та Ватикан.

У нашій країні церква відділена від держави, але згідно із законом «Про свободу совісті та релігійні організації». Релігійні організації мають проводити релігійні обряди і зібрання, заходи у громадських місцях. Також їм надано право користуватися державними і громадськими спорудами, ділянками землі, попередньо узгодивши ці питання з органами влади. Крім того релігійні організації можуть збирати добровільні пожертвування, займатись підприємницькою та виробничою діяльністю. Права релігійних організацій захищаються державою. Всі вищезгадані права надаються лише у разі відповідної реєстрації релігійної організації, і якщо її діяльність не суперечить законам України. [3].

Але навіщо церквам так багато прав та привілеїв з боку держави, яку роль вони відіграють у сучасному суспільстві?

Церква задовольняє релігійні потреби суспільства. Крім того вона об'єднує суспільство, дає людям спільні ідеї та цілі. Що було продемонстровано під час Революції Гідності 2014 року. Також церква бере участь у благодійних проектах. Сприяє поліпшенню міжнародних зв'язків, та підвищенню рівня держави на світовій арені. Не менш важливою є роль релігійних організацій у вирішенні конфлікту з Росією на Сході України. Саме духівники відіграють дуже важливу роль як у підтриманні бойового духу захисників Вітчизни, так і вирішенні конфлікту.

Отже підсумуючи ми можемо сказати, що роль церкви і релігії у сучасному суспільстві дуже велика.

Література:

1. Конвенція «Про захист прав людини і основоположних свобод» від 04.11.1950 р.
URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/995_004 (дата зверення : 13.11.2019 р.)
2. Декларація «Про ліквідацію всіх форм нетерпимості і дискримінації на основі релігій або переконань» (Резолюція 36/55) Генеральної Асамблеї ООН від 25.11.1981 р.
URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/995_284 (дата зверення : 13.11.2019 р.)
3. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23.04.1991 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12/ed20181104> (дата зверення : 15.11.2019 р.)

УДК 340.111.5:36.48

Зима М.О. -

студентка 3 курсу

факультету філології та історії

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Федоров І. О. - асистент кафедри історії,

правознавства та методики навчання

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ПРАВОВИХ КОЛІЗІЙ АБО ПОНЯТТЯ ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ

Актуальним на сьогоднішній день є питання причин юридичних колізій, так як необхідною умовою є вирішення і подолання являється дослідження причин які породжують їх появу у правовій сфері, адже від нього залежатиме рішення цієї проблеми.

Причини виникнення правових колізій можна класифікувати на два види, а саме об'єктивні та суб'єктивні причини.

Щодо об'єктивних причин, то багато вчених визнають цю причину як одну з основних у правових колізіях, що полягають у складності форм суспільних відносин [1, с.37]. Так як соціальне життя людства являє собою складне явище, то встановлення однакових прав і обов'язків для всіх було б не справедливим рішенням відносно людей які мають певні фізичні та розумові вади, також людей – інвалідів.

Суб'єктивні причини зумовлені процесом правотворчості. Так суспільні відносини, які сформувалися в певних сферах суспільного життя, регулюються одночасно групою нормотворчих органів. Необгрунтоване розширення меж правового регулювання і в умовах розбудови української держави як правової це виявляється наочно. На наш погляд, таке розширення найбільш помітне за рахунок створення різних галузей і видів людської діяльності, де потрібно підлаштовувати правову основу під такі сфери соціального життя, які залишилися поза сферою правової дії [2, с.99]. На думку багатьох вчених однією з причин правових колізій є не точне встановлення компетенції правотворчих органів.

Колізії які носять суб'єктивний характер можуть, також, виникати як результат помилок в юридичній техніці, тобто вироблення прийомів та навиків створення правових норм на практиці [3, с.10]. це може бути порушення термінології, недотримання правил ухвалення нормативно – правових актів та відсутність їх чіткої структури. Також до

суб'єктивних причин правових колізій належать: не достатній рівень юридичної підготовки роз робітників нормативно – правових актів та непоінформованість нижчих юридичних органів про прийняті вищими органами норм права [4, с. 37]; при модернізації чинного законодавства в правову систему впроваджуються інститути іноземного права які не враховують рівнів правових та соціальних умов які склалися в реальності [5, с. 126].

Отже, ми вияснили, що колізії часто є наслідком дії одночасно декількох перелічених нами вище причин. Звичайно, до наявності колізій в праві можна ставитися по-різному, тобто розглядати їх як негативне явище або ж навпаки – вважати їх природніми. Але ми можемо стверджувати про те, що правові колізії призводять до певної нерівності та порушення її правової системи. Однак на думку Георга Гегеля: «виникнення колізій при застосуванні законі - безперечно необхідна річ, адже в будь-якому випадку ведення справи набувало б механічний характер. Якщо деякі юристи дійшли до думки, що покінчити з колізіями можливо, приділивши багато чого на розсуд судів, то це було б набагато гірше, так як рішення, прийняте тільки судом, було б свавіллям» [6] .

Література:

1. Абрамович А.М. Право и социально-экономическое развитие страны. *Беларуская думка*. 1997.№7. С.29-37.
2. Власенко Н.А. Коллизионные нормы в советском праве. Иркутск : Изд-во Иркут. ун-та, 1984. 99 с.
3. Дробязко С.Г. Право як система і його закономірності. *Право і демократія (Мінськ)*. 1999. Вип. 10. С. 3-16.
4. Жеребкін С.В. Противоречия в праве / С.В. Жеребкін. - Владимир: Б.И.Р.А, 1992. - 215 с.
5. Тіхоміров Ю.А. Курс порівняльного правознавства / Ю.А. Тіхоміров. - М.:НОРМА,1996.-427с.
6. Гегель Г.В.Ф. философия права. М. : Мысль, 1990.С.249

УДК 347

Бихова Д.Ю. -

студентка 4 курсу

факультету філології та історії

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Федоров І. О. - асистент кафедри історії,

правознавства та методики навчання

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

СУДОВА РЕФОРМА 1864 РОКУ В УКРАЇНІ

Судова реформа 1864 р., яку було впроваджено за Олександра II, повністю змінила судоустрій у Російській імперії. Вона здійснювалася на принципах рівності, все становості всіх підданих перед законом.

До проведення судової реформи 1864 р. у всіх українських губерніях Російської імперії початку ХІХ ст. загальною рисою судоустрою був становий характер суду, а саме: для кожного стану існував свій суд.

Судова реформа 20 листопада 1864 р. ліквідувала колишній феодальний суд, запровадила буржуазні принципи судочинства: незалежність і відокремлення суду від адміністрації, рівність усіх сторін перед судом, введення присяжних засідателів, установлення прокурорського нагляду, створення більш чіткої системи судових інстанцій [2].

Судова реформа передбачала декілька інститутів буржуазного процесу, які є актуальними і в наш час, зокрема це, відокремлення слідства від суду, гласність та усність процесу, участь у процесі обвинувача і захисника, рівність всіх сторін у судовому процесі, невизнання підсудного винуватим до того часу, поки в судовому порядку не буде доведена його вина [3].

Було введено дві системи судових установ: мировий суд (з'їзди мирових суддів та мирові судді) і окружні суди та судові палати, в які суддів призначали. Інститут мирових суддів утворювався в містах та повітах. Мировими суддям розглядалися дрібні кримінальні справи такі як: шахрайство, провини проти громадського порядку, крадіжки на суму до 300 крб, а також особисті образи та побої.

Обирали мирових суддів органи місцевого самоврядування – земські збори та міські думи [4, с.176]. Кандидатами на посаду судді могли бути особи, які відповідали вимогам установленого освітнього, вікового, та досить високого майнового цензу.

Окрім дільничних мирових суддів, які за свою службу отримували винагородження, вводилися посади почесних мирових суддів, які не мали своєї визначеної дільниці. Вони проводили суд, коли про це просили обидві сторони. Збори почесних та дільничних суддів повіту або міст були вищою апеляційною інстанцією – з'їздом мирових суддів.

Мирова юстиція надійно увійшла в правове життя тогочасного суспільства і держави, доказавши правильність політичного вибору на користь відродження місцевого правосуддя як самостійного інституту судової влади, здатного суттєво розширити сферу судового захисту прав та свобод громадян [1, с. 24].

Окружні суди створювались у складі призначуваного голови, його заступника та членів суду. Основну масу кримінальних та цивільних справ вони розглядали у першій інстанції. Кримінальні справи розглядалися трьома суддями. Попереднє слідство здійснювали судові слідчі.

У розгляді справ, де підсудним загрожували покарання, що були пов'язані з обмеженням чи позбавленням громадянських прав, участь присяжних засідателів була обов'язковою, які виносили вердикт про винність або невинність підсудних, який не залежав від думки суддів і не підлягав апеляції. Судді встановлювали міру покарання для підсудних, яких присяжні визнавали винними.

Запровадження суду присяжних можна розглядати, як певний чинник формування громадянського суспільства, але одночасно це мало і суто утилітарне значення для суду, котрий мав здійснювати правосуддя. Судові палати - Київська, Одеська, Харківська, склалися з департаментів кримінальних та цивільних справ. Кожна судова палата керувала діяльністю відповідних окружних судів. Вони розглядали апеляції на рішення окружних судів, а також діяли як суди першої інстанції у справах про посадові і державні злочини[2, с. 30].

Найвищим апеляційним і касаційним судовим органом був Сенат.

За судовими статутами 1864 р. починала запроваджуватися і адвокатура. Адвокати поділялися на присяжних повірених, які здійснювали представництво в цивільних і захист у кримінальних справах в усіх судових установах.

Отже, судова реформа 1864 р. була однією із послідовних та важливих реформ у Росії другої половини XIX ст., хоча і не в повному обсязі відображала демократичні принципи судочинства. Реформа зберегла залишки феодального судочинства - станові суди – церковні, військові, волосні, окремий порядок розгляду справ про службові злочини). Суди двох ланок (місцеві та загальні) були створені тільки у Полтавській, Таврійській, Херсонській і Катеринославській губерніях. В інших губерніях України було дозволено створювати місцеві суди тільки після декількох років.

Зазнали серйозних обмежень принципи судоустрою та судочинства, що були закладені в основу судових статутів від 20 листопада 1864 р. Особливо явними стали ці тенденції в період розгулу реакції 80–90-х років XIX ст., створивши підґрунтя судової контрреформи 80-х років, що мала на меті обмежити демократичність судоустрою і судочинства, закладену у 1864 р.

До судової реформи за пореформені роки було внесено понад 700 змін і поправок, зокрема, з підсудності суду присяжних вилучили всі справи про політичні злочини та пресу. Було запроваджено слухання при закритих дверях справ широкого переліку категорій, а також нові правила складання списків присяжних засідателів, що повністю вилучали можливість участі у судовому процесі демократичних і ліберальних елементів.

Література:

1. Краківський К. П. Судова реформа 1864 р. : значення та історико-правові оцінки. *Журнал російського права*. 2014. № 12. С. 22-25.
2. Малешін Д. Я. Спадщина Судової реформи 1864 року. *Вісник громадянського процесу*. 2015. № 6. С. 33-35.
3. Уортман Р.С. Властители и судии: Развитие правового сознания в императорской России. Москва, 2004.
4. Щербина П.Ф. Судебная реформа 1864 года на Правобережной Украине. Львов, 1974.

УДК 347. 999

Кащенко В.М. -

студентка 3 курсу

факультету філології та історії

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Федоров І. О. - асистент кафедри історії,

правознавства та методики навчання

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК КОМЕРЦІЙНИХ СУДІВ В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ

Комерційний суд це суд спеціальної юрисдикції для розгляду торгівельних справ. Вперше комерційні суди з'явилися, ще в Середньовіччі призначалися вони для розгляду протиріч між купецтвом. Початок створення комерційних судів у більш сучасному

розумінні відноситься до 1808 року, коли був створений комерційний суд в м. Одеса. З часом такі суди були утворені в Таганрозі (1818 р.), Феодосії (1819), Архангельську (1820), Ізмаїлі (1824 р.)[7].

14 травня 1832 року було опубліковано Загальне положення про заснування комерційних судів у Росії, що означало появу системи таких судів - попередників нинішньої системи арбітражних судів. Поступово почали відкриватися комерційні суди в Санкт-Петербурзі (1832 р.), Москві (1833 р.), Новочеркаську (1835 р.), та інших містах.

Статут судочинства в комерційних судах визначав питання підсудності, виклику і явки до суду, збирання свідчень сторін і т. д. Він включав в себе 16 глав, 470 статей і Тимчасові правила про порядок утворення справ про неспроможність з 28 статей. Звернення в комерційний суд починалося з подачі прохання голові суду, який направляв його у відповідне відділення. Якщо прохання задовольняло формальні вимоги закону, то заводилася справа. Процес вважався розпочатим з моменту вручення сторонам повісток.

У 1864 році в Росії відбулася Судова Реформа, але комерційних судів вона не торкнулася. Зміни відбулися лише у судочинстві: спори тепер розглядалися не тільки на підставі Статуту торгового судочинства, але й у відповідності із Статутом Цивільного Судочинства від 20 листопада 1864 року[7].

Виконання рішень комерційних судів виконувалося по виконавчим листам через судових приставів і знаходилося поза юрисдикцією комерційних судів. Діяльність Судів понад два десятиліття регулювалася законодавчими актами, прийнятими для кожного такого суду окремо. Тільки під час правління Миколи I з'являється законодавча база, про яку ми вже згадували раніше, що регламентувала дії цих установ. Всі ці нормативні акти були опубліковані у першому та другому виданнях "Полного собрания законов Российской империи" (перше зібрання, починаючи з тому XXVII, друге – з початку і до тому XXVI). З допомоги даних документів можна простежити певну еволюцію комерційних, а згодом і арбітражних судів [7].

Як ми вже згадували раніше перший комерційний суд в Російській Імперії та перший апеляційний суд на території України був заснований в м. Одеса, саме на його прикладі ми вирішили розкрити основні засади організації діяльності комерційних судів в Російській Імперії. Створений він був у 1808, в ньому розглядалися справи за активної участі повірених, стряпчих і прохачів [1, с. 68]. В якості основної причини створення особливих судів виступала специфіка торговельних відносин, тому найбільше потребувало даних судів купецтво. Так, в 1805 році купецтво Одеси виступило з ініціативою про створення комерційного суду за зразком французьких комерційних судів [3, с. 273].

Згідно з ч. 17, 18 глави II Статуту комерційного суду міста Одеси, суд відав: "всякими комерційними угодами, як становими, так і письмовими, укладалися приватно і публічно, також за векселями і за купецькими наказами; всякий по Одеській торгівлі позов на купців одеських і іногородніх, так само як і на людей іншого звання, слід неодмінно в Комерційний суд для розгляду і рішення подавати [2, с. 44]".

Характерною особливістю Одеського комерційного суду, порівняно із загальними судами, було застосування паралельно з письмовим судочинством усного. Вибір форми процесу був поставлений в повну залежність від бажання позивача. Не менше важливими були і певні поступки в системі доказів, а саме: поряд з письмовими доказами,

прийнятими в загальних судах, допускалося свідчення компетентних свідків, перевірка рахунків і розписок, оцінка товарів, купецьких книг і описів, показання свідків і присяжних. Новим було і те, що апеляційна заява подавалася безпосередньо в комерційний суд і вже з його відповіддю відсилялося до Сенату[6, с. 27].

За зібраними даними Веприцької В. Н, що стосувалися Одеського комерційного суду можна з'ясувати, що при розгляді комерційних справ в суді були присутніми і професійні повірені. "справа № 846 "Про кримінальну скаргу повіреного Балтської купчихи Милі Каушанської, Балтського купця Фішеля Гершберга про стягнутих ними з поміщика Петра Шишкіна за недоставку проданих за контрактом 120 чверті озимої пшениці на 1110 рублів сріблом зі штрафними (1862 рік)"; справа № 539 "на прохання повіреного іноземця Матуса Майєра Колежського реєстратора Матвія Іурстера про стягнення з Одеського ремісничого колоніста Михайла Гейелера за накладною (заставної) 840 рублів (1836-1842 року) "; справа № 853 " за позовною скаргою повіреного Ольгопольського міщанина Беркі Фальковича, одеського купця Осипа Акорта про стягнення з відставного прапорщика Олексія Портарескула, прапорщика Павла Толмачевского, урядника Федора Портарескула і комерційного реєстратора Василя Портарескула та колежського реєстратора Герасима Перешиті за недоставку за контрактом проданого хліба 6094 рублів сріблом(1862-1863) "" Проаналізувавши дані справи ми звернули увагу, що повірені в судах займали одне з чільних місць, нерідко їх запрошували і із за кордону[4, с. 96-102].

Щож до оплати діяльності суддів Одеського комерційного суду то починаючи з 1808 р. на жалування чиновникам Одеського комерційного суду, канцелярські витрати і утримання цієї установи в цілому щорічно виділялося близько 10000 руб. Ці кошти надходили з державної скарбниці. Згідно зі штатом 1817 р. на утримання суду кожного року виділялося, ще 8750 руб. Ця сума відраховувалася з надходжень на користь Одеси від митних зборів, що стягувалися комерційним судом[5, с. 106].

Восени 1827 р. в організації роботи Одеського комерційного суду відбуваються значні зміни, зокрема і в системі штатних працівників. Уряд прийняв рішення про те, що всі чотири члени цього суду повинні обиратися з місцевого купецтва. Але при цьому їх тепер повинні були обирати не на три роки, як раніше, а на один. З січня 1827 р. члени комерційного суду, обрані від купецтва отримували по 1 тис. руб. на рік.

З 1832 р. голова суду та його товариш займали свої посади безстроково. Члени обиралися міською громадою на терміни, визначені для засідателів губернських судових палат. Разом з членами обиралися також кандидати на їхні посади для зайняття цих місць у випадку смерті чи хвороби. Секретарів, їхніх помічників і приставів комерційних судів за пропозицією самих судів затверджували губернські правління.

Щодо оплати праці, то дане питання також регулювалося зазначеним Установленням. Так, голова комерційного суду, його товариш, секретарі та пристави отримували жалування згідно з визначеним штатом. Помічники секретарів, протоколісти, перекладачі і писарі отримували платню з коштів, що виділялися на утримання канцелярії. Присяжні попечителі користувалися прибутками, визначеними Статутом про торговельну неспроможність. А стряпчі отримували винагороду від своїх клієнтів за добровільною з ними домовленістю.

Далі дізнаємося, що “на початку 1851 р. Державною радою приймається ще одне рішення, що стосувалося служби чиновників комерційних справ, у тому числі одеського. Тепер голови та члени цих судів обиралися на свої посади терміном на чотири роки, а не безстроково, як це визначалося Установленням про комерційні суди 1832 р. Після цього місцеве купецтво могло клопотати про затвердження на цих посадах тих чиновників, які їх займали, на наступне чотириріччя або ж провести вибори і обрати нових. Якщо гідних кандидатур на зазначені посади не було, то призначалися чиновники від уряду (але теж на чотири роки) [5, с 105-109]”. Комерційні суди діяли аж до 1917 року. Декретом про суд № 1 радянської влади вони були скасовані.

На підставі вище написано ми можемо зробити такий висновок, що періодом становлення та розбудови комерційного судочинства стала перша половина XIX ст. Одне з провідних місць в такому судочинстві займав Одеський комерційний суд, оскільки він був першою подібною установою у державі і фактично на ньому відпрацьовувалося особливе торговельне судочинство. Проаналізувавши весь період існування комерційних судів ми з'ясували, що судова система в ньому постійно змінювалася, змінювалися також умови служби та оплати праці, які залежали від займаної посади та покладених на чиновників обов'язків.

Література:

1. Балух В.С. Два века истории хозяйственного правосудия Украины. Одесса : «Астропринт», 2008. 298 с.
2. Балух В.С. Одесский арбитражный суд: два века истории. Одесса : Юридическая литература. 2001. 378 с.
3. Васильковский Е.В. Курс гражданского процесса. Москва : Сфера. 1913. 494 с.
4. Веприцька В. М. Становлення адвокатури в південноукраїнських губерніях Російської імперії у першій половині XIX століття (на прикладі Одеси) // Рациональний та почуттєво-емоційний аспекти правосвідомості та поведінки суб'єктів права. 2012. С. 96-102
5. Дегтярьов. С.І Чиновницький склад одеського Комерційного суду у I-й пол. XIX ст. (за матеріалами “Полного собрания законов Российской империи”) Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри : зб. наук. праць III Міжнар. наук. конф., 15-16 квіт. -2011 р., С.105-109
6. Пахольчик Е.Д. Организационно-правовые и процессуальные основы коммерческого правосудия в России в XIX в. : дис. ... канд. юрид. 12.00.01. Н. Новгород, 2002. 223 с
7. Из истории коммерческих судов в России URL : <http://pda.arbitr.ru/as/hist/hist-com.htm> (дата звернення: 16.11.2019 р.)

УДК 341

Головащук А. -
студентка 33-у групи
факультету філології та історії
Глухівського НПУ ім. О.Довженка
Науковий керівник:
Федоров І. О. - асистент кафедри історії,

ПРАВА ЛЮДИНИ І ДЕМОКРАТІЯ

Суспільство є важливою складовою забезпечення стійкої демократії України, а отже невід'ємним проблемним питанням, яке ми маємо розглядати – «права людини і демократія».

Права людини – обсяг можливостей, необхідних для її життя та розвитку у суспільстві, які набувають своєї чинності з самого народження людини як обов'язкові умови фізичного і соціального існування [4].

Розуміння прав людини як певних її можливостей наведене, так чи інакше, у працях багатьох теоретиків, суспільствознавців [5; 1 с. 23].

Муза О.В. та Філіпенко Т.М. пропонують таку класифікацію прав людини, як: за суб'єктом поділяються на права людини та права громадянина; за черговістю включення до правових документів бувають першого, другого, третього та четвертого (на етапі встановлення) покоління; за розвитком поділяється на природні та похідні природних; за змістом – особисті права, політичні, соціально-економічні та інші [4]. Проте остаточно усталеної класифікації не існує.

У другому розділі Конституції України зафіксовані закони про права людини, але ми звернемо увагу на деякі з основних:

- 1) «кожна людина має невід'ємне право на життя» (стаття 27);
- 2) «кожен має право на житло» (стаття 47);
- 3) «кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування» (стаття 49);
- 4) «кожен має право на освіту» та інші [3].

Хоч людина має цілу низку прав, проте вона не повинна забувати про свої чинні обов'язки перед нашим демократичним суспільством України.

Демократія (з давньогрецької – «влада народу») – це політичний режим, за якого єдиним джерелом влади у державі визначається народ. Варто зауважити, що цей політичний феномен буває прямим (управління здійснюється народом) та представницьким (опосередкована через обраних представників). О. В. Скрипнюк у своєму доробку зробив висновок: реалізація принципу верховенства права вміщує в себе лише один політичний режим – демократичний [2, с. 40]. Він вважав, що право на владу є невід'ємним для людини.

Поняття «конституція» – «демократія» – «права людини» супроводжуються причинно-наслідковими історичними явищами: проголошення конституції, визначення прав людини, як найвищої цінності та встановлення демократії.

Література:

1. Бережнов А. Г. Права личности. Некоторые вопросы теории. Москва, 1991. 142 с.
2. Скрипнюк О. В. Верховенство права і демократія: специфіка взаємозв'язку. *Демократія та право : проблеми взаємовпливу і взаємозалежності* : Матеріали міжнар. наук. конф. (26 жовт. 2007 р., м. Київ) : Право / АПрН України, Київ. регіон. Центр. АПрН України 2008 р. с. 39-43

3. Конституція України, II розділ / URL :
<https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii> (дата звернення: 11.11.2019 р.)

4. Муза О. В., Клименко Н. П., Філіпенко Т. М. Шкільний календар прав людини. посібник для пед. працівників навч. закл. : ВАІТЕ. 2016. 80 с.

5. Фарбер И. Е. Права человека, гражданина и лица в социалистическом обществе. Изв. высш. учеб. зав. Правоведение. 1967. № 1. 41 с.

УДК 342.95

Колієнко А.А. -

студентка 4 курсу

факультету філології та історії

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Федоров І. О. - асистент кафедри історії,

правознавства та методики навчання

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ПОНЯТТЯ, РІЗНОВИДИ ТА МІРИ ЗАПОБІГАННЯ ВЧИНЕННЯМ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ НЕПОВНОЛІТНІМИ ОСОБАМИ

Нині кількість скоєних правопорушень неповнолітніми невинно зростає. Все це пов'язано з такими соціально-негативними явищами, як: безробіття, наркоманія, безпритульність та загальна деморалізація суспільства. Відомо навіть те, що кожне 8 правопорушення в Україні умисно чи по необережності здійснюється молоддю 14–18 років. Підлітки-правопорушники в основному скоюють дрібні крадіжки, хуліганство, виявляють різні форми агресії. За статистичними даними, які розміщені на офіційному сайті Верховного Суду України, відомо, що за перше півріччя 2016 р. до місцевих судових інстанцій було подано 46 156 позовних заяв, що безпосередньо стосувалися адміністративних правопорушень, а за перше півріччя 2017 р. таких заяв – 48 009 [6]. Як бачимо, тенденція до збільшення чисельності адміністративних правопорушень чітко простежується.

«Адміністративне правопорушення – це протиправна, винна (умисна або з необережності) дія або бездіяльність, що зазіхає на державний або суспільний порядок, власність, права та свободи громадян, на встановлений порядок управління, за яке законодавством передбачено адміністративну відповідальність» [5, с. 211]. До ознак адміністративних правопорушень відносять: винуватість, протиправність дій, суспільна шкода, і як наслідок – адміністративна відповідальність.

Варто зазначити те, що адміністративній відповідальності підлягають неповнолітні особи, що вчинили правопорушення такого характеру: 1. Незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах (ст. 44);

2. Дрібне викрадення чужого майна шляхом крадіжки, шахрайства, привласнення чи розтрата (ст. 51);

3. Керування водіями транспортними засобами, не зареєстрованими у встановленому порядку (ст.121);

4. Дрібне хуліганство, тобто нецензурна лайка в громадських місцях, образливе чіпляння до громадян та інші подібні дії, що порушують громадський порядок і спокій громадян (ст.173);

5. Придбання, зберігання, передача іншим особам або продаж громадянами вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду без відповідного документа дозвільного характеру, виданого уповноваженим державним органом (ст. 190)» та інші [1].

До осіб-правопорушників, вік яких від 16 до 18 років, застосовуються такі заходи впливу, передбачені статтею 24¹ Кодексу України про адміністративні правопорушення: «зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого; попередження; догана або сувора догана; передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на прохання» [1]. Єдина міра покарання, яка ніколи не застосовується до неповнолітніх – адміністративний арешт.

За адміністративні правопорушення, які вчинили неповнолітні віком від 14 до 16 років, може бути накладений штраф на батьків або осіб, які їх замінюють, від 3 до 5 неоподаткованих мінімумів доходів громадян України. Також можна додати те, що особи до 16 років, які мають власний заробіток, можуть самостійно відшкодувати заподіяну шкоду, якщо сума збитків не перевищує одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян [5].

Таким чином, адміністративні правопорушення неповнолітніх, на жаль, є поширеним явищем в нашій державі. На перший погляд, вони здаються дрібницею, проте досить часто адміністративні проступки є лише першими кроками правопорушників до кримінальних. Своєчасне попередження, певні заходи впливу на неповнолітніх осіб є шляхом до запобігання подальшого скоєння більш серйозних злочинних дій.

Література:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1-212-21) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

2. Кодекс Адміністративного судочинства України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>

3. Гончарук С. Адміністративна відповідальність за законодавством України : навчальний посібник / С. Гончарук. – Київ, 1996. – 67 с.

4. Колпаков В. Адміністративне право України / В. Колпаков. – Київ, 1999. – 736 с.

5. Ратушняк С. Правознавство: навчальний посібник для 10-11 класів: у 2 ч. – ч.2. / С. Ратушняк. – Тернопіль, 2007. – 400 с.

6. Статистичні дані Верховного Суду України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: [http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/FAFD37716AD40ED9C22580E400382EF6](http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/FAFD37716AD40ED9C22580E400382EF6).

Бурда І.О. -
студентка 3 курсу
факультету філології та історії
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:
Федоров І. О. - асистент кафедри історії,
правознавства та методики навчання
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

СУДОУСТРІЙ У ДОРЕФОРМЕННИЙ ПЕРІОД

Судова реформа царя Олександра II в Російській імперії у 1864 р. стала основоположною для подальшого судоустрою та фактично заклала початок теперішньої судової системи. Реформа суттєво змінила принципи і процедури судочинства: суд став гласним, відкритим і усним, зі змагальним процесом, при якому сторони отримали рівні права на надання та спростування доказів; в кримінальний процес було введено судове слідство, на якому перевірялися дані попереднього слідства. Був створений інститут присяжних, яких скликали для суду над обвинуваченими в тяжких кримінальних злочинах [1, с. 34]. Ці зміни на тривалий час утвердились в російській державі й стали темою досліджень багатьох науковців. Однак задля розуміння дійсного рівня змін, важливо згадати дореформений судоустрій.

Чинна до початку царювання Олександра II в Росії судова система була визначена «Установою про губернії» 1775 року. Ця система складалася з трьох рівнів: повітового, губернського і загальнодержавного [4]. Система зображала загальні риси законодавства епохи Катерини II - широку виборність, колегіальність, поєднання роздільних станових установ на нижньому рівні, змішаних колегій з представництвом різних станів на середньому рівні і урядових установ на верхньому. Справи купців і міщан вирішувалися не окремими судами, а відповідними органами станового самоврядування - магістратами і ратушами, що склалися з виборних бургомістрів і ратманів. Кримінальні справи середньої тяжкості (з виправними покараннями, тобто покараннями нижче каторги і заслання до Сибіру), цивільні позови нижче 600 рублів, а також всі справи осіб, які не належали до числа державних селян, міщан і купців, роздівлялися виборні повітові суди, що склалися з голови, двох членів від дворянства і двох членів від сільського стану. Разом з повітовими судами в столиці діяли надвірні суди з суддями за призначенням від уряду, які роздівлялися позови різночинців і іногородніх. При магістратах існували виборні торгові словесні суди, які вирішували дрібні комерційні суперечки [2, с. 99].

Судова структура розділялася наступним чином. Справами дворян у кожному повіті займався повітовий суд, його члени, зокрема повітовий суддя та два засідателі, обиралися на посаду представниками з класу дворян строком на три роки. Верхній земський суд існував один на губернію. Йому було надано право перевірки та контролю за діяльністю повітових судів. Верхній земський суд складався з призначених імператором, голови й віце-голови та обраних на три роки дворянством десяти засідателів.

Для міщан нижчою судовою інстанцією були міські магістратські судові органи, члени яких також призначалися на три роки. Державні селяни судилися у повітовій

нижній розправі, в якій кримінальні та цивільні справи розглядали призначені владою чиновники. У губерніях засновувалися так звані совісні суди. Вони формувалися зі станових представників, а саме голови і двох засідателів: дворян - стосовно дворянських справ, міщан - у міських справах, селян - за селянськими справами. Суд мав характеристику примирливого, адже розглядав цивільні позови. Також характеризувався як спеціальний - у справах про злочини малолітніх, божевільних і справах про чаклунство.

Апеляційними і ревізійними інстанціями в губерніях були судові палати у цивільних і кримінальних справах. До компетенції палат входив перегляд справ, раніше розглянутих у верхньому земському суді, губернському магістраті або верхній розправі. Сенат був вищим судовим органом для судів всієї системи [3, с. 226].

Отже, механізм російського судоустрою до реформи 1864 року був практично не сформований. До кінця XVIII ст. в країні існувало багато різних судових установ, практично не об'єднаних в єдину систему, компетенція яких у більшості випадків залишалася неясною. Така змішаність та незрозумілість породжувала головним чином корупцію та затяжність судових процесів.

Література:

1. Блинов И. А. Судебная реформа 20 ноября 1864 г. : историко-юридический очерк / И. А. Блинов., 1914. – 234 с.
2. Исаев И. А. История государства и права России / И. А. Исаев. – Москва, 1996
3. История Правительствующего Сената за двести лет. 1711 - 1911.. — СПб: Сенатская типография, 1911. - Т. 4. - 529 с. История Правительствующего Сената
4. Учреждения для управления губерний всероссийскія Имперіи – Москва: Печатано при Сенате, 1775. – 229 с. – (Отечественная история).

УДК 340.116(410)

Бондарчук М.Ю. -

студентка 34-І групи

факультету філології та історії

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Федоров І. О. - асистент кафедри історії,

правознавства та методики навчання

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРАВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В середині 80-х років XX ст. виник і набув поширення термін «глобалізація». Роланд Робертсон у 1985 році дав пояснення цьому поняттю, а згодом, видав книгу під такою ж назвою. Тому термін «глобалізація» пов'язують саме з іменем цього американського соціолога[4, с.189].

В широкому значенні термін «глобалізація» можна охарактеризувати як процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації.

Інакше кажучи, глобалізація являє собою комплексне геоекономічне, геополітичне і геокультурне явище, яке здійснює значний вплив на всі сторони життєдіяльності суспільств [4, с.189].

Правова сторона є одним з актуальних аспектів вивчення глобалізації. Однією з важливих умов у підтримці функціонування суспільства та країни є вивчення її правової системи, яка має потенціал у налагодженні суспільних процесів, які відбуваються на основі глобалізації.

Як зазначається у юридичній науковій літературі, що глобалізація значно впливає на перетворення й оновлення державно - правових інститутів, відносин та норм на всесвітньому, регіональному та внутрішньодержавному рівнях[3, с.38].

Серед тенденцій регіонального і глобального рівнів можна виділити такі основні тенденції як:

1) Тенденція універсалізації й уніфікації права. Широку інтернаціоналізацію вважають передумовою наближення правового регулювання у різноманітних сферах життєдіяльності людей людей[1, с. 14]. Об'єктивний процес інтеграції міжнародної економіки фінансів, засобів зв'язку, інших засобів життя людства та масової інформації знаходиться у підґрунті й збільшенні даної тенденції, що відобразилося на еволюції права в цілому та в подальшому його розвитку. Універсалізація та уніфікація права виявляються найбільш яскраво саме в умовах глобалізації. Адже, незважаючи на те, що дана тенденція прослідковується майже на всіх етапах історичного розвитку держави та суспільства має скоріше не еволюційний, а революційний характер [2, с. 279, 280].

2) Збільшення ролі права в удосконаленні управління соціальними процесами знаходить свій вияв у розширенні й поглибленні правового регулювання, появи нових галузей, підгалузей та інститутів права. Ця тенденція, спричинена посиленням приватноправових засад у правовому регулюванні суспільних відносин, ускладненням предмета правової регламентації, є характерною як для України, так і для всього світу [3, с. 53].

3) Активна політизація суспільства, його соціальних інститутів, в тому числі і правових спричинена ускладненням всіх сторін суспільного життя людей на початку ХХІ ст. Як на державному, так і на наддержавному рівні збільшується роль публічного права. За останні роки українське конституційне право оновилося повністю, його предмет суттєво розширився і ця тенденція триває. Суттєві зміни відбулися й у виборчому праві. Діяльність представницьких органів влади, законодавчо забезпечується багатопартійністю, політичним та ідеологічним плюралізмом, гласністю, існуванням опозиції та свободою слова [2, с. 288].

4) Тенденція посилення ролі і значення судового права, а разом з ним і його джерел у виді прецеденту й судової практики. У наукових юридичних джерелах існує, бо з розвитком процесу глобалізації «право стає все складнішою системою», а «передбачити все в законах неможливо, ... неминуче підвищується роль судової практики у вирішенні низки питань» [2, с. 113].

Серед загальних тенденцій розвитку права в умовах глобалізації все зрозуміліше виокремлюються також інші тенденції. Наприклад, тенденція розширення юридичного сектора, який стосується прав людини і громадянина, або тенденція гуманізація права. Аналіз законодавства, прийнятого після другої світової війни й особливо наприкінці ХХ ст., свідчить, що ця тенденція значною мірою виявляється як на національному, так і на глобальному й регіональному рівнях [3, с. 289].

Отже, під впливом глобалізації відбуваються й зміни у праві: змінюється сутність права не тільки на національному, а й на наддержавному, глобальному рівні, а також його зміст, цілі, завдання, призначення і джерела (форми) права.

Література:

1. Лукашук И. И. Глобализация и право / И. И. Лукашук // Гос-во и право. – 2005. – № 12. – С. 112, 123.
2. Марченко М. Н. Государство и право в условиях глобализации: моногр. / М. Н. Марченко. – М. : Проспект, 2013. – 400 с.
3. Нерсисянц В. С. Процессы универсализации права и государства в глобализирующемся мире / В. С. Нерсисянц // Гос-во и право. – 2005. – № 5. – С. 36-53.
4. Стеценко С. Г. Глобалізація та право: національний вимір: моногр. / С. Г. Стеценко, Л. О. Васечко. – К.: Атіка, 2012. – 189 с.

УДК 351.743 (477)

Григор'їчева К.М. -

студентка 34-І групи ФФІ

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Федоров І. О. - асистент кафедри історії,

правознавства та методики навчання

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ОРГАНИ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

Дослідження реалізації правоохоронної функції держави органами внутрішніх справ України на сучасному етапі, а також визначення шляхів її вдосконалення є актуальним завданням юридичної науки.

Функціонування правоохоронних органів України у цілому й органів внутрішніх справ зокрема широко досліджувались такими вітчизняними вченими, як В. Б. Авер'янов, М. І. Ануфрієв, І. В. Арістова, О. М. Бандурка, О. О. Бандурка, Ю. П. Битяк, В. Т. Білоус, І. Л. Бородін, С. М. Гусаров, В. С. Журавський, Р. А. Калюжний, Х. П. Ярмач, О. Н. Ярмиш та ін.

На сьогодні органи внутрішніх справ України є основним суб'єктом реалізації правоохоронної функції держави, яка бере участь у формуванні та реалізації державної політики у правоохоронній сфері. Під даною державною політикою у правоохоронній сфері слід розуміти цілеспрямовану державно-владну діяльність тактичного та стратегічного характеру органів державної влади та громадськості, що регламентується нормами чинного національного законодавства та спрямована на забезпечення законності і правопорядку в державі, формування правової свідомості та правової культури населення, формування позитивного іміджу правоохоронних органів.

Щодо чинного законодавства України безпосереднім обов'язком органів та підрозділів внутрішніх справ України є захист прав і свобод людини і громадянина, власності, інтересів суспільства і держави від злочинних посягань, боротьба зі злочинністю, розкриття та розслідування злочинів, охорона громадського порядку,

забезпечення громадської безпеки, безпеки дорожнього руху, а також протидія нелегальній (незаконній) міграції, реєстрація фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів [5].

На мою думку, слід зазначити, що на законодавчому рівні безпосередньо не передбачено, що органи внутрішніх справ України зобов'язані реалізовувати правоохоронну функцію держави та є провідним суб'єктом у цьому напрямку. Але, зважаючи на обов'язки, виконання яких покладено на органи внутрішніх справ України відповідно до указу Президента України «Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України» від 6 квітня 2013 року № 383, та у результаті аналізу сутності самої правоохоронної функції держави, можна дійти висновку, що обов'язки, виконання яких покладено на органи внутрішніх справ, мають безпосереднє відношення до механізму реалізації правоохоронної функції держави, який здійснюється значною кількістю суб'єктів, у тому числі і органами внутрішніх справ.

Слід зазначити, що правоохоронна функція держави – це напрямок діяльності держави, який реалізовується системою уповноважених на те органів державної влади (переважно правоохоронними органами), органів місцевого самоврядування та громадськості, що уповноважені виключно в рамках наданих законом повноважень здійснювати юридичні заходи впливу (у тому числі примусові заходи) з метою забезпечення законності та правопорядку в державі. У Законі України «Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів» визначено перелік, які належать до числа правоохоронних: органи прокуратури, внутрішніх справ, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції [2].

Отже, на мою думку, що відповідно до законодавства України ключовою ознакою правоохоронних органів є те, що вони виконують правозастосовні або правоохоронні функції. У зв'язку з тим, що органи внутрішніх справ належать до числа правоохоронних органів, можна дійти висновку, що на них покладено обов'язок щодо реалізації правоохоронної функції держави.

Ю.П. Битяк, стверджував, що «юридична форма охоплює нормотворчу, правозастосовну і правоохоронну діяльність [4]. Зазначені форми є пріоритетними під час діяльності органів внутрішніх справ України як суб'єктів реалізації правоохоронної функції держави. Але, не слід забувати про такі форми як освітня та право-виховна, оскільки саме в їх рамках вживаються конкретні заходи щодо підвищення правосвідомості та правової культури як суспільства в цілому, так і кожного працівника органів внутрішніх справ та кожного громадянина України».

Формування та реалізації державної політики у правоохоронній сфері органи внутрішніх справ України здійснюють правотворчу, правозастосовну та правоохоронну, освітню та право-виховну діяльність.

С.М. Гусарова, вважав що наведені вище види діяльності органів внутрішніх справ є юридичним способом зовнішнього вираження і внутрішньої організації управлінської діяльності [3]. Необхідно звернути увагу, що зазначені види діяльності (правотворча, правова реалізаційна, правоохоронна, освітня та право-виховна) розрізняються між собою

не лише змістом, а й суб'єктами, що уповноважені їх реалізовувати в системі органів внутрішніх справ України, формами та способами реалізації, досягнутими результатами тощо

Аналіз нормативно-правових актів, розроблених та прийнятих МВС України, дає підстави стверджувати, що ними формулюються пріоритетні напрямки реалізації правоохоронної функції держави; визначається коло суб'єктів (органів та підрозділів внутрішніх справ України), відповідальних за її реалізацію за окремими напрямками; закріплюються шляхи взаємодії зазначених суб'єктів між собою та з іншими суб'єктами реалізації правоохоронної функції держави; визначаються проблемні питання, пов'язані із забезпеченням реалізації правоохоронної функції, та пропонуються шляхи їх вирішення. Важливою умовою якісної правотворчої діяльності органів внутрішніх справ України у сфері реалізації правоохоронної функції держави є дотримання принципів такої діяльності, які характеризують специфіку відомчої нормотворчості у сфері реалізації правоохоронної функції держави, визначають ключові вимоги до проектів відомчих нормативно-правових актів, процедури їх розробки і прийняття. Основними принципами у даному випадку є такі: законності, обґрунтованості, планування і прогнозування, вивчення передового досвіду, галузевої спрямованості, професіоналізму тощо.

Таким чином, правоохоронна діяльність органів внутрішніх справ України має бути спрямована не лише на дотримання вимог нормативно-правових актів та актів індивідуального характеру, здійснення контрольних функцій у цій сфері, виявлення правопорушень та осіб, що їх вчинили, притягнення їх до юридичної відповідальності. Особлива увага має також приділятися створенню таких умов для суспільства та окремих громадян, які будуть стимулювати правомірну поведінку, усувати потенційні загрози належному функціонуванню правоохоронної сфери. Тобто, у даному випадку мова йде про профілактичну функцію, яку мають реалізовувати органи внутрішніх справ України з метою покращення криміногенної ситуації в державі, зниження рівня злочинності, забезпечення безпеки громадян та правопорядку як на всій території держави, так і в її окремих регіонах. Висновки. У результаті аналізу змісту правотворчої, правозастосовної та правоохоронної діяльності органів внутрішніх справ України можна дійти висновку, що зазначені форми діяльності мають бути обов'язково збалансованими, розвиватися паралельно одна з одною та мають бути зорієнтовані на досягнення єдиної кінцевої мети діяльності органів внутрішніх справ та налагодження дієвого механізму зворотного зв'язку між суб'єктами правотворчості та безпосередніми виконавцями приписів, що містяться у нормативно-правових актах. Це дозволить досягти оптимального ступеня правової регламентації управлінських відносин, фактичного виконання правових розпоряджень в усіх видах управлінської діяльності і невідворотності відповідальності за будь-яке їх порушення [5]. До числа основних правових та організаційних заходів, реалізація яких дозволить досягти бажаного результату, належать такі:

- розробка необхідної нормативно-правової бази, де мають бути враховані усі аспекти правотворчої, правозастосовної та правоохоронної діяльності органів внутрішніх справ України, закріплено процес правозастосування за окремими напрямками, визначено особливості взаємодії суб'єктів правотворчості та правозастосування;
- здійснення систематичного контролю за своєчасністю та ефективністю виконання приписів нормативно-правових актів; за результатами такого контролю має

здійснюватися аналіз причин та умов, що призвели до невиконання окремих правових норм, та вживатися конкретні заходи щодо недопущення їх настання у майбутньому.

Один із останніх проектів Закону України «Про органи внутрішніх справ України» (реєстраційний номер 1376 від 18 січня 2008 року), підготовлений народним депутатом Г.Г. Москалем, знаходиться у Верховній Раді України з 2008 року, але й досі не був остаточно розглянутий. У зв'язку з цим надзвичайно актуальним є розробка та прийняття Закону України «Про органи внутрішніх справ України», нормами якого мають бути остаточно вирішені наступні питання:

- поняття та система органів внутрішніх справ;
- завдання та функції органів внутрішніх справ;
- принципи діяльності органів внутрішніх справ;
- організаційно-штатна та функціональна структура органів внутрішніх справ;
- особливості кадрового, фінансового та матеріально-технічного забезпечення тощо.

Таким чином, прийняття відповідного нормативно-правового акта створить необхідні умови для розбудови демократичної правової держави, успішного перебігу розпочатого процесу реформування правоохоронних органів в цілому та системи органів внутрішніх справ зокрема, підвищення ефективності діяльності усієї системи органів та підрозділів внутрішніх справ, дотримання законності і правопорядку на території всієї держави та її окремих регіонів, беззастережного забезпечення прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина, підвищенню рівня їх особистої безпеки. Однією із основних вимог до Закону України «Про органи внутрішніх справ України» має стати дотримання усіх правил юридичної техніки, що дозволить наблизити його до сучасних вимог, які мають висуватися до нормативно-правових актів, та закріплення чіткого правового механізму реалізації його вимог.

Література:

1. Загальна теорія держави і права / [Л. Л. Богачова, О. В. Петришин, В. Д. Ткаченко та ін.] ; за ред. М. В. Цвіка. – Х. : Право, 2002. – С. 85.
2. Словник іншомовних слів / уклад.: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. – К. : Наук. думка, 2000. – 680 с. – (Словники України).
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.
4. Большая советская энциклопедия : в 30 т. / гл. ред. А. М. Прохоров. – 3-е изд. – М. : Сов. энциклопедия, 1977. – Т. 24. – С. 612.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2003. – С. 1328.

УДК 342.7

Гринь Д. І. –
студентка 24-І групи
факультету філології та історії
Глухівського НПУ ім. О.Довженка
Науковий керівник:
Федоров І. О. - асистент кафедри історії,

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

В основі розбудови будь-якої правової держави лежить принцип пріоритетності прав та свобод людини, визнання їх найбільшими цінностями, гарантування та належне їх забезпечення. Стаття 3 Конституції України передбачає, що «права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і напрями діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави». Фактично з цієї статті розпочинається виклад офіційно проголошеної Українською державою та закладеної в Конституції філософії прав людини. Ця стаття виступає як базисна стаття, яка характеризує засади того суспільного і державного ладу, що закріплюється в Конституції.

Проблеми реалізації та захисту прав і свобод людини в останній чверті XX і на початку XXI століття набули, можна стверджувати без перебільшення, світового значення і вийшли на перше місце у міжнародній системі критеріїв оцінювання рівня розвитку демократії у певній державі та суспільстві.

Система конституційних прав людини і громадянина в Україні теоретично охоплює максимально всебічний спектр прав і свобод у виборі способів і засобів життєдіяльності кожної людини, що проживає чи перебуває в нашій країні. І це, звичайно, позитивне надбання нашого суспільства. Однак практична реалізація та захист цих прав і свобод щоразу наштовхуються на значні перешкоди, що мають як об'єктивний, так і суб'єктивний характер та є основою для невирішених проблем у цій сфері. [1, с 1]

До проблем реалізації та захисту прав людини і громадянина в Україні ми можемо віднести:

1. низький рівень правової культури і правової свідомості переважної більшості членів нашого суспільства;

Зумовлений відсутністю правової традиції в суспільстві, яке фактично до 1992 року не мало своєї політико-економічної та територіальної цілісності тому цілі покоління впродовж багатьох років намагалися пристосуватися до різних правових норм.

2. незадовільний рівень зовнішнього виховного впливу на кожну людину з боку суспільства та самовиховання у багатьох людей реального відчуття власної честі та гідності;

Можна пояснити двома причинами: відсутністю сучасної суспільної системи зовнішнього впливу на виховання людини, спрямованого на розвиток найкращих людських якостей – честі та гідності та не розвинене і багато в чому викривлене релігійне виховання зведене лише до дотримання певних церковних ритуалів без розкриття сутності релігійної віри; моральні і духовні цінності замінені матеріальними.

3. низький рівень дотримання правопорядку, тобто законності, у житті суспільства і держави та відповідальності кожної особи перед собою і оточенням за результати своєї діяльності;

4. недосконалість функціонування місцевого самоврядування територіальних громад у реальному житті (місцеві державні адміністрації на відповідній території

зобов'язані забезпечувати законність і правопорядок, дотримання прав і свобод громадян [2, п. 2 ст. 119]);

5. низький рівень професіоналізму у сфері політичного та державного менеджменту і його залежність від особистих й групових інтересів;

6. відсутність чіткої структурованості громадянського суспільства і громадського контролю за діяльністю всіх органів державної влади;

7. високий рівень корупції на всіх рівнях державного і суспільного життя та відсутність політичної волі у його зменшенні;

Аналіз вище зазначених проблем засвідчує, що кожна з них має свої суб'єктивні та об'єктивні причини походження та існування. Звичайно, постає запитання: «Чи існують засоби поступового розв'язання цих проблем?» Відповідь однозначна – існують і є загальновідомі у світі. [1, с. 5]

Одним із таких методів є безумовне застосування принципу пріоритетності права у всіх сферах суспільного життя і державного управління. Такі характерні складові ознаки цього принципу, як гуманізм, справедливість, об'єктивна обґрунтованість дають змогу виконати відразу три функції верховенства права:

- по-перше, обмежити діяльність державної влади інтересами суспільства та правами і свободами окремої людини;

- по-друге, застосовувати формальну законність (тобто виконання законів та інших нормативно-правових актів держави). Гарантом прав і свобод людини і громадянина виступає Президент України [2, ст. 102], обов'язок вживати заходів щодо їх забезпечення покладений на Кабінет Міністрів України [2, п. 2 ст. 116].

- по-третє, забезпечити пріоритетність правового ЗАКОНУ, а не ОСОБИ, ким вона була і яку посаду обіймала.

Отже, держава має визнавати людину найвищою соціальною цінністю, легітимізувати, охороняти, захищати її права і свободи, гарантувати їх реальне здійснення.

Література:

1. Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2018. – №1(17). С.1-12
2. Конституція України, ст. 3, ст. 102, ст.116, ст. 119.

УДК 341.218

Сердюк О. Ю. -

студент 24-ї групи

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Федоров І. О. - асистент кафедри історії,

правознавства та методики навчання

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ПРОБЛЕМА ВИНИКНЕННЯ ДЕРЖАВ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

На сьогоднішній день через перенаселення і вже доволі довгу історію людства, яка супроводжувалась процесами державотворення, формуванням імперій і захопленням певними народами територій для забезпечення їх нормальної життєдіяльності, досить

важко, а я вважаю навіть неможливо, знайти незайняті території для формування власної держави. Тож логічно допустити думку, що єдиним доступним шляхом створення власної, абсолютно нової держави в сучасному світі є військовий конфлікт. Тобто держава може бути створена ідеологічно підкованою, добре згуртованою і керованою спільнотою, за умови економічної і політичної підтримки з боку сторонніх держав, шляхом розпалювання місцевого конфлікту на території існуючої держави з подальшим поступовим захопленням і приєднанням територій. Вважаю доцільним розглядати саме такий варіант утворення нової країни, яка переросте в державу, адже майже вся територія суші Землі зайнята вже існуючими державами (не враховуючи вічні зледеніння Арктики і Антарктики, віддалені безлюдні острова і пустельні регіони не придатні для проживання чи ведення господарства) і навряд чи уряд тої чи іншої держави погодиться передати свої території під плацдарм формування можливого майбутнього конкурента, або навіть ворога. Вдалим прикладом формування держави за схожим до наведеного мною типу, можна вважати становлення сучасного Ізраїлю. Держави створеної євреями-переселенцями на території вже існуючих країн. Політолог Алек Епштейн писав, що Ізраїль «є однією з найбільш нетипових держав на землі. Створена європейськими євреями на азіатському Близькому Сході..., зуміла не тільки вистояти в численних війнах..., але і зберегти демократичний лад..., ця держава залишається в центрі уваги чи не всіх серйозних засобів масової інформації у світі».

Отже, основною проблематикою створення нової держави є:

1. Недостатня кількість придатної для формування нової общини-держави території.
2. Необхідність створення нових ринків збуту товарів для вже існуючих гравців, що дозволить країнам що розвиваються пришвидшити темпи свого зростання і виробництва продукції.
3. Деякі регіони земної кулі, а саме: близький схід, африканський континент та північ південної Америки, потребують потужної держави регулятора, для стабілізації військової та політичної обстановки.
4. Міжнародна військова обстановка потребує введення на арену нового потужного гравця, для створення противаги вже існуючим гегемонам.
5. Новостворена держава може бути експериментальним полігоном для тестування нових форм управління і формування адміністративно-територіальних одиниць.

Література:

1. Воробьев В.П. Государство Израиль: правовые основы возникновения и статус личности. — Москва, 2001. — 168 с. — 3000 прим. — ISBN 5-93401-010-7.
2. Даути А. Создание государства и формирование нации. — Тель-Авив, 2001. — Т. 1.
3. Луценко А. В. Геополітичні ідеї в Україні: Джерела та еволюція: автореф. ... дис. канд. політ. наук. — К., 2009.
4. Мішин А. О.. Геополітика // Енциклопедія сучасної України : у 30 т / ред. кол. І. М. Дзюба [та ін.] ; НАН України, НТШ, Координаційне бюро енциклопедії сучасної України НАН України. — К., 2003–2019. — ISBN 944-02-3354-X.

Шустерук В. І. -

студентка 4 курсу

факультету філології та історії

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Федоров І. О. - асистент кафедри історії,

правознавства та методики навчання

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ПРАВОВА ДЕРЖАВА – ПОНЯТТЯ Й ОСНОВНІ ОЗНАКИ

Уявлення про державу, як специфічну форму організації суспільства, цілком сформовано на законі, постають вже у епоху античності. Аристотель, Платон, Сократ у своїх працях робили спроби взаємодії між правом і державною владою з метою гармонійного функціонування суспільства. Поява ідеї правової держави спряла пошуку більш досконалих і правосудних форм життя.

Таким чином, правова держава - це держава, яка підпорядкована праву, в ній дії її органів влади і службових осіб здійснюються на засадах конституційності й законності і вони підпорядковані самостійним судам (3, ст. 67).

Кожна особа правової держави, як це встановлено законом, повинна дотримуватись тих норм, які передбачені Конституцією - чільним законом країни, та нормативно-правовими актами, які є доповненням та уточненням Основного закону.

Згідно із концепцією правової держави, правовою дозволено вважати лише ту державу, яка у відносинах з громадянами згодилася з таким ступенем самообмеження, за якого загальне благо і благо кожної окремої особи може формувати гармонійне ціле. Нинішня Україна як правова держава надто далека від досконалості, але вона формується на правильних теоретичних і правових засадах: функціонування держави узагалі і самостійних її органів урегульовано правом; провідними її цілями є захист прав особи; вона має втілювати принцип демократизму.

Правовою держава стає лише тоді, коли вона функціонує на засадах верховенства права й закону і де реально забезпечуються права і свободи людини та громадянина. Але цим зміст правової держави не обмежується. Детальніше він розкритий у загальних рисах правової держави.

Перша і основна ознака правової держави – верховенство закону. Вона полягає у тому, що ні один державний орган, ніяка посадова особа та громада, державні чи громадські організації, ні одна людина не звільняються від обов'язку підкорятися закону. З приводу формування та існування правової держави в країні передбачає встановлення реального панування закону в усіх галузях суспільного життя та збільшення його прямого впливу на відносини в суспільстві. В Конституції України зазначається: «в Україні визнається і діє принцип верховенства закону та права» (1).

Наступна ознака правової держави це - абсолютна гарантованість і недоторканість прав і свобод громадян та встановлення і підтримання положення взаємної відповідальності громадянина і держави (1).

Іншими словами, вона полягає у тому, як особи будуть відповідальні перед державою, так і держава зобов'язана бути відповідальною перед людиною.

Важливою ознакою правової держави є здійснення принципу розподілу влади. Для забезпечення процесу функціонування держави в ньому повинні існувати відносно незалежні один від одного влади: законодавча, виконавча і судова. Відповідно до цієї ознаки, законодавча влада належить парламенту, виконавча – уряду, судова – суду. «Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України» (1).

Іншою не менш важливою ознакою правової держави є проведення державою політики соціальної поступки – вирішення всіх питань на засадах узгодження інтересів різних соціальних груп, глибокої поваги до особи незалежно від її соціального стану, оборони від будь-якого посягання на її життя, здоров'я і особисту гідність (4, ст. 112).

Отже, правова держава – провідний принцип політико-правового ладу держави, що характеризується винятковим шанобливим ставленням до права, закону та норм, передбачених у документах цієї країни. Громадяни у правовій державі повинні бути висококультурними особами, які дотримуються закону та з відповідальністю відносяться до нього.

Література:

1. Конституція України (статті 1,3,6,8) [Електронний ресурс] // president.gov.ua : сайт – Режим доступу до ресурсу: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-i>.
2. Оніщенко Н.М. Гармонізація правової системи України: основні напрями та тенденції // Юридична газета. – № 18 (78). – 2006. – 28 вересня. – С. 18
3. Ратушняк С. Правознавство: навчальний посібник для 10-11 класів: у 2 ч. – ч.2. / С. Ратушняк. – Тернопіль, 2007. – 400 с.
4. Теорія держави і права: Академічний курс / За ред. Н.М. Оніщенко, О.В. Зайчука. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – С. 112

СЕКЦІЯ 5. УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО І ВИКЛИКИ ГЛОБАЛЬНОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ: СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ

УДК 349.3:36

Князєва А.Г. -

Науковий керівник:

Вєстрова О.Д. – кандидат педагогічних наук,
асистент кафедри психології та соціальної роботи
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ РІЗНИХ КАТЕГОРІЙ НАСЕЛЕННЯ

Соціально-правовий захист є невід'ємною частиною суспільства. Від стану соціальної сфери, ефективності проведеної державою політики в сфері соціальної підтримки громадян залежить: стабільність суспільства, його сталий розвиток, а в підсумку – його національна безпека.

Держава може називатися соціальною тільки тоді, коли забезпечує своїм громадянам гідний рівень життя на основі матеріального забезпечення на рівні стандартів сучасного розвитку суспільства та людини. Соціальний захист являє собою, з одного боку, функціональну систему, тобто систему напрямків за якими вони здійснюються, а з іншого – інституціональну, тобто систему інститутів, які забезпечують її виконання.

Проблемам соціального забезпечення та соціальної захищеності присвятили свої роботи багато вітчизняних та зарубіжних науковців: Г. Райта, Б. Гурша, Н. Ваягіна, С. Яснова, В. Вакуменко, С. Лібанов, І. Топішко, А. Балашов, Р. Підлипна та ін.

Загалом вважається, що термін «соціальний захист» пов'язаний із прийняттям Закону «Про соціальний захист» («Social Security Act») 1935 р. у США. В перекладі термін «security» має багато значень, основними є: забезпечення, захист, гарантування, безпека. У перекладі з англійської мови слово «social» означає «суспільний», «соціальний» [1].

Поняття соціальний захист має тлумачення у широкому та вузькому значенні. Відповідно першому підходу соціальний захист стосується усієї соціальної сфери держави і включає соціальне страхування, соціальні гарантії, соціальну допомогу, а також боротьбу з безробіттям. Соціальний захист у вузькому значенні – це сукупність дій, яка спрямована на надання допомоги незахищеним верствам населення, що опинилися у складних життєвих ситуаціях.

Згідно зі ст. 46 Конституції України метою соціального захисту є забезпечення допомоги різним категоріям громадян, які опинилися у складних життєвих обставинах, а саме: у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом.

Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням шляхом страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними [3].

Загальна схема системи соціального захисту в Україні складається з двох основних частин (залежно від джерел формування коштів на їх забезпечення): загальнообов'язкове державне соціальне страхування; система соціальної допомоги та пільг, яка в основному формується через податки та фінансується з державного бюджету.

Видами послуг організаційно-правової форми соціального захисту є: грошові соціальні виплати у вигляді пенсій, соціальних допомог, матеріальна соціальна допомога, пільги (житлові, транспортні, трудові, податкові, в галузі охорони здоров'я, житлові субсидії, технічні засоби реабілітації, технічні засоби пересування, соціальне обслуговування шляхом надання соціальних послуг, медична допомога, яка являє собою комплекс лікувальних, профілактичних, діагностичних послуг, що надаються медичними працівниками.

До закладів, у яких надають різноманітні види такого роду послуг, належать: центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, соціальні центри матері та дитини, дитячі будинки сімейного типу (ДБСТ) та прийомні сім'ї, соціальні гуртожитки (для одиноких осіб або сімей), центри ресоціалізації наркозалежної молоді тощо [5, с. 86].

Розвиток системи соціального захисту населення України потребує комплексного підходу при зміні заходів та методів її побудови, виходячи з ринкових реалій розвитку

країни. Соціальний захист та підтримка населення мають будуватися з урахуванням динаміки соціально-економічних процесів в умовах ринку.

Для забезпечення належної роботи механізму системи соціального захисту потрібно здійснити низку новітніх реформ у державі, впровадити нові шляхи та методи, котрі без додаткових затрат коштів та матеріальних засобів дозволять працювати більш результативно на користь тих, хто потребує соціального захисту.

Література:

1. Болотіна Н. Право людини на соціальне забезпечення в Україні: проблема термінів і понять. *Право України*. 2000. № 4. С. 36.
2. Кашуба Я. Концептуальні засади трансформації механізму соціального захисту населення в умовах становлення ринку праці в Україні. *Україна: аспекти праці*. 2015. №3. С. 3-7.
3. Косова Т. Д. Сутність і критерії ефективності системи соціального захисту. *Фінанси України*. 2000. № 8. С. 26–32.
4. Москаленко В. В. Сутність соціального захисту та його місце в політиці соціальної держави. *Наукові записки*. 2003. Т. 21. С. 42.
5. Шевчук П. І. Соціальна політика : навч. посіб. Львів : Світ, 2003. 400 с.

УДК 378

Корчова А. С.

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ВИЩОЇ ШКОЛИ ЯК ОСТАННЬОГО ІНСТИТУТУ НА ШЛЯХУ СТАНОВЛЕННЯ ПОВНОЦІННОГО ЧЛЕНА СУСПІЛЬСТВА

Сучасна українська держава перебуває у надскладних умовах перманентної суспільно-політичної кризи, що обумовлює появу цілої низки зовнішніх і внутрішніх загроз. Єдиним шляхом ефективного вирішення наявних проблем є негайне і кардинальне реформування всіх напрямів соціальної сфери, причому, минув час деклараційних, красивих заяв і номінальних, «косметичних» змін: ефективною може бути тільки справді фундаментальна перебудова суспільної структури. Наша держава заплатила дуже високу ціну на шляху євроінтеграції і знехтувати численними жертвами є неприпустимим – тільки системність і послідовність перетворень відкриває перспективи до повноцінного європейського розвитку країни. Тому, негативною тенденцією є фокусування уваги владних кіл тільки на економічних викликах (ріст цін, інфляція, тарифна політика, безробіття тощо), при одночасному ігноруванні проблем, що виникають у інших напрямках державної політики, наприклад, освіти.

Освітня стратегія України вимагає зміни векторів розвитку, відповідно, до завдань, цінностей і принципів роботи європейського освітнього простору. У цьому контексті, особливо важливим є звернення уваги до проблем вищої школи як останнього інституту на шляху становлення повноцінного члена суспільства, джерела професійного розвитку, одного із стовпів ефективного функціонування країни. Діяльність системи ЗВО країн Європейського Союзу має низку специфічних особливостей, які вимагають ретельного вивчення, проте, не менш актуальним, є аналіз реалій вітчизняної вищої освіти, що допоможе з'ясувати можливості реформ по типу розвинених країн. Наголосимо, що настав час щирих відповідей на запитання, а не констатації тотального позитиву і

уникнення «гострих» країв. Тільки абсолютно об'єктивний аналіз стану вищої освіти української держави у контексті специфіки європейського простору допоможе сформувати міцний фундамент для ефективних реформ.

На сучасному етапі, в Україні розроблено стратегічний план щодо узгодження системи вищої освіти основним європейським стандартам. Зокрема, реалізація таких кроків передбачена у новій редакції Закону України «Про вищу освіту». Ретельний аналіз змісту цього документа дає підстави констатувати правильність і доцільність означених змін, але постає питання їх практичної реалізації. Зокрема, доцільно згадати перелік основних цілей професійної освіти, визначених країнами ЄС [2]:

1) покращення адаптації до інтенсивних промислових змін через професійну підготовку та перекваліфікацію;

2) підвищення рівня професійної майстерності;

3) полегшення доступу до професійних навчальних закладів;

4) співпраця між професійними навчальними закладами та підприємствами;

5) розвиток обміну досвідом освітніх країн членів ЄС.

Чинники впровадження європейських зразків у практику діяльності української вищої школи:

1) розроблення державних стандартів вищої освіти;

2) втілення високих педагогічних технологій у варіативній складовій державних стандартів;

3) постійне вдосконалення педагогічної системи;

4) підвищення рівня організації та управління закладами освіти;

5) акумуляція позитивного закордонного досвіду;

6) збереження та примноження власних позитивних доробків.

Література:

1. Василюк А. Освітня політика Європейського Союзу. *Шлях освіти*. 2007. № 3. С. 13-17.
2. Вища освіта в Україні і Болонський процес : навчальний посібник. За редакцією В. Г. Кременя. Авторський колектив: М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабин. Тернопіль: Навчальна книга: Богдан, 2004. 384 с.
3. Сбруєва А. А. Порівняльна педагогіка. Навчальний посібник для ВНЗ (рек. МОН України). 2-е вид. Суми, Вид. : Університетська книга, 2011. 320 с.
4. Рудишин С. Роздуми про європейський вимір української освіти (системний підхід). *Науковий світ*. 2010. № 1. С. 14-15.
5. Тимошенко О. Освіта України в контексті розвитку світових освітніх тенденцій. *Вища освіта України*. 2009. № 3. С. 90-97.

УДК 94:908 (477.52):374.7 "192"

Петренко Н.М. -

аспірантка Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Крижанівський В.М. - кандидат історичних наук,

старший викладач кафедри історії,

правознавства та методики навчання

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ШКОЛАХ ДЛЯ ДОРОСЛИХ НА СУМЩИНІ У 20-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ

Неграмотність населення в Україні на початку ХХ століття представляла собою значну соціальну проблему, вирішення якої було необхідною умовою для подальшого розвитку суспільства. У Радянській Росії необхідність ліквідації неписьменності в значній мірі обумовлювалася не стільки політичною, скільки економічною необхідністю. Індустріалізація країни вимагала величезного числа грамотних робітників, які рекрутувалися з багатомільйонної маси неграмотного селянства. Створення численної і боєздатної армії вимагало навчання грамоті всього населення призовного віку. Ліквідація неписьменності обумовлювалася й педагогічним ученням більшовиків, визначалася політичною метою – створенням суспільства нового типу на основі утвореного робітничо-селянського населення зі стійкою соціалістичною свідомістю.

Політика ліквідації неписьменності активно впроваджувалася на території України, а широкий спектр архівних документів дає підставу вважати, що дана політична кампанія успішно проходила і на Сумщині. Навчання неписьменних велось через мережу спеціально створених для цього навчальних закладів, що забезпечували елементарну грамотність для широких верств населення.

Мережу таких навчальних закладів становили установи, в яких безпосередньо здійснювався навчальний процес: школи для малописьменних, лікнепи або школи грамоти, недільні школи, гуртки поодинокі-групового навчання [1, с. 90]. Кожен із типів пунктів ліквідації неписьменності мав власний нахил та процес у програмі навчання, що визначалося типом населеного пункту, де відкривалася школа. Так, у сільських школах для дорослих програма мала сільськогосподарське спрямування, в міських – індустріальне.

Серед документів, що зберігаються у Державному архіві Сумської області віднаходимо справи, де містяться положення про школи для дорослих та програми навчання в них. Так, згідно положення, школи грамоти мали відчинятися скрізь, де в тому була потреба. Школи утримувалися коштом Відділу народної освіти та були підзвітні цій установі. Навчання було безкоштовне для всіх учнів. Час навчання встановлюється для кожної школи окремо в залежності від бажання учнів. До школи приймалися учні віком від 14 до 50 років, але бажано було учнів від 14 до 16 років сформувати в окремі групи [3, арк. 6]. Справа, у якій зберігається цей документ, датується 1920 роком. Документ написаний українською мовою. У ньому не містяться якісь вказівки на конкретну округу, тому маємо підстави вважати, що такі ж положення розсилалися по всій Україні, де тривав процес ліквідації неписьменності.

Програма шкіл для дорослих визначає основні аспекти проведення навчального процесу у школах першого ступеня. Зазначено, що навчання у першій групі (групі для неграмотних) мало тривати 2 місяці з чотириденним навчальним тижнем. У кожен із навчальних днів мало відбуватися по три лекції. Завдання цієї школи – навчити неграмотну людину читати, писати і використовувати перші чотири арифметичні дії, дати загальні відомості по краєзнавству, навчити читати книгу, цікавитись нею, поширити

розвиток людини і ознайомити з місцем особистості у суспільстві [4, арк. 5]. На читання та письмо виділялося 48 годин навчальної програми, на арифметику – 24 години.

У означений період для навчання неписьменних та малописьменних застосовувалися дві основні форми навчання – класно-урочна та індивідуально-групова. Головними дидактичними особливостями навчання дорослих в ході ліквідації неписьменності були: прискорений темп навчання; відповідність навчального матеріалу рівню дорослої людини; зв'язок досліджуваного матеріалу з професійною діяльністю дорослих учнів.

Загалом, всі форми роботи на пунктах ліквідації неписьменності мали під собою ідеологічне підґрунтя. В основу роботи була покладена політграмота; рідна мова і математика базувались на політграмоті. У школі малограмотних, окрім рідної мови і математики, вивчали суспільствознавство, «мироведение и экономическую географию» [2, с. 74]. В основу комплексу в школах малограмотних було покладено суспільствознавство.

На початку 20-х років XX ст. влада докладала значних зусиль для ліквідації неписьменності серед українського населення, зокрема, використовуючи для цього систему шкільної освіти та створюючи мережу лікнепів для дорослих. Аналізуючи джерела та праці дослідників можна зробити висновок, що кампанія ліквідації неписьменності мала неабиякі позитивні результати: населення стало більш освіченим, відбувалося відновлення національної культури. Все це дало поштовх до етнічної консолідації та нової боротьби за самостійність України.

Література:

1. Антонюк Т. Розвиток освітньої системи в УСРР (20-ті – початок 30-х років). *Український історичний журнал*. 2004. № 6-7. С. 90–96.
2. Борисенко В., Телегуз І. Національна освіта і формування української модерної нації у 1921–1934 роках: європейські тенденції та радянські реалії. Київ, 2012. 156 с.
3. Положення про школи для дорослих. *Державний архів Сумської області (ДАСО)*. Ф. Р-5600. Оп. 1. Спр. 118. Арк. 6.
4. Програма шкіл для дорослих 1 ступеня (неграмотні). *ДАСО*. Ф. Р-5600. Оп. 1. Спр. 118. Арк. 5.

СЕКЦІЯ 6. ПЕДАГОГІКА: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

УДК 378

Гаврилов І.П. -

аспірант Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Луценко Г.В. - доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

КРИТЕРІЇ І РІВНІ СФОРМОВАНOSTІ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

На сучасному етапі модернізації освіти постають нові вимоги до підготовки майбутніх майстрів виробничого навчання, здатних організовувати та здійснювати

освітній процес у відповідності до вимог сьогодення. Дослідження розвитку дослідницької компетентності майбутніх майстрів виробничого навчання обумовлено державним та соціальним замовленням на фахівця, що здатен орієнтуватися в складних реаліях навколишнього світу в контексті процесів глобалізації, інтеграції та інформатизації у світовому просторі.

Для реалізації цілей формування дослідницької компетентності майбутніх майстрів виробничого навчання потрібно зробити систему оцінювання потенціалу студентів та остаточних результатів відповідного педагогічного процесу, що включає рівні сформованості дослідницької компетентності та критерії якості освітньої діяльності.

Відповідно до словника іншомовних слів критерій – це мірило, підстава для оцінки, визначення або класифікації чогось [2, с. 325]. М. Євтух розглядає критерії якості навчальної діяльності як сукупність ознак, на основі яких складається оцінка умов, процесу і результату навчальної діяльності [3, с. 434].

Отже критерії сформованості дослідницької компетентності майбутніх майстрів виробничого навчання можна трактувати як еталон для виявлення ступеня відповідності наявних у майбутніх фахівців мотиваційних установок, когнітивних, діяльнісних та рефлексивних надбань вищому рівню. На основі аналізу науково-педагогічних джерел нами було визначено критерії оцінювання сформованості дослідницької компетентності: мотиваційно-ціннісний; когнітивно-аналітичний; діялісно-рефлексивний. [4, с. 60]

Мотиваційно-ціннісний критерій характеризується такими ключовими словами, як розуміння, визнання, потреба, інтерес, значимість, ціннісне ставлення і передбачає позитивне ставлення до дослідницької діяльності, розуміння особистісної та професійної значущості знань, умінь та навичок у сфері дослідницької діяльності для застосування в своїй майбутній професійній діяльності, усвідомленою готовністю до розв'язання професійних завдань, що пов'язані із необхідністю формування в учнів дослідницької компетентності.

Когнітивно-аналітичний – характеризується знанням і усвідомленням та передбачає наявність базових знань, що включають знання майбутніми майстрами виробничого навчання змісту, сутності і функціональних особливостей дослідницької діяльності, вміння обґрунтувати вибір саме цього способу виконання завдання, а також опанування методикою викладання навчальних предметів з урахуванням необхідності формування в здобувачів освіти дослідницької компетентності.

Діялісно-рефлексивний – характеризується успішністю, самостійністю і варіативністю містить сформовані дослідницькі вміння щодо генерування нових ідей, розробки плану дослідження, оцінювання ефективності дослідницької діяльності, здатністю до самоаналізу, об'єктивної самооцінки, самокритики, готовністю до подолання труднощів, виявлення та усунення їх причин.

Важливим чинником ефективної підготовки майбутніх майстрів виробничого навчання є правильність і наукова обґрунтованість рівнів сформованості у них дослідницької компетентності.

Рівень, згідно з енциклопедичними джерелами, визначається як «міра величини, розвитку, значущості чогось; ступінь якості, величина досягнуті у чому-небудь» [5, с. 1223]

При виділенні рівнів сформованості певного феномена ми погоджуємося з В. Бєліковим та розглядаємо такі рівні сформованості дослідницької компетентності: емпіричний, репродуктивний та творчий [1, с 27].

Емпіричний рівень характеризується відсутністю розуміння і визнання значущості дослідницької компетенції; відсутністю усвідомленої потреби в освоєнні, вдосконаленні і використанні дослідницької компетенції в процесі різних типів навчальних занять та іншого виду робіт; уривчастих, поверхневим, безсистемним знанням змісту, сутності та функціональних особливостей дослідницьких умінь, що складають основу дослідницької компетентності, наявністю труднощів при самостійному здійсненні дослідницької діяльності, а також наявністю постійної потреби в допомозі або вказівках ззовні при їх самостійному виконанні.

Репродуктивний рівень характеризується розумінням і визнанням значущості дослідницької компетентності; наявністю усвідомленої потреби в набутті, вдосконаленні і використанні дослідницької компетентності в процесі різних типів навчальних занять та іншого виду робіт; знанням змісту, сутності і функціональних особливостей дослідницьких умінь, що складають основу дослідницької компетентності; усвідомленим застосуванням більшості дослідницьких дій і розумових операцій на основі осмисленого особистого досвіду; успішним самостійним виконанням дослідницьких дій і операцій при незначній, ситуативній підтримці ззовні.

Творчий рівень розвитку дослідницької компетентності характеризується наявністю абсолютно чіткого розуміння і визнання значущості дослідницької компетентності; наявністю усвідомленої потреби в освоєнні, постійному вдосконаленні і систематичному використанні дослідницької компетентності в процесі різних типів навчальних занять та іншого виду робіт; глибокими і системними знаннями про сутність, зміст і функціональні особливості застосування всіх дослідницьких дій і операцій; самостійним, за власною ініціативою, без допомоги ззовні здійсненням дослідних дій і розумових операцій при їх перенесенні в нові нестандартні ситуації з урахуванням всіх особливостей змінених умов дослідницької діяльності.

Розглянуті критерії розвитку дослідницької компетентності майбутніх майстрів виробничого навчання і рівні їх сформованості дозволяють розробити діагностичну модель розвитку досліджуваного феномена, виявити рівень розвитку даної компетентності та відстежити її динаміку на основі реалізації певних організаційно-педагогічних умов.

Література:

1. Бєликов В. А. Формирование у учащихся понятия «система познавательной деятельности». *Совершенствование процесса формирования научных понятий* : Тезисы докладов. Челябинск, 1986. С. 26 – 27.
2. Бирик С. П., Сютя Г. М. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / за ред. С. Я. Єрмоленко. Харків, 2006. 623 с.
3. Великий тлумачний словник української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь, 2005. 1728 с.
4. Головань М. С. Сутність та зміст поняття «дослідницька компетентність». *Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі*: зб. наук. пр., Кривий Ріг, 2012. Вип. VII. С. 55-62.

УДК 378.015.31:159.93

Гриценко А.П. -

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри історії,
правознавства та методики навчання
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Використання мультимедійних технологій у процесі формування професійної компетентності майбутніх учителів історії, на нашу думку, опираючись на певні основоположні принципи, допомагають визначити зміст, організаційні форми та методи освітнього процесу. Відповідно, для досягнення ефективності навчального процесу в ході вивчення історії, а також проведення позакласної та позаурочної роботи з предмету, виховної функції історії необхідно дотримуватись специфічних принципів, які відтворюють своєрідність (унікальність) історії, як науки та особливостей навчального предмету.

До головних принципів змісту історичної освіти дослідниці О. Пометун та Л. Калініна відносять соціоантропоцентричність, гуманізацію, інтегрування, полі- та інтеркультурність, цілісність, системність, альтернативність, а також принципи організації змісту: синхронний, лінійний та концентричний [3, с. 80]. В свою чергу, вчений В. Мисан, «враховуючи мету, завдання, спрямованість сучасного навчання історії» виділяє дещо інші принципи змісту шкільної історії, називаючи їх базовими (науковості, хронологічно-тематичний, віковий, соціоантропоцентричний, інтеграційний, територіально-краєзнавчий, полікультурності, багатоперспективності та аксіологічний (ціннісний) принцип [1, с. 54-55]. Адже, зараз історичне минуле відображається через наукову (переважає у закладах освіти та наукових установах), художньо-образну (література та мистецтво), а також стихійно-емпіричну форми.

Тому, чи не найголовнішим завданням для майбутніх учителів історії стає формування вміння включати до навчального матеріалу під час вивчення історії наукових принципів та головних досягнень історичної науки. Від так, головним завданням стає формування компетентності учнів у сфері історичного минулого, що вимірюється рівнем історичної освіченості, яка, в свою чергу, може свідчити про наявність або відсутність індивідуальної історичної свідомості, що визначає ставлення учня до основних об'єктів навколишнього світу. У процесі комплексного застосування визначених принципів відбувається підвищення ефективності результатів професійної підготовки майбутніх учителів історії.

Завдяки поєднанню традиційних методик та інноваційних мультимедійних технологій у ході професійної підготовки майбутніх учителів історії відбувається обов'язковий пошук нових форм і методів історичного навчання. Це, як правило, відбувається не тільки завдяки залученню нового, але й через оновлення традиційних підходів до професійної підготовки вчителів історії.

Деякі науковці (Л. Петухова, О. Співаковський, В. Коткова [4]) одним із найголовніших напрямків розвитку сучасної педагогічної науки в умовах інформаційного суспільства називають трисуб'єктну дидактику, яка забезпечує свідоме та міцне засвоєння системи знань, умінь і навичок за умови дотримання принципу цілеспрямованої взаємодії та предметно-творчого спілкування педагога зі студентами у межах рівноправних взаємин та інформійно-комунікаційного педагогічного середовища [2]. Отже, в умовах постійного розвитку й оновлення інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища відбувається формування професійної компетентності майбутніх учителів історії з використанням мультимедійних технологій.

Проаналізувавши існуючі науково-педагогічні розробки основоположних принципів навчання та виховання, визначивши зміст, організаційні форми та методи, ми вважаємо за доцільне, виділити деякі принципи організації професійного розвитку майбутніх учителів історії:

- аналіз існуючих електронних освітніх ресурсів з метою оптимального вибору засобів навчання та створення власних мультимедійних навчальних засобів з історії;
- підвищення якості професійної історично-педагогічної освіти завдяки інформатизації навчання на основі використання новітнього інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища;
- застосування наочності за допомогою засобів мультимедіа;
- створення нових методів і форм історичного навчання на основі комп'ютерних (мультимедійних) технологій в результаті інтегрування традиційних методик навчання історії з інноваційними мультимедійними технологіями;
- орієнтація навчального процесу на суб'єкт-суб'єктний тип спілкування он-лайн в ході цілеспрямованої взаємодії та предметно-творчого спілкування педагогами зі студентами, з подальшим розширенням можливостей навчальної комунікації засобами дистанційного спілкування;
- активізація предметно-історичної діяльності із спрямуванням навчальної історично-методичної діяльності майбутніх учителів історії на творчі прояви з використанням засобів мультимедіа.

Література:

1. Мисан В. О. Принципи змісту шкільного курсу історії України як дидактична проблема // *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія*. 2013. Вип. 39. С. 52-56.
2. Петухова Л. Є. Розширення можливостей навчального процесу в умовах інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища // *Інформаційні технології в освіті*. 2010. № 6. С. 32-37.
3. Пометун О., Калініна Л. Концепція історичної освіти середньої загальноосвітньої школи // *Концептуальні засади середньої історичної освіти : зб. док. і наук. пр.* Бердянськ, 2007. С. 79 – 81.
4. Співаковський О. В., Петухова Л. Є., Коткова В. В. Філософія трисуб'єктної дидактики в системі підготовки майбутнього вчителя початкових класів // *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2014. № 3. С. 7-11.

Карась О. Д. –

аспірант 2 курсу

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Кузнецова Г. П. – кандидат педагогічних наук, доцент

кафедри української мови, літератури та методики навчання

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

МОВЛЕННЄВА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ІЗ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА

Вимоги сучасного суспільства та чинного законодавства активізують увагу вчених до вивчення проблеми теоретичного обґрунтування ролі та місця мовленнєвої культури як невід'ємного складника професійної культури майбутніх професіоналів, зокрема педагогів. Необхідне володіння не тільки і не стільки мовою фаху як сукупністю правил, а насамперед українською мовою як «засобом культурного співжиття в суспільстві, засобом самоформування й самовираження особистості кожного» [2, с. 25-26].

Від рівня мовно-фахової підготовки й мовленнєвої культури майбутніх бакалаврів професійного навчання із документознавства значною мірою залежить успішне розв'язання їхніх професійних завдань.

До проблеми формування та підвищення рівня мовної і мовленнєвої культури в майбутніх педагогів зверталися такі вчені, як Б. Ананьєв, Н. Бабич, З. Бакум, І. Білодід, Б. Головін, М. Жовтобрюх, Е. Зарецька, Г. Кисіль, Л. Мацько, В. Мусієнко, В. Немцов, О. Пазяк, М. Пентилюк, М. Плющ, О. Пономарів, Г. Почепцов, В. Русанівський, О. Селіванова, О. Сербенська, Н. Тоцька, С. Єрмоленко, С. Шевчук та інші. Проте питання формування мовленнєвої культури в процесі підготовки майбутніх документознавців залишається недостатньо висвітленим, водночас зростають вимоги до змісту і якості професійних знань, умінь інших компетентностей у службовому спілкуванні й документуванні у сфері менеджменту, діловодства, інформаційно-аналітичної, консультативної діяльності.

Мовленнєва діяльність є складником професійної підготовки майбутніх документознавців і становить основу їхньої професійної культури, що формується впродовж усього періоду навчання у закладі освіти, а потім і в процесі професійної діяльності.

У структурі мовленнєвої культури майбутніх фахівців дослідники означеної проблеми (Н. Гайсинюк, С. Кулешов, В. Пасинок) наголошують на важливості володіння такими комунікативними якостями мовлення: правильність, точність, логічність, доречність, свідомість, насиченість інформацією та науковими термінами, виразність дикції, милозвучність. Майбутні фахівці повинні оволодіти вміннями правильно добирати мовні засоби і будувати висловлювання так, щоб найточніше передати його зміст, функції, призначення. Найбільш узагальнене наукове тлумачення поняття «мовленнєва культура» подає Л. Мацько – «вміння володіти мовою» [1, с. 3]. Науковець зазначає, що культура мовлення – це дотримання мовцями усталених мовних норм усної і писемної форм

літературної мови та цілеспрямоване майстерне використання виражальних засобів мови залежно від стилю, жанру, типу мовлення й відповідна лінгвометодична наука про це. Мовленнєва культура є показником рівня освіченості, загальної культури особистості, національної самосвідомості, громадянської активності [1].

Формування позитивної мотивації до опанування основ мовленнєвої культури, необхідних документозначих компетентностей, які базуються на нормах сучасної української літературної мови, має передбачати освітньо-освітньо-професійної програма для здобуття ступеня бакалавра за спеціальністю 015 «Професійна освіта (Документознавство)» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка». Аналіз освітньо-професійних програм, за якими нині більше як у двадцяти ЗВО України здійснюється підготовка документознавців, дає підстави аналізувати програмні компетентності, які відображають загальні та фахові здатності самостійно й комплексно розв'язувати складні завдання та практичні проблеми в документознавчій галузі на засадах мовленнєвої культури: результати навчання з мовленнєвої культури, серед яких: «здатність правильно, аргументовано і зрозуміло будувати усну та писемну мову, проводити ділове спілкування, публічні виступи, презентації, ділове листування; переконливо аргументувати свою позицію, володіючи державною та іноземною мовами, використовуючи різні стилі та ораторське мистецтво і дотримуючись професійного етикету». Означені здатності – це основа формування результатів навчання з мовленнєвої культури. Однак перелік мовознавчих дисциплін, які б на високому рівні забезпечили культуромовний складник у компетентнісній професіограмі майбутнього бакалавра-документознавця, не є достатнім. На нашу думку, у циклі дисциплін загальної підготовки варто передбачити дисципліни, які були б спрямовані на формування мовленнєвої культури майбутніх документознавців.

Формування мовленнєвої культури майбутніх бакалаврів професійного навчання із документознавства – це складний і динамічний процес, що потребує цілісної системи роботи з урахуванням усіх структурних компонентів досліджуваного процесу в поєднанні аспектів розуміння різноманітних навчальних і життєвих ситуацій, умінь практичного використання здобутих знань та, відповідно, усвідомлення необхідності самовдосконалення наявного особистісного рівня сформованості навичок мовленнєвої взаємодії.

Література:

1. Мацько Л. І. Стратегія мовної освіти в Україні. *Педагогічна газета*. 2004. № 5 (118). С. 3.
2. Мацько Л. І. Українська мова в освітньому просторі : навчальний посібник для студентів-філологів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр». К. : Вид-во НПУ імені Н. П. Драгоманова, 2009. 607 с.

УДК 378.11

Синиця Н.О.,
викладач Професійно-педагогічного коледжу
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Синиця Д.О.,
викладач Професійно-педагогічного коледжу
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Трансформація сучасної економічної реальності вносить суттєві зміни до змісту і характеру праці на виробництві. Поява інноваційних напрямків виробництва, постійне оновлення матеріалів, інструментів, технологій, зразків продукції ведуть до інтеграції професій, змістовних знань з охорони праці відповідної галузі, збільшення частки розумової праці та збільшення потреби у висококваліфікованих кадрах, здатних задовольнити виклики мінливої сучасності. Стрімкий розвиток виробничої індустрії формує нові осередки освітньої політики щодо підготовки як технічних, так і педагогічних фахівців. Це вимагає у свою чергу пошуку шляхів модернізації змісту професійної підготовки, інтенсифікації освітнього процесу на основі застосування інноваційних підходів та підвищення престижності певної галузі зокрема.

Постає необхідність в актуалізації професійної діяльності сучасного майстра виробничого навчання як фундаментальної одиниці у системі професійної підготовки.

Закон України «Про професійно-технічну освіту» визначає професійно-технічну освіту як комплекс педагогічних та організаційно-управлінських заходів, спрямованих на забезпечення оволодіння громадян знаннями, уміннями і навичками в обраній ними галузі професійної діяльності, розвиток компетентності та професіоналізму, виховання загальної і професійної культури» [3, стаття 3].

За «Енциклопедією освіти», «майстер виробничого навчання – це педагогічний працівник професійно-технічного навчального закладу, який навчає учнів професії, зокрема формує в них виробничі вміння й навички, культуру праці, професійну компетентність. Спільно з викладачами, вихователями, іншими педагогічними працівниками спрямовує свою діяльність на розвиток особистості учнів, їхньої загальної культури, виховання самостійності й відповідальності» [2, с. 469].

Аналіз освітньо-кваліфікаційної характеристики підготовки окреслених фахівців доводить, що у сфері праці розрізняють такі рівні професійної діяльності: стереотипний (рівень використовувати налагоджену систему), операторський (уміння користуватись системою на структурно-функціональному рівні), експлуатаційний (знання методів аналізу функціонування системи та методів, пошуку та усунення пошкоджень), технологічний (знання методів синтезу та технологій розробки систем і способів їх моделювання) та дослідницький (уміння проводити дослідження систем). Рівень кваліфікації майстра виробничого навчання певного профілю підвищується в міру зростання рівня його професійної діяльності.

Аналіз навчального плану підготовки майстра виробничого навчання свідчить про його комплектацію дисциплінами професійно-практичної підготовки як педагогічного, так і фахового спрямування. Дисциплінарне забезпечення має на меті комплексне озброєння майбутніх майстрів виробничого навчання професійно-педагогічними знаннями та вміннями, необхідними для практичної самореалізації у майбутньому. Також фахова підготовка майстрів виробничого навчання включає у себе левову частку навчальних, технологічних та педагогічних практик. Саме практична задіяність учнів є особливо вагомим у формуванні виробничих умінь майбутніх фахівців, тому проходження практики дозволяє закріпити й поглибити знання теорії та набуті вміння й навички,

необхідні для майбутньої професійної діяльності. У рамках практичної діяльності формується готовність майбутніх фахівців до професійного самовираження, самовдосконалення та самоактуалізації у подальшій професійній діяльності.

Отже, особливість фахової підготовки майстрів виробничого навчання технічного профілю полягає у синхронізації теоретичної та практичної педагогічної озброєності, професійної компетентності у відповідній сфері виробництва та практичної орієнтації майбутніх фахівців. Подальшого дослідження потребує технологічне забезпечення процесу формування професійного іміджу майстрів виробничого навчання технічного профілю як необхідна умова підвищення рівня їх професійної майстерності.

Література:

1. Гребеник Т. В. Формування управлінської компетенції майбутніх фахівців будівельної галузі (на прикладі Політехнічного технікуму Конотопського інституту СумДУ) / Т. В. Гребеник // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» – Додаток 4 до Вип. 31, Том II (10): Тематичний випуск «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання». – К.: Гнозис, 2014. – С. 196-201.
2. «Енциклопедія освіти» / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. – К.:ЮрінкомІнтер, 2008. – 1040 с.
3. Закон України «Про професійно-технічну освіту» № 860–IV від 22.05.2003 // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 17-18. – 250 с.
4. Юртаєва О.О. Організаційно-педагогічні умови розвитку професійно-педагогічної компетентності майстра виробничого навчання будівельного профілю / Новітні комп'ютерні технології: матеріали VIII Міжнародної наук.-техніч. конф.: Київ-Севастополь, 14–17 вересня 2010 р. – Київ, 2010. – С. 208.

УДК 37.07:373.3/5.05:005.95:378.07

Паршикова О.К. –

магістрантка

факультету початкової освіти,

62-М УНЗ групи

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Біліченко П. Г. – кандидат педагогічних наук, доцент

кафедри педагогіки та менеджменту освіти

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ЗАСТОСУВАННЯ КВАЛІМЕТРИЧНИХ МОДЕЛЕЙ ДЛЯ ОЦІНКИ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКІВ ОСВІТНІХ УСТАНОВ

Протягом останніх десятиліть чітко простежується зростання впливу управлінської діяльності керівників різного рівня на процеси розвитку суспільства. Сучасний досвід нашої країни засвідчив, що прийняття нерациональних управлінських рішень обумовлено значною мірою недостатньою кваліфікацією управлінських кадрів, відсутністю механізму (процедури, показників, критеріїв) оцінки їхніх професійних якостей і управлінської діяльності, а звідси і нерозробленістю системи вимог до їхньої роботи; відсутністю

науково-обґрунтованих інтеграційних зв'язків між управлінською діяльністю, результатами роботи установи і способами їх вимірювання. З огляду на це, особливого значення набувають питання відбору та оцінки компетентності управлінських кадрів, зокрема керівників освітніх установ.

Успішна робота освітнього закладу суттєво залежить від професіоналізму, особистісних і ділових якостей його керівника. Роль директора істотно зростає в сучасних умовах скорочення асигнувань на освіту, соціального дискомфорту і зниження рівня життя вчителів. Керівник сучасного освітнього закладу є центральною фігурою всього освітнього процесу, який повинен вміти вирішувати будь-які управлінські проблеми, не лише керувати установою з усталеними традиціями і розпорядком, а й зуміти перевести його на якісно новий рівень функціонування, що звісно вимагає спеціальних знань теорії і практики управління, певних особистісних якостей. Дослідження Давиденко Т.М., Конаржевського Ю.А., Кричевського В.Ю., Єльнікової Г.В., Подчалімової Г.Н. та ін. переконливо показали, що керівник освітнього закладу – це не тільки посада, але і професія, яка вимагає спеціальної управлінської освіти [2].

Особистість керівника, його професійні та моральні якості це основа для згуртування педагогічного колективу, успішного розв'язання складних в сучасних умовах завдань навчання і виховання нових поколінь громадян країни. І, навпаки, негативністорожкості характеру і стилю керівництва можуть привести до зниження ефективності роботи освітнього закладу, дискомфорту в педагогічному колективі. У зв'язку з цим важливе місце в організації та становленні ефективного освітнього процесу посідає проблема відбору на посаду й оцінки управлінської діяльності керівників освітніх установ.

На сьогодні в усьому світі широко використовуються й інтенсивно розвиваються різні методи оцінки професійної діяльності керівників виробництва, а також процедури їх відбору під час призначення на посаду. Наявність чіткої, логічної і теоретично обґрунтованої системи оцінки дозволяє грамотно вибудувати процес управління розвитком персоналу в освіті, виявити приховані резерви й усунути недоліки. Однак вирішення проблеми відбору й оцінки управлінської діяльності керівників освітніх установ, як у нашій країні, так і за кордоном, стикається звеликими труднощами, зокрема відсутність в теорії управління цілісної і всеохоплюючої теорії оцінки претендентів на посаду та ефективності управлінської діяльності діючих керівників [4].

Перераховані проблеми складають узагальнену проблему дослідження, метою якого є теоретичне обґрунтування та розробка методології і технології кваліметрії професійних якостей і управлінської діяльності керівників освітніх установ.

Науковою новизною дослідження є: обґрунтування системно-кваліметричних характеристик якості управління як сукупності властивостей (економічності, надійності, оперативності, гнучкості, проєктування, цілеспрямованості і стилю), виявлення і розкриття їх взаємозв'язку з параметрами цільової, ресурсної, соціально-психологічної та технологічної ефективності управлінської діяльності керівника освітньої установи; узагальнення сукупності критеріїв і показників оцінки управлінської діяльності керівників освітніх установ: критерій придатності – для самооцінки й оцінки професійної управлінської діяльності керівників освітніх установ, а критерій оптимальності – для розв'язання завдання відбору кандидатів на посаду керівника освітнього закладу;

показники, що становлять певні за порядковою шкалою і обраховані за адитивними формулами базисно-умовні індекси; розроблення прогностично-ієрархічної моделі функціональних властивостей керівника освітньої установи.

Отже, теорія кваліметрії є системою ідей, принципів, моделей і методів, що дозволяють зробити відбір на посаду й оцінку управлінської діяльності керівників освітніх установ. Вона належить до предметних кваліметрій, є частиною теорії кваліметрії освіти і взаємодіє із загальною та спеціальними кваліметріями, спираючись на їх методологічний і методичний апарати. Разом з тим, під час кваліметрії управлінської діяльності керівників освітніх установ необхідно оцінювати властивості керівника з огляду на успішність розв'язання ним управлінських завдань. При цьому теорія кваліметрії керівників освітніх установ може розглядатися як частина теорії управління освітою.

Предметом теорії кваліметрії є сукупність властивостей і параметрів управлінської діяльності керівників освітніх установ, а також сукупність методів моделювання, відбору та оцінки їх управлінської діяльності [5].

Теорія кваліметрії управлінської діяльності керівників освітніх установ структурно містить дві частини: понятійно-методологічний апарат і аналітичне ядро. Понятійно-методологічна частина охоплює принципи кваліметрії керівників освітніх установ, аксіоматику, методичні аспекти оцінювання, показники та критерії кваліметрії керівників освітніх установ. Аналітичне ядро теорії кваліметрії керівників освітніх установ містить дві відносно незалежні частини: системно орієнтовані аналітичні засоби й аналітичні засоби процесів вибору рішень під час відбору й оцінки управлінської діяльності керівників освітніх установ. До першої частини «аналітичного ядра» відносяться прогностична модель функціональних властивостей і модель оцінки управлінської діяльності керівників освітніх установ. Друга частина «аналітичного ядра» включає методики і процедури відбору на посаду та оцінки управлінської діяльності керівників освітніх установ [1].

Теорія кваліметрії управлінської діяльності керівників освітніх установ спрямована на вирішення чотирьох кваліметричних завдань: відбору на посаду керівника; самооцінки придатності для посади керівника; атестації реальної управлінської діяльності керівника; самооцінки реальної управлінської діяльності керівника. Розв'язання цих завдань ґрунтується на дев'яти кваліметричних принципах: системності, ієрархічності, декомпозиції, інтегративності, антиінтуїтивізму, мультикритеріальності, моделювання, мультимодельності й інтерактивності [3].

Базовими поняттями в кваліметрії управлінської діяльності керівників освітніх установ є «система», «якість», «якість освіти», «якість управління освітньою установою», «якість управлінської діяльності керівника освітнього закладу». Під «системою» розуміється сукупність елементів, що володіють певними властивостями і знаходяться між собою і зовнішнім середовищем у певних відносинах. Поняття «якість» відноситься до філософських категорій і його тлумачення змінюється в часі. Сучасне розуміння категорії «якість» робить акцент на його системності, цілісності та ієрархічності. Під «якістю» в широкому сенсі розуміється складна і багатоаспектна категорія, що розкривається через систему суджень-визначників (діфініцій), в яких відображаються основні системні принципи і закономірності формування та розвитку якості. Структурне розкриття кваліметричного аспекту поняття «якості» конкретного об'єкта або процесу

здійснюється за допомогою функціональної і морфологічної декомпозицій. Поняття «якість освіти» включає в себе якість викладання, якість науково-педагогічних кадрів, якість освітніх програм, якість матеріально-технічної бази, інформаційно-освітнього середовища; якість учнів, якість управління, якість досліджень. Під «якістю управління освітньою установою» розуміється сукупність властивостей, що відбивають специфіку і сутність управління, взаємопов'язаних між собою, що є основою процесу управління освітньою установою і володіють певною цінністю для освітнього закладу. Нарешті, «якість управлінської діяльності керівника освітнього закладу» – це інтеграційна характеристика, що засвідчує здатність керівника компетентно здійснювати функції управління освітньою установою.

Мірою якості управління освітньою установою є його ефективність. Ефективність роботи освітнього закладу (в широкому сенсі) є комплексною характеристикою реальних результатів діяльності освітньої установи, що враховує ступінь їх відповідності головним цілям освіти, концепції і завдання розвитку освітньої установи, ресурсів освітньої установи, часу досягнення цих результатів і містить чотири взаємозв'язані компоненти: цільовий, ресурсний, соціально-психологічний та компонент ефективності управління освітнім закладом.

Оцінювання якості управлінської діяльності керівників освітніх установ базується на кваліметричній теорії порівняння і логіки оцінювання. Базою порівняння є «кордони якості», «еталони»: норми і вимоги до властивостей і управлінської діяльності керівника освітнього закладу. Оскільки управлінську діяльність керівника освітнього закладу через її складний, багатоаспектний характер не можна описати за допомогою набору однорідних показників, в процесі оцінки якості управлінської діяльності керівника освітнього закладу відображення оцінок якості доцільно здійснювати за допомогою шкалювання і операційного згортання.

Під критерієм розуміється правило або спосіб прийняття (вибору) рішення. У завданнях самооцінки й оцінки професійної управлінської діяльності керівників освітніх установ доцільно використовувати критерій придатності, а для розв'язання завдання відбору кандидатів на посаду керівника освітнього закладу доцільно скористатися критерієм оптимальності.

Показник оцінки – це кількісна або якісна характеристика будь-якої властивості системи або процесу. Показники оцінки властивостей і управлінської діяльності керівників освітніх установ відносяться до типу узагальнених показників з обмеженнями і є визначені в порядковій шкалі й обчислені за адитивними формулами базисно-умовні індекси, які характеризують рівень реальних властивостей й управлінської діяльності оцінюваного керівника щодо керівника з «ідеальними» («еталонними») властивостями й управлінською діяльністю.

Отже, прогностична ієрархічна модель функціональних властивостей керівника освітньої установи, розроблена на основі систематизації і узагальнення властивостей керівника методами лінгвістичного впорядкування та уніфікації термінів, є восьмирівневим деревовидним графом, який не тільки характеризує властивості керівника освітньої установи, а й враховує вимоги, які диктуються системою більш високого рівня – системою управління освітньою установою.

Література:

1. Гунта Г. В. Педагогічна кваліметрія : навч. - метод. матеріали зі спецкурсу. Ужгород, 2002. 32 с.
2. Єльнікова Г.В., Ануфрієва О.Л. Діагностика управлінської компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу : навч. посіб. *Підготовка керівника середнього закладу освіти* / за ред. Л. Даниленко. Київ, 2004. С. 77–102.
3. Литвиненко Э.В. Подходы к определению качества управления образовательным учреждением с позиции кваліметрії. *Управление качеством образования: сборник материалов научной сессии ФПК и ППРО МПГУ*. Москва, 2001. 246 с.
4. Макаренко І.І. Менеджмент: Конспект лекцій для студентів 3 курсу заочної форми навчання спец. 6.050100 «Економіка підприємства» й «Облік і аудит». Харків, 2007. 54 с.
5. Циба В. Т. Основи теорії кваліметрії : навч. посіб. Київ, 1997. 160 с.

УДК 378.14.015.62

Тищенко Л.І. -

аспірантка кафедри педагогіки і психології початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Бірюк Л.Я. - доктор педагогічних наук, професор
кафедри педагогіки і психології початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ІНКЛЮЗИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: СУТНІСТЬ ТА СКЛАДОВІ

Підготовка сучасного викладача, здатного реалізовувати інклюзивну освіту, є надзвичайно актуальною та складною для вищої педагогічної школи. Це змістовно-ідеологічна, моральна та духовна підготовка фахівців з гуманітарних наук, здатність до самостійного, творчого й доцільного підбору та використання технологій, що підходять для навчання відповідних освітніх груп, зокрема дітей з особливими освітніми потребами, дітей з різних соціальних груп, які проживають у місті чи селі. Професійна підготовка викладачів до впровадження інклюзивної освіти розглядається в психолого-педагогічних дослідженнях як ключовий фактор успіху у формуванні інклюзивного процесу.

Соціальне замовлення суспільства на підготовку вчителів до роботи в інклюзивній освіті, необхідність включення дітей з обмеженими можливостями до цілісного шкільного середовища з метою розвитку та відсутність кваліфікованих вчителів, зданих реалізувати інклюзивну освіту призвели до появи великої кількості наукових досліджень з питань підготовки викладачів вищих навчальних закладах впроваджувати інклюзивну освіту (Форлін К., Чамберс Д., Пійл С.Я., Флоріан Л., Лінклатер Х., Залізан М.Ю., Самарцева Е.Г., Шуміловська Ю.В., Бистров Н. Н. та ін.) [1; 4; 3].

У науковому дискурсі про освіту майбутніх учителів використовується конструкція «інклюзивну компетентність», яка, на думку М. Чайковського [2], є необхідною складовою професійної компетентності.

Ми вважаємо, що інклюзивна компетентність вчителів початкових класів □ це особистісна психолого-педагогічна готовність до соціально-просвітницької діяльності, зміст якої представлений у комплексі особистісно важливих характеристик та професійних компетентностей. Це означає, що майбутні викладачі вищої школи повинні набувати систему знань, умінь та досвіду діяльності, яка забезпечить успішне спілкування з колективом професіоналів та співпрацю з дітьми-інвалідами та їх батьками.

І. А. Зима [2, с. 41-42] визначив зміст та типологію ключових компетентностей за трьома критеріями: суб'єктом, суб'єкт-суб'єктною взаємодією та діяльністю. Ми підтримуємо точку зору вченого щодо певних типів ключових компетентностей, але вважаємо, що їх слід класифікувати відповідно до спрямованості особистості: на себе, на інших, на діяльність. Отже, на нашу думку, серед найважливіших компетентностей, які слід підкреслити, є:

□ *особистісна* (яка пов'язана з внутрішнім світом людини, її світоглядом, потребами, переконаннями, мотивацією, інтересами, схильностями, індивідуальними психологічними особливостями тощо);

□ *соціальна* (з якою пов'язане оточення, життя групи, соціальна активність особистості, її взаємодія із соціальним середовищем тощо);

□ *діяльнісна* (пов'язана з діяльністю особистості - грою, навчанням, роботою, позаштатною діяльністю, науковою діяльністю тощо).

Розглядаючи структуру компетентностей спеціаліста інклюзивного навчального закладу, ми розмежуємо професійну компетентність за конкретною професією (вчитель, соціальний працівник, психолог, юрист, економіст тощо) та спеціальну (включно) компетентність як частини інклюзивної компетентності. Вона включає необхідні знання та навички для різних категорій учасників навчального процесу та виражає здатність виконувати професійні функції для задоволення конкретних потреб дітей з обмеженими можливостями, забезпечення їх включення в середовище закладу та умови для розвитку та саморозвитку [3].

Ми розглядаємо інклюзивну компетентність як послідовні етапи особистого професійного зростання працівника інклюзивного навчального закладу, виражений в таких ключових змістових компонентах:

- *мотиваційний*, що характеризується особистим інтересом, професіоналізмом, інтеграції дітей з особливими потребами до середовища здорових однолітків;

- *пізнавальний*, що визначається як здатність виконувати професійні функції на основі системи знань про інклюзивне навчання та власну роль у здійсненні, досвіді пізнавальної діяльності та використанні інформації, здобутої для розв'язання інклюзивних навчальних завдань;

- *рефлексивний*, включаючи здатність аналізувати та свідомо контролювати результати власної діяльності, пов'язаної з інклюзивним навчанням;

- *операційний*, в якому представлені засвоєні методи та досвід виконання професійних завдань в контексті інклюзивного навчання, дослідницької діяльності та професійного розвитку.

Процес формування інклюзивної компетентності майбутніх учителів до роботи вимагає створення комплексу педагогічних умов, які забезпечать формування

мотиваційної, пізнавально-активної, комунікативної та етичної сфер майбутнього вчителя початкової школи.

Таким чином, соціально-педагогічна діяльність вчителів початкових класів в інклюзивній освіті вимагає високого ступеня сформованості професійної компетентності, професіоналізму, творчості, володіння не лише педагогічними знаннями, а й вміння застосовувати їх у нестандартних ситуаціях, що часто відбуваються під час роботи з дітьми з особливими потребами. Рівні сформованості компетентності, дозволяють майбутнім учителям ефективно здійснювати свою професійну діяльність у контексті спільного навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами та їх нормативними однолітками.

Література:

1. Акімова О.М. Основні аспекти інклюзивної освіти у підготовці майбутніх учителів початкових класів. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2014. Вип. 35. С. 12–18.
2. Бабенко Л. Зміст та структура готовності вчителя української філології до професійного самовдосконалення. *Вісник Черкаського університету*. Випуск 176. Серія «Педагогічні науки». 2010. С. 16–21.
3. Бунимович Е. А. Нужна концепция образования детей с ограниченными возможностями здоровья. *Вестник Российского общественного совета по развитию образования*, 2006. Вып. № 15. С. 54–60.
4. Демченко І.І. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутнього вчителя початкових класів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти», 13.00.03 «Корекційна педагогіка» *Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*. Умань, 2016. 46 с.
5. Захарчук М.Є. Проблеми формування професійної компетентності викладача в умовах впровадження інклюзивної освіти в Україні [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://gnpu.edu.ua/files/naukovi%20chitanny/pedagogika/ZaharchukKluchkovska>. Дата звернення : 03.11.2019

УДК 373.5.016

Чайка О.М. -

кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри іноземних мов та методики викладання
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ПРОБЛЕМА ХУДОЖНЬОГО СПРИЙМАННЯ ТВОРУ НА УРОЦІ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Першочергове завдання сучасної школи – виховання всебічно розвиненої особистості. Духовна культура людини, сфера її почуттів, система власних критеріїв оцінки дійсності безпосередньо залежать від культури читання, художньо-емоційного сприймання літератури та ставлення до неї. У шкільній практиці ще побутує поверхове сприймання прочитаного. Учні здатні висловити власну думку про загальнолюдські почуття, відображені в художньому творі, але коли йдеться про складні долі людей за умов іншої епохи чи суспільства, виникають труднощі.

Шкільна методика ґрунтується на дослідженнях психології сприймання мистецтва. У працях Л. Виготського, П. Якобсона та ін. зазначається, що глибина сприймання творів мистецтва залежить від чуттєвих особливостей читача, самопочуття, психологічної установки.

Особливу роль у науковому обґрунтуванні творчого сприймання художнього твору відіграють праці відомого літературознавця й методиста Г. Гуковського. Він одним із перших почав говорити про «просте» читання, емоційне враження від прочитаного, звільнене від готових формул учителя. Учений поєднав емоційність сприймання художнього твору з наступним аналізом. На його думку, емоційне сприймання художнього твору – «перша, найперша задача процесу вивчення художнього твору» [1, с. 85].

Методично обґрунтував процес початкового сприймання літератури М. Кудряшов. Він визначив творче читання як метод вивчення літератури, маючи на увазі не стільки буквальне читання, скільки «посилення й поглиблення художнього враження від прочитаного» [2, с. 57].

Художнє сприймання або «творче читання» ґрунтується на розвитку й поглибленні емоційного впливу художнього твору на учнів і не містить його детального аналізу й тлумачення. Повноцінність сприймання мистецтва визначається багатьма факторами й успішно відбувається за умови добре розвиненої уяви та асоціативного мислення учнів. Сприймання твору залежить також від певного настрою в момент роботи з текстом, від соціального досвіду учнів, від рівня їхнього інтересу тощо.

Відповідно до завдань уроку художнє сприймання може бути зосереджене на розвитку індивідуальних уявлень учнів, асоціативного мислення або відчуття прозової форми (суб'єктивний, асоціативний і об'єктивний типи сприймання).

Перше враження від прочитаного має надто загальний характер. Первинне прочитання художнього твору не завжди забезпечує належне розуміння. Учні часто схоплюють лише зміст, «не помічаючи багатьох компонентів, не проникаючи у суть явищ» [3, с. 200]. На етапі усвідомлення й систематизації прочитаного вчителю-словеснику допоможуть різноманітні види бесіди, коментаря та словникова робота. Суб'єктивне сприймання базується на розвитку особистісних уявлень, картин, образів при читанні художнього твору, тому активізація цього типу сприймання спрямована на пробудження різного роду емоцій і живих особистісних образів.

Поглиблення суб'єктивності сприймання може сполучатися з фрагментами різних шляхів аналізу, так як виявлення емоційного ставлення до художнього тексту сприяє більш глибокому його осмисленню. Бажання учнів висловити своє ставлення, дати ціннісно-почуттєву оцінку сприяє широкому застосуванню засобів активізації суб'єктивного типу сприймання тексту.

Не можна повноцінно сприймати художній твір, якщо не бачити авторської позиції в ньому. Дуже часто учні ніби відділяють автора від твору й не вміють бачити його «присутність» у тексті. Шкільна програма не вимагає теоретичного ознайомлення учнів із формами вираження авторської свідомості в художньому творі, але вчити бачити саму цю свідомість необхідно.

Об'єктивний тип художнього сприймання твору зосереджений на особливостях і законах побудови твору. Акцентуючи увагу учнів на композиції твору, його жанровій

специфіці тощо, на перший план висувається не те, про що говорить автор, а як він це робить. Учні звертають увагу не тільки на життєвий факт, відображений у творі, а й на естетично перетворену реальність. Розвиваючи об'єктивний тип сприймання, викликаючи зацікавлення не тільки змістом, а й формою твору, учитель тим самим навчає художньо сприймати мистецтво, виховує справжніх шанувальників прекрасного.

Асоціативний тип сприймання ґрунтується на виявленні особистісних асоціацій, породжених художнім твором. Літературна асоціація – це взаємозв'язок образів, ідей, тематики, переживань, виражених у творі, із явищами духовної культури та реальним життям. Літературні асоціації визначають ідейно-естетичний зміст твору. Важливо також розрізняти авторські асоціації, які дають поштовх до творчості, і читацькі асоціації, які виникають під час читання твору. Контраст авторських і читацьких асоціацій дозволяє зрозуміти ідейний зміст твору, його підтекст, дає можливість творчій реалізації учнів, звертає їхню увагу на своєрідність мислення письменника.

Отже, на уроках зарубіжної літератури важливо вчити учнів визначати авторську позицію в тексті, висловлювати свої почуття й емоції під час сприймання художнього твору, сприймати художній твір у єдності змісту та форми, розвивати їхні індивідуальні уявлення й асоціативне мислення тощо.

Література:

1. Гуковский Г. А. Изучение произведения в школе (Методологические очерки о методике). Москва–Ленинград. 1966. 266 с.
2. Кудряшев Н. И. Взаимосвязь методов обучения на уроках литературы. Москва : Просвещение, 1981. 190 с.
3. Якобсон П. М. Психология художественного восприятия. Москва : Искусство, 1964. 86 с.

УДК 37.015.3

Шейко Г.Д. - асистент
кафедри педагогіки і психології початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ ПРОФЕСІЙНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Модернізація вітчизняної системи вищої педагогічної освіти покликана здійснити підготовку творчої особистості вчителя з іміджем фахівця полікультурного освітнього простору. Це передбачає перебудову професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя у напрямі оволодіння ним новою професійною роллю – бути взірцем толерантної особистості у сфері організації освітнього процесу сучасної національної школи (В.Андрущенко, І.Бех, І.Зязюн, Л.Кондратова, В.Кравець, І.Прокопенко, О.Савченко, О.Сухомлинська, Н.Ярмаченко та інш.).

У наш час толерантність є однією із важливих складових професійності учителя. У сучасній теорії наукового знання накопичені певні джерела щодо осмислення сутності феномена «толерантність» та його особливої значущості для формування професіоналізму педагога (Р.Бернс, В.Біблер, Г.Болотіна, Р.Голлоб, М.Джерелієвська, О.Дубасенюк,

А.Еліс, Ю.Іщенко, В.Колошин, Ю.Лотман, Г.Олпорт, К.Роджерс, Х.Тхагапсоев, Р.Штейнер та інш.).

Толерантність як професійна якість педагога обумовлена такими основними характеристиками, як розумінням індивідуальних особливостей партнера по спілкуванню, вмінням почути іншу людину та зрозуміти її, терпимістю до характеру та поведінки людей, сформованістю засобів саморегуляції в ситуації фрустрації тощо.

Толерантність педагога починається з професіоналізму, педагогічної майстерності, певної навчально-методичної свободи. Тому її формування пов'язане з безперервним самовдосконаленням педагога, умінням бути проникливим, накопиченням ним професійної та комунікативної майстерності, розвитком власних внутрішніх та людських якостей.

Психолого-педагогічні дослідження свідчать, що навчальний процес вищих навчальних закладів здебільшого скерований на те, щоб студент здобув ту чи іншу суму знань і міг би її переказати на занятті чи під час іспиті. Але недостатньо звертається увага на його виховні можливості, зокрема на формування толерантності як моральної якості особистості. Тому метою нашого дослідження було емпірично дослідити феномен толерантності майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки.

Дослідження проводилось на базі факультету початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка зі студентами різних курсів.

З метою з'ясування, як майбутні педагоги розуміють поняття «толерантність» та з чим воно у них асоціюється, ми використали анкету «Що я знаю про толерантність?». Встановлено, що 95% респондентів знайомі з поняттям «толерантність» і розуміють його як: «доброзичливе, стримане, шанобливе та ввічливе ставлення до людей, повагу до думок інших, розуміння, терпимість, вміння керувати власними емоціями в різних ситуаціях, гуманне ставлення до інших людей». Проте 5% зазначили, що це слово їм не знайоме.

Аналізуючи себе і свою поведінку респонденти визначили риси, які їм найбільш притаманні, як толерантній особистості: уміння вислухати людину (93%), поблажливість, чуйність, доброзичливість (85%), гуманізм (80%), здатність сприймати інших такими, які вони є (69%), почуття гумору, довіра (43%), альтруїзм (34%), здатність терпіти розбіжності у поглядах (20%). Значна кількість студентів хотіла б набути або вдосконалити у собі такі риси як уміння володіти собою і терпіння, менша кількість – альтруїзм, емпатію, довіру.

Найпотрібнішими у спілкуванні майбутні педагоги визначають такі риси, як гуманізм (40%), прийняття інших такими, які вони є, терпіння, чуйність, довіра, уміння володіти собою, доброзичливість, емпатія. Однак 4% студентів вважають, що проявляти ці риси слід ситуативно, в залежності від типу спілкування, його мети, партнера тощо. Найменш важливими у спілкуванні були названі такі риси, як почуття гумору, допитливість, безкорислива допомога іншим.

За результатами анкети «Чи толерантні Ви?» ми з'ясували, що більшість студентів вважають себе толерантними (81,43%). Їм притаманне: культурне спілкування, допомога людям., відгук на чужий біль, вміння підтримати людину в різних життєвих ситуаціях тощо. 15,2% студентів вважають себе не досить толерантними. Їм варто задуматися над своїм ставленням до інших, зробити певні висновки щодо самовдосконалення. 3,37%

респондентів відзначили, що вони не є толерантними і потребують загартування волі та формуванням толерантного ставлення до інших.

З метою з'ясувати, чи застосовують майбутні педагоги свої знання про толерантність на практиці, ми використали тест «Чи виявляєте ви толерантність?». Проаналізувавши відповіді ми виявили, що 62,5% студентів виявляють толерантність. Вони є відповідальними і активними. 33,3% не завжди виявляють толерантність. Вони намагаються нав'язати свої ідеї іншим, але проявляють допитливість і мають гарну уяву, їм потрібно вдосконалювати вміння поводитись толерантно. 4,2% респондентів зовсім не виявляють толерантності. Цим майбутнім педагогам ми радимо бути більш оптимістичним, попрацювати над своєю толерантністю для того, щоб гуманно ставитися до інших.

Узагальнюючи проведене емпіричне дослідження ми можемо зробити такі висновки: 1. Переважна більшість майбутніх педагогів знайомі з поняттям толерантності. 2. Вони вміють визначати, які риси толерантної особистості їм притаманні, а над вдосконаленням яких ще необхідно попрацювати. 3. Значна кількість майбутніх учителів проявляють толерантність у повсякденному житті та спілкуванні. Дане емпіричне дослідження не охоплює всіх аспектів феномену толерантності майбутніх педагогів. У перспективі ми плануємо продовжити дослідження цієї проблеми.

Отже, толерантність є доволі тонкою категорією, якої безумовно потрібно дотримуватися. Оскільки вона визначає моральний, суспільний і демократичний розвиток суспільства.

Література:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн.2. Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади / І.Д. Бех. - К.: Либідь. - 2003. -342 с.
2. Білоус Т.М. Принципи та умови виховання студентів вищих педагогічних навчальних закладів на ідеях толерантності / Т.М. Білоус // Теоретичні питання культури, освіти і виховання: Зб. Наукових праць. Вип. 26. – К: Видавничий центр КНЛУ, НМАУ. - 2004. – С. 31-33.
3. Матвієнко О.О. Толерантність починається з учителя / О.О. Матвієнко // Рідна школа. – 2005. - № 6. – С.4-6.

СЕКЦІЯ 7. ПСИХОЛОГІЯ

УДК 159.9

Богуща Ю.М.-

викладач психології

Професійно-педагогічний коледж
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ВПЛИВ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ НА ФОРМУВАННЯ СВІДОМОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

Стрімкість, з якою наше буття переживає в наш час перетворення, більша за всі попередні роки. Сьогодні досить часто дитина перебуває в ситуації хаотичного потоку інформації без структурно-логічних зв'язків. Соціальні зміни призвели до змін

психологічних. В даний час відбулися зрушення в настанні криз 7 років і підліткового віку. Так, криза, яку діти минулого століття проходили перед вступом до школи, зараз переживають молодші школярі (в 7-8 років), а це тягне за собою перегляд методів навчання в початковій школі. В цю епоху діти зростають і розвиваються в умовах інформаційного суспільства. З самого народження вони натрапляють на новітні інформаційні високотехнологічними здобутки. Усі новації стають життям підростаючого покоління. Комп'ютерні ігри, інтерактивні іграшки та музейні експозиції, рекламні ролики та новинки кінематографа. Весь цей технічний прогрес впливає на психіку дитини.

Особливості сучасних дошкільнят: переважання системно-сислової свідомості над системно-структурною; підвищення тону організму, наполегливості, вимогливості, чутливості, емоційності, потреби до сприйняття інформації; збудливість, гіперактивність, тривожність, агресивність.

Діти сучасного покоління добре поінформовані. Вони розмірковують на «дорослі» теми, дивляться серіали, вловлюють тонкощі любовних ліній.

Дошкільнята іноді роблять такі раптові умовиводи й висновки в недитячих обставинах, що дорослі починають думати про передчасне дорослішання сучасних дітей.

У чималій інформованості є зворотний бік. Теперішні дітлахи в розвитку мислення і розумових здібностей аж ніяк не випереджають вік. Більше того, у зв'язку з проблемами зі здоров'ям багато хто має затримку психічного та мовного розвитку. Більшість дітей 5 років потребують допомоги логопеда.

Сучасний дошкільник говорить багато (якщо говорить), але погано. 93% сучасних дітей від 3 до 5 років захоплюються переглядом телебачення 28 годин на тиждень [4]. Наслідком цього є затримка мовного розвитку. Відзначається примітивність і бідність мови [4].

Неконтрольований потік інформації веде до недостатнього емоційно-особистісного і емоційно-ділового спілкування з матір'ю в дитинстві, що призводить до збільшення кількості дітей, яким складно опанувати програми навчання в дитячому садку і школі. Сучасні діти знаходяться в постійному, безперервному русі, їх важко утримати на одному місці. Під час концертів, в кінотеатрах вони вільно переміщуються в незнайомому просторі. Дитина може одночасно слухати казку і будувати щось із конструктора. Діти гіперактивні.

В організованих видах діяльності часто не можуть зосередитися, їм, як і раніше, потрібні ігрові. Час довільної концентрації уваги, характерний для віку, не збільшився. Підростаюче покоління має «кліпову свідомість», «вигодувані» рекламою та музичними роликами.

Для сучасних дітей характерне зниження фантазії та творчої активності. Діти втрачають спроможність і бажання чимось зайняти себе. Вони не прикладають старань для вигадкування нових ігор, для створення казок. Їм мало цікаво малювати, конструювати, знаходити нові сюжети. Їх нічого не зацікавлює і не захоплює. Їм нудно спілкуватися один з одним. Помічено, що спілкування з однолітками стало більш поверхневим і формальним: дітям немає про що говорити, немає над чим дебатовати [4].

Важливе питання викликає зникнення сюжетно-рольової гри з життя сьогоденної дитини, за рахунок якої формуються на відповідному рівні шкільна мотивація,

узагальнення, уміння проектувати, вибудовувати взаємовідносини з ровесниками. Наслідок – зниження показників готовності до навчання в початковій школі.

Питання розвитку сьогочасної дитини лишається насущним. Потрібні поважні міждисциплінарні дослідження у психології, педагогіки, соціології, фізіології.

Прояви властивостей сучасних дошкільнят є важливим матеріалом для оновлення сутності та будови навчально-виховного процесу, спрямувань педагогічної діяльності на формування особистості як людини майбутнього.

Література:

1. Абрамова Г. С. Возрастная психология. М., 1997. Гл. 12 -14.
2. Вікова психологія. За ред. Г. С. Костюка. К., 1976. Розділи III, IV.
3. Возрастная и педагогическая психология. Под ред. А. В. Петровского. М., 1979. – Гл. III.
4. Смирнова Е. О., Лаврентьева Т. В. Дошкольник в современном мире. М.: Дрофа. 2008. 270 с.
5. Фельдштейн Д. И. Приоритетные направления психолого-педагогических исследований в условиях значимых изменений ребенка и ситуации его развития. *Бюллетень Высшей аттестационной комиссии Министерства образования и науки Российской Федерации*. 2010. № 4. С. 20-32.

УДК 377:356

Капоріна О.В.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ТРЕНІНГОВИХ ЗАНЯТЬ

У світі швидких змін традиційна форма навчання поступово витісняється інноваційними технологіями. Використання інтерактивних методів навчання є одним із важливих засобів формування професійної компетенції майбутніх спеціалістів. Завдяки подібним методам відбувається переорієнтація від когнітивного до діяльнісного підходу, об'єкт навчання перетворюється на його суб'єкт, формується позитивна взаємодія між учасниками навчального процесу, що ефективно впливає на якість навчання [1, с.23].

Тренінг є порівняно новою формою навчання. Різноманітні ситуації, що розігруються та обговорюються під час тренінгу, виступають для його учасників як реальні життєві ситуації, в яких потрібно діяти рішуче та відповідально. Перевагами тренінгового навчання є його професійне спрямування, тобто максимальне наближення до особливостей професійної діяльності. С. Сисоева зазначає, що тренінг максимально сприяє формуванню практичних навичок майбутнього фахівця; передбачає напрацювання і засвоєння поведінкових навичок, ідей, необхідних для виконання конкретної роботи [3, с. 128].

Тренінг суттєво відрізняється від традиційних форм навчання, оскільки він, передусім, орієнтований на запитання та пошук. Характерною рисою тренінгу є те, що його учасники навчаються на власному досвіді. При проведенні тренінгу створюється таке середовище, в якому кожен може спробувати себе в ролі майбутнього фахівця, побачити свої досягнення й недоробки. Завдяки участі у тренінгу слухачі набувають нового досвіду. У реальній ситуації неправильно прийняте рішення може призвести до негативних

наслідків, а під час тренінгу усі запропоновані рішення аналізуються й перевіряються хоча й в навчальній ситуації, проте максимально наближеній до дійсності.

Вибір методів залежить від мети і завдань тренінгу, особливостей та потреб його учасників, кількісного складу групи, тривалості тренінгу, наявного обладнання, доцільності їх застосування тощо. При проведенні тренінгу можна використовувати і словесні, і наочні, і практичні методи. Оптимальним є поєднання індивідуальних та групових форм роботи. На думку С. Сисоевої, мети тренінгової діяльності можна досягнути лише спільними зусиллями, а не поодиночці. Використання «малих груп» створює можливість для участі кожного в роботі та дає можливість застосовувати одночасно різні методи активного навчання [3, с. 129].

Кожен інтерактивний метод навчання має певні переваги та недоліки. Вибір методу – це творчий процес, і тренер самостійно приймає рішення про використання того чи іншого методу на основі свого власного досвіду та врахування особливостей аудиторії. Будь-який інтерактивний тренінг повинен складатися із вступної, основної та заключної частин. Прикладом інтерактивного методу для мотивації навчання може бути метод «Очікування», який полягає в тому, щоб учасники тренінгу висловили, чого вони очікують від його проведення [1, с. 50]. Даний метод допоможе тренеру усвідомити, чому слід приділити більше уваги, та дещо скоригувати при проведенні заняття.

Серед методів, що допомагають відтворити наявні знання, є метод «Мозкового штурму». Він може бути використаний на різних етапах проведення тренінгу та буде корисним як для активізації уваги слухачів, так і для перевірки рівня знань, для систематизації та закріплення вивченого матеріалу. Метою цього методу є повторення вивченого матеріалу, пошук варіантів вирішення проблеми шляхом продукування якомога більшої кількості можливих пропозицій за обмежений проміжок часу без критики та обговорення.

Методи «Робота в парах», «Робота в групах», «Перегляд відеоматеріалу» та інші є основними методами, що застосовуються при проведенні інтерактивного тренінгу. Ці види роботи сприяють розвитку творчих здібностей, необхідних для прийняття рішення у нестандартних ситуаціях. «Рольова гра», «Дебати» – методи, що застосовується для набуття досвіду, як правило, у сфері майбутньої професійної діяльності, отримання навичок діяти в певних ситуаціях [1, с. 95]. До методів систематизації та узагальнення вивченого можна віднести методи «Відгадай», «Круглий стіл», «Незакінчене речення», «Створення колажу» тощо.

Методи рефлексії у заключній частині тренінгу дають можливість проаналізувати та оцінити свою роботу як учасникам тренінгу, так і самому тренеру. Метод «Дебрифінг» можна застосовувати після будь-якого інтерактивного методу для підведення підсумків, а також під час заключної частини тренінгу. Його метою є аналіз та обговорення результатів виконаної роботи, визначення та оцінювання власних досягнень та прогалин тренером та учасниками, планування та коригування подальшої діяльності. Наприклад, після застосування будь-якого інтерактивного методу необхідно задати учасникам запитання: «З якою метою ми робили цю вправу?», «Що корисного було для Вас на цьому тренінгу?», «Про що Ви дізналися слухаючи інших?».

У результаті оптимального використання різних інтерактивних методів навчання змінюються позиції педагога й здобувачів освіти у навчально-виховному процесі. Із носія

готових знань педагог перетворюється в організатора пізнавальної діяльності, а здобувачі освіти стають рівноправними суб'єктами в навчанні. Водночас створюється та реалізується модель творчої особистості, яка не лише володіє навичками спілкування, розуміє поставлену проблему, а й вміє самостійно працювати над розвитком власного інтелекту, культури й моралі, виявляє свій творчий потенціал, що є основою успішного подальшого професійного становлення особистості.

Література:

1. Избранные педагогические сочинения: в 2 т. Глав.ред. Я. А. Коменский. М. : Педагогика, 1982. 656 с.
2. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ, 2007. 144 с.
3. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник. НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. К.: ВД «ЕКМО», 2011. 324 с.

УДК 37.035+314.5

Сильченко А.А. -

студентка 6 М2 СР групи
факультету початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Корнієнко Т.М. - кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри психології
та соціальної роботи
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ОСОБЛИВОСТІ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО ШЛЮБНО-СІМЕЙНИХ СТОСУНКІВ

Постановка проблеми. Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в українському суспільстві, актуалізують проблему формування у молодого покоління готовності до створення сім'ї в нових умовах. Це зумовлюється низкою об'єктивних (омолодження шлюбів, недостатню економічну і соціальну захищеність подружжя, загальне послаблення моральних норм у суспільстві, поширення нетрадиційних форм шлюбу) і суб'єктивних (раннє фізіологічне дозрівання дівчат і хлопців, що поєднується з психологічною та духовно-моральною безвідповідальністю у стосунках, небажання мати дітей або відкладання цього акту на невизначене майбутнє) чинників, які неоднозначно впливають на готовність молоді до створення сім'ї, становлення особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему готовності молоді до шлюбно-сімейних стосунків піднімали у своїх роботах Т. Андрєєва, І. Гребенніков, В. Зацепін, С. Ковальов, В. Кравець, В. Сисенко, С. Шнейдер та ін.

Мета статті: розглянути особливості формування готовності студентської молоді до шлюбно-сімейних стосунків засобами дозвілєвої діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. На думку С. Шнейдер, готовність до вступу в шлюб – це система сформованих стійких якостей особистості, необхідних для

створення та успішного функціонування сім'ї [1]. Дослідник В. Сисенко, розглядаючи морально-психологічну готовність, ввів поняття «здібність до шлюбу» [3].

Н. Малярова вважає, що здібність до шлюбу передбачає наявність ряду особистісних якостей. [2]. Вона визначає такі складові здібності до шлюбу: формування певного морального комплексу, тобто готовність особистості прийняти на себе нову систему обов'язків щодо майбутнього шлюбного партнера та дітей; підготовленість до міжособистісного спілкування та співпраці; самовідданість по відношенню до партнера; наявність емпатійного комплексу якостей; висока естетична культура почуттів та поведінки особистості; вміння вирішувати конфлікти конструктивним способом, здібність до саморегуляції власної психіки та поведінки [2].

Підготовка молоді до вступу в шлюбно-сімейні стосунки, до майбутнього сімейного життя – це невід'ємна складова частина загальної системи виховання підростаючого покоління. Поміж чинників, що визначають стабільність молодих родин, Н. Малярова виділяє готовність молоді до шлюбу – систему соціально-психологічних установок особистості, що визначає емоційно-психологічне відношення до способу життя, цінностей шлюбу [2].

Готовність до шлюбно-сімейних стосунків – це інтегральна категорія, що включає цілий комплекс аспектів: формування визначеного морального комплексу – готовність особистості прийняти на себе нову систему обов'язків стосовно свого шлюбного партнера, майбутніх дітей; формування цього аспекту виявиться зв'язаним з розподілом ролей між подружжями [4, с. 44]. У науковій літературі автори виділяють від чотирьох до шести видів готовності до шлюбу [1].

До основних теорій з вибору шлюбного партнера відносять теорію гомогамії, теорію «доповнюючих потреб», інструментальну теорію, теорію «Стимул – цінність – роль», кругову теорію «кохання», теорію ідентифікації, рольову теорію.

Психологічна готовність людини до шлюбу визначає подальші сімейні взаємини, їх успішність або ж їх конфліктність. Готовність, зокрема, включає: розуміння молодими людьми, які створюють сім'ю, соціальної сутності сім'ї, суспільної значущості своїх дій; відповідні зобов'язання одного перед одним; відповідальність за сім'ю та дітей; добровільне прийняття неминучих у сімейному житті турбот; обмеження особистої свободи. Без цієї готовності перехід від неформальних взаємин емоційного характеру (кохання) до формальних – регламентованих і обов'язкових стосунків між партнерами по шлюбу – виявляється пов'язаним із значними труднощами [1].

Висновки. Таким чином, готовність молоді до шлюбно-сімейних стосунків є важливим фактором майбутнього сімейного життя. Формування готовності молоді до вступу у шлюбно-сімейні стосунки повинно здійснюватись різними соціальними інститутами на всіх етапах розвитку особистості.

Література:

1. Резничук Г.О., Василенко О.М. Підготовка сучасної молоді до сімейного життя. *Науковий вісник Ужгородського національного університету* Серія: «педагогіка, соціальна робота». 2015. Вип. 37. С. 150-152.
2. Формування психологічної готовності юнаків і дівчат до подружнього життя URL: <https://psyhgsluhbapt.ucoz.ru/publ/>

3. Підготовка студентів до сімейного життя. Гендерний аспект виховання URL: <https://pidruchniki.com/70186/pedagogika/>

pidgotovka_studentiv_simeynogo_zhittya_genderniy_aspekt_vihovannya

4. Сучасна сім'я: проблеми та перспективи: тези міжнародної науково-практичної конференції Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту ім. акад. В. Лазаряна. Дніпропетровськ, 2015. 96 с.

УДК 159

Харитоненко А.І. –

студентка магістратури 61М-Б

факультету природничої

і фізико-математичної освіти

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Зінченко О.В. – кандидат психологічних наук,

старший викладач кафедри

психології та соціальної роботи

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ВПЛИВ БАТЬКІВСЬКОЇ ДЕПРИВАЦІЇ НА РІВЕНЬ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТИВНОСТІ

У нашому дослідженні ми розглядали батьківську депривацію, як психічний стан, який виникає у дитини в результаті життєвих ситуацій, при яких йому не надається можливість для задоволення життєво важливих потреб, як відчуття емоційного сімейного благополуччя, батьківської любові і ласки, батьківської захищеності і турботи.

Дж.Боулбі, вивчаючи розвиток дітей із притулку, зазначав, що розлучення дитини з сім'єю, зокрема, з матір'ю (об'єктом прихильності) викликає гостру негативну реакцію. Чим довше ця розлука, тим більше обтяжливих факторів, наприклад, дефіцит емоційного спілкування з іншими людьми.

Особливостями психічного розвитку дітей, які виховуються в умовах родинної депривації (в закладах інтернатного типу, притулках) займалися науковці: Р. Дрейкурс, І. Дубровіна, О. Кізь, Г. Лялюк, В. Мухіна, А. Прихожан, та інші. Науковці дослідили, що родинна депривація деструктивно впливає на психічний розвиток дитини, яка позбавлена батьківської опіки. Під депривацією розуміється психічний стан людини, при якому вона відчуває недостатнє задоволення власних потреб.

Важливо розглядати не тільки вплив материнської депривації на розвиток дитини, а й її наслідки, тобто наявність стійких, малозворотніх спотворень особистості дитини. У самосвідомості дитини посилюється процес ідентифікації — відособлення. І якщо порушуються інтеграційні механізми цього процесу з переважанням відчуженості, то формується синдром «афективної тупості», головними проявами якого є нездатність до прихильності і любові, відсутність почуття спільності з іншими людьми, холодність, відчуження себе та інших, що може виражатися в демонстрації агресії, спрямованої на оточуючих (антисоціальний поведінці) або на власну особистість.

Заперечення дитини сім'єю призводить до стабільного відчуття у дитини відкидання власного «Я», що, в свою чергу, призводить до глобального неприйняття світу соціальних відносин. Такій людині недоступно почуття спільності і єднання з іншими людьми, а так же, як і іншим, не дано його зрозуміти.

Сьогодні непоодинокі випадки, коли діти, зростаючи в сім'ях, страждають від батьківської депривації. Це обумовлено рядом причин: відсутність справжнього інтересу до дитини з боку дорослих, до його труднощів і переживань, надмірна зайнятість батьків, їх заклопотаність своїми проблемами. Найчастіше у батьків відсутнє розуміння своєї істинної ролі, і вони застосовують дисциплінарні заходи, щоб дати зрозуміти дитині, що здатні його любити, проявляти увагу, якщо дитина буде відповідати їх очікуванням (виконувати вимоги дорослих, мати зразкову поведінку, гарні оцінки і т.п.).

Аналізуючи досвід вітчизняних та зарубіжних фахівців, основний елемент, що необхідний для повноцінного особистісного розвитку вчені називають по-різному:

- потреба у позитивній увазі [К.Рождерс];
- «міцні узи любові» [Дж.Боулбі];
- «сильний і стійкий емоційний зв'язок» [М.Ейнсуорт];
- «безумовна любов» [М.И.Лісіна, Р. Кемпбелл];
- «вітаміни» [В.А. Сухомлинський];
- «безумовне прийняття» [психотерапевти гуманістичного спрямування]
- «загальна позитивна оцінка дорослим дитини» [М.И.Лісіна].

Таким чином, ми можемо припустити, що дитина, яка виховується в оточенні любові і відчуваючи себе цінним, за потрібне, улюбленим поза залежно від своїх якостей, поведінки, досягнень здатна більш конструктивно взаємодіяти з навколишньою дійсністю, ніж дитина, позбавлена такої підтримки.

Діти, котрі виховуються в сім'ях усвідомлюють, що ефективно інтегруватися з навколишнім середовищем досягається за допомогою співпраці, злагоди, відсутності конфліктних відносин як з однолітками, так і з дорослими.

Висновки: Для успішної соціалізації необхідно розвивати такі якості:

- вміння будувати міжособистісні відносини і працювати в групі; формувати цілеспрямованість і асертивність;
- вміння виявляти власні труднощі і перешкоди (внутрішні та зовнішні фрустратори) на шляху досягнення поставлених цілей;
- готовність до самоконтролю та саморегуляції власних деструктивних психічних станів (гнів, депресія, страх та інші);
- обрати конструктивні форми поведінкового реагування в ситуаціях фрустрації.

Література:

1. Выготский Л.С. Вопросы детской психологии / Л.С. Выготский – СПб.: СОЮЗ, 1997 – 224 с.
2. Гошовський Я.О. Ресоціалізація депривованої особистості: [монографія] / Ярослав Гошовський. – Дрогобич: Коло, 2008. – 480 с.
3. Гошовський Я.О. Психолого-педагогічні основи ре соціалізації депривованих підлітків [Текст] / Я.О. Гошовський. – Дрогобич: [б. в.], 2008. – 480 с.
4. Франсуаза Дольто На стороне ребенка / Дольто Ф. – СПб., издательство «Петербург – XXI век» – 1997 – 289 с.

СЕКЦІЯ 8. ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

УДК 811.161.2'367

Черненко А. -

студентка 61-У групи

факультету філології та історії

Науковий керівник:

Каліш В.А. - кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри української мови,

літератури та методики навчання

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ОДНОСКЛАДНІ ОЗНАЧЕНО-ОСОБОВІ РЕЧЕННЯ В ЕПІСТОЛЯРІЇ О. ДОВЖЕНКА

Питання про природу й сутність, види й значення односкладних речень привертають увагу багатьох українських лінгвістів, зокрема Г. Арполенка, Л. Близнюк, В. Брицина, І. Вихованця, К. Городенської, В. Горяного, Н. Гуйванюк, П. Дудика, А. Загнітка, Н. Іваницької, М. Кобилянської, Л. Коваль, В. Коломийцевої, Л. Прокопчук, Л. Рабанюк, І. Слинька, Г. Чирви, К. Шульжука, Н. Ясакової та ін.

Мова листів та щоденникових записів видатного українського письменника, кіносценариста О. П. Довженка не була предметом цілісного лінгвістичного вивчення. Проте, як показало дослідження, мова епістолярію О. Довженка вирізняється своєю індивідуальністю. Кожне слово, граматична форма, синтаксична конструкція розкриває його як талановиту особистість, знавця літературної і народно-розмовної мови, як мовотворця.

Мета нашої публікації – розкрити особливості функціонування в епістолярії О. Довженка означено-особових односкладних речень, які є важливою стилетвірною ознакою в індивідуальній мовній картині письменника.

Дослідження мовного матеріалу засвідчило, що односкладні означено-особові речення серед простих синтаксичних структур є найбільш поширеними у листах О. Довженка. Їх стилістична своєрідність полягає в тому, що через відсутність підмета-займенника в них зосереджується увага на головному членові, вираженому дієсловом. Тим самим на перший план висувається не особа, а дія або стан [2, с. 67]. Виразною ознакою означено-особових речень є тенденція «до усунення підметів, що відповідають 1-й або 2-й особі, в розмовному, зокрема в не акцентованому мовленні» [2, с. 69]. Ця ж тенденція позначається і на оформленні оповіді в мемуарному та епістолярному мовленні. Відсутність займенникового підмета не впливає на семантику речення-повідомлення, оскільки він, як правило, компенсується дієслівною словоформою. Наприклад: *Пишу тобі з Лондона, самого страшного міста з усіх, що я бачив. Через тиждень повертаю. Заїду лише на 5 днів до Амстердама, куди мене запрошено для одної доповіді* [1, с.295]; *Попереджаю – подарунка не привезу. Живу страшенно бідно, не знаю, як і доїду...Замість подарунка обіцяю приїхати до тебе сам стомлений, здоровий і веселий. Розкажу тобі про Темзу, про Монпарнас, про гамбурзькі нетрі* [1, с.295]; *Напиши, не забудь. Чи не приїдеш часом до Києва?* [1, с.309].

Іноді почуття, що переповнюють письменника, ситуативні обставини, в яких відбувається листування, потребують використання гранично стислих односкладних

структур, що вимагають від обох комунікантів актуалізації та концентрації уваги. Уживання односкладних означено-особових речень такого типу у листах передає лаконічність висловлення, а також сприяє уникненню повторення тих самих членів речення, виражених займенниками.

Проте у багатьох випадках О. Довженко використовує двоскладні конструкції з підметом – особовим займенником **я** або **ви**, свідомо не опускаючи їх, а й, навпаки, повторюючи в кожному реченні, що надає висловлюванню відповідної семантики і стилістичної виразності: *Не думай, що я лише патріот своєї професії. Я люблю, щоб горизонт не шатався. Я знаю – за ці три роки нам доведеться ще нюхати порох і отруйні гази, але я знаю, що перемога буде на нашому боці* [1, с.300]; *До речі, Стецький сказав мені, щоб я працював у Москві. Я не знаю. Я повторюю, що я взагалі вже не працездатний. Напиши мені зразу. Я буду в Сухумі до 20- го* [1, с.302].

Помітно також, що особові займенники-підмети у двоскладних реченнях наявні, як правило, при складених іменних присудках, виражених переважно прикметниками чи іменниками, і особливо тоді, коли простий дієслівний присудок має форми минулого часу або умовного способу, які передають значення дії суб'єкта не безпосередньо власними засобами, а відповідними займенниками.

Крім того, зауважимо, що такі конструкції в листах О. Довженка передають не власне минулу дію, а дію взагалі або бажану. Наприклад: *Я радий, що Ви не занепали духом і вірите в свою перемогу, в свою мету...□□... Щодо Вашої найближчої долі скажу просто. У мене був план. Я звернувся з ним до Комітету зразу ж з проханням звільнити Вас. Я хотів, аби Ви пройшли зі мною одну картину, як, припустим, асистент. Се був би для Вас повний університет кінематографії, після чого Ви пішли б своєю дорогою до своїх маршальських верховин, а я б дивився Вам услід і радувався Вашій красивій ході* [1, с. 322].

Односкладні означено-особові речення з дієслівним присудком у формі 2- ої особи однини чи множини дійсного або наказового способу у листах письменника найчастіше набувають значення прохання, побажання, а інколи й афористично-пафосного повчання, наприклад: *Напишіть мені, рідні мої, і прийміть від мене обоє мій теплий братський привіт і найсвітліші побажання. Хлопчиків вітайте. Любіть їх обоє, товаришуйте з ними, щоб і вони любили Вас весь вік. Життя таке коротке. Поспішайте творити добро* [1, с.336]; *Пишіть. Нема часу. Призначте спеціальну людину для себе і для старого. Забирайте з собою всі людські пристрасті, всі рухи, всі сльози, всю гордість і ненависть до ворога, і помсту, й пристрасть, – не кидайте на дорозі...*[1, с.317].

Отже, аналіз мовного матеріалу засвідчує, що означено-особові речення в епістолярії О. Довженка становлять значну частку всіх використаних синтаксичних засобів, виконують різноманітні стилістичні функції, зокрема, допомагають розкрити внутрішній світ автора, передати його власні почуття і думки, надають висловлюванню лаконічності, експресивності.

Література:

1. Довженко О.П. Твори в п'яти томах. Т. 5. К. : Дніпро, 1985. 359 с.
2. Дудик П.С. Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення. К. : Наукова думка, 1973. 288 с.

Безкорвайна В.В. -

студентка 42 групи

факультету філології та історії

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Кушнєрєва М.О. - кандидат філологічних наук,

ст. викладач кафедри української мови,

літератури та методики навчання

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ХУДОЖНІЙ СВІТ МАЛОЇ ПРОЗИ ВІЛЬЯМА ФОЛКНЕРА

Вільям Фолкнер – один з найвидатніших американських письменників ХХ сторіччя. Його творчість, особливо романістика, неодноразово була об'єктом дослідження зарубіжних і вітчизняних літературознавців. Біографія письменника не рясніла яскравими фактами й епізодами. Фолкнер – автор 15 романів, повістей і збірок оповідань. Більшу частину свого життя він прожив у містечку Оксфорд (штат Міссісіпі) на півдні США. Тривалий час оцінка його творчості була суперечливою. Фолкнер не любив давати інтерв'ю, розповідати про себе, читати критичні зауваги про свою творчість й довго залишався в тіні своїх колег-сучасників – Е. М. Гемінгвея, Дж. Дос Пасоса, Ш. Андерсона, допоки у 1950 році отримав Нобелівську премію з літератури.

Сутністю життя В. Фолкнера була надзвичайно плідна літературна праця. Більшість його творів пов'язана мовою, побутом, міфологією, комплексом проблем із американським Півднем – краєм «декадансу, занепаду аристократичних родин з їхньою витонченою культурою», батьківщиною «фермерської демократії, з якої виросла нація», територією негритянської стихії, що «породжувала водночас і покору, і гнів» [3, с. 6]. Художній простір, створений Фолкнером, не знайти на жодній із карт Америки. Південь в творах письменника – це округ Йокнапатофа у штаті Міссісіпі зі столицею у містечку Джефферсон, це світ, через зображення якого проступає «специфічний погляд на життя, на дійсність, на конфлікти й досягнення сучасності» [3, с. 6].

Для американської літератури на усіх етапах її становлення і розвитку актуальним був жанр оповідання (новели). Для письменників «південної школи», до якої належав і В. Фолкнер, написання short story давало можливість відгукнутися на актуальні проблеми часу, висловити власну громадянську позицію, зобразити людину в період формування моральних орієнтирів.

Більшість оповідань Фолкнера органічно пов'язані з його романами, їх об'єднує місце подій, образи персонажів. Біографії героїв творів Фолкнера часом доводиться вибудовувати з деталей, розміщених у різних оповіданнях, повістях і романах. Неодноразово письменник повертався до одних й тих самих героїв, символів. Так, психологічно однотипними є постаті Мінні Купер (з оповідання «Посушливий вересень») та Емілі Грірсон (з оповідання «Троянда для Емілі»), адже збігаються і обставини їхнього життя, і символічне навантаження образів – обидві уособлюють «безпорадність людини перед невблаганністю часу» [2, с. 115].

Одним із найбільш поширених персонажів у творах Фолкнера є молода людина. Герої письменника – це нащадки в минулому заможних плантаторських аристократичних родів: Сарторісів, Компсонів, Маккаслінів, Де Спейнів, Меллісонів, яким у спадок дісталися легенди про казково прекрасне життя предків до часів Громадянської війни. Юний Баярд Сарторіс постає у ролі розповідача у збірці «Непереможені» (1938) і крізь призму його світобачення, спочатку наївного, а потім подорослому осмисленого сприймаються події Громадянської війни. Центральним персонажем повісті «Ведмідь», а також циклу новел, що тяжіють до філософської проблематики, є Аїк Маккаслі. Історія цього хлопчика подібна до історії кожної «людської істоти, яка виростає, щоб ставати на герць із землею, зі світом» [3, с. 9].

Ставлення Фолкнера до минулого було неоднозначним. Тому в оповіданнях відчутне як відлуння легенд про минуле, так і спроба їх критично осмислити. Філософський смисл взаємодії людини з природою логічно пов'язаний з питаннями соціальної справедливості у стосунках темношкірих та індіанців. Цю ідею письменник розвиває у збірці «Зійди, Мойсею» (1942). Прикметно, що Фолкнер не ідеалізує простих людей, однак саме з бідними білими і темношкірими в його уяві асоціюються поняття гідності, душевного благородства, духовної і моральної цілісності («Мідний кентавр», «Високі люди» та ін.).

У художній парадигмі В. Фолкнера домінує психологізм, посилена увага до внутрішньо-емоційного стану особистості, особливий інтерес до природи як основи буття. Тому із психологічною гіркотою відображає автор відступ природи під натиском хижацької цивілізації.

Література:

1. Денисова Т. Н. Історія американської літератури ХХ століття : навчальний посібник. К. : Довіра, 2002. 318 с.
2. Доценко Р. Фолкнер: на підступах до стилю письменника. *Всесвіт*. 1971. № 9. С. 114–117.
3. Затонський Д. Фолкнер-новеліст. *Червоне листя. Новели* / В. Фолкнер. К.: Дніпро, 1978. С. 5–17.

УДК 811.161.2

Волощук А. В. –

студентка 21-У групи

факультету філології та історії

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Медвідь Н. С. – кандидат філологічних наук,

доцент кафедри української мови,

літератури та методики навчання

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ЛЕКСЕМА «БОГ» В ІДІОСТИЛІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА

На сучасному етапі розвитку української лінгвістики першочергового значення набуває дослідження функціонування конфесійної лексики в усіх сферах людського буття.

Кінець XX – початок XXI ст. ознаменувався появою значної кількості наукових праць, присвячених аналізу побутування сакральної лексики в українському мовному просторі. Особливої уваги заслуговують різноаспектні дослідження таких учених: В. Бодак, П. Мацьківа, С. Піддубної, Н. Пуряєвої, М. Скаб та ін. Проте конфесійна лексика в ідіостилі Олександра Довженка не була предметом спеціального вивчення.

В умовах суцільної атеїзації суспільства письменник осмислює сутність релігії і робить висновок, що Бог необхідний людині як абсолютне благо, але Всевишнього слід шукати не у зовнішньому світі, а відкривати в собі, у своєму серці як глибинний духовний потенціал.

О. Довженко широко використовує різноманітну за значенням християнську лексику для надання мовленню урочистого, релігійного чи сатиричного звучання. Це назви на позначення релігійно-світоглядних понять і категорій, божественних істот, осіб, пов'язаних із церковно-релігійною сферою, церковних споруд, предметів і знаків релігійної практики тощо.

Найбільш вживаною є лексема «Бог». У відчаї кіномитець все частіше звертається до Усевишнього, покладається на волю Божу: *«**Боже мій!** Отак зітхаючи весь день, мов схоплений за горло залізною мертвою рукою, ходжу як неприкаяний. Що мені робити? Куди подітись? Умерти мені, та як же вмерти?»* [3]; *«Все буде по-твоєму, не так, як я хочу, а так, як **ти хотів, хочеш, хотітимеш**»* [3].

У «Щоденнику» О. Довженка образ Бога асоціюється з прекрасним, безсмертним і божественним і протиставляється безрадісному життю: *«Я почав молитися **Богу**. Я не молився **Йому** тридцять сім років, майже не згадував про **Його**. Я **Його** одкинув. Я сам був **бог**, богочоловік. Зараз я постиг невелику краплину своєї облуди... **Бог** в людині. Він є або нема. Але повна **Його** відсутність – се великий крок назад і вниз. В майбутньому люде прийдуть до **Нього**. Не до попа, звичайно, не до приходу. До божественного в собі. До прекрасного. До безсмертного. І тоді не буде гнітючої сірої нудьги, звірожорстокого, тупого і скучного, безрадісного буття»* [3].

У «Зачарованій Десні» змалювання персонажів твору відбувається через сакральні реалії, простежується перенесення прикмет людини на Бога: *«А от **Бог**, схожий на діда, той тримав в одній руці круглу сільничку, а трьома пучками другої неначе збирався взяти зубок часнику»* [1]; *«Баба пішла до хати, а **Бог** дивився їй услід з погребні і тихо посміхався»* [1]; *«За це **Бог** справедливо покарав його, повелівши злодіям своїм обікрасти його крамничку...»* [1].

Номен «Бог» представлений у низці прикметникових утворень: *божеське створіння, божественний смисл, слово Боже, Божий суд, образ Божий, подоба Божя, раб Божий, гнів Божий*, наприклад: *«Ну, з одного ж боку, я теж, як **божеське створіння**, маю свій інтерес і розсудливість, хоча й дрібну, проте не злу і не дурну неначе»* [1]; *«В такому плануванні води повинен, очевидно, бути великий **божественний смисл**, та тільки про себе я знаю одне: штани в мене мокрі і чуб не висихає»* [1]; *«І тютюн уже не зацвіте для мене поповими ризами, і не злякає мене **страшний божий суд**, якщо вже не злякав людський»* [1].

На означення Бога О. Довженко вживає й інші номени, наприклад: *Господь, Творець, Создатель, Всевишній, Всемогутній* тощо, які вказують на певні характеристики, як-от: здатність творити, рятувати, бути всемогутнім, мудрим, милосердним, виявляти

надприродність: «– Ну справді, яка це в нечистого паска, коли її, хай **Бог** простить, доводиться їсти несвячену» [1]; «Ото **Господь** забрав їх до свого ангельського хору» [1]; «– Поможі вам, **Господи** і Пречиста мати Божя, – сказала стара Бесарабиха» [2].

Номени Бога в ідіостилі Олександра Довженка виконують образотворчу функцію, надають тексту особливої сакральності, піднесеності, урочистості, акцентують увагу на пріоритетності духовних та моральних цінностей.

Отже, Бог для письменника є носієм найвищих духовних ідеалів, моральної довершеності, справедливості. Лексема «Бог» є одним із духовним епіцентром, навколо якого моделюється художній простір мовотворчості Олександра Довженка.

Література:

1. Довженко О. Зачарована Десна. URL : <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=866> (дата звернення: 20.11.2019).
2. Довженко О. Україна в огні. URL : <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=876> (дата звернення: 18.11.2019)
3. Довженко О. Щоденник. URL : <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=872> (дата звернення: 22.05.2019).

УДК : 821.161.2

Гаврильчук А.В. -

студентка 21 –У групи

факультету філології та історії

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Дятленко Т.І. - кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри української мови,

літератури та методики навчання

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ГРИГІР ТЮТЮННИК ЯК ЖИВОПИСЕЦЬ ПРАВДИ І КРАСИ

Григора Тютюнника відносять до шістдесятників – молодого покоління митців, які своєю творчістю виступали проти соцреалізму і відстоювали свободу слова, естетичну незалежність і самобутність. Сам же новеліст не належав до жодного літературного угруповання 60-х рр. і не йшов на повідку модних тенденцій, а обирав власний творчий шлях. Його письменницькі спроби і пошук власного індивідуального стилю врешті дали свої плоди – він отримав високу оцінку тогочасних критиків і віднайшов безліч шанувальників його новелістики. Але тема творчості митця в оцінці критиків досліджена не достатньо.

Творча біографія майстра цікавила багатьох вітчизняних дослідників, зокрема, О. Неживого, Н. Зборовську, П. Засенку, Р. Мовчан, В. Даниленку, В. Агєєву, І. Дзюбу, І. Захарчука, В. Шевчука, Л. Мороз, О. Сизоненку, Л. Тарнашинську, В. Марку, Г. Клочка та ін. Означений дискурс повною мірою розкриває роль та місце письменника у літературному процесі України, характеризує його як представника шістдесятництва, відображає особливості життєвого шляху, індивідуального стилю тощо.

Тютюнник творив своєрідно. Саме творив, а не писав. Кожну новелу він спершу виношував, як мати дитя під серцем. Не раз він говорив своїм друзям: «Мені здається, що спочатку йде робота душі. Часом напружена, інколи прихована. Але постійна робота душі. І колись настає мить, що вигострилась думка до краю, біль серця такий, що воно обкипає кров'ю, а напруга така, ніби кожен нерв – напнута струна на скрипці, ледь-ледь торкни і – він застогне словом. Цей процес схожий, як ото лінза збирає сонячні промені в один пучок. Так і тут: думка, серце і нерви повинні сконцентруватися в слові» [1, с. 105].

Журналісту Р. Новаковичу поталанило у 2006 році поспілкуватися з вдовою письменника – Людмилою Василівною Тютюнник, свідчення якої дозволяють по-іншому поглянути на постать її чоловіка. Оскільки Григійр писав на власний манер, не слідуючи партійним постулатам, його, звичайно критикували на замовлення і це письменник переносив тяжко. «Писали, що «завис на тину», «пише лише про дядьків і дідів», що його персонажі «злі, убогі та ображені». А ще тяжче було, коли він бачив, що навіть не в замовленні річ, а просто його не розуміють. Страшно переживав те нерозуміння. Це я тепер можу сказати, що вони не доросли до глибин творів Григора Тютюнника... А тоді ж він думав, що його творчість справді не потрібна людям. Йому докоряли, що пише про село. «А про що ж мені писати, як я міста не знаю?» — запитував Григійр. Не любив він міста.» - згадує Людмила Василівна [2].

Ще під час навчання в Харківському університеті на філфаці Тютюнник знайшов однодумців, які в майбутньому стали йому гарними товаришами. Це Андрій Головка, Олесь Гончар, Євген Гуцало. Вони втішали в сумні часи і цінували його творчість. Його слова то ніжністю, то любов'ю, то ненавистю, то ганебністю влучали прямо в серце. Дивовижно правдиво змальовував життєві ситуації, умів повно, об'ємно розкрити внутрішній світ героя, бо вважав, що «письменник повинен не просто стежити за вчинками героїв, а думати над ними» [1, с. 105]. Мабуть через це Є.Гуцало колись сказав: «Може, то й був природний стан його душі — вболівати за інших... Боліти й страждати, але не мовчки, не потай, а — відкрито... отим своїм болем та стражданням порятувати інших...» [3, с. 3].

Як згадує Людмила Тютюнник, у Спілці письменників до Григора ставилися не дуже добре, оскільки той завжди говорив, що думав і «часто влаштовував іншим наганяй» [2]. Так жити на той час було небезпечно, але це не лякало Тютюнника. Його «правдивість», як риса характеру стала головною ознакою індивідуального стилю. Дві новелістичні збірки «Зав'язь» (1966) та «Деревій» (1969) забезпечили Тютюннику непохитну репутацію «живописця правди» за версією О.Гончара. Коли Олесь Гончар став головою Спілки письменників, Григору стало набагато краще. «Живописець правди — в такий спосіб можна визначити і творчі принципи письменника, і весь лад його душі, а відтак і його стиль, позначений справді яскравою індивідуальністю. Художній живопис Григора Тютюнника виникав на ґрунт і народного життя, звідси письменник черпав прикметні риси своїх героїв, сюжети й багатство мови. Він увесь із життя.» - зазначає О.Гончар [4, с. 546].

Улюблений жанр Григора Тютюнника — новела-портрет, таке собі життя звичайної людини, змальоване з неперевершеним мистецтвом художньої деталі, діалогу, авторської мови, пейзажів. Питома вага кожного слова у прозі Тютюнника максимально велика ... Сам Тютюнник міг знайти таке слово, яке іншим не можна замінити. Довгий

шлях пошуку потрібної фрази не зупиняв його, бо знав, що «у художнього слова одна-єдина функція. Ця функція зветься необхідністю» [1, с. 105]. Все це було помічено проникливими читачами, такими, як А.Шевченко, Б.Олійник, В. Дончик... «...Твори його сповнені людського тепла, ласки й милосердя до всього живого и суцього» – зазначав А. Шевченко [5, с. 17]. «...А Григійр Тютюнник, я певен, входить якщо не в п'ятірку, то в десятку найкращих світових новелістів. На лапідарному квадраті відчуваєш таку глибину! В одному оповіданні можна проглянути історію народу, і його перспективу теж, хоч там невесело написано..» - стверджував Б. Олійник [6]. В.Дончик досліджував творчий доробок митця і врешті дійшов власного висновку: « ...Григійр Тютюнник ... розкрив прекрасний і неповторний український національний характер у його найрізноманітніших – світлих і темних – людських виявах, і сам був яскравим утіленням цього національного характеру. Його високоталановита, народжена з традицій і водночас глибоко сучасна творчість є непроминущим художнім надбанням ХХ століття, візитною карткою українського народу в світовій культурі.» [7, с. 9].

1970-ті роки виявилися для письменника складніші. Мало не кожна публікація нових творів викликала різнобій в оцінках: ті, хто знав ціну естетичним вартостям, зустрічав їх із прагненням професійно осмислити ту неповторну «загадку любові», якою, за Тютюнником, і є кожен справжній талант; зате йшла в атаку «директивна критика». Про нову книжку прозаїка «Батьківські пороги» (1972) С. Шаховський писав у стилі партійної постанови: «уразливі в ідейному розумінні» образи; «девальвація всього видатного, масштабного, що мав би художник помітити»...

Ідеологічний пропагандист А.Гордієнко стверджував, що «в цілому його (Григора Тютюнника) розуміння життя сучасника виявляється збідненим і спотвореним...». А ще ж були удари М. Шамоти й Л. Санова...Подібна критика не минула безслідно. Написана в 1971 р. повість «День мій суботній» за життя автора побачила світ лише в російському перекладі («Студенческий меридиан», 1975, №№1-2), і це було заслугою В. Токманя, головного редактора журналу. Твори «Медаль», «Сміхота» не пройшли цензуру і були заборонені до друку. Вони лежали в шухлядці письменника вдома. В такі часи в пригоді ставали друзі митця - А.Дімаров, і Ю.Мушкетик, і Петро Засенко, і Є. Гуцало і найближчий друг А.Шевченко.

«Найдорожчою темою, а отже, й ідеалом для мене завжди були й залишаються доброта, самовідданість і милосердя людської душі в найрізноманітніших її проявах», — писав Григійр Тютюнник» [1, с. 105]. Письменнику вдалося майстерно і ненав'язливо показати їх у своєму творі і його врешті визнали. За книги «Климко» (1976) і [«Вогник далеко в степу» \(1979\)](#) Григору Тютюннику присуджено [премію імені Лесі Українки 1980 р.](#)

Місію народного заступника свідомо взяв на себе Григійр Тютюнник, для якого правда, не завжди приваблива, була найвищою моральною заповіддю. У центрі його оповідань часто опинялися скривджені долею, нерідко ущербні люди. Особливо боліло йому поневіряння сиріт повоєнного часу, їхні безпросвітні злидні. Іншого захисту – окрім чужості таланту – у скривджених не було.

Григійр Тютюнник осмислював негативне, тяжке, болюче. Всупереч холодному, а подекуди й відверто ворожому ставленню до нього офіційної критики твердо стояв на своєму, не відступав з обраного шляху. Він глибоко розумів і відчував людей.

Література:

1. Тютюнник Г. Листи // Дніпро . 1987. № 6, С. 105.
2. Газета «Дзеркало тижня», випуск № 47 від 8 грудня 2006 року.
<https://dt.ua/gazeta/issue/614>)
3. Гуцало Є. Завжди самостійний, завжди незалежний // Літературна Україна. 1991. 5 грудня. – С. 3.
4. Гончар О. Живописець правди: Григор Тютюнник // Золотий гомін. Українська література: Хрестоматія для 11 класу середньої школи / Упоряд. О. Непорожній. К.: Освіта, 1997. С. 545-547.
5. Шевченко А. «Треба жити...» : [із виступу на вечорі пам'яті Гр. Тютюнника] // Слово і час. 1992. № 4. С. 17.
6. Газета « Слово Просвіти». <http://knpu.gov.ua/content/>,
7. Дончик В. Любов і біль : [біографія і аналіз творчості письменника] Тютюнник, Григор. Облога : вибрані твори; упоряд., передм. та приміт. В. Дончика. 3-тє вид. К., 2005. С. 5-23.

УДК 821.161.2

Гриценко О. О. -

студентка 61-2 У групи

факультету філології та історії

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Клейменова Т. В. - кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри української мови,

літератури та методики навчання

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

АКТУАЛІЗАЦІЯ ГЕНДЕРНИХ ПРОБЛЕМ У ПОВІСТІ «ГОРОДЯНКА» Л. ЯНОВСЬКОЇ

Любов Яновська (1861–1933) є автором значної кількості оповідань, повістей, романів, драматичних творів. Вона належить до тієї групи письменників, які «...стоять на ґрунті художнього реалізму, перетворюючи його великою мірою на реалізм психологічний» [1, с. 39]. Трагічні злами долі, буденні клопоти й негаразди, непорозуміння між близькими людьми, життєві психологічні колізії – теми, які найбільше цікавили письменницю.

У ранній період творчості (1897–1905) Л. Яновська працювала в жанрі великої повісті. Її дебютним твором у цьому жанрі стала «Городянка» (1901). Ця повість створена в стилі реалістично-побутового письма, однак тут помітні тенденції до пошуку нових прийомів моделювання дійсності, розширення тематики. У творі розкрита традиційна в українській і світовій літературі тема гіркої долі жінки-селянки, але письменниця, порушуючи проблеми «відчуження» від селянської праці, від моральних заповітів батьків, робить перші спроби розв'язати їх шляхом поглибленого психологізму.

Повість композиційно складається з двадцяти п'яти частин, у яких розповідається про втечу молодой заміжньої селянки до міста, її нелегке життя у ньому, неспроможність реалізуватися в соціумі, де вона не мала прав.

Кінець XIX – початок XX століття – час, коли пробуджується соціальна активність жінок. Найосвіченіші повстають проти сталих стереотипів, які визначають їх ролі лише як дружини, матері, господині, і беруться за ті справи, які їм дійсно цікаві, намагаються реалізувати себе як особистість. Селянкам у цьому плані було набагато важче проявити себе, оскільки вони зазнавали більшого впливу патріархальної родини, що жила за схемою «господарство, сім'я, діти», і боялися осуду громади.

У повісті «Городянка» Л. Яновська, на нашу думку, не лише показує «відчуження» героїні від селянської праці, а й акцентує увагу на гендерних проблемах, зокрема, на руйнуванні гендерних стереотипів. Головна героїня твору Пріська не хоче миритися з усталеним життям на селі. Їй не до вподоби тяжка праця вдома і на полі. Не мириться вона й зі звичайною роботою української господині у власній хаті, яку отримала після одруження з сільським парубком: «...як на мене, краще в домовину, ніж отак нудити світом» [2, с. 451].

Письменниця мотивує таку поведінку героїні в першу чергу тим, що її через скрутне матеріальне становище ще восьмирічною дитиною відправили до міста на заробітки, і вона відзвичаїлася від сільського життя. Уже дорослою Пріська повертається до рідної оселі, де бачить злиденне існування родини, тяжку працю. Інший спосіб життя вплинув на психологію дівчини, яка вважає тепер легшою і почесною для себе працю міської покоївки. До того ж, одружившись без кохання, розчарувавшись у сподіваннях на забезпечене життя, не поважаючи слабшого вдачею за неї чоловіка й не маючи дитини, Пріська не відчуває себе прив'язаною до селянської хати, споконвічного символу роду. Тому молода жінка здійснює єдиний, на її думку, правильний вибір: залишає свого чоловіка та їде до міста у найми.

Така поведінка була не типова для жінок, особливо заміжніх селянок, у ті часи. Адже вони в усьому залежали від сім'ї та чоловіка, не мали освіти, професії. Тому, потрапивши до міста та зіткнувшись із безліччю труднощів на своєму шляху, Пріська виявилася психологічно не готовою їх самотійно витримати.

Народивши доньку Галю від людини, не здатної її підтримати в житті, жінка відчуває себе самотньою в місті, яке стало для неї чужим. Авторка детально описує складні стосунки Пріської зі Степаном, у яких їй відведено нетипову для жінки роль – працювати не лише на себе, а й на коханця. Тяжко хворою, не здатною вже утримувати навіть себе, вона повертається додому, де її життя закінчується передчасною смертю. Таким чином, намагання Пріської отримати самотійність поза межами рідного села стало для неї фатальним.

Проблема місця жінки в родині й суспільстві, її залежності від статево-рольових стереотипів порушується в повісті на прикладі світогляду ще однієї героїні – міської дівчини гімназистки Катрусі, доньки панів Рибалкіних, у яких деякий час працювала Пріська. Як і її попередниця в розкритті важливих гендерних проблем О. Кобилянська («Людина», «Царівна»), Л. Яновська крізь призму бачення головної героїні, зображує конфлікт різних поглядів на жіночі ролі в суспільстві. Мати Катрусі, пані Рибалкіна, подібно до тітки Наталки Веркович («Царівна» О. Кобилянської), – жінка, яка не визнає

самостійність і прагнення до освіти представниць слабкої статі, вважає, що головне призначення будь-якої жінки – вийти заміж й опікуватися родиною: «Що їй дадуть ті книжки, пріч тих ідей, що тільки голову забивають та молоде чоло зморшками нівечать? <...> Єдиним бажанням, єдиною метою панночки є й буде – думка збудувати, якомога швидше, своє гніздечко» [2, с. 487]. Однак непереборне прагнення Катрусі навчатися доводить, що цей образ – тип нової жінки, яка бажає власного самоствердження, не задовольняється традиційними гендерними ролями жінки, які пропонує їй суспільство.

Таким чином, у повісті «Городянка» Л. Яновська порушила проблеми соціального становища жінки в суспільстві, її залежності від гендерних стереотипів (стереотипів жіночих ролей, діяльності, поведінкових якостей) і намагання їх зруйнувати, заміни гендерних ролей чоловіків і жінок, міжособистісних взаємин представників різних статей та ін. Зосереджується увага й на актуальних питаннях сімейних відносин, кохання, жіночого щастя.

Література:

1. Миронець І. З історії літературних взаємин 90-900 рр. // Прозаїки 90-900 рр. : У 2-х т. Харків; Київ, 1930. Т. 2. 157 с.
2. Яновська Л. О. Твори: В 2 т. Київ: Дніпро, 1991. Т. 1. Оповідання, повісті / Упоряд. та авт. передм., прим. Н. М. Шумило. 712 с.

УДК 811.161.2

Лисиця П. П. -

студентка 22-А групи

факультету філології та історії

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Кабиш М. Ю. - кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри української мови,

літератури та методики навчання

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

СЕМАНТИКО-ДЕРИВАЦІЙНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЕКСПРЕСИВНОСТІ В ПІСЕННОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ ПІСЕНЬ ВОЄННОЇ ТЕМАТИКИ)

Особливу увагу лінгвістів привертає проблема відображення в семантиці слова соціально або індивідуально зумовленого суб'єктивного ставлення мовця до повідомлюваного. Проблему вираження оцінки, емоції або експресії засобами мови досліджували Н. Бойко, С. Єрмоленко, Л. Мацько, Л. Жаркова, Б. Коваленко, М. Кравченко, І. Літвінчук, А. Мойсієнко, М. Пилинський, Л. Ставицька, О. Тодор, О. Турчак, В. Чабаненко та інші.

Продуктивним засобом створення експресивності є лексико-семантичний, що полягає у «зміні лексичного значення твірного слова при збереженні його звукової структури» [2, с. 284]. Цей засіб характеризується тим, що звукова оболонка твірного слова залишається незмінною, але слово набуває нового значення і стає похідним, зводячи процес семантичного словотворення до переходу семми слова в окреме слово [1, с. 131].

Спосіб семантичної деривації не потребує застосування додаткових формально-структурних засобів словотворення, а базується на переосмисленні значення лексеми.

Зокрема, з-поміж зафіксованих експресем, утворених лексико-семантичним способом, найбільшу групу становлять одиниці на позначення прифронтових воєнних реалій. Найбільш продуктивною в аналізованому контексті є експресема **град**, що в прямому значенні позначає «атмосферні опади у вигляді частинок льоду різного розміру, переважно округлої форми» [3, с. 153], в переносному означає велику кількість, численність [3, с. 153], а в пісенному дискурсі воєнної тематики переосмислюється і вживається зі значенням «реактивна система залпового вогню калібру 122 мм (БМ-21 «Град»): *Град накрав, розпочалося пекло, / Рвало хлопців, мертві вже тіла. / Мозок відмовлявся від реалій, світ горів і лився, мов смола; Просто тут тобі значно тепліше, / Тут немає чужих – всі свої. / Навіть ГРАДОМ налякані миші, / Так далекі від зради й брехні; Чом же, любко, ми не в парі? / Розлучила нас війна, / «ГРАДОМ» нелюд нічку шкварив, / Знай, що я – твоя стіна.* З аналогічною негативнооцінною адгерентною експресивністю вживається й експресема **смерч**, у семантиці якої в пісенному дискурсі воєнної тематики актуалізувалося не пряме значення – «великої руйнівної сили повітряний вихор, який виникає в грозовій хмарі і потім поширюється згори донизу у вигляді стовпа або хобота, захоплюючи пісок, воду і т. ін.» [5, с. 402], а омонімічне – «реактивна система залпового вогню калібру 300 мм (БМ-30 «Смерч»): *Укроп голови не схилить / І навіть вистойть смерч, / Укроп градом накрис, / А він все одно підійме свій меч!*

До експресем на позначення прифронтових воєнних реалій можна зарахувати й іменникову лексему **зеленка**, первинне значення якої – «розм. Те саме, що Зелень брильянтова» (зелень – «збірн. Зелені дерева, кущі, трави і т. ін. [4, с. 554–555]», а в усному розмовному мовленні військовослужбовців використовується на позначення лісистості місцевості, густих непролазних хащів і репрезентує експресивний відтінок незахищеності, небезпеки: *Хтось із старших сказав, / Що «сепари», як в Афгані «духи», / Ховаються за спинами мирних, сіють смерть і розруху, / «Плюють» із «зеленки» смертельними сюрпризами.*

Яскравим прикладом позитивнооцінної експресивно забарвленої військової лексики слугує слово **кіборг**, що первинно означало біологічний організм, що містить механічні або електронні компоненти; у науковій фантастиці, – фантастична істота, напівлюдина-напівмашина, але в аналізованому контексті вживається на позначення мужніх і відважних, надзвичайно витривалих захисників Донецького міжнародного аеропорту – військовослужбовців української армії та добровольців, які в 2014 році тримали оборону 242 дні: *В той день, коли закінчиться війна, / Згадаєм кіборгів – Героїв України, / Донецького летовища руїни / І тих, хто там поклав свої життя.* Подальше семантичне переосмислення цієї експресеми сприяло поширенню використання зазначеної мовної характеристики для найменування всіх захисників української землі: *Укроп – це кіборг залізний, / Укроп – це козак вольовий, / Тікай, враже-сепар, допоки не пізно, / Ховайся, москалю, допоки живий!*

Отже, аналіз зібраного ілюстративного матеріалу засвідчує, що процеси семантичної деривації в українському пісенному дискурсі (на матеріалі пісень воєнної тематики ХХІ ст.) здійснюються досить активно. Особливо продуктивно твориться експресивно забарвлена

військова та суспільно-політична лексика шляхом розщеплення багатозначного слова на омоніми.

Література:

1. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова: Морфеміка. Словотвір. Морфонологія. К. : Вища шк., 1999. 207 с.
2. Клименко Н. Ф. Лексико-семантичне словотворення. Українська мова: енциклопедія. К. : Українська енциклопедія, 2000. 752 с. С. 284.
3. Словник української мови: в 11 тт. К. : Наукова думка, 1970 – 1980. [Т. 2, 1971. С. 153.](#)
4. Словник української мови: в 11 тт. К. : Наукова думка, 1970 – 1980. [Т. 3, 1972. С. 554 – 555.](#)
5. [Словник української мови: в 11 тт. К.: Наукова думка, 1970 – 1980. Т. 9, 1978. С. 402.](#)

УДК 821.162

Корчова О. -

студентка 42 групи

факультету філології та історії

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Кушнірьова М.О. - кандидат філологічних наук,

ст. викладач кафедри української мови,

літератури та методики навчання

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ХУДОЖНЬО-СТИЛЬОВІ ДОМІНАНТИ МАЛОЇ ПРОЗИ Е. ГЕМІНГВЕЯ

Творчість Е. Гемінгвея – одна з визнаних вершин світової літератури. Для реалізації концептосфери «втраченого покоління» репрезентативними творами письменника є не лише романи «Фієста. І сонце сходить» («Fiesta. The sun also rises»), «Прощавай, зброе!» («A farewell to arms!»), а також більшість оповідань, створених упродовж 1920-х – першої половини 1930-х років.

Збірка «За нашого часу» була вперше опублікована у США у 1925 році і засвідчила вправність письменника у написанні текстів малої форми. До її складу увійшов цикл із чотирнадцяти оповідань і шістнадцяти мініатюр – історій різної змістової наповненості. Автор порушив цілий спектр проблем тогочасного суспільства: раннє кохання, труднощі шлюбу, чоловіча дружба, солдатські будні, повернення з фронту. Композиція, експериментальний характер, образ наскрізного героя Ніка Адамса, лаконічність стильового і сюжетного оформлення зробили збірку однаково привабливою і для критиків, і для читачів.

Наскрізною темою збірки стала перша світова війна та її відображення у свідомості, психології, світосприйнятті, самому житті людини та її стосунках зі світом, який у післявоєнний час набув трагічних обрисів. Автор зацентрував увагу на вузлових моментах життя наскрізного персонажа – Ніка Адамса, процесі його змужніння, зіткнення з трагічною дійсністю. Через війну, під впливом мілітарного світосприйняття персонажі

збірки отримують духовні травми, зневірюються в патріотичних ідеалах, гостро відчують свою неприкаяність і відчуженість від суспільства. Невдоволення життєвою ситуацією, душевне збентеження, притаманні оповіданням збірки, були суголосні світосприйняттю самого письменника. Перші п'ять новел, дія яких відбувається ще до війни, сюжетними колізіями перегукуються із обставинами дитинства й отрочтва Е. Гемінгвея. На деякий час Нік Адамс поступається авторською увагою герою новели «Вдома» – Гарольду Кребсу, ветерану війни, який повернувся до рідних місць, але відчувається спустошеним і зайвим у мирному житті. Після розмови з матір'ю, яка наполягає, щоб він став, як усі, герой вирішує поїхати до Канзас-Сіті і там знайти собі роботу. Так він позбавить себе від надокучливих докорів і осуду рідних, і, врешті-решт, отримає бажаний спокій. Окрім текстів, у яких війна безпосередньо й номінативно присутня, до збірки увійшли твори, у яких вона відлунює. Так, про оповідання «Big Two-Hearted River» сам Е. Гемінгвей писав: «Це була розповідь про повернення з війни, але війна в ньому не згадувалася» [2, с. 281].

Мотив самотності, психологічного дискомфорту, у якому лише опосередковано відлунює війна (згадкою про вилитий із бронзи пам'ятник полеглим на війні, на який дивилися вікна готелю), присутній в одному із найвідоміших оповідань збірки – «Cat in the Rain», – назву якого українською мовою перекладають як «Кішка на дощі» або «Кішка під дощем». Заголовок оповідання однозначно символічний, загадковий, а його значення є глибшим, ніж видається на перший погляд. Кішка під дощем втілює щось неприємно незвичне, невідповідне звичайній буденній ситуації. Головна героїня оповідання, молода американка, нудьгує у своєму готельному номері під час негоди. Вона вочевидь не задоволена своїм життям і не приймає ситуацію, яка нині у її житті склалася. Письменник багаторазово, навмисне зацентровує увагу на дощі: *«Падав дощ. Краплини дощу скапували з пальм. На виспаних гравієм доріжках стояли калюжі. Хвилі накочувалися на берег під дощем однією довгою лінією, ковзали назад по піску, а тоді знову накочувалися однією довгою лінією під дощем»* [1, с. 47]. Так він асоціативно наближає читача до паралелі між дощем і сльозами. Молода жінка нещаслива у шлюбі через відсутність порозуміння між нею та її чоловіком. Вона говорить про те, чого їй бракує у житті: *«Хочу мати кошеня – воно сидітиме в мене на колінах, я його гладитиму, а воно муркотітиме», «А ще хочу їсти за столом срібними ложками й виделками, і щоб свічки горіли. Хочу, щоб була весна, хочу розчісувати волосся перед дзеркалом, і кошеня хочу, і нову сукню»*; *«Хай там як, а я хочу мати кішку, – мовила вона. Хочу кішку і не вмирати від нудьги, то кішку точно можна»* [1, с. 50]. Нагромадження бажань героїні передає її емоційне напруження, посилює додатковий смисл твору. Навіть намір жінки відростити волосся корегує із її психологічним станом. Наразі у неї коротка стрижка – скоріше за все – боб, популярний у ті часи. Як бачимо із наведених реплік персонажу, довге волосся є для неї символом жіночності, одним із атрибутів традиційного сімейного щасливого життя, якого вочевидь, жінка не має.

1927 роком датована збірка оповідань «Чоловіки без жінок» («Men without women»). Її назва досить симптоматична й символічна. Традиційний уклад суспільства зруйнувала війна. Вона розвіяла людей по світу, скоректувала уявлення про родину, стосунки між чоловіком і жінкою, знівельовала звичний спосіб життя. Персонажі збірки – чоловіки без жінок, бездомні, самотні й безпорадні. Дія практично всіх оповідань

розгортається не в домі, а в місцях скупчення людей: на арені цирку («Непереможений»), у лікарні («У чужій країні»), невеличких кафе («Вбивці», «Білі слони»), автомобілі («*Che ti dice la patria?*»), готелі («Гонка переслідування»), купе експресу («Канарейку в подарунок») тощо. Історії, які розповідає Е. Гемінгвей, переконують в тому, що існують такі життєві цінності, які не залежать від людини і примх долі. Їх потрібно здобути, щоб жити далі. Лише вони надають життю осмисленого характеру, стійкості, цілеспрямованості.

Метафоричним є заголовок оповідання «Канарку в подарунок», який мовою оригіналу звучить як «*A Canary for One*» («Канарка для одного»). Символ сімейного затишку – канарка – через соціально-політичні зрушення втратила свій семантичний код, натомість увиразнила мотив самотності й душевної пригніченості. Цикл інтегрований атмосферою самотності, розгубленості людини у сучасному світі, втратою батьківщини, традицій, родини, усього, що зветься домівкою. Цю атмосферу увиразнили слова героїні оповідання «Білі слони» про те, що увесь світ не наш, «тепер все це не наше» [4]. Драма героїв у оповіданнях Е. Гемінгвея нерідко прихована за досконалими зримими описами пейзажів, своєрідною сценічною «декорацією» та художніми символами. Трагічні наслідки війни підкреслено вдало відібраними і розташованими деталями.

Збірка 1933 року отримала промовисту назву «Переможець не дістається нічого», яка засвідчила, що «перемогу над ворожою людському духу, природним законам реальністю людина може отримати, лише відмовившись від загальноприйнятих атрибутів успіху» [3, с. 127].

Об'єктивізація картини світу Е. Гемінгвея значною мірою досягається його свідомим вживанням відносно великої кількості власних назв, і не лише конкретних географічних міст, а й назв торгових марок, туристичних фірм. У своєму прагненні створити візуальну картину світу Е. Гемінгвей довіряв документально точним вказівкам на місце події чи певний предмет. Усі ці вказівки постійно перегукуються в різних оповіданнях та романах Е. Гемінгвея.

Мала проза митця стала відображенням дезінтеграційних процесів, характерних для ХХ ст. Е. Гемінгвей формувався як письменник у часи рішучої переоцінки цінностей, що вплинула на естетичні уявлення людей, на їхнє ставлення до мови, високих понять і піднесених почуттів. Справжнє значення і гідність зберегли лише конкретні слова, і майстер малої прози Е. Гемінгвей прагнув саме такими словами зображувати конкретні речі та дії.

Література:

1. Гемінгвей Е. Чоловіки без жінок та інші оповідання / перекл. з англ. Г. Лелів. Л. : Видавництво Старого Лева, 2018. 232 с.
2. Гемінгвей Е. Переможцю не дістається нічого / перекл. з англ. Г. Левів. Л. : Видавництво Старого Лева, 2019. 152 с.
3. Денисова Т. Н. Історія американської літератури ХХ століття : навчальний посібник. К. : Довіра, 2002. 318 с.
4. Некряч Т., Довганчина Р. Деталь у цілісній картині світу Е. Гемінгвея: проблеми перекладу. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2014. № 1(47). С. 19–23.

Сміян М. -

студентка 33-У групи
факультету філології та історії
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Каліш В.А. - кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри української мови,
літератури та методики навчання
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

БЕЗСПОЛУЧНИКОВІ СКЛАДНІ РЕЧЕННЯ З ОДНОТИПНИМИ ЧАСТИНАМИ В ІДІОСТИЛІ В. ШЕВЧУКА

Художня творчість Валерія Шевчука має філософський та інтелектуальний виміри. Вона презентує мову української філософсько-інтелектуальної літератури. Дослідження мовного аспекту ідіостилю письменника дасть можливість визначити його індивідуальну неповторність, з'ясувати особливості безсполучникового складного речення як стилістичної ознаки ідіостилю письменника.

Мета публікації – з'ясувати поширеність видів безсполучникових складних речень з однотипними частинами як елементів художньо-образної системи в ідіостилі В. Шевчука.

Як відомо, у мовознавчій літературі виділяють два типи безсполучникових складних речень: 1) речення з однотипними предикативними частинами; 2) речення з різнотипними предикативними частинами [1]. У результаті лінгвістичного аналізу прозових творів письменника виявлено, що обидва типи безсполучникового складного речення широко вживані і відіграють особливу роль у передачі авторського задуму. Нагадаємо, що безсполучникові складні речення з однотипними частинами – це такі речення, які характеризуються перелічувальною інтонацією, відкритістю/закритістю структури й співвідносні зі сполучниковими складносурядними реченнями, виявляють перелічувальні відношення (одночасність та послідовність перелічувальних дій, явищ) і зіставно-протиставні відношення [2, с. 373–378].

Відтак у творах В. Шевчука («Птахи з невидимого острова», «Дім на горі», «На полі смиренному» та ін.) трапляється значна кількість речень цього типу, зокрема з перелічувальними відношеннями. Приміром: *Сидить різьбяр на колодці і ріже дерево, коваль кує залізо, стельмах робить вози, гончар – горщики, римар – упряжі й шкіряне обшиття, – діло своє вони вінчають піснею* [3]; *Він пішов уявно вишневою просікою, осінь лежала на деревах, листя було бузково-жовте й пахло; боліло йому серце, очі його приплющилися....* [3]; *Вона читала вголос, пахло перепаленим гасом від лампи, в розчинене вікно вливалися запахи жасмину чи й недалеких лікарняних лип; у вікно проглядавсь трепетний квадрат темно-синього неба з драглистими золотими жуками на ньому* [4]; *Друга рука обіймала гриф, пальці натискали на струни і відпускали – гітара плакала у вечір, наче жива* [4].

Наведені вище приклади становлять окремий різновид безсполучникового складного речення з перелічувальними відношеннями – речення, що означають

одночасність перелічуваних явищ. Вони характеризуються однотипними формами дієслів-присудків і перелічувальною інтонацією. Відтворювані ними дії й факти об'єднані одним часовим відрізком.

У творчості В. Шевчука серед безсполучникових речень із перелічувальними відношеннями за семантичними й структурними ознаками слід вирізняти речення, що виражають часову послідовність дій, явищ. Вони характеризуються сталим порядком предикативних частин, а дієслова-присудки цих частин найчастіше виражаються формами минулого або майбутнього часу доконаного виду: *Вояк ішов до воротної брами, назустріч йому виступив інший вартівник, вони з'єдналися, перемовилися словом і пішли до бапти вже разом* [3]; *Після того пташок багато налетіло, сині такі, тріпотіли вони дуже крильми, потім їх порідшало, натомість побачив у зубах лисиці білого журавля* [5]; *Світло від свічок падало на нього; воно раптом засвітилося і стало безтінне* [5]; *Нестор приклав руки до грудей навхрест, вклонився Прохорові, тоді взяв хліб, поцілував і відломив із нього шматок; Прохор же пішов далі, сяючи ясною усмішкою і радіючи, як дитина* [5].

Функціонують у художніх творах В. Шевчука і безсполучникові складні речення із зіставно-протиставними відношеннями, у яких значення предикативних частин зіставляється або протиставляється. Граматичним засобом вираження зіставних і протиставних відношень постає своєрідна інтонація: *Вона не сказала нічого, тільки блиснуло в куточках її очей по яскравому кристалику* [4]; *Навіть пісок не вкривав її, пуста – це нічого* [3].

Отже, складні конструкції безсполучникового типу з однотипними частинами є продуктивними структурами у творчості Валерія Шевчука, що дає підстави кваліфікувати їх як одну з ознак ідіостилу письменника.

Література:

1. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис / за ред. І. К. Білодіда. К. : Наукова думка, 1972. 512 с.
2. Сучасна українська літературна мова: підручник / М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін. К. : Вища школа, 1994. 414 с.
3. Шевчук В. Птахи з невидимого острова. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=2838&page=5>
4. Шевчук В. Дім на горі. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=684>
5. Шевчук В. На полі смиренному. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=2850>

УДК 811.161.2'367

Качур Н. -

студентка 61-У групи

факультету філології та історії

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Каліш В.А. - кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри української мови,

літератури та методики навчання

СКЛАДНОСУРЯДНІ РЕЧЕННЯ ІЗ ЗІСТАВНО-ПРОТИСТАВНИМИ ВІДНОШЕННЯМИ В ТВОРЧОСТІ В. ШЕВЧУКА

Проблема особливостей складного речення загалом і складносурядного зокрема стала предметом дослідження зарубіжних (О.Х. Востоков, В.В. Виноградов, М.М. Петерсон, О.М. Пешковський, О.О. Шахматов, В.В. Бабайцева, В.А. Белошапкова, Н.Д. Арутюнова, Г.О. Золотова, Н.Ю. Шведова, В. Матезіус, Л. Блумфілд, Ф. Данеш та ін.) і українських (О.О. Потебня, С. П. Бевзенко, І. Г. Чередниченко, О. С. Мельничук, К. Ф. Шульжук, І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А.П. Грищенко, С. І. Дорошенко, М. У. Каранська, Н. М. Сологуб, І. І. Слинко, Н. Л. Іваницька, А. П. Загнітко та ін.) мовознавців, у працях яких репрезентовано різні підходи до вивчення структури й семантики речення.

Мета нашої публікації – розглянути структурно-семантичні особливості складносурядних речень із зіставно-протиставними відношеннями у творчості В. Шевчука.

Як показало дослідження мовного матеріалу, вилученого із творів письменника («Барви осіннього саду», «Велесич», «Дім на горі», «Три листки за вікном»), значну групу складносурядних речень становлять структури із зіставними і протиставними сполучниками. Як відомо, ці сполучники (а, але, проте, зате, однак) мають чітко виражену семантику, без підтримки контексту виражають зіставні та протиставні семантико-синтаксичні відношення [1, с. 239]. Найчастіше з цієї групи автор використовує сполучник *а*, який виражає значення **зіставлення** різних явищ, подій, водночас не заперечуючи їх, передаючи неконтрастні явища. Як зазначають дослідники, зв'язок між частинами кваліфікується як зіставлення-порівняння, що поєднує складові частини складносурядного речення з метою повідомлення про різницю між предметами та явищами об'єктивної дійсності, які зіставляються [1, с. 239]. Наприклад: *«В неї на щоках рясно цвів сільський закалець, а підборіддя дорідно поколихувалося» («Під вічним небом»)*¹; *«Від метелика донизу йшли поздовжні застрочені складки, а між ними вибулькувалися перламутрові, мабуть, довоєнні гудзики» («Велесич»); «Тоді озивалися жайворонки, лили розтоплену мідь, а з кукурудзи обабіч шляху дзвінко вдаряли перепели» («Велесич»); «Грицько вже хропів, а Михайло намагався не слухати Варського» («Барви осіннього саду»).*

Окрему групу складносурядних конструкцій із зіставними відношеннями становлять ті, у яких відношення без жодних семантичних нашарувань, тобто власне зіставні, приміром: *«Я йшов разом зі своїми подорожжанами назустріч червоному сонцю, міцно стискаючи уста, ... а попереду, між сонцем і мною, котилася довга і, здавалося, жива дорога» («Три листки за вікном»); «Це втішальні слова, отже, звичайні, а є слова сокровенні» («Три листки за вікном»).*

Серед речень аналізованого типу заслуговують на увагу складносурядні структури із розподільно-зіставними відношеннями, у яких предикативні частини, повідомляючи про розподіл дій, ознак, що стосуються одного й того ж явища, предмета, особи, одночасно вказують і на зіставлення їх [1., с. 239]. Приміром: *Коло неї ріс великий каштан, а в ногах*

¹ Речення подаємо із творів, розміщених в Інтернет-джерелах. Тому у дужках зазначаємо лише назву твору.

валялося кілька їжачкастих плодів («Дім на горі»); Спиралася на ціпок, а на ногах у неї були червоні туфлі («Дім на горі»).

У складносурядних реченнях з **протиставними сполучниками** виражаються такі типи відношень:

- **власне протиставні**, у яких йдеться про невідповідність між діями, процесами, станами, відтворюються контрастні події. Наведемо приклади таких речень: «*Кінь біжить уперед, а для вас виходить – назад*» («Три листки за вікном»); «*Я схопився за голову і впав у куряву, закликаючи на поміч небо, але цього разу дано було випити келих лиха до дна*» («Три листки за вікном»); «*Мене врятовано від здирців, а їх із гвалтом вигнано із хати*» («Три листки за вікном»); «*Світло його душі, подумав він, вже прагне туди, але він ще повинен перейти цю дорогу і має ще не раз озирнутися*» («Дім на горі»); «*Він схвилював її, але вони тільки мимовільні колеги по роботі*» («Дім на горі»);

- **протиставно-обмежувальні**: а) зі сполучниками **а, але**: «*Він замовк, а Михайло ще дослухався якийсь час до гуркоту вібраторів за вікном*» («Барви осіннього саду»); «*Над ним схилялося материне лице, а він хотів іще втриматися на холодних хвилях сну*» («Під вічним небом»); «*З тарілок капав на скатерку соус, але вона того не помічала*» («Барви осіннього саду»); «*Був він із Вітькою нерозлийвода, але це не заважало йому строчити на приятеля доноси*» («Барви осіннього саду»); б) зі сполучником **проте**: «*Якоюсь мірою він ігнорував сторожовий загін Володислава (мерцій до Києва!), проте не міг відбиватися від нього, тобто час від часу повертатися лицем до Случі, а спиною до Києва*» («Велесич»).

Отже, як показало дослідження, В. Шевчук досить активно послуговується складносурядними реченнями, в тому числі і структурами із зіставно-протиставними відношеннями, які слугують досконалим засобом формування, вираження і повідомлення авторських думок.

Література:

1. Шульжук К.Ф.. Синтаксис української мови: підручник. К. : ВЦ «Академія», 2004. 406 с.

УДК 82.09

Назаренко А. -

студентка 42–А групи

факультету філології та історії

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Чайка О.М. - кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри

іноземних мов та методики викладання

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

РИСИ ГЕРОЯ-МАРГІНАЛА В РОМАНІ

КНУТА ГАМСУНА «ПАН»

Маргінальність, маргінальні процеси, маргінальна людина – явища, які сьогодні стали частиною суспільного й індивідуального життя. Американський дослідник Р. Парк у

працях «Місто Чикаго» (1925 р.) та «Людська міграція й маргінальна людина» (1928 р.) увів у науковий обіг поняття «маргінальність», визначивши його як «стан індивідів, які знаходяться на межі двох різних, часто конфліктуючих між собою життєвих укладів, способів життя, культур» [3, с. 7].

Проблема маргінальності стала предметом різнобічного аналізу в психології, соціології, філософії, культурології й інших сферах людських знань. Не залишилася вона поза увагою і літераторів, зокрема письменників-постмодерністів. Маргінальний тип героя введений у кращих творах Дж. Апдайка, Е. Берджеса, К. Воннегута, П. Зюскінда, П. Коельо та ін. Герой літератури постмодернізму – людина, яка відчувається «дуже незатишно в холодному всесвіті, розгублена, усамітнена, яка втратила духовні орієнтири, зневірилась в ідеалах минулого» [4, с. 95].

Поняття «герой-маргінал» стало новим, а отже, малодослідженим. Проте явище маргінальності в художній літературі досліджували як зарубіжні, так і вітчизняні вчені: А. Атоян, Т. Вергун, З. Голенкова, Л. Гумільов, Г. Зіммель, Г. Маркузе, Р. Парк та ін. Виходячи із загальних постулатів сучасних наукових розвідок, маргінальність можна трактувати як специфічну опозицію індивіда до загальноприйнятих норм соціально-культурного життя, що відзначається слабким опором життєвим труднощам, дезорганізованістю, нездатністю до самостійного аналізу, неспокоєм, тривожністю, ізольованістю, відчуженістю та ворожістю до інших людей, відчуттям безглуздості власного існування, психічними розладами, суїцидальними настроями, егоцентризмом і агресивністю, відсутністю власної позиції, нонконформізмом [2, с. 15].

Літературні витоки героя-маргінала варто шукати у творах митців попередніх епох. Художня традиція таких героїв закладена ще в прозі О. де Бальзака, Е. Т. А. Гофмана, В. Гюго. Своєрідним соціомаргіналом є і головний герой роману Кнута Гамсуна «Пан». Лейтенант Глан живе відлюдником у лісі, розірвавши колишні зв'язки із соціумом, бо розчарувався в ідеалах і цінностях цивілізованого світу. Йому нудно серед людей, що збираються для розваг у будинку місцевого багатія. Він вважає, що в людському суспільстві все навколо пройняте брехнею та лицемірством, які викликають у ньому відразу. Героєві дуже складно адаптуватися серед людей, він не знає як правильно поводитися в товаристві, тому його поведінка дещо незграбна. Епізод з вечіркою чудово описує справжні відчуття й переживання Томаса Глана: йому некомфортно й затісно серед людей. Тому він прагне втекти до лісу, де відчувається вільно й затишно: «Підіймаю суху гілочку, й тримаю її в руці, й дивлюся на неї, а сам сиджу й роздумую про своє. Гілочка майже трухла, її миршава кора вражає мене, жаль бере за серце. І коли я зводжусь, щоб іти, то не викидаю гілочки геть, а кладу на землю і якусь хвилю думаю про неї: врешті-решт, перше, ніж попрощатися з нею, я востаннє дивлюся на неї і в моїх очах крутиться сльоза» [1, с. 24].

Глану набагато приємніше товариство дерев, рослин, природи та вірного собаки Езопа. Йому комфортно у своїй хижці наодинці з собою. Для нього ліс – не просто куточок природи. Тільки в лісі він відчуває себе самим собою, дихає на повні груди, сповнюється радості й щастя. Тут герой може відчувати спокій і красу навколишнього світу, жити справжнім життям. «Як я тішився запахом коріння й листя, запахом соснової смоли; тільки в лісі я заспокоївся і відчув себе сильним, здоровим, і ніщо не бентежило душу» [1, с. 82].

У цілому описане в романі й розказане Гланом сприймається як гімн красі світу й велика людська трагедія водночас. Йому не вдається повністю усамітнитися й уникнути людей, людських спокус. Бажаючи відокремитись від суспільства, сховатися від усього світу, влаштувати своє життя незалежно від оточення, ствердити власний сенс буття, який відрізняється від загальноприйнятих життєвих цінностей, герой все ж впускає у свій світ двох жінок – Єву й Едварду. Любовні історії Томаса Глана доводять, що попри втрату колишніх соціальних зв'язків він так і не зміг пристосуватися до нових умов життя, прагнучи кохання, яке з'єднує людей. Але його стрімкі й необдумані пориви душі, його невірноваженість і синдром вічного мандрівника, звинувачення й образи роблять неможливим союз двох сердець.

Фінал роману «Пан» відкритий, але в новелі «Смерть Глана», своєрідному епілозі твору, автор логічно завершує сюжетну лінію Томаса Глана. У далекій Індії, куди герой вирушає на полювання, він одержує лист від Едварди з проханням повернутися до неї. Але для нього вороття немає. Глан робить усе можливе, щоб викликати у свого супутника ревності й люті. І той убиває його.

Отже, маргінальність головного героя роману Томаса Глана чітко простежується в його специфічному протистоянні соціуму, ізольованості та відчуженості, егоцентризмі й нонконформізмі. Автор майстерно змалював історію людини, яка керується лише імпульсами, активно протистоїть соціуму, але наприкінці життя все ж не витримує «змагання» зі світом реалій.

Література:

1. Гамсун К. Вибрані твори ; пер. з норв. Н. Іваничук. Львів : Літопис, 2000. 395 с.
2. Донченко О. Маргінал: людина у суспільстві. *Психолог.* 2007. № 3. С. 14–25.
3. Маслов А.О. Маргінальна особистість як предмет соціально-філософського аналізу. Автореф. дис. канд. філософ. Наук : 09.00.03 ; АПН України. Ін-т вищої освіти. Київ. 2004. 19 с.
4. Соболев О. М. Постмодерністський дискурс. *Генеza.* 1995. №1 (3). С. 88–111.

УДК: 81-11

Недобуга А.Ю. -

студентка 4 курсу

факультету філології та історії

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Мілютіна О.К. - кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри іноземних мов

та методики викладання

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

РОЛЬ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ У РОЗУМІННІ ІМПЛІЦИТНОГО ЗМІСТУ

Питання імпліцитного змісту в сучасному англomовному дискурсі постало з розвитком психо- та антрополінгвістики, напрямів, які ставлять у центр досліджень людину та її вплив на створюваний текст. Посилений вплив постмодернізму змінив акценти: тепер у фокусі досліджень знаходиться, скоріше, питання впливу тексту на

людину. Зростання ролі читача не лише в контексті інтерпретації тексту, а й у процесі його створення, налаштовує на думку про текст як продукт мислення й творчості в рамках постмодерністської філософії.

Чимало науковців присвятили свої праці вивченню цього питання. Серед них Д. Р. Фатхулова, яка виділяє три види імпліцитності тексту: граматичну, семантичну, поєднання першого та другого видів [3, с. 150]; Б. Д. Хоумер та Дж. Т. Ремзі також наголошують на існуванні трьох типів імпліцитності, а саме: 1) структурна, зумовлена семантикою мови; 2) функціональна, зумовлена контекстом та синонімією; 3) процедурна, що визначається концептами та вродженими знаннями, які впливають на сприймання імпліцитного змісту [4, с. 184]. А. Ерліхман вважає за доцільне виділяти синтагматичний та парадигматичний типи імпліцитності [2].

Основною метою цієї публікації є обґрунтування важливої ролі інтерпретації в контексті розуміння імпліцитного змісту.

Під поняттям інтерпретація тексту (від лат. *interpretatio* – тлумачення, роз'яснення) розуміють дослідницьку діяльність, пов'язану з тлумаченням змістового, смислового аспекту літературного твору на різних його структурних рівнях, роз'яснення його головної думки, ідеї, концепції тощо, кінцевим результатом якого є образ змісту тексту або його концепт.

У процесі інтерпретації тексту слід зважати на такі особливості його тлумачення:

- сприймання тексту як такого;
- розподіл цілого на основі частин та навпаки;
- визначення співвідношення власних установок при тлумаченні змісту тексту;
- доповнення наявних смислових взаємозв'язків адекватними умовами та пропозиціями;
- інтерпретація тексту глибше авторського розуміння тощо.

Інтерпретація визначається як складний інтелектуальний процес, комплексна форма аналізу, що є взаємодією смислових кластерів, їхнє якісне перетворення та реконструкція [1, с. 4]. Цей процес зумовлюється індивідуальними характеристиками інтерпретатора, його системою цінностей, соціокультурним контекстом.

Будь-яка інформація, яка має емоційний вплив, виражається за допомогою стилістичних експресивних засобів. Досліджено, що найбільше на процес інтерпретації тексту читачем впливають метафора та іронія. Метафора надає інтерпретації таких характеристик: антропометричність, діалогічність, об'єктивацію у мові індивідуальних сутнісних рис особистості, притаманного їй способу осмислення та розуміння, орієнтує на створення цілісного образу світу. Іронія вказує на активний, критичний її характер, вводить ціннісну систему та мету інтерпретації, розкриває можливість і перспективи індивідуального переосмислення смислового змісту тексту, свободу у виборі шляхів творчої самореалізації [1, с. 11]. Таким чином, інтерпретація тісно пов'язана з особистістю та психологією і автора, і читача, що дає змогу повніше усвідомити роль імпліцитного в інтерпретації та розумінні тексту.

Отже, взаємозв'язок імпліцитного змісту та інтерпретації тексту реалізується через необхідність декодування інформації. Імпліцитні змісти завжди досить важко сприймаються читачем, оскільки, за умови їх нерозуміння, інтерпретація тексту буде недостатньо глибокою. А якщо імпліцитне не сприймається, то це унеможливорює

правильне естетичне розуміння літератури та мистецтва. Інтерпретація зводиться не до декодування змістів, закладених автором, а до сприйняття тексту суто в рамках світогляду читача, що, безумовно, перетворює будь-який літературний твір на масово-культурний продукт.

Література:

1. Бондар С.В. Інтерпретація як реконструкція смислового змісту тексту (філософсько-естетичний аналіз): Автореф. дис. канд. філософ. наук: 09.00.08 / Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – Київ, 2003. – 15 с.
2. Ерліхман А. М. Типологія імпліцитності. Наукові записки. Серія «Філологічна». Острог : Вид-во Національного ун-ту «Острозька академія». 2010. Вип. 15. С. 105–111.
3. Фатхулова Д.Р. Характеристика внутритекстових зв'язей. Вестник Челябинского государственного университета. 2007. № 20. С. 148 – 153. URL:<https://cyberleninka.ru/article/n/harakteristika-vnutritekstovyh-svyazey/viewer> (дата звернення: 20.11.2019)
4. Homer B. D. & Ramsay J. T. Making Implicit Explicit: the Role of Learning. Behavioral and Brain Sciences. – Cambridge: Cambridge University Press, 1999. – № 22. – pp. 177-193.

УДК 821.112.2

Сальник Я.В. -

студентка 43–У групи

факультету філології та історії

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Чайка О.М. - кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри

іноземних мов та методики викладання

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

«КАФКІАНСЬКИЙ СВІТ» У РОМАНІ «ПРОЦЕС» Ф. КАФКИ

Франц Кафка (1883–1924) створив незвичний художній світ – абсурдний, незрозумілий, жахливий, одне слово «кафкіанський». У результаті аналізу літературознавчих праць М. Бахтіна, О. Білецького, В. Жирмунського, Д. Затонського, Ю. Лотмана, Г. Клочка, присвячених проблемі художнього світу письменника, трактуємо художній світ як створену уявою автора й утілену в тексті твору образну картину, яка складається з подій, постатей, їх висловлювань і виражених ними духовних феноменів (уявлень, думок, переживань тощо) [2].

Особливістю художнього мислення Кафки є аскетизм, самоосуд, невпевненість у собі та хворобливе сприйняття навколишнього світу. Усі ці риси добре задокументовані в листах і щоденниках письменника, і в подальшому стали основою для написання прозових творів.

Уже в перших літературних працях митця зазвучали типово «кафкіанські мотиви»: знецінене життя, негуманне ставлення до людини, її жахлива самотність і відчайдушні спроби бунту. Прозаїк прагнув надати неправдоподібним ситуаціям зовнішньої правдоподібності, а парадоксальний зміст умістити в прозаїчну, буденну форму. Тому в

художньому світі творів Кафки завжди багато фантастичного, казкового, що поєднується зі страшним і жахливим, жорстоким і безглуздим реальним світом. Останній він змальовував дуже точно, ретельно зображаючи кожну деталь, відтворюючи зусібич поведінку людей, їхні думки.

Найпоширенішим у сучасному літературознавстві є розуміння «кафкіанського світу» як світу болісних відчуттів, відчуженості, нелюдської самотності, безвиході, сірої безпросвітної нудьги, безкінечності зла. Для Франца Кафки це – понурий, пригнічений, наповнений ірраціональністю й абсурдом світ, відзначений заплутаною, іноді безглуздою складністю.

«Кафкіанський світ» виразно простежується в другому незавершеному романі митця «Процес» (опублікований 1925 р.), одному з кращих зразків модерністського абсурдизму. Цей твір можна назвати найбільшою вершиною або найглибшим дном творчості Кафки, де протиставлені один одному два образи – скромної людини й абсурдного судового процесу.

Головний герой роману – банківський службовець Йозеф К, якого несподівано й без визначення провини заарештовують невідомі люди, уповноважені якогось таємничого й усесильного суду, у день його тридцятиріччя. Зміст твору складає опір Йозефа К. анонімному суду, за яким стоїть «величезна організація», безкорисна настільки, що її «міг би замінити один кат» [1].

Своєрідність «кафкіанського світу» полягає в тому, що письменник зображував дійсність крізь свідомість персонажа, без будь-якого авторського коментаря. Так, у романі «Процес» свідомість і абсурдність життя головного героя – єдина можливість споглядати за тим, що відбувається. Йозеф К. різко відкидає свою неоголошену провину і намагається розібратися, у чому вона полягає. Натомість атмосфера невизначеного жаху, що наче розчинився в буденному житті, ламає волю героя та позбавляє його здатності до опору тим невідомим силам, які прирекли його на загибель. Францу Кафці вдалося зобразити когнітивний сенс усього, що може гнітити «маленьку людину».

Художній світ письменника переплітається зі світом головного героя в їхньому сприйнятті абсурдності, несправедливості, безвихідності цього світу; у їхній самотності, відчуженості від нього. Ф. Кафка ніби прагнув звільнити юного Йозефа К. від реальних зв'язків із життям, тому головний герой постає як «людина без якостей», позбавлена як позитивних, так і негативних рис характеру, як абстрагована від реальності людська сутність, що залишилась наодинці з абсурдним світом.

Характерною рисою «кафкіанського світу» є також органічне переплетіння фантастики та повсякденної реальності. Події в романі розгортаються за законами сновидіння: неузгодженість між окремими компонентами, їхня непоєднуваність; незрозумілість і несподіваність подій. Так, дивним видається той факт, що суд знаходиться на горищі брудного будинку на околиці. Він уявляється героєві гігантською організацією, де неможливо віднайти якийсь сенс чи справедливість. Судовий процес побудований на корупції та приниженні людини.

Кафка не говорить про те, що людьми править зла воля політичних узурпаторів і лиходіїв. У його романі зло анонімне. Людина, що перебуває всередині цієї стихії абсолютного зла та тотального насильства, нічим не захищена. У світі зла їй важко і страшно жити, неможливо бути щасливою [3].

Отже, «кафкіанський світ» вражає дивним поєднанням буденного й фантастичного, трагічного й іронічного, абсурдного й закономірного. Усе, що відбувається в ньому, не має логічного пояснення, веде до руйнації моралі, поширення суспільного хаосу в світі.

Література:

1. Кафка Ф. Процесс : роман [пер. с нем. Р. Райт-Ковалевой, Г. Снежинской ; подгот. текста и послесл. А. Белобратова]. Санкт-Петербург : Азбука: Азбука-Классика. 2013. 315 с.
2. Ключек Г. «Художній світ» як категоріальне поняття. *Слово і час*. 2007. № 9. С. 3–14.
3. Тищенко О. Франц Кафка: людина з надто великою тінню. *НейроNEWS*. 2019. № 1. С. 56–61.

УДК 81 – 11

Самофал А. С. –

студентка 4 курсу

факультету філології та історії

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Бутова В.О. – кандидат педагогічних наук,

асистент кафедри іноземних мов

та методики викладання

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ МОВНОЇ КОМПРЕСІЇ

Робота пропонує розглянути аналіз мовної компресії як фактору функціонування стислих текстів, ми спробуємо визначити та схарактеризувати явище компресії тексту при перекладі з англійської мови на українську чи навпаки.

Мовну компресію визначають як явище, у якому для передавання певної інформації використовують стислі мовні одиниці, що несуть те саме інформаційне значення, внаслідок чого з'являється значно коротший текст. Текст, що утворено внаслідок такого підходу, визначають терміном «стислий текст» (далі – СТ). СТ сприймають як похідний текст, що виникає завдяки цілеспрямованому використанню різноманітних прийомів і засобів спрощення структури тексту та конденсації інформації.

Розширення сфер діяльності людини спричинило поширення стислих текстів: у сфері медицини – довідки, рецепти, звіти; в офіційно-діловому спілкуванні – звіти, резюме, протоколи, постанови; у сфері науки – тези, реферати, конспекти; у літературі – притчі, афоризми, епіграми; в освіті – підручники, словники, довідкові видання, інструкції; у засобах масової інформації – замітки, звіти, заголовки, хроніки, підписи до фото; у побуті – смс повідомлення, нагадування.

Для СТ з величезного вибору мовних одиниць обирають найкоротші, найлаконічніші, структурно згорнуті. При перекладі «паралельних» двох текстів англійською і українською мовами, саме український текст, як правило, виявляється значно більшим за обсягом. Одна з причин цього явища – це тенденція в англійському мовленні до компресії мовних засобів, лаконічності та стислості, більше, ніж в

українському мовленні. Існують випадки, коли український вираз або висловлювання, навпаки, більш стисле і менше за обсягом, ніж відповідний вислів або вираз англійською, але це не загальна тенденція. Причинами компресії при перекладі можуть бути прагматичні або стилістичні чинники, особливості граматичної будови мови перекладу.

Виділяють декілька засобів використання компресії при перекладі:

а) заміни з компресією:

1) заміна речення на дієприкметниковий зворот;

2) заміна складного речення простим, ускладненим суб'єктно-інфінітивною конструкцією;

3) заміна підрядного речення (у складному) на дієприкметниковий, герундіальний та інфінітивний звороти;

4) вживання абсолютної форми присвійного відмінка англійського іменника (абсолютного генітива) замість українського іменникового словосполучення;

5) компресія за рахунок вживання у перекладі «адвербіальних дієслів» (група дієслів, які, вживаючись із прислівниками, більш стисло описують певну ситуацію, ніж в українській мові);

б) заміна повнозначного дієслова на дієслово-репрезентант do;

7) заміна словосполучення на слово;

б) вилучення:

1) вилучення слова із словосполучення; заміна словосполучення на коротше словосполучення або слово;

2) вилучення абстрактних віддієслівних іменників;

Компресія при перекладі з англійської мови на українську, або навпаки, пов'язана насамперед з різницею в граматичних структурах, які в англійській мові більш компактні та розгалужені – тобто, вживання неособових форм дієслова, зокрема інфінітива та дієприкметника, герундія тощо.

Отже, мовна компресія – один з чинників формування стислих текстів, що з'явилися внаслідок реалізації економії мови та зусиль людини спростити процес поширення інформації. Наявність величезного різноманіття засобів компресії дає змогу створювати лаконічні, інформаційно наповнені СТ в усіх сферах людської діяльності.

Література:

1. Карабан В.І., Мейс Дж. Переклад з української мови на англійську: Навчальний посібник – довідник для студентів вищих навчальних закладів освіти. Вінниця: Нова Книга, 2003. 608 с.

2. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний перекладу). Вінниця: Нова Книга, 2001. 445 с.

УДК 811

Висоцька Л. А. -

студентка 43-У групи

факультету філології та історії

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Цінько С. В. - кандидат педагогічних наук,

МІФОЛОГЕМИ Й ДЕМОНОЛОГЕМИ У ТВОРЧОМУ ДОРОБКУ ДАРИ КОРНІЙ

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки дослідники все частіше звертають увагу на народні перекази, міфи, казки, де збереглась мудрість віків, яку варто дослідити.

Тема культурологічної лексики, лексики на позначення міфічних і демонологічних явищ у творчості Дари Корній є частиною загального дослідження міфологічної лексики в творчості українських письменників.

Нині тема дослідження лексики художніх творів є дуже актуальною. Цим аспектом займались такі дослідники: О. Романенко, О. Леоненко, Т. Крупеньова, А. Гурдуз, Н. Романишина, О. Порпуліт, А. Соколова, О. Стужук, В. Кирилова, М. Навальна, С. Бузько, Г. Гримашевич, Н. Линник, Т. Литвиненко, Н. Подольська та багато інших.

Проте ця тема саме в творчості Дари Корній досліджена недостатньо. Це й зумовило обрання теми для нашої статті.

Мета статті дослідити лексику в творчості Дари Корній на прикладі тетралогії «Зворотний бік...». Визначити основні типи міфологем та демонологем у творах та їх вплив на формування ідіостилю письменниці.

Сучасні українські автори все частіше вживають у своїх творах живу українську семантично забарвлену лексику. Не стали винятком і демонологеми та міфологеми, якими дуже часто послуговуються автори сучасної української літератури. Учені-дослідники української мови наводять різні визначення та по-різному класифікують цей прошарок лексики.

О. Гольник, наприклад, досліджує вживання міфологем через авторське бачення світу, виведене з міфологічних мотивів і сюжетів (есхатологічного, космогонічного та апокаліптичного), виражених системою міфопоетичних образів, символів та знаків [2].

Дослідники (О. Чорна, А. Гурдуз) пояснюють звернення сучасних українських авторів до міфологічних мотивів тим, що українська міфотворчість, закорінена в національний ґрунт, потребує розроблення і ґрунтового дослідження [4].

У цілому, міфологемою називають найменший неподільний складовий елемент міфу. Цими елементами можуть бути міфологічні образи або сюжети, яким притаманна універсальність, глобальність. Вони поширені в культурах усіх народів світу.

Прикладами міфологем є: міфологема Раю, міфологема Світового дерева, Пекла, міфологема Потопу (тобто загибелі людства, і порятунку обраних) [1]. Наприклад, у творі Дари Корній «Зворотний бік світла»: «Птаха віджартовується, коли він запитує — звідки». «З **Райського саду**, Остапку. З **Райського саду**»; «О, батьку **Свароже**, які ці жінки передбачувані, навіть **безсмертні!**»; «Поміркуй добре! Ти ж розумієш, про що я, правда? Певен, Учитель **Посолонь** щось таки розповідав про **сім воріт Сну**»; «Викапаний тобі **Білобог**, чия фігура стоїть витесана з білого каменю біля **Храму Сонця**»; «Син володарки смерті та володаря **Нави**, добрий друг багатьох світлих та багатьох темних»; «Існує **сім воріт**, через які можна потрапити у сни, в край, у якому живуть особні Закони, і коли ти їх

відмовляєшся виконувати, то можеш бути жорстоко покараним самим Сном, сином Велеса та Мари, добрим і щедрим Богом» [3].

Особливістю досліджених творів Дари Корній було те, що авторка використовує міфологеми і демонологеми переважно в ономаністичній формі, рідше це явища природи чи світу в цілому.

Висновки дослідження і перспективи подальшої наукової роботи.

На основі аналізу науково-лінгвістичної літератури ми з'ясували, що вивчення уживаних сучасними авторами міфологем і демонологом потребує подальшого дослідження.

Багато дослідників подають різні класифікації міфологем та демонологом, проте єдиної унормованої класифікації немає й досі.

У дослідженні розглянуто коло лінгвістичних проблем, які більш детально характеризують такі поняття, як «демонологема», «міфологема», «індивідуальний стиль письменника».

Визначено, що досліджувана стилістично забарвлена лексика (міфологеми, демонологеми) у художньому розмаїтті прозового тексту Дари Корній містить у собі певне функціональне навантаження, вона впливає на свідомість читача, а також є цілеспрямованим ефективним способом вираження особистої думки письменниці, звернення до історичної та міфологічної спадщини, що й зумовлює індивідуальний стиль та манеру письма Дари Корній.

Література:

1. Василенко А.М. Українська міфологічна лексика в художній літературі XIX ст.: автореф. дис. канд. філол. наук. К., 2004. 18 с.
2. Гольник О. О. Міф у художньому світі Євгена Маланюка : моногр. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 218 с.
3. Дара Корній. Зворотний бік світла. Режим доступу: https://www.e-reading.life/chapter.php/1030975/6/Korniy_-_Zvorotniy_bik_svitla.html
4. Зборовська Н. Код української літератури. Проект психоісторії новітньої української літератури. К. : Академвидав, 2006. 502 с.

Резюме

В статье представлены результаты исследования особенностей употребления мифологем и демонологем в художественных произведениях Дары Корней, отмечено их роль в воспроизведении событий, коммуникативных ситуаций и в процессе создания образов.

Ключевые слова: мифологема, демонологема, идеологема, культурологическая лексика.

Summary

The article presents results study features of the use of mythologists and demonologists in the artistic works of Dara Corney, their role in the reproduction of events, communicative situations, in the process of education.

Key words: mythologem, demonologem, ideologem, cultural lexicon.

Мартинюк Х. М. -
магістрантка 61-2-У групи
факультету філології та історії
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Цінько С. В. - кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри української мови,
літератури та методики навчання
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТВОРІВ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА

Постановка проблеми. Важливим завданням сучасної освіти є не лише навчання учнів, студентів здобувати знання протягом життя з усіх доступних джерел, а й виховання загальнолюдських, національних, особистісних морально-духовних цінностей.

Значна роль у формуванні системи цінностей особистості відводиться найкращим творам художньої літератури, чільне місце серед яких посідає літературна спадщина Олександра Довженка.

На підтвердження цього наведемо думку Л. Ю. Вовкочин: «Нині О. Довженка вшановують за мистецьке збагачення педагогічної концепції народної педагогіки, за проектування гуманної особистості, за виведення докільця в категорію педагогічного інструментарію» [с. 3].

Аналіз досліджень з порушеної проблеми. Концептуальні положення про виховання розглянуто у дослідженнях багатьох учених і педагогів минулого й сучасності: І. Беха, Є. Більченко, А. Бойко, М. Боришевського, Г. Ващенко, Л. Вовкочин, М. Грушевського, Н. Дем'яненко, М. Драгоманова, М. Євтуха, С. Золотухіної, П. Ігнатенка, А. Капської, П. Кононенка, М. Костомарова, А. Кузьмінського, В. Кузя, П. Куліша, І. Кучинської, І. Огієнка, В. Омеляненка, Н. Побірченко, Ю. Руденка, С. Русової, В. Сластьоніна, О. Савченко, С. Сірополка, М. Стельмаховича, В. Сухомлинського, Я. Чепіги, Т. Шевченка, І. Ющишина, К. Чорної та багатьох інших.

Мета статті полягає в акцентуванні уваги на виховному потенціалі літературної спадщини Олександра Довженка.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Значний виховний потенціал творів Олександра Довженка зумовлений великою мірою першоджерелами формування світогляду митця: мальовничою й неповторною красою природи рідної Сосниччини, вихованням у сім'ї, впливом народного середовища, що дало змогу з дитинства засвоїти звичаї й традиції українського народу. Саме в таких умовах розвивалися людяність, духовність майбутнього письменника, які потім повною силою зазвучали в його художньому доробку.

Усі твори Олександра Довженка мають виховну спрямованість. Головними ідеями його творів можна визначити такі: місце людини в світі, свідомий вибір людиною мети життя, обов'язки щодо Батьківщини й батьків, сенс життя, роль праці в житті людини.

Особливо актуальними вважаємо такі виховні аспекти: зрада і кара, «відсутність громадянськості, національний нігілізм, повна занедбаність громадянсько-патріотичного

виховання, а тому і відсутність громадянської самоідентифікації українців» (Л. Ю. Вовкочин).

Ідеями патріотизму, мужності, відповідальності, гуманізму насичені щоденникові записи Олександра Довженка.

Мотив любові до рідної землі, стурбованості за її майбутнє яскраво висвітлений у творах «Зачарована Десна» та «Поема про море». Уривки з цих творів можна використовувати на уроках української мови з метою аналізу мовних явищ, як зразки міркувань, як матеріал для диктантів, у позакласній виховній та гуртковій роботі.

Висновки. Отже, твори Олександра Довженка мають ще й досі не використаний повною мірою виховний потенціал навчально-емоційного впливу на формування кращих рис особистості молоді. Провідними виховними ідеями творів митця є громадянська самосвідомість, громадянська гідність, громадянський обов'язок, почуття громадянської відповідальності, громадянська мужність, любов до рідної землі, шана до батьків і старших, охорона природних багатств, небайдужість тощо, які є актуальними й по сьогодні.

Література:

1. Вовкочин Л. Ю. Проблема формування громадянськості молоді у мистецько-літературній спадщині О. П. Довженка // Автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. педаг. наук 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. К., 2009. 22 с.

2. Вовкочин Л. Ю. Творчість О. Довженка – невичерпне джерело формування громадянської гідності молоді: рекомендаційні матеріали для вчителів загальноосвітніх навчальних закладів та викладачів і студентів ВНЗ / Л. Ю. Вовкочин; М-во освіти і науки України; ЧНУ ім. Б. Хмельницького. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2005. – 68 с.

3. Лещенко Т. О. Кіноповість О. Довженка "Україна в огні" у позакласному читанні. Режим доступу: http://elib.umsa.edu.ua/bitstream/umsa/3709/1/Kinopovist_.pdf

Резюме

В статтє обобщен материал о воспитательном потенциале литературного наследия Александра Довженко.

Ключевые слова: воспитание, произведения Александра Довженко, воспитательная направленность.

Summary

The article summarizes the material about the educational potential of Alexander Dovzhenko's literary heritage.

Key words: education, works of Alexander Dovzhenko, educational orientation.

УДК 811

Шевченко К. М. -

студентка 43-У групи

факультету філології та історії

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Цінько С. В. - кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри української мови,

літератури та методики навчання

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ПОГЛЯДИ ЛІНГВІСТІВ НА ПОНЯТТЯ СТИЛІСТИЧНОЇ МАРКОВАНOSTІ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку лінгвостилістики її пріоритетним завданням залишається дослідження поняття про стилістичну маркованість мовних одиниць, яке є одним із ключових і найбільш загальних у лінгвостилістиці.

Попри те, що лінгвісти (як вітчизняні, так і зарубіжні) приділяють неабияку увагу дослідженню стилістично маркованої лексики, ще й сьогодні це поняття трактується вченими по-різному.

Аналіз досліджень з порушеної проблеми. Проблему стилістичної маркованості з різних аспектів вивчали відомі мовознавці, такі, як: Ю. О. Арешенко, М. І. Голянич, Н. Д. Ганич, І. С. Олійник, Г. П. Їжакевич, О. Д. Пономарів та ін.

Мета статті полягає в здійсненні аналізу різних поглядів учених-лінгвістів на поняття стилістичної маркованості лексичних одиниць.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Поняття стилістичного маркування мовних одиниць неоднозначне, тому дослідники, вкладаючи в нього різний зміст, мають розбіжності у висновках.

Наприклад, Ю. О. Арешенков стилістичну маркованість пов'язує з наявністю у лексичній одиниці додаткової інформації [1, с. 164].

Такі лінгвісти, як М. І. Голянич, Н. Д. Ганич, І. С. Олійник, О. Д. Пономарів схиляються до терміну «стилістичне забарвлення» [2; 3].

У «Словнику лінгвістичних термінів» (автори – Н. Д. Ганич та І. С. Олійник) поняття «стилістичне забарвлення» розглядають як таке, що має додаткове стилістичне навантаження, яке накладається на основне значення слова та виконує емоційно-експресивну чи оцінну функцію. Завдяки цьому висловлювання стає більш урочистим, піднесеним, фамільярним тощо [2, с. 78–79].

З іншого боку, дослідник О. Д. Пономарів стверджує, що стилістичне забарвлення слова пов'язане з його функціонуванням у певному стилі української мови [3, с. 82–89].

М. І. Голянич у «Словнику літературознавчих термінів» використовує як синоніми два терміни – забарвлена і маркована лексика. Вона подає кілька потрактувань цього поняття.

По-перше, науковець стверджує, що ці слова несуть на собі відбиток різних функціональних та експресивних стилів. Наприклад: *химерити, репрезентувати, пропозиція, класно, анічогісінько*. По-друге, ці слова, окрім власне номінативного, мають ще й стилістичне значення [4, с. 215].

Висновки. Отже, наведені нами погляди лінгвістів засвідчують, що серед авторів різних теорій немає єдності, стилістично маркована лексика має низку найменувань, зокрема: стилістично маркована та стилістично забарвлена лексика.

Література:

1. Арешенков Ю. О. Лінгвістичний аналіз художнього тексту : навчальний посібник. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2007. 177 с.
2. Ганич Д. І. Словник лінгвістичних термінів / Д. І. Ганич, І. С. Олійник. К.: Вища школа, 1985. 360 с.
3. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови: підручник. К.: Либідь, 1993. 247 с.

4. Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія / [Голянич М. І., Стефурак Р. І., Бабій І. О.] ; за редакцією М. І. Голянич. Івано-Франківськ : видавець Голіней О. М., 2011. 268 с.

Резюме

В статье проведен лингвистический анализ взглядов ученых на понятие стилистической маркированности лексических единиц.

Ключевые слова: стилистически маркированная лексика, стилистически окрашенная лексика.

Summary

The article deals with linguistic analysis of scientists' views on the concept of stylistic marking of lexical units.

Keywords: stylistically marked vocabulary, stylistically colored vocabulary.

УДК 81.35

Васюк Д. А. -

студентка 21 ФВ групи

Професійно-педагогічного коледжу

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Сорока О. Л. - викладач української мови

та літератури вищої категорії

професійно-педагогічного коледжу

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ФЕМІНІТИВИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Сучасна українська мова – відкрита й динамічна система. Змінюється словник, з'являються нові терміни в різних сферах суспільної комунікації, виникає потреба адаптації загальних і власних назв до раніше сформульованих орфографічних правил. Мова – це не тільки засіб спілкування, а ще й спосіб передати світовідчуття й світобачення людини у суспільстві. Чим багатшою буде мова, тим глибше і детальніше ми пізнаємо світ.

У 2019 році було затверджено нову редакцію Українського правопису, згідно з якою повертаються деякі особливості правопису 1928 року, які є частиною української орфографічної традиції і поновлення яких має сучасне наукове підґрунтя. Так, наприклад, унормування набуває вживання фемінітивів.

Так історично склалося, що широке вживання більшості фемінітивів є невласливим українській мові. Особливо таких, що стосуються називання осіб за професійною діяльністю, наприклад, пілотеса, полковниця, членкиня, виборниця тощо. Виникнення фемінітивів пов'язують із розвитком гендерної лінгвістики, одним із ключових проблем якої є вивчення зростання суспільного значення та ролі жінок у сучасному світі та потреби називання понять, адаптованих під названі процеси.

Предмет дослідження позначають по-різному: категорія «жіночість», найменування жінок (О. Земська), «назви істот жіночого роду», «назви жіночого роду» (І. Ковалик), «назви осіб жіночої статі» (Л. Родніна), «фемінативи» (А. Архангельська, З. Валюх, О. Тараненко, М. Федурко, А. Загнітко), «назви осіб жіночої статі», «назви жінок» (А. Архангельська); «категорія *pomina feminine*», «фемінінний доміант», «фемінінний

новотвір» (А. Архангельська), «моція» (Н. Клименко), «фемінітиви» (М. Брус, С. Семенюк, Л. Кислюк) тощо [3].

Найуживанішими назвами є «фемінітив» та «фемінатив». Фемінітиви (фемінативи) – це група морфологічних одиниць, маркованих граматичним жіночим родом, альтернативних або парних аналогічним одиницям чоловічого роду, що утворює здебільшого стилістично забарвлений прошарок словникового складу, сфера вжитку якого часто перебуває за межами літературного мовлення. В українському мовознавстві фемінативами традиційно називають лексичну групу іменників спільного роду, що становлять шар експресивно-оцінної лексики [1, 2].

Мовна норма – це змінне явище, на яке великий вплив мають суспільні зміни, так звані позамовні чинники. Одними із таких є гендерна політика та феміністський рух. За переконанням деяких феміністів, сучасні мовні норми дискримінують жінок і підвищують значущість чоловіків у суспільстві.

У сучасному мовознавстві фемінітиви, як мовні одиниці, досліджені недостатньо. Слова (фемінні назви) поділяються на декілька груп: загальні назви жінок (за характерними ознаками, зовнішністю, внутрішніми якостями, здібностями; за родом діяльності, родинними та сімейними стосунками, національністю; за діяльністю чоловіка або батька; за соціальним станом тощо); назви самиць тварин та птахів; назви чоловіків і жінок за різними ознаками; власні назви жінок; неживі поняття. Творення фемінітивів найчастіше відбувається від маскулізмів (маскулінітивів). Маскулінітиви – назви осіб чоловічої статі. Для маскулінітивів характерним є те, що вони можуть уживатися, в більшості випадків, до всіх людей незалежно від їхньої статі: льотчик, письменник, професор, директор тощо [5].

Згідно з положеннями параграфу 32 Українського правопису іменники на позначення осіб жіночої статі утворюються від іменників чоловічого роду за допомогою ряду суфіксів [4, с.3].

Найуживанішим є суфікс -к-, бо він поєднуваний з різними типами основ: авторка, дизайнерка, директорка, редакторка, співачка, студентка, фігуристка. Є думка, що український **суфікс -к-** рівний за змістовим наповненням до російського -ш-: секретарка – секретарша, докторка – докторша, професорка – профессорша. Проте це не так. Суфікс -к- не додає фемінітиву зневажливого значення, а лише позначає стать. «Наліт зневажливості» з'явився саме через цю українсько-російську аналогію та відсилку до стародавнього позначення жінок за професією їхніх чоловіків: дружина генерала – генеральша тощо.

Суфікс -иц-(я) приєднуємо насамперед до основ на -ник (верстальниця, набірниця, поради́ниця) та -ень (уче́ниця).

Суфікс -ин-(я) сполучаємо з основами на -ець (кравчи́ня, плавчи́ня, продавчи́ня) на приголосний (майстри́ня, філологи́ня, бойки́ня, лемки́ня). Він найчастіше вживається на позначення фаху чи професії. Тому більшість медичних та наукових спеціальностей матимуть саме такий суфікс: психіатри́ня, педіатри́ня, кардіологи́ня, гінекологи́ня тощо. Напевно, найважче буде звикнути фізи́киням, хімі́киням та математи́киням, проте саме так виглядають фемінітиви до форм «фізик», «хімік» та «математик».

Суфікс -ес- рідковживаний і найчастіше додається до слів іншомовного походження: дияко́не́са, патро́не́са, поете́са, критике́са. Проте часто паралельно з ним

може вживатися й інша форма фемінітиву: адвокатка – адвокатеса, поетка – поетеса. Час покаже, які форми «приживуться» в мові, а які – ні.

Найчастіше фемінітиви мають природне звучання. Перебравши про себе кілька суфіксів, вибір впаде на найбільш вдалий варіант – пілотеса (адже пілотка – це головний убір), рятувальниця, меценатка. Якщо ж на думку не спадає нічого, фахівці радять «кликати на допомогу» пані: пані професор, пані міністр та пані фотограф.

Література:

1. Авраменко О. 100 експрес-уроків української / О. Авраменко. – К., 2016. – 192 с.
2. Архангельська А. М. До проблеми словотвірної фемінізації в українській мові новітньої доби: традиція і сучасність // Мовознавство. – 2013. – № 6. – С. 27-40.
3. Архангельська А. М. Термінний апарат сучасної лінгвогендерології: проблеми і перспективи становлення // Людина. Комп'ютер. Комунікація: збірник наукових праць. – Національний університет Львівська політехніка, 2015. – С. 91-94.
4. Когут В. М. Український правопис : 2019 : Зміни та правила / В. М. Когут. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан. – 2019. – 16 с.
5. Шевченко, З. В. (Уклад.). (2016). Словник гендерних термінів. Черкаси: видавець Чабаненко Ю. Відновлено з: <http://a-z-gender.net/ua/maskulinitivi.htm>

УДК - 81

Кандиба К. С. -

студентка 31 ДО групи
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Професійно-педагогічного коледжу
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Корзюкова Л. П. - викладач української мови і літератури
та англійської мови, спеціаліст вищої категорії
Професійно-педагогічного коледжу
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ ЯК ЗАСІБ ЕМОЦІЙНОСТІ Й ОБРАЗНОСТІ

*Добірна національна фразеологія –
душа кожної мови, сильно її красить і збагачує.*

І. Огієнко.

Фразеологія української та англійської мов формувалася протягом багатовікового історичного розвитку мовної творчості народів, їхніх контактів з іншими народами й культурами.

О. В. Кунін, професор, провідний спеціаліст з дослідження фразеології англійської мови, зазначив, що «фразеологія – це скарбниця мови» [2], і фразеологічні одиниці в мові є її багатством. Вони відображають не тільки культуру й побут тієї або іншої мови, але й допомагають зробити мовлення більш виразним та емоційним.

Фразеологія – розділ мовознавства, що вивчає сталі звороти мовлення, склад фразеологічних одиниць і висловів мови.

Фразеологізми (фразеологічні одиниці) – стійкі сполучення слів, граматично організовані за моделлю словосполучення або речення. Фразеологізми характеризуються семантичною злитістю компонентів, цілісністю значення й автоматичним відтворенням у мовленні.

Фразеологія – надзвичайно складне явище, вивчення якого вимагає свого методу дослідження, а також використання даних інших наук – лексикології, граматики, стилістики, фонетики, історії, історії мови, філософії, логіки й країнознавства. Дослідження фразеологічних одиниць містять у собі визначення критеріїв виділення їхніх меж, особливостей, використання з погляду стилістики, способів коректного перекладу.

Порівнюючи фразеологічні одиниці в англійській та українській мовах, можна виявити значну їх подібність на структурно-граматичному, компонентному та семантичному рівнях: тримати язик за зубами (мовчати, зберігати таємницю), *hold your tongue*; говорити загрозово, показувати кігтики (огризатися), *to show one's teeth*.

Природа фразеологічних одиниць полягає в тому, що із часом деякі вирази у мові здобувають додаткове, ситуативне значення під впливом політичних, соціально-побутових й інших суспільних явищ.

Основним джерелом творення і поповнення фразеологічних одиниць вважають живу народну мову, з якої надходять у літературну влучні вирази, жарти, дотепи, прислів'я, приказки [3, с. 18]. Такі вислови пов'язані з обрядами, звичаями, побутом і характером народу.

Багатий фонд прислів'їв та приказок – це велика книга життя, яка розкриває людські цінності, формує його життєвий і соціально-історичний досвід; свідчить про гострий розум народу; його духовний світ, етичні й естетичні почуття.

Наприклад, український фразеологізм «дати гарбуза» означає відмовляти кому-небудь у сватанні й належить до весільної тематики; англійський фразеологізм *all roads lead to Rome* перекладається як «всі дороги ведуть до Риму», а в українській мові відповідним еквівалентом буде «язик до Києва доведе», що означає розпитувати когось, аби дізнатись необхідне. Значна частина фразеологічних одиниць української мови за походженням є виразами професійно-виробничого мовлення: наприклад, вислів «розмотати клубок» означає поступово дізнаватися про щось і використовується в основному у професії ткачів; з англійської мови фразеологізм *many a little makes a mickle* відповідає українському вислову «зі світу по нитці – голому сорочка».

Емоційність та образність мовлення передають фразеологізми з компаративним (порівняльним) значенням. Такі порівняння є фразеологізмами з яскраво вираженим оцінювальним значенням, як позитивним, так і негативним, наприклад:

(as) *bold* (або *brave*) *as a lion* – хоробрий як лев;

(as) *fierce as a tiger* – лютий як тигр;

(as) *pretty as a picture* – гарний як картинка.

У професійній мові, а саме у письмовій мові (офіційних документах), використання фразеологізмів не допускається. Але ми послуговуємося ними в усній мові. Прислів'я, приказки, афоризми вживаються в публічних виступах, під час бесід з метою підкреслити щось, а найчастіше – як засіб влучного й образного вираження певного значення, надання мові емоційного забарвлення.

Фразеологізми відбивають різні сфери життя і є дієвим засобом людського мислення. Тож все, що створює атмосферу різноманітності, образності, емоційності, – потрібно і слухачам, і мовцю. Зокрема, знання фразеологічних можливостей допомагають в цьому.

Література:

1. Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мов: Навч. посібник. Вінниця: Нова книга, 2003. 458 с.
2. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка. М.: Высшая школа, 1996. 381 с.
3. Федорчук Т. Навчання старшокласників використовувати лексичні засоби виразності мовлення. УМЛШ. 2010. №8. С.17-21.

УДК:811

Смельяненко М.О. -

учень ЗОШ І-ІІІ ступенів №6,

Науковий керівник:

Смельяненко Л.В. - учитель ЗОШ І-ІІІ ступенів №6

ТИПИ МОВНОГО ЗАПЕРЕЧЕННЯ

Заперечення як універсальна категорія мови зі складною й багатоаспектною семантикою отримує своє вираження в системі засобів, які перш за все класифікують на експліцитні (явно виражені) та імпліцитні (неявні, приховані, такі, що можуть бути виявлені через свої зв'язки з іншими предметами, процесами тощо) засоби заперечення. Під експліцитними засобами вираження заперечення розуміють словотвірні та лексичні, серед імпліцитних вирізняють лексичні та інтонаційно-просодичні засоби [2].

Українська лінгвістка А. Паславська зазначає, що традиційний поділ речень за місцем заперечення на загальнозаперечні і частковозаперечні за місцем заперечення, запропонований російським мовознавцем М. Пешковським, збігається з семантичним [3, с.28] і пропонує власну класифікацію засобів заперечення залежно від структурної одиниці, яка потрапляє в операційну ділянку заперечення:

- абсолютне, яке традиційно застосовують для позначення хибності цілого судження;
- предикатне, або стандартне, коли запереченню підлягає предикат (присудок);
- контрастне заперечення, яке вказує на протиставлення лексичного матеріалу, що зазнає заперечення;
- зміщене заперечення семантично «підпорядковує» слово, з яким воно не перебуває у синтаксичному зв'язку;
- лексичне заперечення, спрямоване на значення окремої лексичної одиниці. Реалізується в основному за рахунок словотвірних засобів [3].

Г.І Глушук-Олея у своєму дослідженні узагальнює різні типи заперечення і дає таку їх класифікацію:

- абсолютне, яке відноситься до усього висловлювання;
- подвійне, двічі виражене у складі одного висловлювання або повторене при однорідних членах речення;

- логічне (заперечення у логіко-матеріальному сенсі, коли подвійне заперечення є взаємно знищуючим);
- багатократне, яке повторюється з усіма членами висловлювання;
- продовжуване, коли заперечний сполучник виступає як частина сполучникового словосполучення;
- просте, одноразове заперечення;
- синтаксичне, що виражається риторичним запитанням;
- словесне, виражене за допомогою лексичних засобів [1].

Американські лінгвісти М.Селс-Мерсія та Д.Ларсен-Фрімен виділяють в англійській мові заперечення на лексичному (lexical) та синтаксичному рівнях. Синтаксичний рівень учені поділяють на фразовий (phrasal) і сентенціальний (sentential), тобто заперечення на рівні усього речення [4, с.95].

Отже, мовне заперечення – це надзвичайно широка функціонально-семантична категорія, що об'єднує різнорівневі мовні засоби на основі спільності й взаємодії семантичних функцій. Вирішальним для розуміння суті цієї категорії є комплексний аналіз репрезентації заперечення в мові, його синтаксичної реалізації та семантичної сфери дії.

Література:

1. Глушук-Олея Г. І. Типологія заперечення в іспанській мові: огляд різних підходів та їх уніфікація. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2016. №21. Т.2. с.22-24.URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v21/part_2/8.pdf (дата звернення 11.11.2019).
2. Кардаш Л.В. Мовні засоби вираження заперечення і протиставлення в українській літературній мові : автореф. дис на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.01. Переяслав-Хмельницький, 2008. 20 с.
3. Паславська А. Й. Заперечення як мовна універсалія: принципи, параметри, функціонування. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2005. 290 с. URL: https://docplayer.net/92202146-Zaperechennya-yak-movna-universaliya.html#show_full_text (дата звернення: 20.11.2019).
4. Celce-Murcia, M. & Larsen-Freeman, D. *The Grammar Book* . Rowley: Heinle & Heinle. 1999.

УДК 811.161

Радченко Т.О. –

студентка 61-2МУ групи,
факультету філології та історії
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Баранник Н.О. - кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри української мови,
літератури та методики навчання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ЛЕКСИКА В РОМАНАХ І. БАГРЯНОГО

Одним з актуальних напрямів сучасної лінгвістики є вивчення проблеми взаємовідношень мови і політики, з огляду на що важливою сферою мовлення, яка існує в сучасній комунікації, є політична, що й зумовлює посилений інтерес учених до суспільно-політичного узусу української мови, тобто до суспільно-політичної лексики. У мовознавстві накопичено чимало досліджень, присвячених аналізу суспільно-політичної лексики. У працях учених приділено увагу походженню суспільно-політичної термінології (А. Бурячок, С. Капралова, І. Протченко), її системній організації (Т. Коготкова, Т. Крючкова, В. Лейчик, О. Мороз, Я. Снісаренко), семантичним трансформаціям у різних дискурсах – художньому, публіцистичному, політичному (Г. Солганик, А. Баранов, Ю. Караулов, Т. Весна), специфіці індивідуально-авторського використання суспільно-політичної термінології (А. Григораш, О. Клещова, Г. Мінчак, І. Холяк та інші). Проте на сучасному етапі недостатньо уваги приділено вивченню мовотворчості Івана Багряного, пов'язаної з функціонально-стильовим навантаженням суспільно-політичної лексики, що й визначає актуальність обраної теми.

Аналіз суспільно-політичної лексики у романах «Сад Гетсиманський», «Тигролови» Івана Багряного дозволив виокремити такі основні тематичні групи: 1) **назви етнічних спільнот** (*нація, українець, народ, громадянство, народність, суспільство, етнос*), *наприклад: «Тож же мені нація зачухана!» [2]*; 2) **номени державно-територіального устрою, знаків і символів країни, форм державної влади та форм правління** (*державна, влада, владні структури, республіка, державний герб, парламентаризм, політичний режим*), *наприклад: «Просто дивно, як та советська влада досі трималася й на чім вона трималася!» [2]*; 3) **найменування безпосередніх суб'єктів політики**, серед яких виокремлюємо дві підгрупи: **назви виконавчо-розпорядчих органів влади** (*уряд, парламент, комітет міністрів, уряд, місцева адміністрація, сільрада*), *наприклад: «Комітет не журисть» і грабував населення на свою користь» [2]*; **номени представників владних структур та адміністративних структур** (*президент, вождь, голова комісії, губернатор, депутат, референт*), *наприклад: «Це-бо була ціла держава, а він її президент» [2]*; 4) **лексика сфери внутрішньої політики держави**, яка об'єднує номени на позначення діяльності у сфері відношень між суб'єктами політики (політеми) та назви різних регулятивних принципів суспільно-політичного розвитку держави (*політика, незалежність, реформа, національне питання*), *наприклад: «Це ж, пак, тепер ізолятор! Політізолятор всесоюзного значення» [2]*; 5) **найменування класів, прошарків, груп суспільства та їх представників**, які відображають соціально-майнову диференціацію індивідів у суспільстві, є номенами осіб або груп осіб, що ведуть певний спосіб життя (*народ, селянська нація; селяни, городяни, безробітні, безпритульні*), як-от: «Серед них багато славних, оспіваних до того, а особливо після того, національних героїв цілої низки народів...» [3]; 6) **номени політичних партій, об'єднань, угруповань** (*партія, комітет; опозиція, організація*), *наприклад: «Як «справжній фашист», а не його ерзац (справжній, бо німець та ще й «пролізлий в партію ВКП (б)»)»...» [2]*; 7) **назви людей за характером і способами їх політичної діяльності, партійною прихильністю / неприхильністю до тієї чи іншої форми правління, певної ідеології** (*націоналіст; сепаратист, фашисти; безпартійні; революціонери, зрадники*), *наприклад: «Колись! Колись! Розколуюся!! Гад! Фашист! Враг народу!...»*; 8) **найменування соціальних процесів дезорганізації**

суспільного життя (*репресії, насильство, терор, реакція, воронування, політичні репресії*), наприклад: «Заборона «лавочки» належала до однієї з форм репресії проти *упертих і непокірних*» [2]; **9) лексика сфери зовнішньої політики та дипломатичної практики** (*дипломат; делегація; посол, митниця, коаліція; переговори тощо*), зокрема: «У нас на митниці затримали людей»; **10) ідеологеми суспільно-політичної сфери**, що відображають систему політичних і філософських поглядів суб'єктів політики (*націоналізм; ідеалізм; лібералізм; гуманізм; шовінізм*); **11) політико-юридична лексика** (*законодавство, свобода друку, адвокат, особиста недоторканість, правопорушення, прокурор, воєнний суд, амністія*), наприклад: «Слідчий йому ті харчі обіцяв, але поставив умову — *признатись у всьому, в чому його обвинувачують*» [2] тощо.

З'ясовано, що суспільно-політична лексика пов'язана із змістом світоглядних, ідеологічних, політичних орієнтирів, суспільних цінностей та ідеалів автора романів.

У дослідженні було розглянуто такі функції аналізованих лексем: номінативна і прагматична (оцінна). Окрім того, як додатковий матеріал, представлені особливі функції відносних прикметників, що входять в семантичне поле «політика». Номінативну функцію виконують суспільно-політичні терміни (*політика, влада, монархія, держава* та ін.), номенклатурні позначення і термінологізована лексика (*комісія, староста* тощо). Аксіологічну (оцінну) і прагматичну функцію СПЛ виконує в художніх текстах політичної тематики.

Література:

1. Багрянний І. Сад Гетсиманський. – URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid>
2. Багрянний І. Тигролови. – URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=29>

УДК 372.811.161

Чмихун Н.О. –

студентка 40-61-2МУ групи,
факультету філології та історії
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Баранник Н.О. - кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри української мови,
літератури та методики навчання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ЗНАЧЕННЯ МЕТАФОРИ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Мова художньої літератури – це мова мистецтва слова, вторинна моделююча система. У художніх текстах розкриваються невичерпні можливості варіації слова в різних його значеннях. На думку В. Адмоні, «художній текст – це духовне чуттєво-понятійне пізнання світу, яке є результатом специфічного (егоцентричного) стану художника і втілюється у формі мовленнєвого висловлювання» [1, с. 120].

Використання тропів збільшує можливості передачі нових образів, нового бачення дійсності, тобто орієнтоване передусім на реалізацію інших, переносних значень, а значить – на збагачення смислових значень.

Уміння створювати метафори належать до фундаментальних якостей людського пізнання. Людині надана можливість пізнавати світ, порівнювати нове з уже відомим, поєднуючи при цьому нове і старе. І тому саме метафоризація пов'язана з діями, що стосуються обробки знань, – засвоєння, зберігання, трансформації та передачі. Ці художні засоби письменники і поети використовують саме тоді, коли необхідно ввести в контекст нову семантичну лексику, нові образи. Це досить продуктивний елемент розвитку та збагачення мови.

Проблема метафори здавна привертала увагу вчених не тільки з причини виділення різних видів відхилення від мовних норм, але й через наявність проблем, пов'язаних із семантичною правильністю структури синтаксичних одиниць.

Унікальність метафори полягає у тому, що їй не підвласні час і простір, структура мови та її функціонування. Читач не стільки виражає свої судження завдяки метафорам, скільки думає цими художніми засобами, створюючи той світ, у якому живе. Метафора розглядається як ключ до розуміння основ мислення і процесів створення не лише національно специфічного бачення світу, але і його цілісного образу. Метафора є способом символічного вираження не тільки внутрішньої свідомості особистості, а й відображенням картини довкілля. Одночасно метафора дозволяє зрозуміти внутрішній світ людини і при цьому створити різні моделі світу.

Метафора виконує важливу роль у житті суспільства як маніфест можливостей людського розуму в проблемі категоризації навколишнього світу. Вона дає змогу зіставляти різні явища, оскільки поєднує два плани поетичного та прозового текстів – образний і реальний. Саме вона сприяє створенню текстів із таким багатим внутрішнім наповненням, яке неможливо сплутати у творах інших авторів. Безперечно, метафоризми, акцентуючи увагу на контексті, спонукають читача неодноразово звертатися до тексту, переосмислювати його і продумувати власну інтерпретацію прочитаного. Цей художній засіб є одним із важливих структурних компонентів мовної композиції текстів, який дозволяє виразити ледь помітні відтінки думки, передати складні смислові ходи, показати зв'язок між відмінними явищами.

Завдяки метафоризації розкривається сутність невідомого об'єкта, його призначення через властивості та дії відомого. Отже, це один із засобів розуміння дійсності, усвідомлення, утілення мовних можливостей шляхом перетворення сфер назв: від конкретної до загальної, від предметної до духовної, можуть джерело розвитку і збагачення семантики, значення слів.

Розуміння та формування означеного тропу є продуктом творчості. Метафорична мова істотно відрізняється від мови з прямим значенням слів, але при цьому вона не стає ані менш зрозумілою та практичною, ані більш незалежною від реального та помилкового. Метафора – не просто засіб «прикрашення»: вона активно збагачує знання, замінюючи застарілі категорії новими, які дозволяють побачити проблему під іншим кутом зору. Вона дозволяє створити об'ємні живі образи, які ґрунтуються на яскравих, неочікуваних асоціаціях. У метафорі об'єднані якості далеких один від одного предметів, найчастіше несхожих: колір, форма, об'єм, призначення, положення. Метафора є містком від знайомого до незнайомого, від очевидного до менш очевидного.

Оскільки метафора виявляється в процесі взаємодії слів, то вона обов'язково вимагає певного контексту для реалізації свого значення. Таким найменшим контекстом є речення.

Отже, метафора є найважливішим елементом мовної композиції тексту, що пов'язує різні його рівні – емоційно-образний, логічний, конотативний; дає змогу стисло й містко формулювати складний хід думок, надає стилістичного забарвлення слову. Цей троп робить текст стислим, максимально виразним, репрезентує поетичний і прозовий ідіостиль письменників.

Англійський учений Е. Ортоні визначив три головні причини вживання метафори в повсякденному житті: 1) допомагає говорити коротко; 2) робить мову експресивною; 3) дозволяє передати невимовне [2, с. 215].

Як бачимо, значення метафори не можна перебільшити. Тому її вивчення на сучасному етапі здійснюється не лише в мовознавстві, але й у психології, філософії, логіці, стилістиці і в когнітивній лінгвістиці.

Література:

1. Адмони В. Система форм речевого высказывания. СПб.: Наука, 1994. 152 с.
2. Теория метафоры : Сборник : Общ. ред. Н. Д. Арутюновой и М. А. Журиной. М.: Прогресс, 1990. 512 с.

УДК 811.161

Руденко О. О. –

студентка 11 ДО групи
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Професійно-педагогічного коледжу
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Усок О. В. – викладач української мови
та літератури, спеціаліст вищої категорії
Професійно-педагогічного коледжу
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ПОСТМОДЕРНІЗМ

ЯК СВІТОГЛЯДНО-МИСТЕЦЬКИЙ НАПРЯМ У ЛІТЕРАТУРІ

Відомо, що постмодернізм виник після модернізму внаслідок Світових воєн, стрімкого розвитку науки і техніки та існує за епохи [постмодерну](#) в США й Західній Європі від 1960-1970-х років і є феноменальним явищем у всесвітньо-історичному контексті. Це новий стиль мислення, що стосується культурної свідомості всього людства.

«Передмодерн – Модерн – Постмодерн» – це методологічна схема, що символізує становлення європейської духовності з моменту її зародження і до сьогодні. Отож, предтечею постмодерну є модерн, у той час як модерну передував передмодерн.

Якщо порівняти модернізм і постмодернізм, то виявимо певні відмінності. Наприклад, щодо способу відображення реальності, то за модерну вона існує лише в душах та ідеях, проте має закони, які необхідно усвідомити. За постмодерну повсякденне

життя виглядає театром абсурду, апокаліпсичним карнавалом, що передбачає переосмислення цінностей, гру.

За Г. Фостером, постмодернізм існує як «постмодернізм спротиву», що деконструє традицію, та «постмодернізм як реакція», що, навпаки, діє за традицією [8].

Американський літературознавець та письменник Ігаб Хасан виокремив із головних характеристик постмодернізму такі: домінування невизначеності, неясності, фрагментарності; боротьба з традиційністю; відсутність психологізму й символізму; гра мови; позитивна іронія; поєднання жанрів і стилів; театральність, публічний виступ; зрощення свідомості із засобами спілкування [8].

Н. Зборовська подає такі характеристики постмодернізму: невизначеність, театральність, гібридизація жанрів, співтворчість читача, насиченість культурними реаліями, ставлення до літератури як до «першої реальності» [4, с. 4].

У літературі часом розквіту постмодернізму вважається період 1960-1980-х років. Зокрема, у колишньому [СРСР](#) власний постмодернізм створився в 1970-і й уважався «неофіційним мистецтвом», що протистояв ідеологічно-художнім канонам [8].

В українській літературі цей напрям почав діяти на стадії «перебудови» і передусім стосувався образотворчого мистецтва. З розпадом СРСР розпочалася дискусія стосовно таких питань щодо постмодернізму:

1. Що називається постмодернізмом?
2. Бути чи не бути постмодернізму в українському варіанті?
3. Постмодернізм – явище позитивне чи негативне?

На сьогодні постмодерністські риси у своїй творчості застосовують такі представники українського письменства: С. Жадан, О. Забужко, Ю. Іздрик, Ю. Андрухович, Л. Дереша, О. Ульяненко, С. Процюк, В. Медведь, Н. Неждана, П. Ар'є, М. Кідрук та ін.

Український постмодернізм зазнав критики з боку літературознавців. У цілому дослідники нейтрально сприймають виникнення нового літературного напрямку (Т. Гундорова [3], Р. Харчук [10], М. Павлишин [7], Т. Кравченко [6], І. Старовойт [9] та ін.), проте частина з них вважає постмодернізм негативною тенденцією (О. Ільницький [5], Є. Баран [2]). Позитивної думки про український постмодернізм Ю. Андрухович [1].

Аналізуючи українську постмодерністську прозу, літературознавці окреслили дві тенденції – орієнтація на жанрову традицію та її руйнування, або ж модифікація чи іронічне заперечення-ствердження.

Твір постмодернізму – це завжди висміювання первинних форм естетичного досвіду, що не стали прийнятними: реалізму, модернізму, масової культури. Тому провідними ознаками постмодерністської літератури є іронія, «цитатне мислення», принцип гри.

Постмодернізм виступає рушієм традицій, що спостерігається і в жанрах, де він реалізується (прозові твори – фантастичні притчі, оповідання, соціально-філософські й соціально-психологічні романи тощо), і в індивідуальному стилі письменника.

Отже, розвиток літератури, зокрема української, потребує осучаснення й реформування. І провідним напрямом письменників нової доби має бути сучасне мислення, здатне створювати новітні художні моделі, справедливо руйнуючи традиційні, що є цілком логічним явищем для постмодерністської літератури.

Література:

1. Андрухович Ю. Постмодернізм – не напрям, не течія, не мода. Слово і час. 1999. № 3. С. 56–66.
2. Баран Є. Обрій літературного 2000-го. Кур'єр Кривбасу, 1999. С. 110–117.
3. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн. К. : Критика, 2005. 264 с.
4. Зборовська Н. Літературний процес і завдання критики. Слово і час. 2004. № 4. С. 3–7.
5. Ільницький О. Трансплантація постмодернізму: сумніви одного читача. Сучасність. 1995. № 10. С. 111 – 115.
6. Кравченко Т. Постмодернізм – це принципово не модернізм. Слово і час. 1999. 61. № 3. С. 60.
7. Павлишин М. Українська культура з погляду постмодернізму. Сучасність. 1993. № 12. С. 55-62.
8. Постмодернізм. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
9. Старовойт І. Український постмодернізм у критичному та художньому дискурсах кінця ХХ століття: автореф. дис. на зд обуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.06 «Теорія літератури». Л., 2001. 19 с.
10. Харчук Р. Б. Сучасна українська проза: Постмодерний період : [навч. посіб.]. К. : Академія, 2008. 248 с.

УДК 821.161.2

Фесенко А.О. -

студентка 43–У групи

факультету філології та історії

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Клейменова Т. В. - кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри української мови,

літератури та методики навчання

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ТЕМА ІНТЕЛІГЕНЦІЇ В МАЛІЙ ПРОЗІ Б. ЛЕПКОГО

На межі ХІХ – ХХ ст. українська інтелігенція перетворилася на основну рушійну силу національного відродження. Тому закономірною є така особливість літературного процесу цього періоду, як поряд із творами побутової тематики поява художнього доробку митців, адресованого інтелектуальній еліті. Тема інтелігенції розкрита у прозі Б. Грінченка, І. Франка, О. Кобилянської, Степана Васильченка, І. Филипчака та ін.

Не оминув у своїй творчості проблем інтелігенції і Богдан Лепкий – видатна постать в українській літературі початку ХХ століття, письменник, публіцист, видавець, перекладач, критик й історик літератури, громадський діяч і педагог. У малій прозі він, відображаючи загалом реалії своєї доби, соціально-побутові, морально-етичні проблеми, був вірним засадам психологічного, ліричного імпресіонізму. «Йдеться в першу чергу про

зосередження на внутрішньому світі особистості, про настроєвість творів, їхнє ліричне забарвлення, ритмічність та музикальність тексту» [2, с. 10].

Мала проза Б. Лепкого є багатогранною в проблемно-тематичному аспекті. Однією з провідних у ній стала тема життя західноукраїнської інтелігенції. Найяскравіше вона розкрита у творах «Ювілей», «Прикрий сон», «Зірка», «Старий двір», «Для брата», «Звичайна історія» та ін. Проаналізуємо детальніше деякі з цих творів.

Зокрема, новела «Прикрий сон» побудована у формі сну головного персонажа судового радника Никифора Черевка, у якому йому кидають гнівні обвинувачення несправедливо засуджені представники простого бідного народу. Дізнаємося, що вирок судді, який думав лише про власну вигоду, кар'єрне зростання, були необ'єктивними й нашкодили багатьом людям, призвели невинних до передчасної смерті. У творі автор акцентував увагу читачів на важливих соціальних і моральних проблемах, серед яких – питання совісті й безчестя, справедливості й несправедливості судочинства, стосунків представників влади й народу, кар'єризму й байдужості до страждань інших.

У новелі «Перша зірка» Б. Лепкий порушив проблему скороминучості життя та кар'єрного зростання. Головний герой твору – лікар-стоматолог Стефан Русович, життя якого минало в гонитві за добробутом, кар'єрою. Він працював у Відні і майже не згадував про свій український рід, про те, що він «син бідного, покривдженого галицького мужика» [3, с. 355]. Русович зберіг лише спогад п'ятирічної давнини про святкування Різдва в родині сільського священника і спілкування з його дочкою Надею. Під час наступних відвідин рідного краю, дізнавшись про смерть дівчини, він усвідомив, що минулі щасливі хвилини вже не повернути, жалкував про втрачену можливість особистого щастя. Автор прагнув донести до читача думку про те, що ніякі престижні звання та кар'єрні злети не повинні викреслити минуле людини, змусити її забути своє походження, близьких людей.

У творі перша зірка на Різдво символізує добробут, юнацькі безтурботні часи, віру молодого інтелігента у світле майбутнє, яку, однак, він втрачає: «То сходилa перша зірка, – та сама, якої вони колись удвійку так радо, так весело визирали...» [3, с. 355].

У центрі оповідання «Для брата» – злиденне існування родини сільських учителів, син яких, гімназист Володко, є інтелігентом-патріотом, опікується долею рідного народу. Юнак працює приватним учителем, однак через свої переконання, читання забороненої літератури і спонукання до цього учнів, залишається без роботи, опиняється в складному матеріальному становищі. Автор наголошує, що тогочасна чужа нашому народу влада всіляко сприяла викоріненню всього українського, гальмувала просвіту простого люду. Однак національно свідомі інтелігенти не корились її приписам, як-от герой твору «Для брата». У ліризованому листі до рідних, прохаючи хоча б мізерної матеріальної підтримки, він не жалкує про свій вчинок, адже «...в тих книжках не було нічого поганого. То були наші українські книжки, і в них писалося про наш народ і про його злидні...» [3, с. 450].

Оповідання «Звичайна історія», за влучним визначенням В. Погребенника, може стати «своєрідною моделлю дальшої долі юнака» з твору «Для брата» [1, с. 344]. Воно дає змогу читачеві дізнатися, якою була вчительська доля в тогочасному суспільстві. З розповіді героя, помираючого від туберкульозу молодого педагога, сина бідних селян, який завітав переночувати до оповідача, дізнаємося про його тернистий шлях до освіти,

здобуття професії. Б. Лепкий загострив увагу на скрутному матеріальному становищі вчителя, який, однак, не гнався за нагородами та збагаченням. Мета педагога – виховати гідних людей, просвітити їх, прищепити почуття любові до книги та науки.

У малій прозі з життя західноукраїнської інтелігенції Б. Лепкий виявив себе як талановитий епік і водночас тонкий лірик-психолог, переосмислив проблеми стосунків представників влади й простого люду, освіти, нелегкої вчительської долі, злиденного життя родин сільських педагогів, гонитви частини інтелігенції за власним добробутом, її відірваності від народу та ін.

Підхід автора до художнього втілення цих та інших проблем розширює уявлення про внутрішній світ особистості кінця XIX – початку XX століття.

Література:

1. Історія української літератури. Кінець XIX – початок XX ст.: У 2 кн.: підручник / За ред. Проф. О. Д. Гнідан. – К.: Либідь, 2006. Кн. 2. 496 с.
2. Кордонець О. А. Лірико-імпресіоністична проза Богдана Лепкого: автореф. дис. ...канд. філол. наук: 10.01.01 / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Івано-Франківськ, 2009. 18 с.
3. Лепкий Б. С. Твори: У 2 т. Київ: Дніпро, 1991. Т. 1. Поезія. Оповідання і нариси. Історичні повісті. / Упоряд., авт. передм. та приміт. М. М. Ільницького. 862 с.

УДК 81-11

Шоколенко К.Ю. -

студентка 42-А гр.

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Мілютіна О.К. - кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри іноземних мов

та методики викладання

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ВИЗНАЧЕННЯ КОНЦЕПТУ В СУЧАСНІЙ ЛІНГВОКОНЦЕПТОЛОГІЇ

Концепт є невід'ємним елементом мовної картини світу. Бачення і сприйняття людиною об'єктивної реальності визначається за допомогою різних концептів, що зберігаються в її свідомості. На сучасному етапі розвитку лінгвістики концепт досліджується з точки зору різних лінгвістичних парадигм: лінгвокультурології (Н. Арутюнова, В. Карасик, Ю. Степанов, В. Телія), когнітивної лінгвістики (О Воробйова, С. Жаботинська, Г. Яворська, В. Чейф, Ч. Філлмор, Дж. Лейкоф, Р. Ленгекер і Л. Талмі.), психолінгвістики (Е. Бейтс, О. Залевська, Л. Засєкіна Є. Кларк І. Штерн).

Оскільки концепт є об'єктом дослідження різних лінгвістичних напрямів, існують різні підходи до його дослідження. З. Попова та Й. Стернін виокремлюють п'ять найбільш поширених у сучасній лінгвокогнітології:

- культурологічний, в якому концепт визначається як згусток культури у свідомості людини;

- лінгвокультурологічний, об'єктом якого є культурний концепт як ментальне утворення;
- логіко-ейдетичний, що співвідносить елементи структури значення та об'єднує їх у складі певної (схемної) структури при концептуальному аналізові та зосереджує свою увагу на базових фреймах побудови лексично представлених концептів;
- когнітивно-поетичний, при якому аналізують образний простір концепту у художньому тексті;
- семантико-когнітивний, що полягає у дослідженні співвідношень семантики мови з концептосферою народу, співвідношень семантичних процесів з когнітивними [5].

У контексті цих підходів розглянемо дефініції концепту, які пропонують сучасні лінгвісти. Так, В. Карасик вважає, що лінгвокогнітивний концепт – це напрямок від індивідуальної свідомості до культури, а лінгвокультурний концепт – це напрямок від культури до індивідуальної свідомості [2]. На думку О. Залевської, концепт визначають як спонтанно функціонуючий в пізнавальній та комунікативній діяльності індивіда базовий перцептивно-когнітивно-афективний вияв динамічного характеру [1]. О. Палєєва під терміном «концепт» розуміє оперативну одиницю людської свідомості, що має багатовимірну структуру і є результатом пізнавальної діяльності особистості і суспільства [3]. Н. Попова стверджує, що лінгвістична концептологія використовує поняття “концепт” на позначення одиниці національної свідомості, що моделюється за допомогою лінгвістичних засобів [6]. Художнім концептом, на думку Л.Присяжнюк, є вербальне наповнення художнього тексту, що забезпечує такі його параметри як емотивність, полікодовість, інтертекстуальність та інтердискурсивність [7].

В аспекті семантико-когнітивного підходу концепт трактують як ментальне утворення, що репрезентує собою сукупність знань про певний об'єкт у свідомості людини [4].

На думку представників даного напряму, мова є одним із основних інструментів опису концептів. Отже аналіз мовних засобів дозволяє найбільш простим та ефективним способом виявити ознаки концепту та змодельовати його. Саме тому предметом наших подальших досліджень будуть вербальні і засоби репрезентації концепту ДІМ в англійській мові.

Література:

- 1.Залевская А.А. Концепт как достояние индивида. *Психолингвистические исследования слова и текста*. Тверь, 2002. С. 5-18.
2. Карасик В.И., Слышкин Г.Г. Лингвокультурный концепт как единица исследования. *Методологические проблемы когнитивной лингвистики*: сб. науч. тр. / под ред. И.А. Стернина. Воронеж: ВГУ, 2001.1. С. 75-80.
3. Палеева Е.В. Способы вербализации концепта деньги средствами английского и русского языков. URL : <http://cheloveknauka.com/sposoby-verbalizatsii-kontsepta-dengi-sredstvami-angliyskogo-i-russkogo-yazykov> (дата звернення: 24.11.2019).
4. Полюжин М. М. Про синкретичні теорії концепту. *Проблеми романо-германської філології* : зб. наук. пр. Ужгород : ЛПРА, 2006. С. 5–22.
5. Попова З.Д., Стенин И. А. Семантико-когнитивный подход как направление когнитивной лингвистики. *Vitainlingua*: К юбилею профессора С.Г. Воркачева: Сборник статей / отв. ред. В.И. Карасик. – Краснодар: Атриум, 2007. С. 171-180.

6. Попова Н. М. Моделивання національної концептосфери: семантичний аналіз та когнітивна інтерпретація. *Проблеми семантики слова, речення та тексту*. 2013. Вип. 31. С.197-207.

7. Присяжнюк Л.Ф. Когнітивні аспекти поетики змінених станів свідомості. *Вісник КНЛУ. Серія Філологія*. Том 15. № 2. 2012. С. 141-148.

УДК 821.162

Цьомка О. -

студентка 42 групи

факультету філології та історії

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Кушнірєва М.О. - кандидат філологічних наук,

ст. викладач кафедри української мови,

літератури та методики навчання

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ДОЛЯ «ВТРАЧЕНОГО ПОКОЛІННЯ» НА СТОРІНКАХ ТВОРІВ Ф. С. ФІЦДЖЕРАЛЬДА

Словосполучення «втрачене покоління» (англ. «lost generation») у літературознавчих працях вживається на позначення групи зарубіжних письменників – учасників першої світової війни, – які упродовж 20–30-их рр. ХХ ст. описали розчарування молодих людей сучасним світом і втрату ними віри у загальноприйняті цінності. «Втрачене покоління» – це покоління молодих людей, які добровільно або вимушено пішли на фронт, найчастіше одразу зі шкільної лави. Стан, у якому вони знаходилися на фронті і після повернення з війни, межував із втраченістю. Час їхньої молодості та розквіту швидко проминув, не залишивши по собі яскравих і світлих подій, які б запам'яталися на все життя.

У душах і серцях молодих солдат, яким пощастило повернутися з фронту, війна залишила глибоку і незгасаючу рану. Вони втратили віру у все те, що раніше торкало їхні душі, здавалося важливим і цінним, мало значущість і актуальність.

Нерозривно пов'язано з літературою «втраченого покоління» ім'я Френсіса Скотта Фіцджеральда. У першому романі письменника – «По той бік раю» – знайшли відображення основні ідеї, задекларовані її представниками, зокрема безперспективність долі молоді людини у післявоєнний час. Прикметно, що дослідники літератури, розрізняючи європейський і американський варіант літератури «втраченого покоління», наголошують, що саме Ф. С. Фіцджеральд першим серед своїх американських колег показав зневіру молодих людей в сучасних ідеалах, спустошення людської душі і втрату сподівань на краще.

На сторінках романів «По той бік раю» і «Прекрасні й прокляті» були виведені перші образи-персонажі із виразними рисами «втраченого покоління». Герої Фіцджеральда поставали людьми нещасними, душевно неприкаяними, непримиреними, незадоволеними тим, що відбувалося навколо них. Згадки про війну наявні у романі «Ніч лагідна» (1934), у другій книзі якого йдеться про участь Діка Дайвера у першій світовій

війні, демобілізацію та повернення героя до Цюриху у 1919 році. «Усі ці сумні молоді люди», – так назвав у 1926 році Фіцджеральд другу збірку своїх оповідань, і у цій назві прозвучала гіркота, викликана долею післявоєнного (втраченого за своєю суттю) покоління в США. Отже, сам термін «вік джазу» окреслив сутність життя і дав оцінку післявоєнній Америці. Він висловив відчуття втрати орієнтиру, швидкоплинності життя, принаймні у розумінні багатьма людьми, які зневірилися і поспішали жити, тим самим втікаючи, навіть через ілюзії, від своєї втраченості [2].

Безпосередньої участі у військових подіях Ф. С. Фіцджеральд не брав, хоч свого часу служив в американській армії. На сторінках його творів відсутні батальні сцени. Письменник розкривав військову тему з психологічного боку, зацентрувавши увагу на тому, який вплив мали трагічні військові події на подальші долі героїв, піддавши осуду нелюдську і безглузду імперіалістичну бійню, відтворивши безперспективність існування і втрату мети життя. Автор ставив своїх персонажів перед етичною проблемою – досягнення зовнішнього добробуту за рахунок впевненого крокування на шляху злочину (Гетсбі з однойменного роману) або загибель (Гордон Стеррет з оповідання «Перше травня»), оскільки у післявоєнній Америці не залишилось місця для колишніх солдат.

Література «втраченого покоління», породжена війною, не обмежувалася антивоєнною темою. Їй був властивий глибокий інтерес до етичних проблем, проблеми взаємовідносин людей у післявоєнному буржуазному суспільстві. Підтвердженням тому став роман «Великий Гетсбі» («The Great Gatsby», 1925), який здобув прихильність читачів і був визнаний найкращим твором письменника.

«Великий Гетсбі» – це насамперед розповідь про «зразкового» американського юнака. Гетсбі пройшов першу світову війну. Йому не позичати мужності, сили, стійкості, про що свідчить його блискуча військова кар'єра та воєнні відзнаки. Однак після повернення з фронту на нього чекає вирішення багатьох проблем у подальшому мирному житті, пов'язаних зокрема із фінансовими труднощами. Первісна назва роману – «Серед сміттєвих баків і мільйонерів» – актуалізує контраст між величезними матеріальними статками та духовною бідністю тих, хто ними володіє. Багатство для Гетсбі – це засіб для того, щоб мати все, що можуть дати гроші. У грошах Гетсбі бачить ключ до власного щастя. Ця думка найбільшою мірою зображена через ставлення Гетсбі до Дейзі Б'юкенен, дружини багатого сусіда, яку Гетсбі покохав ще в юнацькі роки, однак так і не зміг із нею «одружитися через бідність».

Війна не відібрала у Гетсбі «смаку до життя, великої мрії і конкретної мети: розбагатіти й одружитися з коханою дівчиною, яка, за його переконанням, почуватиме себе комфортно лише в багатстві» [1, с. 136]. Образ «великого Гетсбі» змальований автором зі щирою симпатією, однак із виразним відтінком іронії. Головний персонаж втілює американське «століття джазу», позначене легковажним, веселим, проте нетривалим післявоєнним процвітанням Америки. «Ера джазу» розпочалась незабаром після закінчення Першої світової війни і завершилась з настанням Великої депресії тридцятих років. Гетсбі, як типове уособлення «століття джазу», втілює мрійливий ідеалізм бідних провінціалів і водночас неминучий крах їхніх мрій після жорстокої зустрічі з безжалісною реальністю.

Заради досягнення своєї мрії Гетсбі, не переймаючись роздумами й сумнівами, після періоду поневірянь, не використавши подарунок долі – можливість навчатися в

Оксфорді, яку надавав уряд демобілізованим військовим, прийняв низькі норми повоєнного життя, досить своєрідно вписався в реальність. Гетсбі зумів розбагатіти на незаконному продажі спиртних напоїв під час дії «сухого закону».

Критики припускають, що доля Гетсбі іронічно переосмислила середньовічний сюжет пошуків священного Грааля, однак мандри і подвиги персонажа призводять до трагічного підсумку.

Творчість Ф. С. Фіцджеральда позначена протестом проти війни, відвертим розчаруванням в цивілізації капіталу і споживання. У письменника війна постає рушійною силою, яка призводить до прямих і непрямих людських і матеріальних втрат, духовної й економічної кризи. Герої Фіцджеральда відшукують нові, альтернативні точки опори, не зруйновані війною. Письменник поєднав тему «втраченого покоління» із розвінчанням «американської мрії».

Література:

1. Денисова Т.Н. Історія американської літератури ХХ століття : навчальний посібник. К. : Довіра, 2002. 318 с.
2. Засурский Я. Н. Френсис Скотт Фицджеральд и «поэзия отрицательных величин». Електронний ресурс. Режим доступу : <http://fitzgerald.narod.ru/critics-rus/zasur-poez.html>. Дата звернення: 22.10.2019.
3. Дітькова С. Приречені на самотність. До вивчення роману Ф. С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі». *Всесвітня література і культура*. 2005. №9. С. 13–18.

УДК 371.214.1:811.161.2'38

Кіресва К.М. -

студентка 61-2У групи
факультету філології та історії
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Кабиш М.Ю. – кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри української мови,
літератури та методики навчання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ САМОСТІЙНИХ ЧАСТИН МОВИ: ТРАДИЦІЇ І НОВАЦІЇ

Вивченню морфології як розділу мовознавства в шкільній практиці приділено значну увагу як у працях українських лінгвістів і методистів (О. Біляєв, І. Вихованець, К. Городенська, В. Горпинич, А. Грищенко, С. Дорошенко, М. Степаненко та ін.), так і в зарубіжній лінгводидактиці (М. Ломоносов, В. Бабайцева, О. Бондарко, Б. Головін, О. Есперсен, О. Пешковський, О. Потебня, Ф. Фортунатов та ін.).

На доцільності вивчення морфології як розділу граматики наполягали багато вчених, вважаючи її засобом свідомого оволодіння мовою, найважливішою основою навчання.

Відповідно до «Державного стандарту загальної середньої освіти. Українська мова» (1997 р.) було запропоновано нові підходи до вивчення морфології, що реалізувалися в

підручниках з української мови (Л. Скуратівський, Г. Шелехова, Я. Остаф, В. Новосьолова). Теоретичний матеріал з морфології подано логічно завершеними частинами, що мало сприяти систематизації знань, формуванню практичних умінь і навичок учнів. У підручниках були простежені також закономірності процесу розвитку мовлення, які полягають у здатності особистості розуміти граматичні мовні значення, що важливо, оскільки граматичні форми мови еквівалентні формам мислення, останні матеріалізуються в граматиці мови. У процесі вивчення граматики основна увага концентрується на граматичних значеннях мовних одиниць, це говорить про природний зв'язок вивчення граматики з розвитком мовлення учнів.

На сучасному етапі розвитку методики навчання української мови, зокрема морфології, накопичено досвід щодо використання нових технологій, принципів, методів і прийомів вивчення частин мови (О. Горошкіна, В. Горяний, С. Караман). Сучасні лінгводидактики наголошують на вивченні частин мови з урахуванням тих функцій, які вони виконують у процесі спілкування, що забезпечить формування вмінь комунікативно доцільно використовувати частини мови відповідно до різних ситуацій спілкування.

У сучасних методичних дослідженнях окреслився новий напрям вивчення мови, зокрема морфології, – когнітивний, який лінгводидакти О. Горошкіна, А. Нікітіна, М. Пентиліук характеризують як «сукупність взаємопов'язаних та взаємообумовлених способів і засобів опанування мовних одиниць як основи пізнання й формування концептуальної та мовної картин світу і певного результату створення образу світу в уяві кожного учня» [3, с.6]. Згідно з когнітивним аспектом вивчення мови методика шкільного курсу української мови морфології передбачає посилення практичного аспекту змісту вивчення розділу граматики; розширення різних видів продуктивної діяльності школярів на уроках української мови, розроблення системи ситуативних вправ і завдань, що спонукають до активної мовленнєво-комунікативної діяльності. У методиці навчання морфології такий когнітивний аспект реалізується в розробленій авторами Концепції когнітивної методики навчання української мови системі когнітивно-розвивальних вправ (О. Горошкіна, М. Пентиліук), що підвищує увагу до використання на заняттях лінгвістичного й культурологічного матеріалу.

У сучасних дослідженнях приділяється особлива увага формуванню граматичних понять із морфології української мови (Н. Дика, С. Омельчук) у комунікативному, функціонально-стилістичному аспектах. С. Омельчук акцентує на основних етапах формування морфологічних понять на уроках української мови в основній школі, зокрема під час вивчення теми «Дієслово» [2]. Н. Дика наголошує на формуванні комунікативної компетенції особистості під час вивчення морфології, що зумовлює, у свою чергу, пошук нових підходів, за яких «формування граматичних понять в процесі вивчення морфології максимально відповідатиме віковим, психолого-лінгвістичним закономірностям розвитку учнів, забезпечуючи наступність і перспективність накопичення термінологічного базису як необхідної складової мовної та мовленнєвої компетенції» [1].

Г. Лещенко наголошує на посиленні комунікативної спрямованості вивчення частин мови, пропонує систему комунікативно-мовленнєвих завдань під час вивчення морфології, зокрема розробила ситуативні завдання відповідно до етапів уроку, які спрямовані на засвоєння теорії з морфології та формування комунікативних умінь, що

відповідають меті шкільного курсу української мови та компетентнісному і комунікативно-функційному підходам [44].

Отже, проведений аналіз науково-методичної літератури дає підстави для висновку, що протягом усього періоду становлення методики питань навчання морфології української мови приділялась значна увага.

Література:

1. Дика Н.М. Формування граматичних понять з морфології української мови учнів основної школи. *Проблеми державного будівництва в Україні (21)*. С. 146-152.
2. Омельчук С.А. Формування граматичних понять з морфології української мови в учнів основної школи. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 10. Проблеми граматики і лексикології української мови : зб. наук. пр.* /Відп. редактор М.Я. Плющ. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. Вип. 9. С. 217–220.
3. Пентиліук М. І., Нікітіна А. В., Горошкіна О. М. Концепція когнітивної методики навчання української мови. *Дивослово*. 2004. № 8. С. 5–9.
4. Лещенко Г. П. Вивчення морфології в 6-7 класах загальноосвітньої школи за комунікативно-функційним та компетентнісним підходами. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна*. 2015. Вип. 57. С. 194-198.

УДК 378.016:811.161.2'38

Савченко Н.О. -

студентка 61-2У групи

факультету філології та історії

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Кабиш М.Ю. - кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри української мови,

літератури та методики навчання

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ФОРМУВАННЯ СТИЛІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ

Важливою умовою побудови ефективної методичної системи формування стилістичної компетентності в учнів старших класів є знання її психологічних основ, з'ясування тих закономірностей, які необхідно враховувати в процесі формування в старшокласників основних, опорних стилістичних понять та розвитку стилістичних умінь.

Спеціальні дослідження, проведені вченими-психологами А. Гвоздевим, Є. Синицею, Л. Божович, Д. Ельконіним, Б. Давидовим, Д. Богоявленським, Н. Жинкіним, А. Марковою, Л. Виготським та іншими, засвідчили, що в житті учня важливе значення має мовне чуття.

Труднощі щодо оволодіння стилістичними поняттями полягають у тому, що для їх усвідомлення необхідно враховувати наявні в школярів відомості про інші розділи науки про мову – фонетику, лексику, граматику. З огляду на це засвоєння багатьох стилістичних

понять йде паралельно з формуванням різних рівнів мови. Так, наприклад, під час вивчення прикметника учні не тільки засвоюють його основні граматичні ознаки, а й з'ясовують ту стилістичну функцію, яку виконують різні розряди прикметників.

Для формування в школярів стилістичних понять необхідно встановити психологічні закономірності їх поетапного формування. У психології цінний внесок у розроблення цієї проблеми внесли П. Гальперін [1;**Ошибка! Источник ссылки не найден.**], А. Леонтьєв [2], Н.Тализіна [3] та інші вчені, що дозволило визначити деякі особливості формування в школярів понять на уроках української мови.

Беручи за основу результати досліджень учених, була зроблена спроба визначити **етапи формування стилістичних понять**, що охоплюють:

Перший етап – інтуїтивне уявлення про існування правильного чи неправильного використання мовних засобів у відповідних умовах. На цьому етапі простежується спроба визначити характер виявлених помилок, що обумовлено відсутністю в школярів уявлення про теоретичні положення, що регулюють (регламентують) використання мовних засобів у мовленні.

Другий етап – це первинне ознайомлення з теоретичними положеннями; звертається увага насамперед на зовнішній аспект явища, яскраво виражену стильову домінанту тексту як показник приналежності до стилю, його лексичну і граматичну оформленість.

Третій етап – розуміння теоретичного положення, що передбачає ознайомлення не лише з його поверхневими ознаками, а й з глибинними характеристиками (комплекс екстралінгвістичних і лінгвістичних ознак). Школярі на цьому етапі звертаються до вербалізованої характеристики стилістичного поняття, у них з'являється пізнавальний інтерес до спостереження і правильного аналізу взаємодії стилістичних засобів різних рівнів у межах одного тексту. Цей етап пов'язаний із формуванням понятійного апарату стилістики як науки, із накопиченням термінів.

Четвертий етап – засвоєння стилістичних понять – передбачає розвиток у школярів гнучкості розумової діяльності, спрямованої на глибоке усвідомлення комплексу функціональних властивостей досліджуваних понять, оскільки на цьому етапі простежується інтеграція набутих учнями знань про факти мови, що розглядаються в єдності форми, значення і функції. Принципово важливе значення набуває формулювання правила, що адекватно відображає структуру розумової дії і спрямоване на оволодіння способами дії з метою мотивованого використання стилістичних засобів у різних комунікативних умовах.

П'ятий етап – це оволодіння стилістичним поняттям. Сутність цього етапу полягає в тому, що на основі набутих стилістичних знань формуються вміння правильно і доцільно використовувати стилістичні засоби. На цій базі відбувається ефективна взаємодія теорії і практики, інтуїції і правила. У результаті досягається мета навчання стилістики: формується вищий рівень мовного чуття, відбувається інтеграція стилістичних понять, розвиваються здібності творчого перенесення теоретичних знань на практику спілкування.

Отже, аналіз наукової літератури дозволяє зробити висновок, що мовне чуття виявляється в їх здатності визначати стилістичне й емоційно-оцінне забарвлення слів і виразів, встановлювати приналежність тексту до відповідного стилю. Крім цього, чуття

мови виявляється і в готовності школярів інтуїтивно виявляти випадки відхилення від стилістичної норми, дізнаватися домінанту стилю.

У процесі роботи зі стилістики важливо показати учням прагматичну значущість отримуваних знань. Процес удосконалення вмінь проходить складний шлях, починаючи від наслідування зразкам через виконання вправ репродуктивного характеру до досягнення вищого рівня володіння стилістичними вміннями.

Література:

1. Гальперин П.Я. Психология мышления и учение о поэтапном формировании умственных действий. В кн.: Исследование мышления в советской психологии. Москва : Наука, 1966, С. 236–277.
2. Леонтьев А.А. Психологические единицы и порождение речевого высказывания. Москва : Наука, 1969. 307 с.
3. Талызина Н.Ф. Управление процессом усвоения знаний. Москва : МГУ, 1975. 343 с.

СЕКЦІЯ 9. ЛІНГВІСТИКА (АНГЛІЙСЬКА, НІМЕЦЬКА МОВИ). МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Cihat Atar,

Assist. Prof. Dr., Sakarya University, Turkey

Cahit Erdem,

PhD, AfyonKocatepe University, Turkey

THE ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF CORPUS LINGUISTICS AND CONVERSATION ANALYSIS IN SECOND LANGUAGE STUDIES

Abstract

In this study, Corpus Linguistics (CL) and Conversation Analysis (CA) is discussed as methods of data analysis. Both CL as a quantitative tool and CA as a qualitative tool have their own strengths and weaknesses for applied linguistics studies. So, the tenets of each view are evaluated and the similarities and differences between them are discussed. As for the design of this paper, firstly CL and CA are introduced, and their advantages and disadvantages are mentioned. Then a study which is discussed in the Discussion part is introduced. In the discussion section initially, the similarities and differences between CL and CA are discussed.

Key words: corpus linguistics, conversation analysis, data analysis, second language

From being an approach of a few enthusiasts in 50s and 60s, corpus studies have started to gain more and more supporters recently (O’Keeffe & McCarthy, 2010). Today corpus studies are used in various areas ranging from dictionary design to formal linguistics. These areas can be grouped under two groups: The first one is for language teaching and learning and the second one is for contributing to academic research in language studies (Hunston, 2002). In accordance with the focus of this assignment, the use of CL only for research in language studies will be discussed.

Applied linguistics benefits from corpus studies a lot. Most of the formal grammar rules in the past were described depending on intuition (Aarts, 1991). This way of studying grammar became popular especially after Chomsky's (1957) claim that grammar rules are abstract rational rules independent of context. However, with the rise of corpus linguistics after 80s, researchers like Sinclair (1991) suggested that empirical data is needed to prove the abstract rules in grammar. As a result, corpora is used to provide objective, quantitative and empirical evidence and it started to serve as an alternative tool for data analysis in formal linguistics.

Advantages and disadvantages of CL in Applied Linguistics studies

Today as a methodological tool CL is an established field in language studies and it provides data to studies and its value is appreciated in the field. However in addition to its benefits, CL also has some limitations.

Firstly CL provides data for language studies by supplying huge amounts of examples about a specific structure and linguists can work out how a structure is used looking at these occurrences. In this way corpus is a really good tool for gathering data about language studies and it provides huge amounts of data which would take a lot of time with traditional data collection methods.

Secondly, in corpus-led language studies, comments and evaluations about language use is not regarded as reliable evidence as they are totally subjective and it is difficult to test them empirically (Kennedy, 1998). In this way, empirical data is at the core of CL and unlike qualitative methods, it abstains from subjective comments or ideas in analysis. The data obtained from corpora is statistically analyzed and concrete evidence is used. Therefore CL depends on objective and empirical data and the data obtained from CL is scientific and it is open to objective verification.

The third advantage of CL is that it provides holistic information about language structures. Thanks to statistical software used in CL, frequencies and statistical information are obtained about certain structures in a study. For example, when a language research about the use of quantifiers is undertaken, CL can supply frequencies of use and researchers can deduce some rules about these structures. In other words, CL does not focus on single contexts, rather it gives an overall picture of a phenomenon thus enabling researchers to have a general understanding about the nature of that specific phenomenon. Hence these results are relevant and reliable in language research because they are drawn out of tens of thousands of usages from real life data. In this regard CL is really successful at large scale analysis.

The final advantage of CL is that corpora include essential information about the data it offers. Most of the modern corpora include information about the socio-economic status, educational background, gender or place of birth of speakers. Moreover, corpora can provide data according to subject, field or genre. For instance, a researcher studying bilinguals can obtain data about bilingual speakers looking at their background or a sociolinguist studying sociolinguistic factors in language can obtain data by looking at the socio-economic status of the speakers in a corpus. This is another significant advantage of CL because researchers can get relevant data thanks to the information included about the speakers or subjects in a corpus.

As for the disadvantages of data analysis by CL, firstly CL is strictly quantitative and it depends on the description of language via numbers and statistics. Although holistic statistics can be valuable in language research, CL misses some of the most important components of language: the context and structure of the talk among speakers. Language is a social

phenomenon and it is difficult to dissociate it from its context (Duranti and Goodwin, 1992). A study done in CL can tell researchers how frequently a structure is used but it cannot tell when, where and how it is used. This is a real challenge for those who want to use CL in qualitative language studies.

In addition, CL disregards intuition as a tool for data gathering on the ground that it is too subjective and it is not testable. In this respect CL has a point but in language research competence as well as performance is significant. Studying the instances taken from natural language performances of a speaker is a reliable method, however researchers such as Nieuwland and Martin (2012) suggest that performance does not equal to competence and studies looking at what is inside speakers' mind is also relevant and indeed it is a must for language studies.

Finally, although CL focuses on large scale analysis and it is good at giving descriptive statistics, it is weak at offering detailed analysis about individual users (Hunston, 2002). What matters the most for CL is what the 'whole' data suggests rather than what individual speakers do. This is of course a problem for CL because it cannot account for individual variation in language use. CL can give information based on the background of speakers and it can make generalizations about certain groups, though. However this is again at group level and it does not look at individual contexts.

Conversation Analysis

Background

CA is an approach to spoken language that considers it as a means of social interaction in contexts of everyday life (Sacks, Schegloff & Jefferson, 1974). It stemmed from the interest in focusing language on its social functions. Initially CA's main focus was on casual conversation but then other situations such as institutional talk were also incorporated into CA. Today, CA is applied in various fields such as sociology, linguistics, anthropology and psychology. CA is especially influential in the fields interactional sociolinguistics, discourse analysis and discursive psychology (Heritage & Clayman, 2010).

The underlying philosophy of CA is that speech in social contexts is not static. The social contexts in which communication occurs are constantly shaped by how participants use language and by their management of turn-taking, sequencing of acts or conversation openings and closings (ibid). In addition, CA studies language at micro level and rather than having an initial hypothesis, the aim is to let the data speak for itself.

Advantages and disadvantages of CA in Applied Linguistics studies

The first advantage of CA is its sensitivity to meaning and context. How turns are managed, why language users' language use (such as intonation, lexical choice or syntax) is adjusted to the current communicative situation or the sequencing of events all mean something in conversation (Fetzer, 2004). This aspect of language cannot be understood via quantitative analysis and a qualitative method such as CA is needed to have a closer look at this aspect of language.

Secondly, CA offers detailed descriptions from data. This enables researchers to have a deeper understanding about the language used in a context. Unlike quantitative methods, CA investigates data more closely and qualitatively rather than giving some numbers and statistics about the data. In this respect CA provides a richer and deeper understanding of research data.

Another property of CA is that it looks at data without having any prior aim. The reason for this approach is having an open mind while doing a research. When a researcher has some prior

decision in his/her mind about his/her study, it is possible that the way s/he approaches the data will be affected. Therefore CA suggests that researchers should let the data speak for itself (Lerner, 2004). This allows researchers to analyze data more objectively and they can recognize very unique properties in it.

Finally, the focus of CA is the naturally occurring language in comparison to Chomskyan approaches that suggest studying the idealized competence of speakers (Atkinson and Heritage, 1984). Chomskyan approaches in applied linguistics field suggest that performance of speakers is a bad image of what is inside their mind. The adjustments in language in accordance with different contexts are seen as deviations from the norm. Therefore they suggest that the competence of speakers should be tested context-free. However, CA assigns an important role on natural speech because language is seen as a social phenomenon that is affected by context, prior knowledge of speakers and power relations. Namely, CA is directed towards a more naturalistic account of language use.

As for the disadvantages of CA, firstly and most importantly, the findings of CA cannot be generalized to other contexts (Walshet *al.*, 2011). The findings of a study in a certain context are valid only in that specific context and they cannot be used to make assumptions about other contexts. This is a problem for CA because most studies in science aim at not only obtaining findings but also being able to extend those findings to other problem areas.

Another disadvantage of CA is that it can handle little data in a given study. Owing to its nature, CA studies focus on very little data. The problem with being able to analyze little data is that it diminishes the reliability of studies. In other words, when only a little bit of data is analyzed in a study, there will be huge amounts of other data which may also be studied. In this respect, the nature of CA practice prevents it from studying large enough data to obtain reliable and generalizable data.

Discussion

As discussed above CL and CA have both strengths and weaknesses. Firstly, CL deals with large amounts of data while CA can only deal with a small amount of data. Being able to analyze more data enables CL to make generalizations about study results. Moreover, studying enough data increases the validity and reliability of a study. However, despite CA's inadequacy in terms of the data it can analyze, CA also has some merits. CA studies only small amounts of data but it offers a deeper understanding into the data. It also focuses on meaning and context unlike most CL studies and this enables CA to evaluate the data much more accurately. In this respect, while CL is able to analyze a big amount of data and offer more reliable and generalizable study results, CA provides a deeper understanding into the data in a study.

With respect to the generalizability issue in the previous paragraph, CL seems to be more advantageous. The reason is that the aim of the study asks for a generalization about a certain group, the Turkish bilinguals. Besides in order to have a reliable study, enough amounts of data should be analyzed. Thus, CL can both give the general picture about a phenomenon and it can also demonstrate it with many examples from a corpus. On the other hand, for the topics that are really susceptible to the context in which it is used, a qualitative account may be better. In this respect CA can give a closer account of the data and it can analyze the contexts much better. This will be of great use because CL may possibly include many other different details in the data which are not directly related to the topic in focus. In order to clearly distinguish different phenomena, CA can offer a micro analysis which includes only the relevant examples.

Consequently, the validity of second language studies can be increased via the incorporation of CA into CL.

Secondly, CL can be used as a quantitative tool with statistics and the empirical data it provides. However CA produces qualitative results and it mostly relies on the comments and evaluations of the researcher. Generally when the term science and research is mentioned, quantitative methods seem to be more appropriate. The reason is that their studies depend on empirical data and processes like proposing a hypothesis and testing the hypothesis against the data sound more objective and scientific. However social sciences may work in a different way compared to the fields like mathematics or physics. Therefore, the fact that CL offers empirical and measurable data does not mean that it is better in language studies. Rather the important thing is to offer an appropriate analysis for a certain study. So, CL is more advantageous in the research that aims at offering empirical data and more importantly it can test the hypothesis of the study.

Next, a similarity between CL and CA is that not only CA but also CL puts an emphasis on the use of natural and daily speech in language studies. This is in contrast to rationalist approaches in language studies which suggest studying the competence of speakers. As discussed in the Literature Review part, studying the performance of people is a much more realistic and valid way in Applied Linguistics as it can be easily tested and recorded. However depending on context, sometimes testing competence of people may also be important. But both CL and CA cannot provide data about the competence of people. CL would be of great use when many examples from real life are needed as it can show how the phoneme is used. This is better than rationalist tests like grammaticality judgement tasks (GJT) because CL shows direct evidence from how people use it but GJTs can only show what people 'think' about the grammaticality of a structure. In addition, CA can also contribute by providing highly context-specific instances and in fact, it is the context which makes most of the interaction meaningful. Consequently, CL and CA together favor natural data in second language studies and this is appropriate if a naturalistic approach is sought.

Finally, one peculiar characteristic of CA compared to quantitative methods is that it looks at the data without having any prior aim. The idea of letting the data speak for itself may enable researchers to look beyond their hypothesis. When researchers have a hypothesis in their mind, they may be inclined to see exaggerated links with their hypothesis and the data which results in unreliable findings. In addition, having a prior decision may prevent researchers from seeing some other very precious aspects of language which is not the focus of the study and researchers lose the chance of unearthing those aspects. Quantitative methods such as CL on the other hand first have a hypothesis and then try to verify or refute it. In this respect, CL is more appropriate when there is a need for empirical data of many instances. Consequently, this type of a context is challenging for CA.

Conclusion

As seen in both the Literature Review and Discussion part, both CL and CA have their own advantages and disadvantages. While CL can offer a broad picture of language, with empirical data and many examples from corpora, CA is good at providing rich details from a data in a qualitative manner and it takes the importance of context and meaning into consideration thus making language studies better. When considering the advantages and disadvantages of CL and CA, it can be concluded that CL is more appropriate in quantitative studies. CL can be used to

provide the description of a phenomenon and this can be verified via empirical examples. However, as discussed in the Discussion part, CA can also provide essential information and it can really help increase the reliability and validity of a study through the detailed analysis of context and meaning. Therefore it can be concluded that CL and CA should be used in a complementary relation rather than seeing them as two competitive and exclusive tools of data analysis.

References

- Aarts, J. (1991). Intuition-Based and Observation-Based Grammars. In Aijmer, K and B. Altenberg (Eds.), *English Corpus Linguistics*. London: Longman.
- Atkinson, J. Maxwell and Heritage, J. (eds) (1984). *Structures of Social Action: Studies in Conversation Analysis*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Chomsky, N. (1957). *Syntactic structures*. Mouton: The Hague.
- Cook, V. J. (2002) Background to the L2 user. In V.J. Cook (ed.) *Portraits of the L2 user*. Clevedon: Multilingual Matters. (pp. 1-28).
- Duranti, A., & Goodwin, C. (Eds.). (1992). *Rethinking context. Language as an interactive phenomenon*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fetzer, A. (2004). *Recontextualizing context*. Amsterdam: John Benjamins.
- Heritage, John and Steven E. Clayman (2010). *Talk in Action: Interactions, Identities and Institutions*. Boston: Wiley-Blackwell.
- Hunston, S. (2002). *Corpora in Applied Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kennedy, G. (1998) *An Introduction to Corpus Linguistics*. London: Pearson Education Limited.
- Kerslake, C. and Goksel, A. (2005) *Turkish: A Comprehensive Grammar*. London: Routledge.
- Lerner, G. H. (ed.) (2004) *Conversation Analysis: studies from the first generation*. Philadelphia: John Benjamins Publishing.
- Lewis, G. (2000) *Turkish Grammar*. Oxford: Oxford University Press.
- Nieuwland, M. S. and Martin, A. E. (2012). If the real-world were irrelevant, so to speak: The role of propositional truth-value in counterfactual sentence comprehension. *Cognition*, 122, 102-109.
- O'Keeffe, A. and McCarthy, M. (2010) *The Routledge Handbook of Corpus Linguistics* Routledge, Hoboken, ISBN: 9780203856949
- Sacks, H., Schegloff, E. A., & Jefferson, G. (1974). A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. *Language*, 50, 696-735.
- Sinclair, J. M. (1991) *Corpus, Concordance and Collocation*. Oxford: Oxford University Press.
- Walsh, S., Morton, T. and O'Keeffe, A. (2011) Analysing university spoken interaction: A CL/CA approach. *International Journal of Corpus Linguistics, Applying Corpus Linguistics*, pp. 325-345(21)

Ломакіна Д.С. -
студентка 21 ДО групи
ППК Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник:
Дворянова Т.О. - викладач
Професійно-педагогічного коледжу
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ЗАПОЗИЧЕННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАД

У складі будь-якої мови присутні не тільки споконвічно рідні слова, а й численні запозичення з інших мов. В одній мові їх більше, в іншій - менше, але вони є завжди. Запозичення - це позитивний процес для мови. Таким чином збагачується словниковий запас, з'являються нові елементи для словотвору, вводиться лексика, що належить точній термінології. Кількість запозичень в англійській мові досить велика в порівнянні з іншими мовами.

Підраховали, що на запозичення в англійській мові припадає близько 70 відсотків лексики, а решта, що залишилася і становлять споконвічно англійські слова. Причина цього криється в історичному розвитку англійської мови. Численні іноземні завоювання Британських островів, розвиток торгівлі, вплив культури континентальних країн - все це сприяло появі і закріпленню запозичень в англійській мові [2, с. 56].

Так англійська мова прийняла багато слів з японської, італійської, німецької, французької, китайської, іспанської та навіть перської мов. Але, давайте почнемо з самого початку.

Неможливо обговорювати англійську мову, не згадуючи вплив Давньонорвезької мови - масштабне впровадження скандинавських слів у мову, що зараз відома як стара англійська (Old English). Під час нормандської окупації, більш ніж 10000 нових слів були введені і більшість з них знаходяться в експлуатації [4, с. 25].

Це такі слова: cake (торт), fog (туман), die (померти), happy (щасливий), husband (чоловік), leg (нога), mistake (помилка), window (вікно).

У той же час, багато старих французьких слів стали вводитися в англійську оскільки французька була встановлена в якості мови суду. Вплив французької легко впізнається сьогодні. 30% лексики походить від французької мови - liberty, justice на противагу freedom і fairness, а також деякі прості слова: machine (машина), garage (гараж), terrain (рельєф), collage (колаж) [3, с. 86].

Англійська використовує багато слів, запозичених з Японії. У той час як більшість з них позначають щось конкретне з японської культури і способу життя (наприклад, бойові мистецтва), інші з'явилися через популярні бренди.

Таким чином, ми маємо: tycoon (магнат), kimono (кімоно), Sudoku (судоку), karaoke (караоке), первісний зміст якого був «відкритий оркестр». Назви брендів, які всі знають: Nintendo, Sega.

Зростаюча китайська економіка ініціювала прийняття ряду китайських слів.

«Long time, no see» - це лише одна із загальноприйнятих фраз спочатку взятих з китайської мови. На додаток до цього, є такі слова: ketchup (кетчуп), silk (шовк), tea (чай), feng shui (фен-шуй).

Арабські слова були введені в англійську мову безпосередньо або через іншу мову, з якою англійська взаємодіяла. Ось деякі повсякденні слова, які мають арабське походження: coffee (кава), banana (банан), lemon (лимон), lemonade (лимонад), algebra (алгебра), zero (нуль), sofa (диван), mattress (матрац).

Англійська та іспанська взаємодіяли протягом століть, що цілком логічно, враховуючи те, як близько території Великобританії та Іспанії. Деякі загальні слова, що були запозичені з іспанської мови: vanilla (ваніль), macho (мачо), platinum (платина), cigar (сигара).

Найбільш широко використовуються італійські слова, пов'язані з кухнею: pizza (піца), pasta (паста), spaghetti (спагеті). Крім того, з італійської були прийняті такі слова: balcony (балкон), cartoon (мультфільм), gallery (галерея), graffiti (графіті).

Ось деякі з найпопулярніших англійських слів німецького походження: hamburger (гамбургер), kindergarten (дитячий садок), zeitgeist (дух часу).

Отже, запозичення в англійській мові не завдають їй шкоди, а, навпаки, збагачують її словниковий запас і допомагають розвитку словотворення. Якщо знати особливості запозичень з різних мов, стає легше і зрозуміліше вивчати англійську мову.

Література:

1. Jewel E., Abate F. The New Oxford American Dictionary. New York, Oxford : Oxford University Press, 2001. 2023 p.
2. Амбул О. Мовна іновація, мовна мода і тенденція розвитку мови. Матеріали IV Всеукраїнського соціолінгвістичного семінару. Львів : ЛНУ, 2007. 61 с.
3. Зацний Ю. А. Сучасний англomовний світ і збагачення словникового складу. Львів : ПАІС, 2007. 228 с.
4. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця, 2002. 564 с.

УДК 81 – 11

Tetiana Marchenko –
four-year student of Oleksandr Dovzhenko
National Pedagogical university

Scientific supervisor:
Candidate of pedagogical sciences **Vira Butova**
Oleksandr Dovzhenko
National Pedagogical university

SEMANTIC FIELD AND ITS STRUCTURE

Semantic field is a set of words related in meaning. It includes lexical items with an identifiable semantic affinity (sometimes based on their formal characteristics). The members of semantic fields are not just synonyms, they are joined together by some common semantic component – a concept, e.g. *movement* cf: go, run, jog, creep, shuffle, etc. vs. йти, їхати, бігти підтюпцем, летіти, повзти, etc. The semantic component common to all the members of the field is sometimes described as a common denominator of meaning. The members of the field

are semantically interdependent as each member helps to delimit and determine the meaning of its neighbours, being semantically delimited and determined by them [1, c. 86].

Each word belongs to a certain field, but being polysemantic it may be a part of other fields as well. Hence, for example, we may argue the overlap of the semantic field of *movement* and that of *mental processes*, cf.: дійти висновку vs. come to conclusion, go out of someone's head vs. вилетіти з голови.

Semantic group is a set of words within a certain semantic field. For example, in the semantic field of *time* we may single out:

- a) names of inexact periods of time (time vs. час, season vs. пора року, period vs. період, etc.);
- b) names of exact periods of time (секунда vs. second, хвилина vs. minute, година vs. hour, тиждень vs. week, місяць vs. month, рік vs. year, століття vs. century, etc.);
- c) names of seasons (spring vs. весна, summer vs. літо);
- d) names of the day periods (ранок vs. morning, вечір vs. evening, ніч vs. night);
- e) names of months (січень vs. January, лютий vs. February etc.);
- f) names of the week days (понеділок vs. Monday, вівторок vs. Tuesday, etc.) [2, c. 106].

The contrastive analysis at the level of semantic field depends greatly on the type of its structure. Semantic fields are characterized by different types of structures and various correlations within the field itself. In general typology the most known of semantic field structures is a paradigm (Ch. Fillmore). Paradigm is a set of words that possess one common semantic mark, but differ in the other marks, each of which differentiates more than one couple of words. Thus, the relations between the words man “чоловік” and woman “жінка” are paradigmatic, as their distinction differentiates such words as boy “хлопчик” and girl “дівчинка”, actor “актор” and actress “актриса”, etc. From this viewpoint, the semantic distinction between the words wolf “вовк” and fox “лисиця” is not paradigmatic, as it does not differentiate any other couples of words.

The six other (though not widely-spread) semantic field structures are (according to D.A. Cruse):

- a) chains (pure linear order), cf.: birth - childhood - adolescence - adulthood- old age - death vs. народження-дитинство-юність-зрілість-старість-смерть. The chain represents a set of words that are related to each other by means of the subordinate relations.
- b) cycles (a regularly repeated order), cf.: red - purple - blue - green- yellow - orange - red vs. червоний-пурпуровий-синій-блакитний-зелений-жовтий-жовтогарячий-червоний, etc.

This set does not constitute a hierarchy: the structuring relations do not have the necessary directional properties.

- c) ranks (a position higher or lower than others). Ranks combine lexical items which operate on a discontinuous scale, cf.: (*The United States Marine Corps*) private - private first class - lance corporal -corporal – sergeant, etc. vs. (The Ukraine Ground Forces and Airmobile) солдат-старший солдат-капрал– сержант, etc.;

- d) grades (a position of ranks or qualities), cf.: freezing - cool -warm, etc. vs. крижаний-прохолодний-теплий, etc. The boundaries between grade-terms are typically

somewhat vague, but the vagueness is less marked when the terms are explicitly contrasted with one another;

e) degrees (a position of an amount or measure). Degree-terms represent a more or less linear progression in terms of values of the underlying property, cf.: baby - child - adolescent - adult. vs. немовля – дитина – підліток - доросла людина [1. с. 56].

A very important type of the semantic field structure is meronymy– a set of words that stand in a “part-whole” relation, cf.: nail - finger - hand - arm vs. ніготь – палець -рука (кисть) - рука (від кисті до плеча).

However, there are semantic field structures that represent the fundamental paradigmatic relations in vocabulary. Those are hyponymic (hierarchical), synonymic and antonymic relations. It can be concluded that the problem of semantic fields is rather wide and can be investigated further both in the theoretical and practical aspects.

REFERENCES

1. Demenchuk O. Contrastive Lexicology of the English and Ukrainian Languages. 2nd ed., rev. Rivne: RSUH, 2018. 146 p.
2. Верба Л. Порівняльна лексикологія української та англійської мов. Вінниця: Нова Книга, 2008. 248с.

УДК 373.5.016

Мацак В. В. -

студентка 40-42А групи

факультету філології та історії

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Чайка О.М. - кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри

іноземних мов та методики викладання

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

МУЛЬТИМЕДІЙНІ ПРЕЗЕНТАЦІЇ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У вітчизняному проекті «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» (2008) зазначається, що пріоритетним завданням державної політики є забезпечення інноваційного розвитку освіти. Головною умовою імплементації освітніх інновацій є створення єдиного освітнього простору в сучасній школі, що передбачає повне забезпечення навчальних закладів комп'ютерами, розширення доступу до освітніх ресурсів мережі Інтернет. Це створює умови для вільного розповсюдження інформації, швидкого доступу до неї всіх учасників навчального процесу. Використання мультимедійних технологій у навчально-виховному процесі є одним із найголовніших напрямків роботи вчителя іноземної мови.

Мультимедійні технології сьогодні широко використовуються в навчальному процесі. Вони допомагають учителю цікавіше та доступніше подати навчальний матеріал, а учневі – легше його засвоїти та зрозуміти. Тому проблема використання мультимедійних презентацій на уроці іноземної мови є особливо актуальною.

Мультимедійна презентація – це сучасна комп’ютерна технологія, яка поєднує в собі текст, звук, зображення, відео, графічне зображення й анімацію. Кожен перелічений компонент має свої виразні засоби та дидактичні можливості, які перетворюють навчання в захоплюючий процес, роблячи його ефективнішим і результативнішим. Для створення мультимедійної презентації використовуються програми Microsoft Power Point, AppleKeynote, Impress чи Prezi. Сучасні сервіси, такі як Google Docs, Slide Rocket також дають можливість створювати презентації спільними зусиллями. Тобто презентація може виконуватись не тільки однією людиною, а й кількома. Указані сервіси є он-лайн сервісами, тому для створення спільної презентації не обов’язково перебувати разом за одним комп’ютером, достатньо лише мати доступ до Інтернет.

Презентації можуть створювати не тільки вчителі, а й учні. Такий вид роботи сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу, розвитку творчих здібностей, критичного мислення, фантазії учнів, допомагає напрацьовувати навички активної співпраці. Уроки з використанням наочних засобів, у створенні яких безпосередньо беруть участь школярі, дають кращі результати порівняно з традиційними методами викладання предмета, вони дають змогу змінити ставлення до об’єкта навчання, перетворивши його на суб’єкт. Учень стає співавтором навчального процесу, думку якого поважають, заохочують до активності та творчості. Учнівські презентації є дуже ефективним прийомом навчання, адже вони підштовхують учнів до пізнавальної та самостійної дослідницької діяльності.

Основними перевагами використання мультимедійних презентацій на уроках іноземної мови є такі: підвищення рівня мотивації учнів; підвищення навчальної та пізнавальної активності учнів; можливість індивідуалізації процесу навчання; використання різноманітних форм викладання навчальної інформації; створення різнотипних завдань; створення атмосфери, яка сприяє зануренню учнів в англомовне середовище.

Мультимедійні презентації на уроках іноземної мови можуть використовуватися для викладання теоретичного матеріалу, перегляду відеоматеріалів, проведення тематичного контролю.

Мультимедійна презентація згідно свого призначення може бути:

- проблемною, яка допомагає створити проблемну ситуацію на уроці (наприклад, перегляд англомовного відео);
- інформативною, яка містить інструкції, приклади, форми оцінювання;
- контролюючою, яка використовується для перевірки знань учнів, самоконтролю.

Час не стоїть на місці. Технології вдосконалюються та проникають у всі сфери діяльності людини. Викладацька діяльність не є винятком. Учитель іноземної мови, який працює з мультимедійними презентаціями на уроці, підвищує свій авторитет серед учнів, доводить їм те, що він сучасний і креативний. Тому використання мультимедійних технологій у навчальному процесі передбачає докорінну зміну методичних стереотипів, які сформувалися в педагогів.

Література:

1. Казачінер О. С. Використання нових інформаційних технологій у навчальному процесі. *Англійська мова та література*. 2009. № 33. С. 5.

2. Мороз І. М. Використання мультимедійних технологій у вивченні іноземної мови. *Англійська мова та література*. 2013. № 24. С. 14–18.

3. Руденко-Моргун О. І. Комп'ютерні технології як нова форма навчання. *Іноземні мови в школі*. № 2. С. 12.

4. Мягка К. А. Використання мультимедійних презентацій на уроках англійської мови [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://klasnaocinka.com.ua/uk/article/vikoristannya-multimediinikh-prezentatsii-na-uroka.html>

УДК 373.5.016:811.11:005.32

Мироненко О.О. -

вчитель англійської мови

КЗ СОР Глухівського ліцею-інтернату

з посиленою військово-фізичною підготовкою

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ І РОЛЬ МОТИВАЦІЇ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Англійська мова як іноземна вивчається в школі з початкових ланок, тому важливо розуміти психофізіологічні особливості учнів з метою отримання більш високих результатів від курсу. Так, як рівень вагомості англійської мови постійно збільшується, є потреба покращувати методику її викладання, де вивчення особливостей учнів буде покращувати розуміння правильного підбору форм та методів навчання. Таким чином, на думку Полонської, «...психолого-педагогічна проблема оволодіння ІМ являє собою багатокомпонентний, інтегральний комплекс, який охоплює практично всю різноманітність особистісно-індивідуальних і суб'єктно-діяльнісних проявів особистісної активності» [4, С. 7].

Старша ланка у школі – особливий ступінь, коли вимоги до учнів збільшують, вимагаються знання з предмету на рівні В1, більша частина уроку відводиться на розвиток навичок говоріння, тому не можна ігнорувати особливості як психологічні, так і фізіологічні.

Як зазначає Скрипченко «старший шкільний вік – початкова стадія фізіологічної зрілості та одночасно стадія завершення статевого розвитку» [1, С. 238].

Загалом успішність навчання учнів залежить від домінуючої ролі різних компонентів у структурі іншомовних здібностей. На різних вікових етапах успішне навчання іноземної мови має різне підґрунтя: так на початковому воно залежить від переважання особистісних параметрів, а на старшому успішність її оволодіння визначається когнітивними та психофізіологічними показниками.

Дослідження психологів свідчить, що навчання буде успішним, якщо воно здійснюватиметься з урахуванням вікових особливостей учнів, їхніх інтересів і потреб, життєвого і навчального досвіду, бажання рівня вмотивованості дій усіх учасників навчального процесу.

«У процесі навчання відбувається сприймання не лише предметної наочності, а й її знакових форм, а також словесної інформації; доповнюється й опосередковується наявними в особистості знаннями, її минулим досвідом», - помічає І. Зайченко [2, с. 179].

Нині першочерговим на уроках має бути активне сприймання учня. Таким чином, вчитель має залучити якомога більше відчуттів учня, поєднавши предметну і знакову наочність.

Усі ці зміни передбачають і зміни в навчальному процесі. Учитель має змінювати письмовий та усний навчальний матеріали, а також може відбуватися заміна адаптованих текстів на автентичні, якщо рівень знань учнів це дозволить. На уроках може з'являтися дискусія, що дасть змогу розвинути іншомовні мовленнєві вміння краще, які могли бути недорозвинуті на попередніх етапах.

Якщо вчитель зможе правильно підібрати форми роботи та матеріал на уроках з іноземної мови, то це зумовить підвищення продуктивності роботи на них. У демократичному суспільстві важливо і не забувати про психологічний клімат і толерантне ставлення до учнів, які дуже чутливі на даному етапі життя.

Як уже зазначалось, вмотивованість покращує результативність і продуктивність навчання. Думки психологів і педагогів стосовно мотивації навчання та її підвищення якості процесу збігаються. Значущість іноземної мови як навчального предмета є провідним фактором, що позитивно впливає на учнів, адже останнім часом роль англійської мови помітно зростає.

«Серед основних видів мотивації оволодіння ІМ розрізняють зовнішню і внутрішню мотивації», - [4, 18]. Зовнішня мотивація – вплив зовнішніх чинників на бажання учня навчатись та оволодіти тим чи іншим предметом. Наприклад, бажання приймати участь у конференціях або форумах з англійської мови. Зовнішня мотивація може бути розрахована на інших людей, велику аудиторію. Внутрішня стосується бажання і потреб учні, які замикаються лише на ньому: отримання задоволення від перегляду фільму мовою оригіналу, або прочитання автентичного тексту.

Мотивація в учнів формується через зміст навчального матеріалу, певні форми роботи (індивідуальні, групові, фронтальні тощо), правильно підібрані вчителем, організацію та планування роботи, а також оцінювання учнів, використання комп'ютерних технологій та інше.

Комп'ютер нині відіграє важливу роль у розвитку пізнавальної сфери та вмотивованості користувачів. Це пояснюється доступністю до інформації, а також широким загалом різних форм роботи через комп'ютер та зокрема Інтернет. «Стимулом до самоосвіти може бути допитливість або, навпаки, загострена рефлексія», - зазначає І. Зайченко [2, с. 257].

Отже, старший шкільний вік характеризується певними змінами, які свідчать про готовність учнів до вивчення мови, тому вчителю важливо вміти вмотивовувати учнів цього періоду, щоб підвищити загальну продуктивність їх розумової діяльності і заохотити їх до вивчення іноземної мови.

Література:

1. Вікова і педагогічна психологія: Навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001. – 416 с.
2. Зайченко І. В. Педагогіка і методика навчання у вищій школі: навчальний посібник. – 2-е вид., переробл. і доп. / І. В. Зайченко. – Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. – С. 456.
3. Костюк Г. С. Вікова психологія / Г. С. Костюк. – Київ: "Радянська школа", 1976. – С. 270.

4. Полонська Т. К. Профільне навчання іноземної мови учнів старшої школи : метод. рек. / Т. К. Полонська. – К.: Педагогічна думка, 2014. – 80 с.

УДК 81-11

Тарасюк А.Е. -

студентка 62-2А групи

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Мілютіна О.К. - кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри іноземних мов

та методики викладання

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

СИНТАГМАТИЧНІ ВІДНОШЕННЯ ПРИКМЕТНИКІВ ЗІ ЗНАЧЕННЯМ ФІЗИЧНОГО РОЗМІРУ З ІМЕННИКАМИ

На структуру мовного знака впливають синтагматичні й парадигматичні відношення, які складають два виміри його суспільно-політичного, матеріально-ідеального, об'єктивно-суб'єктивного характеру.

Незважаючи на різноманітні підходи до аналізу мови (когнітивний, структуралістський, прагматичний тощо), в центрі уваги вчених залишається вивчення контексту, а саме синтагматики слів, адже синтагматика є одним із головних предметів дослідження у лінгвістиці, вивченню якого присвячені праці багатьох мовознавців.

Терміни «синтагматичний» та «синтагматика» походять від давньогрецького іменника «синтагма» зі значенням «поєднання». Сучасний лінгвістичний термін «синтагма» означає лінійну послідовність декількох слів або мовних одиниць, пов'язаних синтагматичними відношеннями. М. Кочерган вважає, що синтагматичні відношення – це здатність мовних елементів поєднуватися [2]. Синтагматичні відношення називають горизонтальними, оскільки вони завжди реалізуються між одиницями, які розташовуються одна за одною.

На думку української дослідниці Н. Іщенко, синтагматичний тип системних відношень спирається на різницю лексико-семантичної і синтаксичної сполучуваності слова, на можливі зміни кола його сполучуваності, які диктуються контекстом, творчим наміром автора мовлення на валентні здатності слова [1, с. 4].

Наше дослідження присвячене аналізу синтагматичних зв'язків англійських прикметників на позначення фізичного розміру з іменниками.

Як правило, при вивченні синтагматичних відношень дослідник на основі вибірки визначає, який тип сполучень характерний для певної групи мовних одиниць. У квантитативній лінгвістиці для цього широко використовують критерій хі-квадрат. Дослідник припускає, що той чи той компонент закономірно, а не випадково, сполучається з тією чи тією частиною мови, тим чи тим класом чи підкласом різних частин мови і перевіряє свої гіпотези.

Аналізуючи тексти художньої літератури, ми брали до уваги не лексичну сполучуваність прикметника розміру (в моделі [слово] + [слово]), а семантичну –

([слово] + [підклас слів]). Тому для встановлення синтагматичних зв'язків у лексичній мікросистемі вважали за необхідне:

а) піддавати аналізу достатньо великий обсяг тексту, з якого необхідно виписати фрагменти, що дорівнюють мінімум синтагмі, яка складається з досліджуваного прикметника та іменника;

б) розподілити весь корпус іменників, що становлять набори обраних прикметників, на семантичні підкласи;

в) укласти таблиці в яких представлено частоти сумісного вживання кожного досліджуваного прикметника з кожним із виокремлених підкласів іменників;

г) описовим методом зробити аналіз сполучуваності прикметників фізичного розміру з групами іменників.

Наше дослідження проводилося на матеріалі текстів англійських письменників Оскара Уайльда «Портрет Доріана Грея», Джонатана Свіфта «Мандри Гуллівера» та Шарлотти Бронте «Джейн Ейр».

Шляхом суцільної вибірки нами було виділено 1463 (словосполучень і речень), що містять зазначені вище прикметники в сполученні з іменниками. Весь корпус виписаних контекстуальних партнерів (тобто іменників) ми розподілили на 17 семантичних підкласів: зовнішність людини, власні назви, люди (групи людей), почуття (емоції), характер людини, неживі предмети, абстрактні поняття, фауна (тваринництво), флора (рослинництво), природа (її явища), час (період, інтервал), багатство (цінність), їжа (страви), вага (об'єм, площа), звук (запах, світло, колір), процеси (дії, факти). Іменники, що не ввійшли до жодного з виділених підкласів, ми віднесли до окремого підкласу під назвою «інші». Після підрахунку отриманих результатів ми з'ясували, що найчастіше з усіх прикметників розміру у досліджуваних нами творах у синтагматичні відносини з іменниками вступає прикметник *little* (358 разів), а найбільш часто з прикметниками розміру поєднуються іменники семантичних класів «неживі предмети» (275 разів) та «зовнішність людини» (219 разів).

За результатами дослідження можна зробити висновок, що не всі прикметники розміру однаковою мірою сполучуються з іменниками в англійській мові, а саме прикметники *large, long, low* мають широке коло сполучуваності з іменниками, а сполучуваність інших (*tall, narrow...*) носить обмежений характер. Навіть у тих випадках, коли досліджувані прикметники розміру сполучуються з усіма підкласами іменників, розподіл частоти сполучуваності прикметників з іменниками носить нерівномірний характер.

Література:

1. Іщенко Н. Актуальні проблеми семантики. Системність семантики. *Наукові записки. – Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. 2010. № 89 (3). С. 3 – 6.
2. Кочерган М. П. *Загальне мовознавство*. Київ : Академія, 2006. 464 с. – (Альма-матер)

Трухан А.В. -
студентка 31ДО групи

Професійно-педагогічного коледжу
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Федотенко Л.Г. - викладач англійської мови
Професійно-педагогічного коледжу
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ МОВЛЕННЄВОЇ АКТИВНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Навчання англійської мови у закладах дошкільної освіти спрямоване на створення умов для ранньої комунікативно-психологічної адаптації дітей до нового мовного світу та подолання психологічного бар'єру під час використання іноземної мови, як засобу комунікації. Воно має забезпечити базу для більш якісного вивчення іноземної мови у школі, створити підґрунтя для подальшого оволодіння другою та третьою іноземними мовами.

Проблема мовленнєвої активності дітей дошкільного віку, на матеріалі оволодіння рідною мовою, вивчалася у різних аспектах: культура мовлення (Н. Бабиш); змістовий аспект навчання дітей дошкільного віку рідної мови (А. Богуш, О. Усова); комунікативний підхід до розвитку мовлення дітей (Л. Айдарова, А. Богуш); спілкування як провідна діяльність дошкільників (Д. Ельконін). Проте, питання формування у дітей дошкільного віку мовленнєвої активності на заняттях іноземної мови ще не є достатньо вивченим та потребує додаткових досліджень.

Особливості оволодіння дошкільниками іноземною мовою пов'язані з дитячою безпосередністю, що забезпечується високим ступенем комунікабельності, яскравою емоційністю, вразливістю до новизни, допитливістю. Тому, головним інструментом пізнання нового мовного світу для дитини є гра. За допомогою гри почати вивчення англійської мови дітям найпростіше. Більшість дитячих методик вивчення англійської засновані на ігровій активності дітей. Отже, гра – це інструмент розвитку дитини, з її допомогою вона пізнає світ.

Кращі методики вивчення англійської мови для дітей включають в себе ігрові ситуації різних типів:

1) ситуативні – це ігри, які відтворюють ситуації з реального життя. Дітям приміряють різні соціальні ролі і дають, згідно з цим, конкретні завдання. При цьому, в певних моментах, дитині треба імпровізувати, підключати уяву і креативність;

2) ігри-змагання створюють ситуації, які перевіряють, як діти засвоїли попередньо вивчений матеріал. При цьому в гру включаються елементи суперництва. Варіантів тут багато: командні настільні ігри, кросворди, лінгвістичні завдання. Перемагає той, хто краще знає лексику і граматику;

3) музичні ігри – це різні пісні, танці, хороводи. Якщо за умовами гри треба діяти з партнером, то дитина, на додаток, розвиває навички спілкування.

4) умови творчих ігор обмежені тільки фантазією вчителя і самих дітей. Вони включають елементи інших видів ігор і проводяться у вигляді конкурсів малювання, аплікації, віршів англійською тощо [2].

Пробудити у дитини інтерес до мови – головне завдання педагога. Інакше, у малюка сформується стереотип, що англійська мова – це нудно і важко. Це зведе нанівець зусилля батьків і вчителів.

Важливим фактором для розвитку мовленнєвої активності у дітей є природність. Головне, щоб дитина засвоювала нові знання природно, у зручній для неї обстановці.

Наполегливість. Іноді, діти капризують і не роблять того, що від них потрібно. У таких ситуаціях варто проявити вимогливість, але не проявляти її занадто ретельно.

Послідовність. Починати потрібно з азів. Приділяти увагу слід усім видам діяльності одночасно: граматиці, розмовній практиці, аудіюванню. Якщо сфокусувати увагу тільки на правилах, говорити англійською дитина не навчиться [1].

Зазначимо, що незалежно від способу навчання, повинна бути мовленнєва практика. Вчителю потрібно частіше розмовляти з дитиною англійською, наскільки це дозволяє зробити дитячий рівень володіння іноземною мовою. Таким чином, поступово формуватиметься іншомовна мовленнєва активність дошкільників.

Література:

1. Коломінова О.О. Формування англомовної лексичної компетенції молодших школярів. *Іноземні мови*. 2005. № 2. С. 47–50.

2. Шкваріна Т.М. Англійська мова для дітей дошкільного віку: книга для вчителя / Т.М. Шкваріна. – К.: Шкільний світ, 2009. – 160 с.

СЕКЦІЯ 10. БІОЛОГІЯ, ЕКОЛОГІЯ, ЕКОЛОГО-КРАЄЗНАВЧА ОСВІТА, ОХОРОНА ПРИРОДИ

УДК 504

Петров О.А. -

студент 11Тр групи

Професійно-педагогічного коледжу

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Приходько Н.А. - викладач вищої категорії,

старший викладач

Професійно-педагогічного коледжу

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВОДНИХ РЕСУРСІВ СУМЩИНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Вода є необхідною умовою існування всіх живих організмів на Землі, тому вся практична діяльність людини із самої глибокої давнини пов'язана з використанням води і водних розчинів. Із року в рік на Сумщині йде розвиток виробництва, збільшується

кількість населення, яке потребує більшої кількості води, якість якої постійно погіршується. Тому одним із напрямків діяльності місцевої влади є турбота про отримання достатньої кількості води придатної для пиття, задоволення культурно-побутових потреб населення та ефективного соціально-економічного розвитку регіону.

За статистикою Сумська область відноситься до регіонів, які найкраще забезпечені питною водою. Проте останнім часом її якість постійно погіршується. Становище ускладнюється нерівномірним розподілом водних ресурсів прісних вод, їх забрудненням промисловими та сільськогосподарськими стоками, надмірним рекреаційним навантаженням, засміченням. Води поверхневих водойм все більше стають непридатними для водопостачання. Об'єктами санітарних спостережень лабораторій області стали водойми, які використовуються для господарсько-питних і культурно-побутових потреб населення. 53,3 % проб питної води не відповідають по хімічним та 31,8 % по гідробіологічним показникам, а також по вмісту нітратів та перевищенню допустимих показників кишкової палички. Тож за таких темпів забруднення населення Сумщини може опинитись без джерел чистої питної води. Що негативно впливає на стан здоров'я населення регіону. Доведено, що вода, яка містить патогенні мікроби, може сприяти виникненню і розповсюдженню захворювань серед населення. Зміни хімічного складу води є причиною захворювань неінфекційного походження.

Найбільшими споживачами свіжої води в області є підприємства житлово-комунального господарства (41,82%), промисловості (18,92%) та сільського господарства, у тому числі рибне господарство (39,26%). Використання води для господарських цілей людини – одна із ланок кругообігу води. Але антропогенна ланка кругообігу відрізняється від природного тим, що лиш частина використаної людиною води в процесі випаровування повертається в атмосферу опрісненою. Друга її частина, яка досягає, наприклад, при водопостачанні міст і великої частини промислових підприємств 90 %, скидається назад у ріки та водойми у вигляді стічних вод, забруднених відходами господарства. Цей процес приводить до того, що сьогодні в області досить гостро постає питання якісного водовідведення. В містах виникла проблема нормального функціонування працюючих очисних споруд. Вони не забезпечують ефективної очистки відпрацьованих вод, особливо на підприємствах житлово-комунального господарства. Разом з ними з підприємств у річки та озера потрапляють важкі метали та пестициди.

Концентрація різних речовин у стічних водах постійно змінюється, що ускладнює акліматизацію мікроорганізмів. Деякі шкідливі речовини активний мул взагалі не здатен розкласти, і вони транзитом проходять у водойми. А в разі залпового скиду в каналізацію великої кількості токсичних сумішей мікроорганізми взагалі можуть загинути, і станція біологічної очистки на декілька місяців вийде із ладу. Крім того, багато стоків різних підприємств, змішуючись, здатні створювати небезпечні корозійні сполуки. У забруднених водоймах органічними речовинами дуже швидко відбувається розмноження водоростей, особливо синьо-зелених, які зменшують вміст кисню у воді, утворюють токсичні речовини і викликають масову загибель рослин і тварин.

До одного з основних негативних чинників, які останнім часом формують несприятливий екологічний стан у басейнах малих річок, слід зарахувати і господарську діяльність у прибережних захисних смугах.

Велике значення має очистка стоків, які утворюються при митті машин, очистка стічних вод від автозаправних станцій. Потребує негайного вирішення забруднення навколишнього середовища стічними водами в зонах приватного сектору міст, невеликих сіл, турбаз і ін. невеликих населених пунктів.

Для розв'язання цих проблем необхідно активізувати будівництво очисних споруд та вдосконалювати зворотне водокористування. Високі норми питомого водоспоживання і великі об'єми стоків у водойми-результат недосконалості технологічних процесів і схем, на яких побудоване промислове виробництво. Велика кількість відходів при сучасних методах промислового виробництва не є обов'язковими, їх кількість може бути скорочена шляхом створення нових, більш сучасних технологічних методів.

Дуже цікавим явищем природи є здатність водойм до самоочищення і встановлення в них так званої біологічної рівноваги. Вона забезпечується сукупною діяльністю організмів, які населяють водойми: бактерій, водоростей і вищих водних рослин, різноманітних безхребетних тварин. Тому одна із найважливіших природоохоронних задач, в контексті стратегії сталого розвитку взаємовідносин людини і природи, полягає в тому, щоб підтримувати цю здатність.

Контроль за використанням і охороною водних ресурсів повинен забезпечувати дотримання всіма підприємствами, установами, громадянами встановленого порядку використання вод, виконання зобов'язань по охороні їх від забруднень, засмічення і виснаження.

Література:

1. Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Сумській області у 2017 році. URL: <https://menr.gov.ua/files/docs / Reg.report /2017/ sumy 2017.pdf> (дата звернення: 17.11.2019).
2. Стан очисних споруд Сумської області залишає бажати кращого. URL: <http://deisumy.gov.ua/?p= 1001> (дата звернення: 17.11.2019).
3. Зберегти воду: українські водойми потерпають від забруднення. URL: <https://www.unian.ua/ecology/naturalresources/1455473-zberegti-vodu-ukrajinski-vodoymi-poterpayut-vid-zabrudnennya.html> (дата звернення: 17.11.2019).

УДК 577

Kharytonenko A. I. –

5-th year graduate student

Natural Sciences Education Faculty

Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv NPU

Supervisor: Rudyshyn S. D. –

Candidate of Biological Sciences, Doctor of

Pedagogical Sciences, Professor, head of Theory and

Methods of Natural Sciences Teaching chair

Advisor in English: Chaika O. M. –

Candidate of Pedagogical Sciences, senior lecturer of

Foreign Languages and

Teaching Methods chair

HORMONES

A hormone is a class of regulatory biochemical substances that is produced in all multicellular organisms by glands, and transported by the circulatory system to a distant target organ to coordinate its physiology and behavior. Hormones serve as a major form of communication between different organs and tissues. Hormones regulate a variety of physiological and behavioral activities, including digestion, metabolism, respiration, tissue function, sensory perception, sleep, excretion, lactation, stress, growth and development, movement, reproduction, and mood. Generally, only a small amount of hormone is required to alter cell metabolism.

Chemically, most hormones belong to one of three major groups: proteins and peptides, steroids (fat-soluble molecules whose basic structure is a skeleton of four carbon rings), or derivatives of the amino acid tyrosine, characterized by a 6-carbon, or benzene, ring. There are some hormones, such as melatonin from the pineal gland and the locally acting prostaglandins, which cannot be included in any of these groups, but may share a number of their characteristics. The glands which produce protein and peptide hormones are the pituitary, certain cells of the thyroid, the parathyroid glands, and the pancreas. Steroids are produced by the cortex or outer layer of the adrenal gland and by the ovaries and testes. The tyrosine derivatives are the thyroid hormones, and the catecholamines (adrenaline and noradrenaline) which are produced in the medulla of the adrenal glands. Knowledge of the chemical nature of a hormone is important as it enables one to predict how the hormone is produced, how rapidly it can be released in response to a stimulus, in what form it circulates in the blood, how it acts, the time course of its effect, and the route of administration therapeutically.

The chemical nature of the hormone also affects the mechanism of action. All hormones act on cells by way of their 'receptors'. Each hormone has its own receptor to which it binds, matching rather like a lock and key. This is why hormones circulating throughout the body in the blood may leave capillaries to enter the extracellular fluid of many tissues, but act only on those cells which possess the appropriate receptor. Proteins and peptides cannot enter the cell and so act via cell membrane receptors, producing their effects by 'second messengers', which are activated in the cell as soon as the hormone binds to the receptor. Thus peptide hormones can produce quite rapid responses. Steroid and thyroid hormones, by contrast, can enter the cell and bind to intracellular receptors, producing their effects by stimulating the production of new proteins.

Finally, hormones are very important for regulating metabolic processes, growth of the body and sexual development.

References

1. Honskyi Ya. I., Maksymchuk T. P. Biokhimiia liudyny [Human biochemistry]. Kyiv. Ternopil : Ukrmedknyga, 2001. 443 p.
2. Palumbo G. Jr., Morale M. C., Guarcello V. et al. Neuroendocrine modulation of lymphocyte's activity during the physiological menstrual cycle. *Pharmacol. Res.* 1990. Issue 22. Suppl.1. P. 101-102.

СЕКЦІЯ 11. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА, СПОРТ, ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ

УДК 796.4

Гаркавина С. М. –
викладач фізичного виховання
Професійно-педагогічного коледжу
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ ГІМНАСТИКОЮ

Актуальність теми дослідження фізичного виховання студентів у процесі занять гімнастикою обумовлена орієнтацією педагогічної теорії і практики на розробку сучасних підходів та методик, що сприяють підвищенню ефективності освітнього процесу у вищих навчальних закладах.

У системі фізичного виховання гімнастика займає одне з провідних місць. Дисципліна виступає засобом всебічної фізичної підготовки, створює міцне підґрунтя для розвитку рухових навичок, здібностей і якостей. У навчальних планах закладів вищої освіти, що готують фахівців з фізичного виховання, гімнастика є однією з профільюючих дисциплін. Досвід педагогічної і тренерської діяльності переконливо підтверджує, що майбутні кадри повинні добре володіти знаннями та вміннями з гімнастики, незалежно від виду спорту, в якому вони спеціалізуються [1, с. 4].

Аналіз джерел наукової та методичної літератури (А. Брикїна, Н. Меньшикова, М. Журавіна, В. Баршай, І. Павлова, В.Шликовата ін.) дає можливість стверджувати той факт, що у процесі вивчення курсу гімнастики, здобувачі вищої освіти оволодівають не лише певним обсягом теоретичного і практичного матеріалу, а й навичками майбутньої педагогічної професії, вміннями правильно організовувати й проводити уроки з фізичної культури, тренувальні заняття. Гімнастичні вправи й комплекси можуть застосовуватися до різних видів спортивної, навчальної та професійної діяльності. Успішне оволодіння знаннями, руховими вміннями та навичками з гімнастики розглядається як пропорційна залежність між здібностями, тих, хто займається, та методичною майстерністю педагога [5].

Гімнастика, як дисципліна, є частиною науки про фізичне виховання взагалі. Вона базується на цілому комплексі суміжних наук: педагогіці, психології, анатомії, фізіології, гігієни, теорії фізичного виховання та ін. Відомо, що урок гімнастики відрізняється від інших особливою чіткістю, організованістю, суворою регламентацією часу, дозуванням фізіологічного навантаження [2].

Методологічною основою гімнастики, як науки, є об'єктивне знання про людину і суспільство. Всебічний гармонійний розвиток особистості, організму людини в цілому і окремих його систем, зміцнення здоров'я, досягнення високого рівня фізичного розвитку – перше завдання гімнастики. Не менш пріоритетним напрямком роботи дисципліни виступає виховання моральних, волевих і естетичних якостей людини: дисциплінованості та наполегливості у подоланні труднощів. Збагачення спеціальними знаннями і практичними прийомами гімнастики, вдосконалення рухових здібностей, розвитку якостей, необхідних для рухової координації у різноманітних умовах, формують у студентів вміння

та навички, котрі необхідні у повсякденному житті. Саме тому, курс гімнастики складається з теоретичних, методичних і семінарських годин, занять із підвищення спортивної майстерності та навчальної практики[3].

Отже, гімнастика вирізняється з поміж інших видів спорту найбільшою оздоровчою спрямованістю, виступає універсальним засобом гармонійного фізичного розвитку, виховує культуру рухів, сприяє формуванню здорового способу життя, а також ефективно впливає на духовне й фізичне здоров'я студентів вищих навчальних закладів.

Література:

1. Айунц Л.Р. Гімнастика. (Коротко про головне) Методичні матеріали до теоретичної підготовки студентів факультету фізичного виховання і спорту. Житомир: Вид-во ЖДУ, 2008. 62 с.
2. Зенів І.В., Добровольський В.Є., Шишацька В.І. Фізичне виховання: Спортивна гімнастика: Техніка виконання фізичних вправ на гімнастичних снарядах [Електронний ресурс]: навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра / КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 64 с.
3. Ковальчук А.М., Антошків Ю.М. Гімнастика. Посібник. Львів: ЛДУ БЖД, 2010. 84 с.
4. Лебедихина, Т.М. Гимнастика: теория и методика преподавания: учеб. пособие. Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2017. 112 с.
5. Лящук Р.П., Огнистий А.В. Гімнастика. Навчальний посібник (у двох частинах). Тернопіль: ТДГТУ, 2000. 164 с.

УДК 378:17

Гречаник О. С. -

студент 41ФВ групи

Професійно-педагогічного коледжу

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Гаркавина С. М. – викладач фізичного виховання

Професійно-педагогічного коледжу

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

РУХОВА АКТИВНІСТЬ ТА ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Загальновідомо, що здоровий спосіб життя (ЗСЖ) є ефективним засобом збереження і зміцнення здоров'я. ЗСЖ – це певний стиль життєдіяльності особистості, який ґрунтується на культурних нормах і цінностях, формах і способах діяльності, що сприяють гармонійному фізичному, духовному і соціальному розвитку, а не тільки запобіганню захворювань. Науково доведено, що здоров'я людини на пряму залежить від її способу життя, та складає 50% від інших факторів. ЗСЖ включає такі основні елементи: раціональний режим праці і відпочинку, викорінення шкідливих звичок, оптимальний руховий режим, особисту гігієну, раціональне харчування тощо. Аналіз компонентів ЗСЖ показує, що дотримання його вимог в основному залежить від індивідуальних особливостей та характеру кожного зі студентів вищих навчальних закладів.

Як вже було зазначено вище, ЗСЖ є найважливішим фактором формування й зміцнення здоров'я студентської молоді. Використання компонентів ЗСЖ не тільки під час занять у закладах освіти, але й у побуті, є важливим засобом забезпечення фізичної дієздатності студентів. Але, не зважаючи на те, що дане поняття є не новим, постає питання про його сприймання, розуміння та дотримання студентською молоддю, серед якої єдиної думки про структуру цього поняття не існує.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства актуальними залишаються питання культурної, духовної та фізичної досконалості особистості, особливо це стосується молоді. Але, неабияке занепокоєння з боку дослідників викликає рівень розростання кількості захворювань серед даної категорії населення (Н. Башавець Т. Круцевичта ін.). Протягом останніх років невпинно зростає кількість студентів, зарахованих за станом здоров'я до спеціальної медичної групи, зазначають Ю. Бріскін, М. Булатова, М. Носко та ін. Науковці зауважують, що однією із причин подібних відхилень слід вважати недостатню рухову активність (І. Боднар, О. Жданова, Б. Шиян та ін.).

ЗСЖ, безсумнівно, є важливою складовою фізичної культури. Дотримання всіх його складових сприяє формуванню здоров'я у майбутніх спеціалістів, особливо в тому випадку, коли мова йде про фахівців з фізичного виховання та спорту. Не менш вагомою рисою ЗСЖ є гармонійне виявлення фізичних і духовних можливостей студентів, пов'язаних із соціальною та психологічною активністю в навчально-трудовай, суспільній та інших сферах діяльності.

Оптимальна рухова активність (використання засобів фізичної культури і спорту, різноманітних систем оздоровлення, спрямованих на підвищення рівня фізичного розвитку, його підтримку, відновлення після фізичних і психічних навантажень) у вищих навчальних закладах повинна стати невід'ємною частиною повсякденного студентського життя. Про це свідчить проведений аналіз даних наукової та методичної літератури (Міхеєнко О.І., Котелевський В.І.). Автори наголошують на тому, що не можна розв'язувати проблему збереження і зміцнення здоров'я шляхом застосування якогось одного засобу (певного різновиду рухової активності, спеціальної дієти, психотренінгу, різноманітних методик очищення організму тощо), так як будь-який з цих чинників, застосований окремо, не може охопити всієї різноманітності процесів, що відбуваються в організмі людини. Тому, у формуванні здоров'язберігаючого середовища найбільш ефективним слід вважати комплексний підхід, у якому рухова активність відіграє провідну роль.

Враховуючи вищезазначену інформацію, можна зробити висновок про те, що суворе реалізація здоров'язберігаючого середовища у процесі навчання у закладах вищої освіти, є одним із способів вирішення проблеми погіршення стану здоров'я серед молоді. Якщо турбота про здоров'я студентів стане одним із пріоритетів роботи всього педагогічного колективу і буде здійснюватися на професійному рівні – тільки тоді можна говорити про реалізацію здоров'язберігаючого підходу. Отже, орієнтування майбутнього вихователя на ЗСЖ – запорука успішного освітнього процесу студентів вищих навчальних закладів.

Література:

1. Башавець Н. А. Фізичне виховання у питаннях, відповідях та методичних рекомендаціях (основи здоров'язбереження) : навч. посіб. / Н. А. Башавець; Укр. держ. ун-т фінансів та міжнар. торгівлі, Одес. ін-т фінансів. - Одеса : Печатнийдом, 2013. - 351 с.
2. [Круцевич Т.](#) Інноваційні процеси у сфері підготовки та перепідготовки кадрів з фізичної культури [Електронний ресурс] / Т. Круцевич, М. Зайцева // [Теорія і методика фіз. виховання і спорту](#). - 2005. - № 4. - С. 41-44.
3. Булатова М. М. Молода спортивна наука України :Зб. наук. пр. з галузіфіз. культури та спорту. Вип. 9, т. 1 / ред.: М. М. Булатова; Держ. ком. України з питаньфіз. культури та спорту, Нац. олімп. ком. України, Олімп. акад. України, Львів. держ. ін-т фіз. культури. - Л. : НВФ "Укр. технології", 2005. - 369 с. - укр.
4. Жданова О. Ставлення студентів до традиційного змісту урочної форми занять / О. Жданова, В. Базильчук // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. - 2003. - № 17. - С. 46-52.
5. Міхеєнко О. І. Валеологія: основи індивідуального здоров'я людини : навч. посіб. / О. І. Міхеєнко. - Суми : Унів. кн., 2009. - 400 с. - Бібліогр.: с. 393-399. - укр.

УДК. 796.011.3

Зима М.О. -

студентка 3 курсу

факультету філології та історії

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Цись Н. О. - асистент кафедри

теорії і методики дошкільної освіти

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

РАЦІОНАЛЬНЕ ХАРЧУВАННЯ

ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СТУДЕНТСЬКОГО ЖИТТЯ

На сьогодні дуже актуальним є питання здорового та збалансованого харчування серед студентів, адже від нього залежить їх фізичний стан, розумові здібності та стан здоров'я. Коли студентський день переповнений навчанням, домашніми завданнями та виконанням різних наукових робіт, не кажучи вже про соціальне життя та, можливо, роботу, на здорове харчування зовсім не вистачає часу. Їсти регулярно і вживати корисну їжу та поживні продукти означає мати більше розумової та фізичної енергії, відчувати себе добре і мати міцне здоров'я. Корисне харчування для студентів – це одна з найважливіших проблем сьогодення, яка формує, загалом, здоров'я і добробут нації [1].

Проблематикою даного питання в Україні займалися багато науковців, зокрема М.І. Пересічний, П.О. Карпенко, С.М. Пересічна займалися дослідженням як харчуються студенти і сформулювали концепцію зміцнення та збереження здоров'я студентів шляхом оптимізації харчування. С.І. Чернецька у своїх дослідженнях вказує на те, що населення мало знає про правильне та раціональне харчування, що призводить до вживання висококалорійної їжі та напоїв.

Мета нашого дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні раціонального харчування студентської молоді.

Наше завдання полягає, виявити причини не повноцінного харчування студентів, визначити режим харчування студента, вияснити які найбільш корисні продукти потрібні для правильного харчування під час сесії.

В Україні протягом 18 років (з 1990 по 2008 рр.), як наслідок неповноцінного харчування, зросла захворюваність ендокринної системи, розлади харчування, порушення обміну речовин, набирання зайвої ваги тіла, поширення ожиріння, навіть онкологічні захворювання[2;3]. Захворюваність серед студентів за останні десять років зросла більше ніж на 35% і однією з причин всього цього є незбалансоване та шкідливе харчування [4].

Сучасна молодь кожного дня піддається нервовим, емоційним та інформаційним навантаженням. Особливо своє здоров'я піддають ризику студенти в період сесії, коли починається порушення режиму дня, різні періоди харчування та режиму відпочинку. Малорухомий спосіб життя, за звичай, призводить до захворювання органів травлення, неврозів, стресів, втомлюваності та поганого засвоєння навчального матеріалу і як наслідок – погана підготовка майбутніх фахівців.

Тож ми наведемо приклад та рекомендації для покращення стану здоров'я студентської молоді, особливо коли увага та сконцентрованість потрібна під час навчальної сесії.

Якщо ви пропускаєте сніданок, через нестачу часу або не відчуваєте голоду, то ви пропустили найважливішу частину прийому їжі. Їжа протягом години після прокидання запускає ваш метаболізм і забезпечує так зване «пальне» яке вам потрібне в продовж дня.

Навіть якщо ви не можете їсти кожен день в один і той же час обов'язково снідайте, обідайте та вечеряйте. Їжа повинна бути збалансованою – це обов'язково! Якщо між їжею перерва буде більше ніж 4 години то потрібно мати перекуси (фрукти, овочі та інша корисна їжа). Регулярне вживання їжі в міру підтримує стабільний рівень цукру в крові і не дасть вам відчути голод і наповнювати ваш шлунок шкідливою їжею.

Отже, ми встановили, що потрібно підвищити рівень освіти студентів з питань здорового харчування, та забезпечити нормальну життєдіяльність і функціональність організму завдяки раціональному харчуванню. Правильне харчування буде повноцінним, якщо воно повністю забезпечує потребу в їжі у кількісному та якісному відношеннях, повертає втрачену енергію, сприяє правильному росту і розвитку організму, підвищує працездатність людини протягом дня.

Література:

1. Гуліч М.П. Раціональне харчування та здоровий спосіб життя – основні чинники збереження здоров'я населення. *Проблеми старения и долголетия*. Гуліч М.П., 2011, Т.20, N2. – С. 128-132.
2. Банковська Н.В. Гігієнічна оцінка стану фактичного харчування дорослого населення України та наукове обґрунтування шляхів його оптимізації. автореф. дис. ...канд. мед. наук: 14.02.01, К.: Нац. мед. ун-т ім. О.О. Богомольця, 2008.- 24с.
3. Цимбаліста Н.В. Стан фактичного харчування населення та аліментарно обумовлена захворюваність. *Проблеми харчування*. Цимбаліста Н.В., Давиденко Н.В., 2008, №1-2. – С. 32-35.

4. Норми фізіологічних потреб населення України в основних харчових речовинах та енергії: Наказ МОЗ України від 18.11.1999 р. № 272. URL : http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_19991118_272.html

СЕКЦІЯ 12. ТЕХНОЛОГІЧНА ОСВІТА

УДК 37.035

Амеліна А.Ю. –
магістранта 62 М-Т групи,
факультету технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:
Курок В.П. – доктор педагогічних наук,
професор, завідувач кафедри
технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ОBOB'ЯЗKОВО-BИБІPKOBOГO МОДУЛЯ «ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВЕ МИСТЕЦTBO»

Основою сучасної педагогіки є формування компетентного фахівця, що спирається на високий рівень професійної та спеціальної підготовки, який досягається в результаті якісного освоєння дисциплін. Рівень даної підготовки багато в чому залежить від вдосконалення методики викладання з опорою на наявний позитивний досвід, збагачений сучасними педагогічними технологіями, інструментарієм і напрацюваннями в області теорії професійної освіти.

В останні десятиріччя в центрі уваги психолого-педагогічної науки знаходиться вивчення особливостей і можливостей людини, умов цілеспрямованої дії на розвиток її творчого потенціалу, створення повноцінного навчального й розвивального середовища. Саме на це спрямована освітня галузь «Технологія» [3, с. 7]. Вона допомагає сформувати в учнів життєвоважливі основи технологічних знань і вмінь, залучити їх до різних видів практичної діяльності з урахуванням економічної, екологічної і підприємницької доцільності, соціального досвіду; а також покликана сформувати в учнів досвід самостійної практичної діяльності.

Найбільш ефективно ці завдання можуть бути вирішені шляхом використання в навчанні сучасних педагогічних і технологічних систем, які базуються на засадах проектно-технологічної діяльності, що забезпечує одночасний розвиток, навчання і виховання учнів, шляхом залучення їх в активну творчу діяльність.

Суть поняття «проектно-технологічна діяльність» пов'язана з такими науковими поняттями й категоріями як «діяльність», «технологія», «проект», що мають різноплановий характер.

Поняття «проектно-технологічна діяльність старшокласників» знаходить свій зміст на стику двох основоположних гуманітарних дисциплін – педагогічної й психологічної науки [1, с.29]. Навчання проектно-технологічної діяльності передбачає врахування як основних закономірностей педагогічного процесу, так і її психологічного змісту.

Технологія відігравала важливу роль у розвитку всіх цивілізацій, але, незважаючи на це, об'єктом теоретичного аналізу вона стала відносно недавно. «У сучасних умовах, коли технологія проникає в усі галузі виробничої і невиробничої сфер економіки, вона пронизує усі форми життєдіяльності людини (навчальну, професійну, дозвільну, управлінську, комунікативну, ігрову діяльність), а отже, є підстави стверджувати, що технологія є багатоаспектним і багаторівневим поняттям і повинна вивчатися філософськими, психологічними, економічними, педагогічними й іншими науками.»

З філософської точки зору технологія розглядається як наука про способи перетворення речовини, енергії і інформації за планом і в інтересах людини.

«Технологія» – це ідеологія змін і творчості. Зараз технології стають найважливішим фактором політичного, соціально-економічного і культурного розвитку суспільства і поліпшення на цій основі якості життя людей. Техніка і спосіб виробництва за своїм походженням є породженням культури, тому «технологія» – це культурологічне поняття, пов'язане з творчим мисленням і творчою перетворюючою діяльністю людини» [2, с. 129].

Так, в дослідженнях В.Д. Симоненка в основі поняття технологічної культури лежить перетворювальна діяльність людини, в якій виявляються її знання, уміння і творчі здібності. Перетворювальна діяльність сьогодні проникає в усі сфери людського життя і діяльності – від промисловості й сільського господарства до медицини і педагогіки, дозвілля і керування[4, с. 125-128].

Технологічну культуру можна розглядати в соціальному (широкому) і особистісному (вузькому) планах. У соціальному плані технологічна культура – це рівень розвитку життя суспільства на основі доцільної й ефективної перетворювальної діяльності людей, сукупність досягнутих технологій у матеріальному і духовному виробництві.

В особистісному плані технологічна культура – це рівень оволодіння людиною сучасними способами пізнання і перетворення себе і навколишнього світу.

Технологічна культура визначає місце людини в природі і суспільстві, межі її втручання в природні процеси, формує відповідне бачення світу й проявляється в технологічному світопізнанні. Під технологічним світопізнанням розуміється система технологічних поглядів на природу, суспільство, людину і його мислення. У його основі лежить глобальне, планетарне світобачення, що представляє собою єдність біосфери, соціосфери, техносфери.

Отже, технологічна культура – це рівень розвитку перетворювальної діяльності людини, що виражається в сукупності досягнутих технологій матеріального і духовного виробництва і дозволяє йому ефективно брати участь у сучасних технологічних процесах на основі гармонічної взаємодії з природою, суспільством і технологічним середовищем.

Література:

1. Коберник О. М. Ящук С.М. Проектування і виготовлення учнями виробів з металу. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2002. № 3. С. 29-32.
2. Коберник О. М. Проектування навчально-виховного процесу в школі. Київ: Хрещатик, 1996. 153 с.
3. Коберник О.М. Методика навчання учнів 5-9 класів проектуванню в процесі вивчення технології обробки деревини і металу: навч.метод. посіб. Умань: УДПУ, 2005. 114 с.

4. Лутковська С. М. Застосування ІКТ у формуванні професійно-екологічної компетентності студентів аграрного профілю. Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень: зб. наук. пр. 2012. Вип. 1.

УДК378.147.016:6

Коротигіна О.О. –

студентка 31 Т групи

Професійно-педагогічного коледжу

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Дехтярьова С.В. – викладач спецдисциплін

Професійно-педагогічного коледжу

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Сучасне життя розвивається швидкими темпами, тому й система технологічної освіти повинна розвиватися, змінюватися. Це зумовлює появу освітніх інновацій, які покликані суттєво змінити освітній процес. Сучасному учню не так треба подати тему, як навчити осмислювати її, а він вже потім шукатиме інформацію, яка допоможе реалізувати проблему. Тому, повернути учням інтерес до вивчення технологій, зробити навчання цікавим, посилити бажання учитися спонукає до пошуків. Сприяти вирішенню поставлених перед освітою завдань мають інноваційні технології навчання.

Суть інноваційного навчання у тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і учень, і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлектують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють.

Технології, що застосовуються на уроках трудового навчання, поділяються на традиційні та інноваційні. До традиційних методологічних технологій належать урок здобуття нових знань, комбінований урок, урок контролю та закріплення знань, урок-бесіда. До інноваційних - диспут, презентація, бліц-опитування, інтегрований урок та ін. Однак найпродуктивнішим є поєднання традиційного й інноваційного, що дає змогу стандартні вимоги програми щоразу подавати в новій формі, синтезуючи новітні педагогічні досягнення зі здобутками попередніх поколінь вчителів. Саме таке поєднання у підсумку якнайкраще сприяє розвитку творчих здібностей учнів і вмінню адаптуватись до нестабільних обставин життя.

Ефективність впровадження інноваційних технологій на уроках трудового навчання безпосередньо залежить від таких факторів, як рівень підготовки класу, так і забезпеченість школи необхідними технічними засобами навчання. Але не слід забувати про те, що нові технології мають бути доцільні, щоб бути ефективними, тому їхнє використання мотивується адекватністю теми уроку до тих засобів чи форм донесення знань, що їх застосовує вчитель. Певне захоплення, наприклад, мультимедійним обладнанням, хоч і є ознакою сучасного уроку, проте дуже швидко стає радше ефектним

засобом, ніж дійсно ефективним методом. Інноваційні технології в навчально-виховному процесі можуть сприяти підвищенню якості знань і професійної майстерності учнів тільки завдяки збалансованому дотриманню психологічно-педагогічних умов і врахуванню вікової специфіки класу.

Під час введення в навчальних процес новітніх технологій особливу увагу слід звернути на послідовність упровадження нового, а також на дотримання правил наступності та психологічної доцільності.

Позитивних зрушень вдається досягти за допомогою ігрових моделей навчання. Ігрові форми сприяють ненав'язливій реалізації основної мети уроку, активізують творчу уяву учнів, оптимізують навички співробітництва, дають можливість учням знаходити самостійні рішення проблем. На уроках з трудового навчання продуктивною є: гра "**Урок-подорож** у світ виробів в'язаних гачком", де учні на зупинках обирають свій варіант виготовлення чохла для мобільного телефону, гра "**Чорна скринька**" - з чорної скриньки дістається зразок шитого, в'язаного або іншого виробу, по якому учень повинен розповісти про дефекти, помилки в зразку або визначити послідовність виготовлення даного виробу.

На всіх типах уроків можна застосовувати одну з провідних новітніх тенденцій - **метод мозкового штурму** (велика кількість запитань за короткий проміжок часу) як елемент інноваційних технологій і як базову форму опитування, що є досить ефективною.

Використання **презентацій** дозволяє подати матеріал як систему яскравих опорних образів, наповнених вичерпною структурованою інформацією в алгоритмічному порядку.

За належних умов викладання трудового навчання і завдяки активному використанню інноваційних технологій на уроках кожному учню дається можливість виявити свої лідерські якості. Тому можна використовувати ті технології, що вимагають від колективу класу активізації її учасників і виведення на важливу роль саме особистості, а не маси. Таким чином, розвивається потенціал кожного учня і подається перспектива розвитку лідерської діяльності.

Упровадження інноваційних технологій на уроках трудового навчання - це складний і багатовимірний процес, що вимагає від вчителя ознайомлення з багатьма факторами функціонування сучасного навчально-педагогічного процесу. Рациональне й виважене застосування інноваційних технологій завжди дає позитивні результати, даючи змогу використати новітні здобутки без відриву від традиційних виховних методів.

Література:

1. Борщ Л.В. Економічні засади та інноваційні технології формування й використання лідерського потенціалу : автореф. дис... канд. екон. наук : 08.00.03 / Наук.-дослід. екон. ін-т. — К., 2007. — 18 с.
2. Загвязинский В.І. Інноваційні процеси в освіті і педагогічна наука / В.І. Загвязинский // Інноваційні процеси в освіті: Збірник наукових праць. — Тюмень, 1990.
3. Сердюк М. М., Чулаков В. І. Розвиток асоціативного, логічного та аналітичного мислення учнів на уроках спеціальних дисциплін // Профтехосвіта Запоріжжя. — 2009. — №14. — С.11—15.
4. Тюнников Ю.С. Аналіз інноваційної діяльності загальноосвітнього закладу: сценарій, підхід / Ю.С. Тюнников // Стандарти і моніторинг в освіті. — 2004.

Омелечко Є.А. –
магістрантка 62 М-Т групи,
факультету технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:
Курок В.П. – доктор педагогічних наук,
професор, завідувач кафедри
технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ВИГОТОВЛЕННЯ КОМПЛЕКТУ ДЕРЕВ'ЯНИХ ІГРАШОК

Наукова ємність технологічних знань, які засвоюють учні у 10–11 класах, значно зростає. Крім того, старшокласники засвоюють проектну технологію як систему методів і засобів для виконання проблемних завдань. Оскільки проектна технологія ґрунтується на особистісно орієнтованому та діяльнісному підходах, несумісних з репродуктивною моделлю навчання, то очевидно, що необхідно розглянути принципи навчання, що впливають з логіки проектної діяльності учнів.[3, с. 26-29]

Тому коротко обґрунтуємо концептуальні положення, покладені в основу принципів, на які варто спиратися вчителю, навчаючи учнів проектуванню.

З огляду на це для методики вивчення предмета «Технології» актуальним буде перегляд і обґрунтування технологій, які є найбільш популярними і відповідають не тільки викликам часу й розвитку виробництва, але й мають відповідну дидактичну цінність.

Комплексний аналіз досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, а також досвід науково-методичної роботи дають підстави вважати, що основним структурним підрозділом технологічної освіти є творча проектна діяльність учнів, у процесі якої не лише відбувається засвоєння знань, умінь і навичок, а насамперед формуються учнівський досвід використання наукових знань, особистісних якостей учнів, їхнє ставлення до певної галузі людської діяльності. Тобто, найбільш сильною особливістю проектної технології є її здатність інтегрувати (у змісті творчих проектів) знання з різних предметів на основі особистого практичного досвіду учнів, що, в свою чергу, є необхідною умовою формування в них відповідних технологічних компетентностей.

У основі проектної діяльності школярів знаходиться суб'єкт-суб'єктна модель взаємодії учителя й учнів, що визначає учня як рівноправного учасника навчального процесу і зумовлює діяльнісний підхід до навчання. При таких умовах педагог мусить враховувати не лише свою діяльність, а й активну та інтерактивну діяльність учнів, виходити з того, що саме учень визначає завдання власного процесу пізнання, усвідомлює, що йому потрібно для досягнення навчальної мети, рефлексує з приводу отриманих результатів.

На які ж концептуальні засади має спиратися вчитель, навчаючи старшокласників проектній діяльності?

В психолого-педагогічних дослідженнях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців (П. Атутова, Ю. Бабанського, Л. Виготського, В. Давидова, В. Мадзігона, Д. Тхоржевського та ін.) можна знайти обґрунтування основних принципів навчання і, зокрема, принципів трудового навчання.

Принцип проблемності є основним положенням проектної діяльності учнів (варто лише згадати, що метод проектів спочатку називали «методом проблем»). Як залучити учня до мислення? Вдалу відповідь педагог-журналіст Л. Левшін відзначає таким висловлюванням: «Думка пробуджується лише в умовах проблемної ситуації, тобто такої ситуації, яку ми сприймаємо і переживаємо як протиріччя між нашими власними знаннями і будь-яким явищем дійсності, яке не вкладається в рамки наших знань» [2, с. 179]. Саме такий проблемний підхід спонукає учня «вирушити» за межі усталених стереотипів за новими знаннями чи досвідом.

У трудовому навчанні технологія проблемного навчання найбільш ґрунтовно досліджувалася Д. Тхоржевським та В. Геттою [4]. У їхніх публікаціях, і зокрема у найбільш відомій книзі «Проблемне навчання на уроках праці», обґрунтовано низку положень, важливих для проблемності на уроках трудового навчання.

Основою творчого проекту є проблема чи проблемне завдання, якщо йдеться про навчальний проект. Власне розв'язання проблеми полягає в подоланні певної суперечності за допомогою створення відповідного плану дій – проекту, який реалізується в конкретному результаті – виробі чи послугі.

Крім цієї проблеми, яка знаходиться зовні проекту, протягом всього процесу проектно-технологічної діяльності учнів (від творчого задуму до реалізації запланованих дій) виникають окремі внутрішні суперечності: наприклад, між запланованими роботами та реальним станом матеріально-технічної бази шкільної майстерні, необхідними та наявними знаннями школярів тощо.

Відповідно до принципу проблемності педагог повинен навчати старшокласників визначати сутність суперечності й знаходити шляхи її подолання. Визначити проблемність у навчальному матеріалі допомагають запитання вчителя. Пошук відповіді на запитання спільно з учителем спонукає школярів до свідомого засвоєння нових знань і способів їх застосування. [1, с. 58-71].

Варто наголосити, що учителю важливо не стільки самому ставити запитання, а скільки навчати учнів робити це самостійно, адже таке вміння закладає основи критичного мислення. Тому, під час реалізації принципу проблемності важливо, щоб педагог не лише формував проблему та відповідні питання щодо її розв'язання, а й спільно з учнями визначав такі суперечності, формував їх як проблему, залучав школярів до діалогу й співпраці на основі тих питань, які вони самі визначають.

Наявність саме такого учнівського досвіду дасть змогу формувати в старшокласників особистісні якості, що в подальшому стануть основою їхніх технологічних і життєвих компетентностей.

Отже, реалізація принципу проблемності дозволяє перевести учня з позиції пасивного спостерігача й репродуктивного виконавця в процесі опанування знань і вмінь до стану активного їх засвоєння та набуття досвіду використання на практиці.

Література:

1. Дятленко С.М. Книга вчителя трудового навчання: Довідково-методичне видання. Харків, 2006. 464 с.
2. Левшин Л. А. Педагогика и современность. Москва: Просвещение, 1964. 359 с.
3. Терещук А. Диференційоване навчання як провідний шлях модернізації сучасної освіти. *Трудова підготовка в закладах освіти*. №4. 2010.
4. Тхоржевський Д.О., Гетта В.Г. Проблемне навчання на уроках праці. Київ: Рад. Шк., 1980. 150 с.

УДК 378

Шпак М.І. –

студент 22-Т групи,
факультету технологічної і
професійної освіти

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Марченко С.С. – кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри
технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ТРИВИМІРНА ГРАФІКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПРОСТОРОВОГО МИСЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Складовою частиною інтелекту є просторове мислення, сформованість якого є неодмінною умовою успішності будь-якого виду діяльності.

Просторове мислення – вид розумової діяльності, що забезпечує створення просторових образів і оперування ними в процесі розв'язку практичних і теоретичних завдань. Діяльність уяви є основний механізм просторового мислення. Його змістом є оперування образами, їх перетворення. У просторовому мисленні відбувається постійне перекодування образів, тобто перехід від просторових образів реальних об'єктів до їхніх умовно-графічних зображень, від тривимірних зображень до двовірних і назад [1].

Уміння просторово мислити – одне з найважливіших умінь у роботі вчителя технологій. Розвивати просторове мислення необхідне, як у школі так і продовжувати в університеті, адже діяльність вчителя технологій побудована на взаємодії із простором реального світу й зображенням його на аркуші паперу засобами малюнка або креслення.

Отже, для вчителя технологій – тобто для студента технологічного факультету, принципово важливо вміти просторово мислити – мислити формою й об'ємом.

Існує багато методик для розвитку просторового мислення. Усі вони опираються на вивчення простих геометричних тіл – куль, кубів, циліндрів і на їхні каркасні моделі.

У наш час доступ до комп'ютера і його ресурсів відкритий усім, так само як до олівця й аркушу паперу. На сучасному етапі розвитку комп'ютерної техніки створювати образи й фігури, нам допомагає тривимірне моделювання. Тривимірна графіка – розділ комп'ютерної графіки, сукупність прийомів і інструментів (як програмних, так і апаратних), призначених для зображення об'ємних об'єктів. Найбільше застосовується для

створення зображень на площині екрану або аркуші друкованої продукції в архітектурній візуалізації, кінематографі, телебаченні, комп'ютерних іграх, друкованій продукції, а також у науці й промисловості.

Використання комп'ютерних технологій при проектуванні й розробці моделей допомагає студентам побачити кінцевий варіант складної, об'ємної абстрактної фігури, яку важко подумки уявити.

Зокрема при навчанні креслярській грамоті комп'ютер може відіграти дуже важливу роль. Комп'ютерну тривимірну графіку можна з успіхом використовувати як ще один засіб розвитку просторового мислення. Щоб зрозуміти, як тривимірна графіка може допомогти розвивати просторове мислення, варто проаналізувати, як з її допомогою створюється зображення й провести аналогії із традиційними методами.

Викреслюючи на аркуші паперу, ми зображуємо один вид на двовимірній площині. Якщо нам необхідно створити зображення предмета з іншого ракурсу, ми зобов'язані знову малювати цей об'єкт. За допомогою тривимірної графіки створюється модель, з якої можна одержувати зображення різних ракурсів не перемальовуючи її знову.

Створення об'єкта за допомогою тривимірної графіки неможливо без розуміння сутності форми, з якої складається той або інший об'єкт і розташування складових елементів форми в просторі, то й робота із тривимірною графікою здатна розвивати просторове мислення. Адже сам метод створення об'єкта зобов'язує розуміти, із чого складається та або інша форма і як взаємозалежні її елементи між собою в просторі.

Також програми тривимірної графіки можна з успіхом використовувати як демонстраційний наочний матеріал.

Таким чином, можна стверджувати, що робота із тривимірною графікою може використовуватися в якості потужного засобу розвитку просторового мислення, демонстрації різних проявів форми й формоутворення, взаємодії цих форм між собою, як методичний інструментарій у школі на уроках трудового навчання й креслення.

Література:

1. Возрастные и индивидуальные особенности образного мышления учащихся / Под ред. И. С. Якиманская. Москва, 2004г. с. 97.
2. Гавров Є.В. До самостійного вивчення графічних дисциплін. Науково-методичний збірник "Проблеми освіти". Київ, 2004. Вип.35. С. 68–72.
3. Шубртова, С. Об интеллектуальном развитии. Пространственное мышление и воображение. 2010 – Режим доступа: <http://itsidea.ru/page/prostranstvennoe-myshlenie-i-voobrazhenie/>

УДК 378

Гребеник А. О. –

аспірант Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Курок В.П. – доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК МОДЕЛЬ ЕФЕКТИВНОЇ ПІДГОТОВКИ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ

Прагнучи задовольнити високі вимоги до професіоналізму випускників професійної (професійно – технічної), фахової передвищої і вищої школи, заклади нині впроваджують освітні інновації, нові форми та технології. Осучаснення виробничих процесів в галузях виробництва вимагає суттєвих змін саме в практичній підготовці. Результативне виконання програм проходження навчальної, технологічної та виробничої практики зустрічається з низкою проблем, які в більшості самим закладам освіти не вирішити в повній мірі.

Т. Лабуткіна відмічає, що саме дуальна освіта спрямована на розв'язання комплексу завдань, що стоять перед освітньою галуззю, а саме: набуття студентами практичного досвіду безпосередньо в умовах виробництва, засвоєння навиків вирішення практичних професійних задач в реальних умовах професійних ризиків, забезпечення потреби кар'єрного росту шляхом працевлаштування під час навчання та після завершення, вирішення проблем роботодавців щодо проблеми з кадрами [4].

У науковому доробку багатьох науковців розглядаються питання дуальної форми здобуття освіти: І. Акімової, Х. Беннера, І. Бойчевської, В. Землянського, Я. Канакіна, А. Келя, Є. Терещенкова та ін. Нормативно – правову базу щодо впровадження дуальної освіти, у тому числі її елементів, становлять наступні документи: Закон України «Про освіту»; Середньостроковий план пріоритетних дій уряду на період 2017-2020 рр., Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти та ін. у документах акцентується увага на можливості використання наявного ресурсу учасників освітнього процесу спільно здобувачами освіти, закладами та роботодавцями.

Проблема дуальної освіти набуває нині популярності в Україні. При цьому науковці О. Коркуна, І. Коркуна, О. Цільник серед пріоритетних завдань її впровадження виокремлюють: якісну підготовку професіоналів у відповідності до вимог роботодавця, тісне поєднання теоретичної та практичної підготовки під час навчання, осучаснення професійних програм тощо [2].

Поєднання навчання у закладах освіти та безпосередньо на робочих місцях забезпечить результативність професійної підготовки майбутніх професіоналів. Залучення роботодавців, провідного персоналу виробництва до педагогічної діяльності у безпосередню підготовку кадрів є однією з багатьох переваг дуальної форми здобуття освіти. Реалізовується навчання на основі тристоронньої угоди між роботодавцем, закладом освіти і студентом [1]. «Дуальна система навчання має низку позитивних моментів: організація співпраці політиків, бізнесу, соціальних партнерів; розробка законодавчого підґрунтя для визнання національних стандартів якості професійної освіти; навчання учнів під час трудової діяльності; залучення кваліфікованого персоналу з виробництва до педагогічної діяльності (інструктори, викладачі); здійснення інституційних досліджень і консультування (моніторинг якості надання освітніх послуг у сфері професійної освіти, оновлення освітніх стандартів); урахування конкретних запитів підприємств до змісту та якості професійної освіти» [2, с.92-93]. За таких умов освітній процес професійної підготовки здобувачів освіти максимально відповідає вимогам роботодавця щодо підготовки фахівців певної галузі.

Маємо погодитись з думкою Н. Абашкіної, яка зазначає, що дуальна форма здобуття освіти забезпечує «підготовку саме такої кількості фахівців і такої якості знань та вмінь, якої в певний час потребує ринок праці» [3, 107]. Саме узгоджене поєднання теоретичної та практичної підготовки забезпечує високий рівень сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців. А вимоги підприємства, яке є дуальним партнером закладу освіти сприяють створенню освітнього середовища як моделі ефективної підготовки кадрового потенціалу у процесі професійної підготовки під час навчання. Крім того істотним моментом є те, що мінімізується адаптаційний період під час працевлаштуванні.

Література:

1. Концепція підготовки фахівців у вищій освіті за дуальною системою: прийнята 19.09.2018 р. Кабінет Міністрів України: офіційний сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/koncepciya-pidgotovkifahivciv-za-dualnoyu-formoyu-zdobuttya-osviti>
2. Коркуна О.І., Коркуна І.І., Цільник О.Я. Сучасні процеси розвитку дуальної освіти: запорука стабільності кадрового потенціалу / [Електронний ресурс]. Режим доступу : [http://ird.gov.ua/sep/sep20184\(132\)/sep20184\(132\)_090_KorkunaO,KorkunaI,TsilnykO.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20184(132)/sep20184(132)_090_KorkunaO,KorkunaI,TsilnykO.pdf)
3. Абашкіна Н.В. Принципи розвитку професійної освіти в Німеччині: монографія / Н.В.Абашкіна. – К.: Вища школа, 1998. – 207с.
4. Лабуткіна Т.В. Дуальна освіта студентів інженерних спеціальностей вищої школи, розвиток співпраці підприємств і вищих навчальних закладів / Т.В.Лабуткіна// [Електронний ресурс]. Режим доступу:<http://conf.mmi.kpi.ua/proc/article/view/176358>

УДК 37.015

Наконечний Ю.М.

магістрант 62 М-Т групи,
факультету технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Курок В.П. – доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ПРОЄКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЇХНЬОЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Освітній розвиток ХХІ століття спонукає до необхідності впровадження у освітній процес закладів загальної середньої освіти сучасних програм, концепцій, інноваційних методик і технологій. Одним із стратегічних завдань середньої освіти є формування особистості, здатної до свідомого вибору за різних життєвих обставин. Особистість повинна вміти швидко адаптуватися до мінливих умов сучасного життя, мобілізувати свої сили для вирішення практичних проблем, орієнтуватися у великих потоках інформації, розробляти та втілювати життєві проєкти.

Одним із шляхів досягнення поставленої мети може бути проєктування та здійснення переходу на інноваційну форму організації діяльності вчителя та учня –

проектно-технологічну. Проект у перекладі з латинської означає «кинутий вперед задум». Під проектом розуміють «дію, ціль, ідею, план діяльності, думку», складовою частиною проекту обов'язково є практична діяльність[2, с. 36].

Проектування націлене на самостійну діяльність учнів (індивідуальну, групову, парну), яку виконують в зазначений проміжок часу для створення запланованого виробу. Разом із тим, проектування – це не просто організація індивідуальної чи групової роботи учнів, а «створення певної педагогічної системи, яка забезпечує гарантоване досягнення запланованого результату»[3, с. 18].

Проект в освіті – це спеціально організований вчителем і самостійно виконуваний учнями комплекс дій, що завершується результатом, створенням творчого продукту. Найбільш точним, на нашу думку, визначенням методу проектів є наступне: «це система навчання, за якої учні здобувають знання й уміння у процесі планування та виконання поступово ускладнених практичних завдань-проектів»[1].

Завдання проектно-технологічної діяльності учнів на уроках технологій у старшій школі полягають у наступному:

- організувати дослідницьку, творчу, самостійну діяльність школярів;
- використовувати різноманітні методи і форми самостійної пізнавальної та практичної роботи старшокласників;
- сприяти інтелектуальному розвитку учнів.

Проектно-технологічні знання учнів повинні носити системний, інтегрований і цілісний характер. На уроках технологій вони здобуваються у ході безпосередньої організації проектно-технологічної діяльності учнів. Проектно-технологічні уміння старшокласників повинні бути комплексними, гнучкими і мобільними. Вони формуються шляхом спеціальних вправ, а також у процесі виконання окремих технологічних операцій.

Проектно-технологічна діяльність учнів має визначену структуру, вона містить мету, завдання, мотиви, функції, зміст, внутрішні й зовнішні умови, результат. Розрізняють чотири етапи проектно-технологічної діяльності на уроках технологій: організаційно-підготовчий, конструкторський, технологічний, заключний. Під час кожного етапу учні мають виконати декілька послідовних дій для реалізації проекту, а вчитель має стати організатором навчально-трудової діяльності[3, с. 115].

Під дослідницькою компетентністю учнів розуміємо цілісну, інтегративну, якісну характеристику учнів, що поєднує в собі спеціальні знання, вміння і навички, мотиваційно-особистісні якості, ціннісні ставлення й активну дослідницьку позицію, передбачає певний досвід дослідницької діяльності в процесі проектно-технологічної діяльності, що в результаті проявляється в готовності і здатності здійснювати власну дослідницьку діяльність у типових і нестандартних умовах

Отже, проектно-технологічна діяльність учнів на уроках технологій привчає їх самостійно орієнтуватися у науковій, методичній і довідковій літературі, вчить здобувати потрібну інформацію самостійно; розвиває основні види мислення учнів; сприяє розвитку їхніх інтелектуальних здібностей, навчає мислити від абстрактного до конкретного; дозволяє учню усвідомити себе творцем своєї діяльності; розвиває уяву, що є стимулом народження нових ідей.

Література:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К. : Либідь, 1997. 376 с

2. Коберник О. М. Проектна діяльність – основа розвитку творчої активності учнів на уроках трудового навчання. Молодь і ринок. 2004. № 2. С. 36–41

3. Трудове навчання в школі : проектно-технологічна діяльність. 5–12 класи/ О. М. Коберника ін.; за ред. О. М. Коберника. Х. : Вид. група «Основа», 2010. 256 с.

УДК 373

Павлюк В. В. –

магістрант 6М-Т групи,
факультету технологічної і професійної освіти

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Борисенко Н. А. – кандидат педагогічних наук, старший
викладач кафедри технологічної і професійної освіти

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ВИКОРИСТАННЯ ІКТ У ПРОЦЕСІ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ

Наш час характеризується рядом кардинальних політичних, економічних, структурних й інших змін у світі. Суспільство вступило в епоху електронних технологій.

Інформаційне суспільство – це науково-технічна й соціально-економічна реальність існування людства. Характерними показниками цієї реальності у ХХІ ст. стала його інтеграція у глобальне суспільство на основі інформаційно-комунікаційних технологій. Сутність цього процесу полягає в тому, що інформація в різних видах і формах стає важливим ресурсом, а можливості інформаційних технологій, систем, мереж є головним прискорювачем швидкого розвитку та впровадження наукомістких технологій в різні галузі виробництва, а також в область освіти. Саме тому застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі допоможе учням старших класів, майбутнім фахівцям у підготовці їх до продуктивної діяльності, яка сприятиме підвищенню їхньої конкурентоздатності, більш швидкій соціалізації й адаптації в інформатизованому суспільстві.

Суттєвий внесок у розвиток проблеми використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі зробили такі науковці: В. Биков, М. Жалдак, В. Ключко, Н. Морзе, Е. Полат, О. Співаковський та ін.

Метою статті є висвітлення важливості застосування засобів інформаційно-комунікаційних технологій у процесі профільного навчання учнів у закладах загальної середньої освіти.

Сучасний етап інформатизації суспільства не можна уявити без введення комп'ютерних технологій до всіх ланок системи освіти, закладів освіти та органів управління.

Сьогодні освітній процес передбачає створення сучасного методичного забезпечення з використанням комп'ютерних технологій: електронних посібників, інтегрованих навчальних комплексів, електронних тест-комплексів, електронних навчальних програм, забезпечення практичного навчання з використанням Web-технологій.

Із впровадженням в освіту нових інформаційних технологій з'явилася можливість створювати такі педагогічні і технічні засоби навчання, що піднімають на новий рівень освітню взаємодію вчителя та учнів, дозволяють застосовувати на практиці принцип індивідуалізації навчання.

Упровадження інформаційних технологій у навчальний процес закладів загальної середньої освіти дозволяє якісно змінити зміст, методи та організаційні форми навчання. Можливості ІКТ використовують при побудові змісту програм профільного навчання і, насамперед, при реалізації обо'язково-вибіркових модулів.

Одним із пріоритетних напрямків діяльності шкіл є інформатизація освітнього процесу. Наразі у школах накопичено певний ресурсний потенціал: школи забезпечені ком'ютерною технікою, є цифрові освітні ресурси, що надійшли централізовано і придбані школами, вчителі проходять курсову підготовку із застосування ІКТ в освітньому процесі. У закладах ЗСО є кабінети, об'єднані в єдину мережу з доступом до Інтернету, обладнані мультимедіа установками, є електронні підручники з різних предметів тощо. У профільних класах викладають педагоги з вищою кваліфікаційною категорією. Формуються предметні комп'ютерні лабораторії, створені єдині бази (медіатеки). У школах діють науково-методичні семінари «Використання педагогічних і комп'ютерних технологій у навчальному процесі».

Процес організації профільного навчання учнів із використанням інформаційних технологій дозволяє: 1) ефективно вирішувати проблему наочності навчання; 2) індивідуалізувати процес навчання за рахунок різнорівневих завдань, самостійного засвоєння учнями навчального матеріалу в індивідуальному темпі; 3) сформувати в учнів уміння самостійно аналізувати й виправляти допущені помилки, в результаті чого вдосконалюються навички самоконтролю; 4) розвиваючи творчу активність учнів, здійснювати їхню самостійну навчально-дослідницьку діяльність (моделювання, метод проектів, створення презентацій, публікацій тощо); 5) здійснювати контроль результатів навчання.

Застосування засобів інформаційно-комунікаційних технологій у процесі профільного навчання не лише розширює і поглиблює професійні інформаційні компетентності, а й сприяє формуванню стійкого інтересу до предмета, розвитку відповідних здібностей і орієнтації на майбутню професійну діяльність, де будуть використовуватися одержані знання.

СЕКЦІЯ 13. ПОЧАТКОВА ОСВІТА

УДК 37

Голубенко С.М. -

аспірантка кафедри педагогіки і психології

початкової освіти

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Бірюк Л.Я. - доктор педагогічних наук, професор
кафедри педагогіки і психології початкової освіти

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ – ПІДХІД, ЩО БАЗУЄТЬСЯ НА РОЗУМІННІ ЦІЛІСНОЇ КАРТИНИ СВІТУ У ДІТЕЙ

Сучасне суспільство потребує високоосвічених, творчих, ініціативних людей, здатних мислити по-новому, які вміють приймати самостійні, за потребою, нестандартні рішення.

Зазвичай у школі діти вивчають окремі навчальні предмети. В такому предметоцентрованому середовищі учні не мають достатньої можливості встановлювати зв'язки між навчальним матеріалом із різних предметів, а також систематизувати та узагальнювати знання на міжпредметному рівні, вирішувати міждисциплінарні проблеми. Вчителі, які прагнуть організувати в класі сучасне освітнє середовище, обирають інтегроване навчання. Його впровадження дозволяє зробити школу більш актуальною й цікавою для учнів, корисною для формування компетентностей та наскрізних умінь.

Щоб з'ясувати сутність поняття «інтегроване навчання», окремий навчальний предмет порівнюємо із звичайною коробкою. Якщо дитина (учень) знаходиться всередині коробки вона дізнається тільки про її вміст і нічого не знає про те, як все, що вона бачить в цій коробці, пов'язане з об'єктами за її межами. Можна швидко перестрибнути з однієї коробки до іншої, зазвичай із закритими очима, і так дитина ніколи може й не побачити, як різні коробки пов'язані одна з другою та утворюють цілісну систему. Таким чином, інтегроване навчання дозволяє учням думати за межами «однієї коробки», окремого навчального предмету.

Інтегроване навчання – це сукупність послідовних та взаємопов'язаних дій учителя й учня, спрямовані на формування цілісної картини світу школяра на основі об'єднання навчального матеріалу з різних освітніх галузей, з різних навчальних предметів. Якщо діти зможуть побачити взаємозв'язки між навчальними предметами в школі, то й надалі бачитимуть ці взаємозв'язки між різними системами й у житті.

У різні часи педагоги користувалися різними образами, щоб продемонструвати необхідність інтеграції змісту навчання.

Петро Каптерев, засновник радянської педагогічної психології, транлював своє бачення інтеграції за допомогою клаптикового простирадла, в якому всі клаптики зшиті між собою. Так він намагався продемонструвати взаємозв'язки між навчальними предметами, що утворюють одну цілісність ковдри, а вона у свою чергу символізувала цілісну картину світу [1].

Іван Зверев, віце-президент Академії Педагогічних Наук СРСР, розпочав свою книгу «Взаємозв'язок навчальних предметів» у 1977 році історією про те, як він одного разу побував у школі та побачив газету на стіні, на якій було зображено учня з багатьма головами, кожна з яких вивчала окремий навчальний предмет [1].

Упродовж XX – на початку XXI століття українські педагоги шукали різні шляхи вирішення проблем взаємозв'язків навчальних дисциплін. У 20-ті-поч.30 х р.р. XX ст. застосовували комплексний метод навчання; у 50-80-ті р.р. XX ст. у політехнічній школі почали інтенсивно використовувати міжпредметні зв'язки; у 80-90-ті р.р. XX ст. набули поширення інтегровані та бінарні уроки, відбулося створення інтегрованих курсів, підручників; на початку XXI ст. почався процес упровадження інтегрованого навчання в закладах освіти [3].

Інтеграція у навчанні – це по-перше питання рівнів взаємодії навчальних дисциплін і глибини об'єднання їхнього навчального змісту, а по-друге – способів, якими цього можна досягти.

Звичайно, введення інтегрованого навчання має свої плюси та мінуси. Щонайперше, вчителі отримують новий виклик – навчитися навчати по-новому, адаптуватися до нової ролі в навчальному середовищі – бути не лише лектором або тьютором, а й повноцінним членом дослідницької команди, науковим керівником, інколи менеджером навчального процесу та фасилітатором [2].

На це справді потрібен час, і досвід успішних країн показує, що все реально за умови тісної співпраці між усіма учасниками освітнього процесу.

З вищезазначеного можна зробити висновок, що інтеграція в організації навчально-виховного процесу – важлива умова сучасності, що сприятиме кращій співпраці учителів та учнів під час навчання, допоможе розкрити та розвинути здібності, таланти й можливості кожної дитини, це дієвий інструмент, який дозволить дітям цілісно сприймати навколишній світ.

Література:

1. Інтеграція навчальних предметів у початковій школі як ефективна форма навчання молодших школярів : матеріали інтернет-семінару / Уклад. Л.Н. Добровольська, В.О. Чорновіл. Черкаси: Видавництво КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2017. 183 с.
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://mon.gov.ua/Новини%202016/12/05/konczepczy> (дата звернення 09.11.2019).
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Za zag. red. N. M. Bibik. — Kyiv : Litera LTD, 2018. — 160 s.

СЕКЦІЯ 14. ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

УДК 373.2

Авраменко Д.І. -
студентка факультету дошкільної освіти
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:
Тітаренко С. А. - кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ВИХОВАННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сьогодні ключовим завданням дошкільної освіти є формування у дітей знань про основи безпеки життєдіяльності та умінь і навичок раціональної поведінки.

У Базовому компоненті дошкільної освіти – державному освітньому стандарті, наголошується на необхідності системної, цілеспрямованої і планомірної роботи щодо формування у дітей основ безпеки життєдіяльності. Як відомо дошкільний вік –

вирішальний період, коли формується особистість і закладається фундамент досвіду безпечної життєдіяльності, здорового способу життя [1].

Проблема формування у дітей свідомого і відповідального ставлення до питання особистої безпеки і безпеки оточення розглядалася українськими науковцями (А. Богуш, О. Долинна, Н. Журавова, Л. Карноух, А. Колядіна, О. Корнєва, В. Романенко, В. Сапронов та ін.) Формування культури безпеки життєдіяльності у дітей старшого дошкільного віку виступило предметом дослідження А. Садретдинової.

Формування у старших дошкільників обізнаності та практичних навичок про основи здоров'я та безпеку життєдіяльності здійснювалося у процесі повсякденної освітньої роботи й охоплювало всі провідні форми діяльності дитини (гру, спілкування, трудову (предметно-практичну) діяльність).

У процесі навчання старших дошкільників безпечної поведінки варто забезпечити відповідні психологічно-педагогічні умови. Оскільки постійна, цілеспрямована робота з чинниками, які можуть становити загрозу життю і здоров'ю дитини, може негативно вплинути на психологічне здоров'я дітей[3].

У Законі України «Про дошкільну освіту» наголошується, що заклад дошкільної освіти повинен:

- створити безпечні та нешкідливі умови розвитку, навчання та виховання дітей;
- сформувати у дітей гігієнічні навички та основи здорового способу життя, норми безпечної поведінки».

В закладі дошкільної освіти головним чином освітній процес спрямований на формування безпечної поведінки дошкільників серед людей, предметів природи, у дозвіллі, що на сучасному етапі є дуже актуальним.

Слід зауважити, що освітня діяльність ведеться одночасно за трьома напрямками: дитячий садок–діти–батьки. Значною мірою ефективність роботи з питань безпеки життєдіяльності дитини залежить від розважливого прикладу дорослих. Вихователі приділяти цьому значну увагу під час роботи з батьками, враховують це в особистій поведінці. Спільна діяльність допомагає сформувати у дітей навички практичної безпечної життєдіяльності й усвідомити, що їх життя та здоров'я – це найдорожчий скарб.

Важливу роль у розвитку навичок безпеки життєдіяльності старших дошкільників відіграє предметно-розвивальне середовище. У групі повинні бути наявні дидактичні і настільно-друковані ігри, пізнавальна література, відповідний ілюстративний матеріал, функціонує куточок безпеки, який призначений для повідомлення дітей про певні небезпечні ситуації та речі, які можуть загрожувати життю та здоров'ю. Систематично проводити «Тижні знань з безпеки життєдіяльності» з врахуванням пори року.

Отже, у дошкільному віці потрібно закласти фундамент знань і практичних дій про основи здоров'я та безпеку життєдіяльності, виробити усвідомлення пріоритету здорового способу життя.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. Київ: Освіта, 2012. 26 с.
2. Карпенко О., Зогоруйко Л. Безпека життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку: навчально-методичний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2016. 192 с.

3.Лохвицька Л. В. Організація освітньо-виховної роботи з дошкільниками за тематичним напрямом «Безпека життєдіяльності». *Безпека життєдіяльності*. № 11 (листопад). 2015. С. 14-16.

УДК 373.2

Антипенко А. В. -

студентка факультету дошкільної освіти

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Тітаренко С. А. - кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ПРИЧИНИ АГРЕСИВНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Прояви агресії в дитячих закладах є проблемою, яка дуже хвилює батьків, вихователів та суспільство в цілому. Поширення агресивної поведінки та насильства в суспільстві стало, нажаль, однією з найактуальніших проблем сучасності. Важливість її вивчення зумовлюється тим, що сучасна соціалізація не стримує, а, навпаки, в окремих випадках певною мірою стимулює прояви агресії. З усього кола проблем людської агресивності найважливішою можна вважати агресію серед молоді, особливо дітей.

Тема агресії постійно перебуває у полі зору багатьох психологів, вчених і практиків. Зокрема, вивчалося питання профілактики агресивності дітей (Т. Білоус, А. Захаров, М. Латос, Л. Лящук, К. Мендзіяк, Н. Рептух, А. Філімончук, Г. Хоменко) досліджувалися причини виникнення агресії (Л. Захожа, Л. Лящук, Л. Пасечнік, Н. Рептух, А. Філімончук, Г. Хоменко) та її прояви (Ю. Аландаренко, Т. Білоус, Л. Пасечнік, Т. Прищепа) у дитячому віці; корекційна робота з дітьми з високим рівнем агресивності (В. Журов, Т. Любашенко, Л. Лящук, Т. Севаятьянова, Г. Хоменко).

Слово «агресія» походить від слова *adgradi* (*dead* – на, *gradus* – крок) [1, с. 4]. Агресія – це специфічна форма деструктивної поведінки, яка характеризується завданням шкоди предмету або предметам, людині чи групі людей [2].

Психологічний словник подає таке визначення: агресія – мотивована деструктивна поведінка, що суперечить нормам і правилам співіснування людей в суспільстві, що завдає шкоди об'єктам нападу, приносить фізичну шкоду людям чи викликає у них психологічний дискомфорт (негативні переживання, стан напруженості, страху, пригніченості) [3, с. 27].

У теорії А. Бандури агресія розглядається як результат наочіння в ході спостереження за агресивною поведінкою оточуючих людей. Г. Корнайт говорить, що така деструктивна поведінка пов'язана з гнівом, який викликаний погрозою або причиненням болю. К. Лоренц вважає, що агресія людини має біологічні передумови і обумовлена генетикою, при чому в основі лежить не руйнування, а пристосування до життєдіяльності [4].

Агресивність – це відносно стійкий емоційний стан людини, який виявляється у гніві, злості, роздратованості і є передвісником агресії [3, с. 27].

Психологи виділяють різні форми агресії. Зокрема, І. Фурманов виокремлює дітей, які схильні до прояву фізичної агресії; вербальної агресії; непрямой агресії; негативізму [1, с. 12].

Причинами агресивності дітей, як показали ряд досліджень (В. Іванова, С. Колосова, Л. Лебедева, Л. Ляшук, О. Смирнова та ін.), можуть бути соматичні захворювання; родинне виховання; поганий психологічний клімат у сім'ї; характер покарань; різні страхи; пережиті негативні почуття (помста); надмірне захоплення телебаченням, комп'ютером; хронічна перевтома.

Також на появу агресії у дітей дошкільного віку впливають недостатній розвиток інтелекту, занижена самооцінка, прагнення бути головним, низький рівень самоконтролю, нерозвинуті комунікативні навички, підвищена збуджуваність нервової системи внаслідок різних причин (травми, хвороби), привернення уваги однолітків, отримання бажаного результату, прагнення принизити гідність іншого, щоб підкреслити свою перевагу [1, с. 5].

У дошкільному віці особливий вплив на розвиток агресивної поведінки може мати сімейне виховання. Автори, що займаються цією проблемою відводять важливу роль ранньому досвіду виховання дитини в конкретному культурному середовищі, сімейним традиціям і емоційному фону відносин батьків до дитини.

Р. Берон, Д. Річардсон також вказують на залежність між практикою сімейного керівництва і агресивною поведінкою у дітей, яка зосереджується на характері і суворості покарань, а також на контролі батьками поведінки дітей. Загалом і в цілому виявлено, що жорстокі покарання пов'язані з відносно високим рівнем агресивності у дитини, а недостатній контроль і нагляд за нею корелює з високим рівнем асоціальності і агресивною поведінкою [2].

На появу агресивності у дітей дошкільного віку також можуть впливати комп'ютерні ігри агресивної спрямованості, які допомагають звільнитися дитині від негативних емоцій, що зазвичай стримуються. Нерідко дошкільники під час сюжетно-рольових ігор з однолітками імітують насилля, приклади якого вони бачили по телевізору чи самі «відпрацьовували» під час комп'ютерної гри. Причому імітація, наслідування не лише можуть формувати механізм агресивної поведінки, а й закріплювати агресивні реагування [5, с. 12].

У результаті аналізу наукових джерел можна зробити висновок, що агресія є однією із форм порушення поведінки дітей дошкільного віку. Основною причиною її появи є неправильне виховання та негативний приклад дорослих, який провокує агресивні дії. Щоб уникнути цієї проблеми батькам та вихователям необхідно вивчати природу агресивності, її причини, навчитися виявляти схильність до агресії, проводити профілактичні заходи відповідно до індивідуальних та психологічних особливостей кожного дошкільника.

Література:

1. Агресивна дитина: як їй допомогти / Упоряд. О. А. Атемасова. Харків : Вид-во «Ранок», 2010. 176 с.
2. Бэрон Р., Ричардсон Д. Агрессия : учеб.-метод. пособ. для студ. и аспирантов психол. факульт. СПб.: Питер, 2007. 336 с.
3. Мещеряков Б. Г., Зинченко В. П. Большой психологический словарь. Москва : АСТ, СПб.: Прайм-Еврознак, 2008. 868 с.

4. Пасечник Л. Агрессивное поведение дошкольника. *Дошкольное воспитание*. 2008. № 5. С. 73–78.
5. Чи шкідливий комп'ютер для дітей. *Дошкільня*. 2009. № 4. С. 8–12.

УДК 373.2

Гниденко С.В. -

студентка факультету дошкільної освіти

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Тігаренко С. А. - кандидат педагогічних наук, доцент

кафедри дошкільної педагогіки і психології

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПОЗИТИВНИХ ЕМОЦІЙ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Пріоритетною метою побудови нового демократичного суспільства є розвиток і виховання підростаючого покоління, формування гармонійної особистості. Це обумовлює вимоги до системи дошкільного виховання, визначає необхідність урахування індивідуально-психологічних якостей особистості дитини, зокрема її емоційної сфери.

Вивчення різних компонентів емоційної сфери особистості було предметом численних теоретико-емпіричних досліджень (К. Ізард, Б. Ананьєв, І. Вартамян, В. Вілюнас, Д. Джонсон, Б. Додонов, В. Кеннон, Е. Клапаред, Д. Ліндслей, М. Лебединський, О. Леонтьєв, П. Симонов, І. Макдаугал, Є. Петров, К. Платонов, С. Рубінштейн, П. Якобсон та інші).

Дослідженню питання емоційного розвитку дошкільника приділяли увагу Л. Виготський, В. Дерябін, О. Запорожець, С. Кулачківська, П. Анохін, С. Ладивір, Я. Неверович, О. Саннікова та ряд інших вітчизняних і зарубіжних вчених. Наукові розвідки Р. Ділтс, С. Сміта засвідчують, що модель поведінки дорослої людини має характеристики важливих у дитинстві людей, тобто вималювалися з ранніми емоційними спогадами, переживаннями і стали вже елементом емоційного світу особистості.

Таким чином, виховання емоційно зрілої особистості, її почуттів і переживань, починаючи з перших років життя, лишається актуальною педагогічною проблемою, навіть важливішою, ніж інтелектуальне виховання та формування в дитини різних умінь і навичок. Оскільки саме емоційне ставлення до оточуючого світу породжує цілі, на досягнення яких будуть використані набуті дитиною знання та вміння.

Як зазначає М. Варій емоція (душевне хвилювання, душевний рух) – це психічний процес, що віддзеркалює у формі переживань особистісну значущість та оцінювання зовнішніх і внутрішніх ситуацій для життєдіяльності людини [2, с. 190]. Безумовно емоції потрібні для відображення суб'єктивного ставлення людини до самої себе й до оточуючого світу

Для ґрунтовного з'ясування особливостей прояву емоційної сфери дітей дошкільного віку є важливим відслідковувати генезу емоцій дитини. Відомо, що емоції з'являються у людини ще до її народження. Науковцем Є. Ільїним встановлено, що емоційні реакції задоволення й незадоволення спостерігаються вже у п'яти-шестимісячних немовлят [4].

Варто зазначити, що діяльність дошкільника є емоційно насиченою. Усе, у чому дитина бере участь – гра, малювання, ліплення, конструювання, підготовка до школи, допомога мамі в домашніх справах тощо, – повинно мати емоційне забарвлення, інакше діяльність не відбудеться або швидко руйнуватиметься. Дитина, через свій вік, просто не здатна робити те, що їй нецікаво. Розширюється коло емоцій, властивих дитині. Особливо важливим є виникнення в дошкільників таких емоцій як співчуття іншому, співпереживання. Без них неможливі спільна діяльність і складні форми спілкування дітей.

Позитивні емоції розвиваються у дитини в грі та в дослідницькій діяльності. Так, дослідник К. Бюлер довів, що момент переживання задоволення в дитячих іграх змінюється місце виникнення у міру зростання і розвитку дитини: у малюка задоволення виникає в момент отримання бажаного результату. У цьому випадку емоції задоволення належить завершальна роль, що стимулює виникнення в дитини бажання довести діяльність до кінця. Другий ступінь – функціональне задоволення: дитині, яка грається, дає задоволення не тільки результат, але й сам процес діяльності. Задоволення тепер пов'язане не із завершенням процесу, а з його змістом. На третьому ступені у дітей старшого дошкільного віку з'являється передбачення задоволення [3, с. 202].

Позитивні емоції знаходяться в основі моральності та творчих здібностей людини. Деякі батьки задаровують дітей значною кількістю дорогих і красивих іграшок. Коли їх забагато, діти втрачають інтерес до них, не цінують і не бережуть їх – усе можна кинути, зламати. Через таке байдуже й безвідповідальне ставлення до іграшок формується зневажливе ставлення до речей, як предметів людської праці: згодом не цінуватимуться ані свої, ані чужі речі [1, с. 18].

Отже, упродовж дитинства емоції поступово розвиваються, набуваючи складніших форм й багатшого змісту під впливом виховання й соціальних умов життя. Беззаперечно емоційний розвиток, забезпечення емоційного благополуччя дитини, як першооснова формування гармонійної особистості має зайняти відповідне місце в програмі розвитку дошкільника. Заклад дошкільної освіти є тим місцем, де дорослі можуть постійно використовувати життєві ситуації та моделювати такі, що потребують вияву соціальних емоцій. Виявляючи та стимулюючи дитячі прояви емпатії, активно виражаючи власне співпереживання, вихователь допомагає дітям учитися співрадіти та співдіяти, тобто бути людиною серед людей.

Література:

1. Адаленко Л. Дітям про емоції. *Дошкільне виховання*. 2004. № 6. С. 18–19
2. Варій М. Й., Ортинський В. Л. Основи психології і педагогіки: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 367 с.
3. Детская практическая психология /под ред. Т. Д. Марцинковской. Москва : Гардарики, 2000. 255 с.
4. Ильин Е. П. Эмоции и чувства. СПб : Питер, 2001. 224 с.

Деденок Л.В. -

студентка факультету дошкільної освіти

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Тітаренко С. А. - кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ВРАХУВАННЯ РІЗНИХ ТИПІВ ТЕМПЕРАМЕНТІВ У РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Безумовно кожна людина унікальна і неповторна. Результати спостереження за людьми демонструють, що одні люди збуджуються швидко, діють блискавично, інші – слабо та в'яло. Хтось характеризується врівноваженістю поведінки, не демонструє зовні власних почуттів, інший за схожих умов зразу діє швидко та імпульсивно. Одні емоційно сприйнятливі, почуття їх виявляються сильно і тривають довго, інші – стримано ставляться до оточуючих подій, слабо реагують на них, їх почуття поверхові та несталі.

Як зауважує К. Платонов темперамент – це стійка властивість особистості, що демонструє індивідуально-своєрідну динаміку психіки і поведінки, яка однаково виражається в різноманітній діяльності незалежно від її змісту, мети і мотивів [1]. Варто зауважити, що фізіологічною основою темпераменту є тип вищої нервової діяльності, що окреслюється сукупністю основних властивостей нервової системи [3].

Теоретичні основи формування темпераменту базуються на ідеях М. Боришевського, Л. Виготського, Д. Ельконіна, О. Запорожця, Г. Костюка, С. Максименко, Л. Мерфі, Ф. Олпорта, В. Сухомлинського, І. Юсупова, та інших. Онтогенетична площина розвитку темпераменту у дітей розкрита в працях відомих вітчизняних педагогів та психологів Б. Ананьєва, Г. Андрєєвої, Т. Василюшиної, Т. Гаврилової, Я. Коменського та інших.

Вихователь повинен скеровувати діяльність дітей так, щоб сприяти вихованню позитивних рис і запобігати появі негативних. Приміром у сангвініка варто формувати стійкі уподобання та інтереси; вимагати від нього доводити розпочату справу до кінця; не допускати поверхового, зневажливого виконання ним завдання; заохочувати позитивне ставлення до чеснот інших, уміння зважати на їхню думку; вчити бути уважним до товаришів; дбати, щоб нові знайомства не витісняли старих тощо [2].

Головне у вихованні дітей-флегматиків – формувати трудові навички; слідкувати, щоб вони завжди були зайняті; вчити за допомогою ігор і занять прискорювати темп дій; залучати до діяльності в колективі; активізувати прояви рухливості, спритності. Саме завдяки цьому їхня повільність не перетвориться на лінощі, урівноваженість почуттів – на слабкість.

Варто пам'ятати, що енергію холерика необхідно націлювати на корисні справи; ставити перед ним непрості завдання, допомагаючи усвідомлювати їх. Важливо обережно застосовувати все, що збуджує нервову систему, розвивати і підкріплювати процес гальмування шляхом організації рівномірної діяльності, домагатися врівноваженої поведінки, створювати можливості для реалізації потреби в руховому навантаженні.

Передусім треба регулярно контролювати їхню діяльність і поведінку, дотримання правил, повноту і якість виконання завдань, вимог дорослих, вчити прислухатися на інших, не ображаючи самолюбства.

У процесі виховання дітей-меланхоліків треба враховувати їхню сприйнятливую нервову систему, слабкість нервових процесів, швидку втомлюваність, допомагати подолати нерішучість, сором'язливість, невпевненість у своїх силах, адже це може стати причиною слабого характеру. Демонструючи до них чуйність і доброзичливість, варто сприяти розвитку їхньої активності, формувати уміння долати боязливість, труднощі, підтримувати позитивні емоції[2].

Отже, дослідження проблеми особливостей темпераменту дошкільників дозволяє зрозуміти її психологічну природу, глибше усвідомити її функцію в поведінці, роль в моральному розвитку дитини, а також в формуванні гармонійної особистості. Саме знання властивостей розвитку емоційної сфери дітей дошкільного віку, закономірностей становлення моральних мотивів буде сприяти виховному процесу молодого покоління.

Література:

1. Краткий словарь системы психологических понятий /К. К. Платонов.— Москва: Высшая школа, 1994. 174 с.
2. Кузьменко В. У. Індивідуальний підхід: десять кроків *Дошкільне виховання*. 2006. № 7. С. 10-12.
3. Павелків Р. В., Цигіпало О. П. Дитяча психологія: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2008. 432 с.

УДК 373.2

Забаренко А. О. -

магістрантка факультету дошкільної освіти
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Тітаренко С. А. - кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ПРОБЛЕМИ ТА УМОВИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Дошкільне дитинство – є важливим періодом у становленні особистості людини. Одним із його напрямів розвитку дитини є виховання культури поведінки. Культура поведінки починає формуватися з раннього дитинства. Дитина, наслідуючи дорослим, починає опановувати ключовими правилами спілкування. Вже на п'ятому році життя в дитини можуть бути сформовані досить стійкі форми поведінки, а також ставлення до оточуючого світу. У дітей починають формуватися певні взаємовідносини з людьми, виробляються навички і звички відповідної культури поведінки.

Актуальність проблеми полягає в тому, що особлива увага приділяється вихованню культури поведінки дітей дошкільного віку як підростаючого покоління, ми маємо прищеплювати дітям уміння цінувати, поважати, любити та пробачати один одного.

Аналіз освітніх досліджень та публікацій. Проблемою виховання культури поведінки дітей дошкільного віку займалися такі педагоги: Л. Артемова, Н. Бархатова, А. Богуш, В. Білоусова, Л. Островська, С. Петеріна, О. Кононко, Н. Дятлова, В. Нечаєва та ін.

Вчені, що займалися проблемою культури поведінки дітей дошкільного віку, стверджували, що прояви дітей відрізняються нестійкістю і нерівністю. Поведінка дітей дуже часто залежить від їх індивідуальних особливостей, емоційного стану, що вимагає від вихователів використання різних методів та прийомів виховання тощо.

Мета статті: визначення проблем та умов розвитку культури поведінки дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Поняття «культура поведінки дітей дошкільного віку» дослідники визначають як сукупність корисних для суспільства форм щоденної поведінки у спілкуванні, побуті та в різних видах діяльності. Крім цього культура поведінки тісно пов'язана з моральними почуттями і уявленнями.

В. Білоусова зазначає, що культура поведінки дитини містить: культуру поведінки у колективі (організованість, дисциплінованість); культуру спілкування та взаємин (уважність, ввічливість, відповідальність, скромність, чуйність, тактовність, делікатність); культуру зовнішнього вигляду; культуру взаємин у праці; культуру мовлення [1].

Дослідниця С. Петеріна визначає такі складники культури поведінки: культуру спілкування (дотримання правил спілкування з дорослими та однолітками; культуру діяльності (поведінка на заняттях, під час виконання трудових доручень, в іграх); культурно-гігієнічні навички (охайність, дотримання чистоти тіла, обличчя, зачіски, одягу).

Л. Артемова виділяє такі форми виховання культури поведінки: формування у дітей культури взаємин, культури спілкування, культури побуту та культурно-гігієнічних навичок [3].

Отже, у змісті культури поведінки дітей дошкільного віку можна умовно виділити наступні компоненти:

- культура спілкування;
- культура діяльності;
- культурно-гігієнічні навички та звички.

Діти дошкільного віку повинні засвоїти певні навички та звички щодо культури поведінки. Вже у дітей раннього та молодшого віку, у різноманітних іграх, спостереження, в процесі праці і самообслуговування і виховання нескладних доручень ми маємо формувати навички ввічливого відношення з близькими для дитини однолітками та дорослими, бережне ставлення до іграшок та речей тощо.

Вихователі та батьки мають здійснювати виховний вплив на дітей, він має бути єдиним, постійним і послідовним. Сам процес виховання культури поведінки дітей дошкільного віку є дуже складним. Він вимагає від вихователя усвідомленого використання великого різноманіття методів та засобів педагогічного впливу на дітей [2].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Індивідуальність кожної дитини ґрунтується на формуванні її особистісної культури, а саме культури поведінки. Педагоги та батьки мають пам'ятати, що виховний вплив на дітей дошкільного віку має

бути єдиним, постійним і послідовним, а результатом має бути повнота уявлень і знань дитини про себе, про правила культури поведінки.

Література:

1. Білоусова В. О. Виховання культури поведінки учнів. Київ: Рад. школа, 1986. 160 с.
2. Островська Л.Ф. Азывоспитанности. *Дошкольное воспитание*. № 8. 1985. С. 6-7.
3. Петерина С.В. Воспитание культуры поведения у детей дошкольного возраста. Москва: Просвещение, 1986. 97 с.

УДК 371.71: 372.3

Кривонос І.Д. -

студентка 41 ДО групи

Професійно-педагогічного коледжу

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Скрипник І.В. - викладач фахових дисциплін

Професійно-педагогічного коледжу

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Досить нагальною проблемою сучасності є питання щодо швидкого зростання погіршення здоров'я дітей та низької стійкості організму хворобам. Рухова активність дітей, самостійна чи спланована вихователем має оздоровчий ефект. Лише коли вона наповнена захоплюючою сюжетною лінією з безліччю ігрових елементів, що зацікавлюють і стимулюють малюків, сприяє піднесенню емоційного стану, а також стає важливим атрибутом зміцнення здоров'я дошкільників. Тому питання безпосередньо оздоровчої функції фізичного виховання дітей набуло особливо важливого значення.

Адже дійсно саме в дошкільному віці формуються основні початкові, моторні навички та вміння, удосконалюється руховий досвід та вся рухова діяльність кожної людини. Важливим стимулюючим фактором та головною умовою розвитку всіх сфер рухової активності дітей є насамперед розробка наукових питань з фізичного виховання дітей дошкільного віку. Проблеми збереження здоров'я засобами фізичного виховання дошкільників добре віддзеркалюються в працях таких науковців як Н. Доронова, Л.А. Венгер, В.Т. Кудрявцева, Б.Б. Єгорова та інші.

Питання здоров'я та зокрема здорового способу життя особливо актуальне в сфері дошкільної педагогіки, адже на цьому етапі відбувається інтенсивний фізичний, психічний та розумовий розвиток дітей. Педагог має приділяти велику увагу формуванню у дітей правильних першопочаткових навичок та вмінь. Адже допущені помилки можуть негативно вплинути на стан здоров'я дітей, розхитати їх нервову систему. Тому правильна, раціональна організація щодо формування здорового способу життя у дошкільників є однією з головних умов виховання та навчання дітей засобами фізичної культури.

Фізичне виховання підростаючого покоління є одним із найважливіших напрямів сучасної дошкільної освіти. Воно спрямовується як правило на збереження і зміцнення здоров'я дошкільників, своєчасне формування у них життєво важливих рухових умінь і

навичок, розвиток фізичних якостей, забезпечення достатнього рівня фізичної підготовки й фізичної культури загалом, ознайомлення із особливостями будови і основними функціями свого тіла, виховання позитивного, стійкого інтересу до рухової діяльності, прищеплювання звички до здорового способу життя.

Здоровий спосіб життя – це насамперед узгодження всієї життєдіяльності людини згідно до законів збереження та зміцнення здоров'я, покращення умов праці, життя, формування якісного соціально-психологічного середовища, яке оточує дитину. У основу здорового способу життя покладено ідеї-принципи: погляду на здоров'я як на повне благополуччя людини; переваги цінності здоров'я в системі світоглядних цінностей людини; комплексного розуміння здоров'я, що включає в себе фізичне, психічне, соціальне й духовне здоров'я [2; 4].

Одним із факторів впливу на збереження та формування здоров'я дитини дошкільного віку є різноманітні методи і засоби фізичного виховання. Особливе значення в процесі збереження здоров'я дітей мають рухові завдання ігрового характеру, рухливі спортивні ігри, спортивні розваги, які завжди викликають неабиякий інтерес у дітей, заряджають позитивною енергією, мають багато варіантів розвитку сюжету основних компонентів.

Під час таких завдань діти вчаться спочатку з допомогою вихователя, а вже потім самостійно продумувати зміст своїх рухів відповідно до сюжету гри або ж сюжетних ліній, не просто змінювати, але й удосконалювати з часом ігрові дії, створювати нові форми рухів. Саме в такий спосіб активізується творчість дітей, їх бурхлива фантазія, самостійність, а також відбувається успішне засвоєння рухів.

Видатні вчені В.Т. Кудрявцев та Б.Б.Єгоров створили програмно-оздоровчий посібник, в якому показано дві основні лінії оздоровчо-розвиваючої роботи з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку. Вони розглядають сучасний підхід до фізкультурно-оздоровчої роботи педагога з дошкільниками, звертають особливу увагу на необхідність кардинальної зміни вже існуючих методів та прийомів фізичного виховання в закладах дошкільної освіти та школах. В.Т.Кудрявцев і Б.Б.Єгоров також вказують на ряд суперечностей, які виникли на сучасному етапі. Загальною метою цього посібника є створення рухової сфери та формування педагогічно-психологічних умов розвитку здоров'я дитини в процесі їх безпосередньої творчої активності.

Існує думка, що для того щоб бути здоровим людині важливо жити в гармонії не лише з собою, але й з навколишнім світом та природою. Таким чином саме батьки навчати дитину з найменшого віку любити самого себе, поважати людей, бережно ставитися до природи, життя, формувати позитивне ставлення до власного здоров'я як найбільшого скарбу. Для піднесеного настрою ранок варто починати з лагідної усмішки та щирого привітання. Адже безсумнівно духовність є однією з важливих умов формування здорового способу життя людини, її родини, а також людства в цілому. Дитина не лише повинна бути здоровою, але й знати всі ті важливі принципи з метою виховання в майбутньому власних дітей [3].

Дослідження останніх наукових досліджень показало, що саме у процесі виконання дітьми різноманітних фізичних рухів різної інтенсивності, ритму, амплітуди, дозованих відповідно до вікових можливостей навантажень зростає ефективність розвитку рухових

якостей, що має безпосередній вплив не лише на формування, але й на зміцнення та відновлення здоров'я дошкільників [1].

Література:

1. Вільчковський Е.С. Інтеграція рухів і музики у фізичному розвитку дітей старшого дошкільного віку: [навчально-методичний посібник] / Вільчковський Е.С., Денисенко Н.Ф., Шевченко Ю.М. – Тернопіль: Мандрівець, 2011. – 128 с.
2. Здоровье-21: основы политики достижения здоровья для всех в Европейском регионе ВВОЗ (введение) // Европейская серия по достижению для всех. – Копенгаген : ВООЗ (ЕРБ), 1998. – № 5. – 128 с.
3. Куинджи Н. Н. Современная технология обучения школьников и ее влияние на здоровье / Н. Н. Куинджи, М. И. Степанова // Гигиена и санитария. – 2000. – № 1. – С. 44–48.
4. Лалонд М. Новий погляд на стан здоров'я канадців / М. Лалонд. – Оттава : Мін-во охорони здоров'я і добробуту Канади, 1994. – 146 с.

УДК 373.2

Лисенко Т. А. -

магістрантка факультету дошкільної освіти
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Тігаренко С. А. - кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри дошкільної педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

РОЗВИТОК КОМУНІКАБЕЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ГРИ

Дошкільний вік є сензитивним періодом для початку формування багатьох рис, у тому числі і для розвитку комунікабельності дітей.

За психологічним словником комунікабельність – це потреба і здатність особистості до спілкування з іншими людьми, товариськість [2].

Спілкування дітей з однолітками – одна з найважливіших категорій розвитку особистості. Від того, на скільки дитина навчиться комунікувати, взаємодіяти з оточуючими, залежатиме те, наскільки впевнено вона буде почувати себе в школі, закладі вищої освіти, на роботі і у будь-якому колективі.

Важливо, щоб діти вміли будувати повноцінні відносини з іншими дітьми, могли співчувати оточуючим і взаємодіяти з ними. На жаль, багато дітей не знають, як правильно вітатися, як підтримувати розмову, реагувати на компліменти, глузування тощо.

Проблеми розвитку комунікабельності у дітей дошкільного віку досліджуються у працях вітчизняних науковців І. Кона, А. Кошельової, Л. Стрілецької, О. Шаграєвої. Такими дослідниками як М. Лісіна, А. Рузька, Л. Галігузова та інші, була розроблена концепція комунікативної діяльності, в рамках якої вивчалось спілкування дитини з однолітками [3].

Гра підвищує активність дитини, а також вдовольняє соціальні потреби та особисті інтереси. М. Айзенбарт зазначає, що використання ігор дає змогу реалізувати низку важливих завдань з розвитку комунікабельності [1].

Під час гри вихованці оволодівають умінням взаємодіяти та спілкуватися з дорослими й однолітками. Використання ігор дає змогу реалізувати завдання з розвитку комунікабельності дошкільників:

- виховання позитивного ставлення до однолітків;
- розвиток у дітей уміння враховувати інтереси та думки один одного, а також проявляти у вчинках толерантність і чуйність;
- формування вміння узгоджувати свої дії з діями товаришів;
- формування потреби налагоджувати позитивні взаємини з дорослими та ровесниками, прагнення розвивати ці відносини;
- відтворення дитиною в ігровій діяльності засвоєних уявлень соціального характеру і системи соціальних відносин з особами, які її оточують [1].

Вирішення описаних завдань можливе за умови використання комплексної ігрової діяльності. У процесі гри дитина у будь-якому випадку вступає у контакт з іншими учасниками цієї гри. Гра сприяє розвитку комунікабельності дітей, так як у ній створюються умови для розгортання особистісного та ділового спілкування, підтримки контактів з учасниками гри, обміну інформацією.

Для розвитку комунікабельності у дітей дошкільного віку варто використовувати ігрові методики, що впливали б на:

- розвиток вміння встановлювати контакт з співрозмовником («Як можна назвати нас по-різному?», «Сонячні зайчики», «Піраміда любові»);
- удосконалення спілкування без слів («Відгадай», «Хода», «Іноземець»);
- вдосконалення вміння чітко і ясно вимовляти слова («Як говорить казковий герой?», «Вогник мрій»).

Представлені ігри є одним із засобів активізації соціальної та комунікативної діяльності дітей старшого дошкільного віку.

Отже, комунікабельність формується в результаті цілеспрямованого впливу на розвиток уміння дитини спілкуватися, дотримуючись правил та вимог до спілкування. Одним з засобів розвитку комунікабельності є гра. У майбутньому досліджені ми плануємо перевірити ефективність цього засобу.

Література:

1. Айзенбарт М., Квас О. Організаційно-педагогічні умови формування соціально комунікативної компетенції старших дошкільників засобами ігрової діяльності. *Молодь і ринок*. 2015. № 7. С. 6 – 12.
2. Синявський В. В., Сергєєнкова О. П. Психологічний словник. / ред. Н.А. Побірченко. Київ: Науковий світ, 2007. 274 с.
3. Денисенко О. І. Розвиток навичок комунікабельності у дітей дошкільного віку. Черкаси: ЧОПОПП ЧОР, 2012. 32 с.

Михайленко Т.М. -

студентка факультету дошкільної освіти

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Тітаренко С. А. - кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО СЕНСОРНІ ЕТАЛОНИ У МОЛОДШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБОМ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ

Пізнання дитиною оточуючого світу за допомогою відчуттів і сприймання створює необхідні передумови для виникнення складніших пізнавальних процесів (пам'ять, мислення, уява). Розвинена сенсорика – основа для покращання практичної діяльності дитини.

Ключову роль у сенсорному розвитку дитини має ознайомлення із сенсорними еталонами і прийомами їх використання. Знайомство із сенсорними еталонами дуже розширює сферу пізнання дитиною особливостей предметів, їх властивостей, взаємозв'язків між ними. Сформовані у ранньому дитинстві уявлення про властивості предметів відіграють роль зразків, з якими дитина порівнює властивості нових предметів у процесі їх сприймання.

Дослідженням проблеми сенсорного розвитку дошкільників займалися такі видатні педагоги і психологи як З. Богуславська, Л. Венгер, О. Запорожець, А. Катаєва, М. Под'яков, А. Усова, Ш. Абдуллаєва, М. Кистяковська, Н. Карпінська, С. Новосьолова та інші.

Відомий психолог Р. Немов зазначав, що активізація сенсорної сфери може відбуватися стихійно і на підсвідомому рівні, а також характеризує надбання людиною нових психологічних якостей та властивостей [2, с. 387].

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє зробити висновок, що сенсорні (лат. *sensorium* – орган чуттів) еталони – сформовані людством уявлення про визначальні властивості й відношення предметів і явищ оточуючої дійсності. Ці еталони діють як загальноприйнятий зразок властивостей і відношень предметів. Скажімо, при сприйнятті форми сенсорними еталонами є геометричні фігури (трикутник, круг, квадрат, овал, циліндр тощо), кольору – сім основних кольорів спектра, а також білий та чорний [3, с. 249].

Дати уявлення дітям про сенсорні еталони – означає сформулювати уявлення про головні різновиди кожної властивості предмета (величина, колір, форма тощо). Проте безпосередньо такі уявлення не зможуть управляти сприйманням, якщо у дитини не сформовані способи обстеження предметів, тобто встановлення, якому зразку відповідає властивість певного предмета, з яким вона має справу на занятті, у грі, у процесі спостережень, розваг. Цим способам дитину потрібно вчити цілеспрямовано.

Варто зауважити, що ознайомлення дошкільників з сенсорними еталонами відбувається в певній послідовності. Перш за все дітей знайомлять з основними зразками, а

згодом – з їх різновидами. При цьому різні еталони слід порівнювати між собою. Спочатку їх називає дорослий, потім – дитина. Лише так вони надійно закріпляться в пам'яті [1, с. 7].

Важливе значення у формуванні сенсорних еталонів у дітей дошкільного віку має ігрова діяльність. Вона є провідною діяльністю дитини-дошкільника, завдяки якій відбуваються найголовніші прогресивні зміни у його психіці й за допомогою якої розвиваються психічні процеси, що готують перехід дитини до нового, вищого ступеня її розвитку.

Саме в грі дитина активно прагне щось дізнатися, шукає, виявляє зусилля діяти. Безумовно збагачується її духовний світ. Все це сприяє розумовому й загальному розвитку дитини. В процесі дидактичної гри дошкільник не тільки отримує, а й узагальнює та закріплює знання. Крім цього розвиваються її пізнавальні здібності, засвоюються раціональні засоби і способи розумової діяльності.

Як зазначає Р. Павелків дидактична гра – система впливів, спрямована на формування в дитини потреби у знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних умінь і навичок [3, с. 169].

Сенсорні дидактичні ігри (як і інші дидактичні ігри) містять, з одного боку, вікові, моральні мотиви, а з іншого – принцип добровільності, право самостійного вибору, самовираження.

Для реалізації основних завдань сенсорного виховання молодших дошкільників, зокрема формування уявлень про сенсорні еталони, доцільно використовувати такі дидактичні ігри та вправи:

- колір: «Назви колір», «Який предмет зайвий», «Добери за кольором», «Добери предмети одного кольору», «Допоможи зайчику», «Збери квітку», «Чарівна хмаринка», «Допоможи котику», «Веселі сніговички», «Ляльки-неваліяйки», «Одягни ляльку» та інші;
- розмір: «Хто більший», «Добери колеса до машин», «Знайди таку ж стрічку», «Лялька велика і мала», «Різні м'ячики», ігри-пазли тощо.
- форма: «Знайди таку ж іграшку», «Добери за формою», «Прикрась ляльці плаття», «Виросла ялинка», «Чарівні м'ячики», ігри-пазли, «Збери ягідки» та інші.

Отже, можна підсумувати, що формування у дитини уявлень про сенсорні еталони має є актуальною проблемою сьогодення і має важливе значення для подальшого розвитку. Безумовно вирішальну роль у формуванні уявлень про сенсорні еталони в дітей раннього та молодшого дошкільного віку має дидактична гра. Саме діяльність у формі гри здатна допомогти дитині перейти від простого сприйняття предметів до поступового усвідомлення їх значення.

Література:

1. Барташнікова І. А. Розвиток сенсорних здібностей і пам'яті у дітей 5-6 років: навч. посібн. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. 56 с.
2. Немов Р. С. Психологія. В 3 кн.: Кн. 2. Психологія виховання. Москва: Просвещение: ВЛАДОС, 1995. 496 с.
3. Павелків Р. В., Цигіпало О. П. Дитяча психологія: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2008. 431 с.

Нікітіна Я.А. -

магістрантка факультету дошкільної освіти

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Тітаренко С.А. - кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ФОРМУВАННЯ ЕВРИСТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗАСОБАМИ ТРВЗ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Вступ. Дошкільний вік – час, коли дитина починає активно пізнавати навколишню дійсність, розвиває пізнавальну сферу, формуючи фундамент для навчання у школі. Саме в цей період важливо звернути увагу на розвиток мислення. Адже, сучасність потребує нового покоління, яке буде спроможним продуктивно мислити, тобто продукувати якісно нові ідеї, бути активним та обирати найефективніші способи розв’язання задач.

Сензитивним періодом для розвитку евристичного мислення вважається молодший шкільний вік, але елементи евристичних якостей наявні у дитини дошкільного віку і проявляються у вигляді допитливості, активності та великому бажанні творити. Діти, на відміну від дорослих не бояться фантазувати та часто продукують цікаві ідеї, бо ще не прив’язані до шаблонів і стандартів. Тому немає потреби штучно стримувати або ігнорувати їх розвиток, чекаючи 8-10 років, а необхідно спрямовувати дошкільників до евристичної діяльності.

Мета статті. Теоретично обґрунтувати важливість розвитку евристичного мислення у дітей старшого дошкільного віку засобами ТРВЗ-технологій.

Виклад основного матеріалу. Здебільшого вважається, що евристика –це загальнонаукова теорія вирішення проблемних завдань, що виникають у людській діяльності і в спілкуванні. А відтак евристичне мислення – це вид мислення, що спрямований на створення якісно нового продукту на основі виявлення нетрадиційних закономірностей, спираючись на самостійність та вибірковість пошуку у процесі розв’язання складних, невизначених завдань, відмову від стереотипів, наявність варіативності ідей і може приводити до неочікуваних результатів та створення нового продукту [3].

Таким чином, під евристичною діяльністю ми розуміємо усвідомлювану, структуровану розумову діяльність, що спрямована на створення нової системи дій або відкриттів невідомих раніше закономірностей оточуючих людину предметів. Саме для розвитку евристичного мислення у дітей дошкільного віку необхідна така технологія, яка б не лише відповідала його вимогам, а й була б легкою у застосуванні.

Теорія рішення винахідницьких задач (ТРВЗ) виникла в 1950-х роках завдяки Генріху Сауловичу Альтшуллеру. Саме він розробив цю концепцію на основі тези «творчість у всьому» – в постановці питання, подачі матеріалу, прийомах і методах роботи він спирався на висловлювання Л. С. Виготського про те, що дитина сприймає програмні моменти навчання в тій мірі, в якій вони відповідають природі його «я». Це значить що

вихователь має враховувати принцип природовідповідності. Методи і прийоми ТРВЗ володіють універсальними особливостями, у них наявна градація рівнів складності, завдання адаптовані для того, аби використовувати їх починаючи із молодшого дошкільного віку. Принципова відмінність ТРВЗ від загальноприйнятих традиційних методів навчання і виховання – прагнення сформувати евристичні навички самостійного пошуку відповідей на питання, виявлення проблемного зерна завдання, а не автоматичного і бездумного відтворення алгоритму, запропонованого дорослими.

Переваги використання елементів ТРВЗ: є універсальним інструментарієм, придатним для використання під час обов'язкових занять, ігрової діяльності, режимних моментів; дозволяє розкрити індивідуальність кожної дитини; стимулює взаємообмін оригінальними ідеями; допомагає відчувати смак успіху в досягненні поставлених цілей; стимулює творче активне самостійне мислення; розвиває дитячу фантазію, яка знаходить втілення в ігровій, практичній, художній діяльності; допомагає сформувати особистість, здатну запропонувати нестандартне рішення, знайти вихід зі скрутної ситуації, допомогти іншим поглянути на проблему під іншим кутом зору.

Висновки. Розвиток евристичного мислення є актуальною проблемою сьогодення, оскільки сприяє розвитку компетентностей у майбутнього школяра. В сучасних швидко змінюваних умовах формування здатності до продуктивного мислення та активної розумової діяльності, вільної від психологічної інерції і стереотипів, набуває особливої актуальності. ТРВЗ-педагогіка вимагає від педагога серйозної підготовки, щирого бажання допомогти дитині самореалізуватися і розкрити потенціал в малюванні, музикуванні, вирішенні логічних задач з математики, трудової діяльності або у створенні художніх творів. Саме засоби ТРВЗ-технологій чинять найбільш сприятливий вплив на формування евристичних якостей у дошкільників і спрямовані на вдосконалення когнітивної сфери дітей.

Література:

1. Котлобай О. И. Эвристический метапрактикум. LAP LAMBERT Academic Publishing, 2014. 87 с.
2. Осипенко С. А. Эвристическое мышление и его значение для специалистов в области математики. Актуальные вопросы современной педагогики: материалы II Междунар. науч. конференции. Уфа: Лето, 2012. С. 142-144.
3. Соколов В. Н. Педагогическая эвристика. Введение в теорию и методику эвристической деятельности: учебное пособие для студентов высших учебных заведений. Москва: Аспект Пресс, 1995. 320 с.
4. Юхимець Т. О. Метод ТРВЗ в системі формування життєвої компетентності дошкільника. [Постметодика](#), 2009. № 1. С. 27-34.

Пустинник Т.Г. -

студентка факультету дошкільної освіти

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Тітаренко С. А. - кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ РИС У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Національно-патріотичне виховання є питанням національної безпеки суверенної держави. Без існування національно свідомих, патріотично налаштованих громадян неможливе існування будь-якої держави. Втрата самоідентифікації призводить до втрати національності. Проблематика національного виховання особливо гостро стоїть в наш час і включає формування високого ідеалу служіння народу, готовності до трудового та героїчного подвигу в ім'я захисту та процвітання української держави, розуміння громадянського обов'язку, розвиток громадянських почуттів, небайдужості до нерозв'язаних проблем і труднощів країни, до інших людей, відчуття своєї приналежності до них. Тому формування національно-патріотичних рис є життєво необхідним для існування української державності.

Проблемою національно-патріотичного виховання є формування в особистості ціннісного ставлення до навколишньої дійсності та самої себе, активної за формою та моральної, за змістом, життєвої позиції. Науковці та практики об'єднують зусилля, намагаючись вибудувати ефективну й цілісну систему роботи в цьому напрямі. Нагальним питанням залишається виховання в дітей не зовнішнього, показного, а свідомого, дієвого патріотизму [2, с. 2-3].

Національним вихованням завжди переймалися великі педагоги, письменники, визначні діячі культури та мистецтва (Г. Ващенко, Н. Григор'єв, С. Русова, М. Стельмахович, В. Сухомлинський, К. Ушинський, І. Франко та ін.). Важливе місце формуванню у підростаючого покоління національної свідомості приділяли Л. Артемова, А. Богуш, Н. Глухова, С. Кулачівська, Т. Поніманська, О. Савченко. Національно-патріотичне виховання на традиціях українського народу висвітлено у працях сучасних педагогів, зокрема Ю. Бондаренка, О. Вишневського, П. Ігнатенка, О. Сухомлинської, Б. Ступарика та ін.

У Концепції національної системи виховання України наголошується, що правильно організоване виховання формує повноцінну особистість, суверенну індивідуальність, яка цінує свою громадянську і особисту гідність, совість і честь [4, с. 6]. Національне виховання створює умови для найповнішого врахування природних нахилів, формування певного складу психіки, характеру, способу мислення (менталітету). Тобто йдеться про систематичне й цілеспрямоване виховання національної свідомості й самосвідомості, формування національного типу особистості, що забезпечує духовну єдність поколінь, наступність національної культури й безсмертя нації.

Національне виховання є таким цілеспрямованим, систематичним, регульованим виховним процесом, метою якого є утвердження в свідомості нації, народу, культурної єдності, національної неповторності, вагомості, багатючих національних ресурсів. Національне виховання впливає на весь процес діяльності людей відповідної нації, на формування людини як суб'єкта національної свідомості, національної культури. Під патріотизмом розуміють високосмислове почуття-цінність, яке характеризує позитивне ставлення особистості до народу, Батьківщини, держави та до самого себе [2, с. 2].

Ми визначили шляхи формування національно-патріотичних рис у старших дошкільників: виховання в дітей та їх батьків патріотизму як найважливішої духовно-моральної і соціальної цінності; збагачення старших дошкільників знаннями з історії та культури України, рідного міста (села), їх пам'яток, музеїв, його традицій, народних і державних свят, історичних, культурних діячів, майстрів декоративно-ужиткового мистецтва; формування шанобливого ставлення до державних (Герб, Прапор, Гімн), рослинних (калина, верба, дуб) та мистецьких (писанка, вишивка, різьба, народна іграшка) символів України; стимулювання у вихованців прагнення до національно-патріотичного самовираження, самореалізації; об'єднання педагогічного колективу та батьків старших дошкільників, громадських організацій для реалізації завдань національно-патріотичного виховання на прикладах героїзму бійців АТО, волонтерів відповідно до положень Концепції національно-патріотичного виховання; формування любові та поваги до захисників держави; формування готовності активно надавати посильну волонтерську допомогу.

На нашу думку, якщо виховання в закладах дошкільної освіти ґрунтуватиметься на українській народності та патріотизмі, тільки тоді підростаюче покоління стане тими особистостями, які мають власну національну та людську гідність, національний характер, з глибоким розумінням своєї приналежності до українського народу, своєї Батьківщини, із внутрішньою потребою творити та примножувати добробут свого народу, готовністю відстоювати та захищати його інтереси, реалізувати свій особистий потенціал на благо зміцнення Української держави.

Отже, національно-патріотичне виховання старших дошкільників має бути спрямоване на вивчення історії, культури і духовності свого народу, на прищеплення шанобливого ставлення до національних святинь, рідної мови, народних традицій, обрядів, мистецтва.

Література:

1. Бевз Т. Концепт національного виховання у науковому доробку. *Українознавство*. 2007. № 1. С. 68–73.
2. Бех І. Патріотизм має бути дієвим. *Дошкільне виховання*. 2016. № 8. С. 2–3.
3. Василенко О. Національна свідомість починається з дитинства. *Гуманітарні науки*. 2011. С. 136–140.
4. Концепція національного виховання. *Освіта*. 1994. 26 жовтня. С. 6.

Ракоїд В.В. -

студентка факультету дошкільної освіти

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Тігаренко С. А. - кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ЛІДЕРСТВА У ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Психологи наголошують, що успішність, конкурентоспроможність в сучасному інформаційному суспільстві обумовлюється цілою низкою лідерських якостей: умінням приймати рішення, діяти у соціальному полі, ефективно спілкуватися, ставити мету і цілеспрямовано її досягати, обирати стиль поведінки у критичній ситуації, керувати своїми емоціями та почуттями, поведінкою, впливати на інших, тощо. Враховуючи такі вимоги життя, система освіти має забезпечити початок їх розвитку вже у дошкільному віці. Процес формування лідерства саме у дошкільників має визначальне значення для подальшого становлення їх соціального статусу в системі міжособистісних відносин у групі та загального психофізичного розвитку.

З'ясуванню різноманітних аспектів становлення лідерства присвячено значну кількість робіт вітчизняних і зарубіжних психологів. Зокрема, теоретичні аспекти даної проблеми закладено у дослідженнях Е. Дубровської, А. Єршова, Б. Паригіна, А. Петровського та ін. Вивченням сутності феномену лідерства займалися М. Бахтін, М. Бердяєв, В. Горбачов та ін. Вікові аспекти становлення лідерства у контексті вивчення інших проблем розглядалися у працях Ю. Аркіна, О. Залужного, О. Киричука, Я. Коломинського, Т. Репіної, О. Смирнової, Г. Счастної, Л. Уманського та ін.). Розвиток лідерських якостей у дошкільників був предметом спеціального вивчення в небагатьох дослідженнях (Т. Каширських, М. Ємельянова, А. Залевская та ін.).

Ще з глибокої давнини науковці намагалися осмислити лідерство як складний і важливий соціальний феномен. Згідно з Оксфордським словником англійської мови, слово «лідер», що означає «провідний», «керуючий», виникло в XIII ст. Лідер – авторитетна особа, якій група за певних обставин надає право приймати важливі рішення, що відповідають інтересам групи і визначають напрям та характер її діяльності [4, с. 186].

Лідерство як соціально-психологічний феномен, є одним із механізмів інтеграції групової діяльності, коли індивід чи частина соціальної групи виконує роль лідера, тобто об'єднує, спрямовує дії всієї групи, яка, в свою чергу, очікує, приймає і підтримує дії [3].

Серед різноманітних аспектів зазначеної проблематики значний науковий і прикладний інтерес представляє вивчення особистісних характеристик старшого дошкільника, що забезпечують йому досягнення лідерського статусу в групі однолітків. У ряді досліджень (Ю. Аркін, О. Залужний, Д. Ельконін, Я. Коломинський, Т. Репіна та ін.) наголошено на значній ролі лідерів у колективах дітей. Так, Ю. Аркін наполягав на тому, що проблема лідерства повинна бути визнана однією з основних при вивченні дитячого колективу. Діти-лідери іноді більшою мірою, ніж педагогічний персонал, задають тон

життя. Їх авторитет та сила впливу на ровесників часто перевершують вплив дорослих [2, с. 16].

Рівень популярності дитини залежить від її знань, розумового розвитку, особливостей поведінки, уміння встановлювати контакти, зовнішності, фізичної сили і витривалості, тощо [1, с. 75].

Іноді в позиції лідера, як зазначено у ряді робіт, може опинитися дошкільник, схильний нав'язувати свою волю, не зважаючи на інтереси і права інших дітей; не завжди їх ціннісні орієнтації відповідають морально-етичним нормам. Тому, важливим завданням вихователя є чітке розуміння різноманітних аспектів проблеми лідерства, знання про те, завдяки яким якостям діти здобувають статус лідера, на чому ґрунтується їх авторитет.

На основі аналізу наукових джерел, можемо зазначити, що лідерство є складним процесом групового розвитку, внаслідок якого відбувається диференціація та вдосконалення структури групи. Роль лідера полягає в умінні повести за собою, забезпечити існування таких зв'язків між людьми в системі, які сприяли б розв'язанню конкретних завдань у рамках єдиної мети.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує, що питання становлення лідерства у дошкільному віці розглядалось переважно в контексті інших проблем і практично не було предметом спеціального дослідження. Однак, лідерські якості починають проявлятися уже у дошкільному віці. Психологічними особливостями дітей-лідерів є працездатність, самостійність, ініціативність, прагнення до досягнення успіху, витримка, наполегливість, упевненість у своїх силах, доброзичливість, товариськість.

Література:

1. Кобазева Ю. А. Общение со сверстниками в старшем дошкольном возрасте. *Психолог в детском саду*. 2013. № 3. С. 73–89.
2. Коломинский Я. Л. Социальная психология взаимоотношений в малых группах. Минск: АСТ, 2010. 448 с.
3. Психологічна енциклопедія [авт.-упоряд. Степанов О. М.]. Київ: «Академвидав», 2006. 423 с.
4. Рибалка В. В. Словник із психології та педагогіки обдарованості і таланту особистості: термінологічний словник. Київ, Житомир: Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2016. 424 с.

УДК 373.2

Синьгуб К. А. -

студентка факультету дошкільної освіти
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Тітаренко С. А. - кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

СОЦІАЛЬНІ ЕМОЦІЇ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Розвиток емоційної сфери, її особливості є актуальною проблемою сьогодення. Її недооцінка у вихованні породжує бездуховність, жорстокість та байдужість, що є, на

жаль, ознакою сучасного суспільства. На ранніх етапах онтогенезу емоції є провідними в житті дитини. Вони впливають на її загальний психічний розвиток, формування особистісної сфери та соціальне становлення. Досить часто спостерігається підвищений рівень фрустрації та депресивності у дітей, розлади в здатності контролювати прояви емоцій. З огляду на те, що соціальні емоції виникають у спілкуванні та впливають на його процес, їх формування є надважливим питанням для вивчення.

Процес соціалізації описували такі вчені як Є. Кузьмін, Ю. Левада, Б. Ломов, В. Марков, А. Мудрик, М. Рожков, В. Сухомлинський та інші

Велику увагу приділяли емоційному розвитку дитини Л. Виготський, О. Запорожець, Л. Зіньківський, В. Кудрявцев, Л. Неверович, Л. Стрелкова та інші. Серед науковців, які досліджували соціальні емоції, можна виділити таких: Л. Амбрамян, О. Запорожець, Т. Лоскутова, Т. Марцинківська, Я. Неверович, С. Стеценко, Т. Хризман та інші.

Поняття «соціалізація» має багато значень, його пояснення різними дослідниками різняться. Науковці (І. Зверева, Н. Лавриченко, В. Москаленко, А. Мудрик та інші) трактують це поняття як сукупність усіх соціальних та психологічних процесів, за допомогою яких індивід засвоює систему знань, норм та цінностей, що дають йому змогу функціонувати як повноцінному члену суспільства.

За дослідженнями Т. Марцинківської було встановлено, що соціальні емоції мають вплив на характер стосунків дошкільників з однолітками. Для ефективності процесу соціалізації необхідно розвивати соціальні емоції, які розглядаються науковцями як переживання людиною свого ставлення до людей, з якими вона взаємодіє.

Процес становлення особистості дошкільника напряму пов'язаний з розвитком емоційної сфери, формуванням мотивів, а також інтересів, її поведінки, що обумовлює соціальне оточення. Джерелом переживань дитини є спілкування з навколишнім світом. Через зростання потреби дошкільника в товаристві однолітків інтенсивно розвиваються такі соціальні емоції як симпатія, уподобання, антипатія тощо. Важливим є освоєння дітьми форм експресії: вираження почуттів за допомогою слів, міміки, інтонації. Тенденція до розвитку емоційної регуляції, формування адекватної і диференційованої емоційної експресії, розвиток здатності використовувати це в якості засобу спілкування у дошкільному дитинстві є взаємозалежними явищами [1].

В. Котирло вважає, що у процесі спілкування дитини з дорослими й ровесниками, у неї формується емоційна складова спрямованості на інших людей. При цьому важливим є емоційний зміст спілкування. Виникає вміння розуміти іншого, проявляти співчуття, симпатію, товариськість. З'являється потреба в таких етичних орієнтирах: як зберегти стосунки з другом, як поводитися і як почуватиметься товариш [4].

О. Кононко вказує, що емоції дитини, які вона відчуває до інших впливають на її соціальну поведінку, вони допомагають у пристосуванні дошкільника до навколишнього середовища, надають їй соціальній поведінці, реакціям точності, адекватності та швидкості [3].

За дослідженнями О. Запорожця, емоційний розвиток дитини дошкільного віку є важливою умовою його виховання. Вчений акцентував увагу на тому, що ранні неблагополучні афективні стосунки з ровесниками та близькими дорослими створюють небезпеку порушень процесу формування особистості [2].

Отже, аналіз психолого-педагогічних досліджень показав, що соціальний та емоційний аспекти розвитку особистості взаємозалежні та постійно взаємодіють одне з одним. Емоційна сфера дошкільника значно залежить від характеру її спілкування з дорослими й однолітками, від соціуму, у якому він розвивається.

Соціальний розвиток дитини відбувається на базі емоцій, які вона переживає з людьми, що її оточують. Якщо буде правильно сформовано спектр соціальних емоцій, це дасть змогу дошкільнику легко увійти в суспільні відносини, якщо навпаки – з'являться такі риси як замкнутість, байдужість, апатія та жорстокість, що значно ускладнить процес соціалізації.

Література:

1. Гром Н. А. Особенности развития эмоциональной сферы детей старшего дошкольного возраста [Электронный ресурс]. *Научно-методический электронный журнал «Концепт»*. 2016. Т. 10. С. 86–90. URL : <http://e-koncept.ru/2016/56825.htm>.
2. Запорожец А. В., Неверович Я. З. Развитие социальных эмоций у детей дошкольного возраста. Москва : Педагогика, 1989. С. 34–39.
3. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві): навч. посібн. для вищ. навч. закладів. Київ: Освіта, 1998. 255 с.
4. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія: навч. посібн. Київ : Академвидав, 2008. 432 с.
5. Психология человека от рождения до смерти / Под ред. А. А. Реана. – СПб : Прайм-еврознак, 2002. 654 с.

СЕКЦІЯ 15. ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

УДК 378

Абрамчук К.С. -

студентка 31-ТЛ групи

Професійно-педагогічного коледжу

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Сєврюкова В.Є. – викладач фахових дисциплін

Професійно-педагогічного коледжу

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ВИХОВАННЯ У МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ІСТОРІЇ І СЬОГОДЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО КОСТЮМА

*Лише малоросіянки та парижанки вміють
одягатися зі смаком! Ви не повірите як чарівно
одягаються дівчата, парубки теж: це справді народний,
зручний і граціозний костюм.*

А які дукати, моністи, головні убори, квіти!

Ілля Рєпін

Людина завжди хотіла добре виглядати. Старовинні люди надягали на себе шкури тварин та вішали на шию нанизані на нитку намисто і камені. Людина перетворювала на

одяг все що потрапляло під руку: кору, листя, соломі, пір'я. У нашій державі протягом вікової історії деталі народного одягу були освячені народними традиціями. Ці традиції використовувалися, щоб захистити людину від лихих сил й забезпечити їй щасливе майбутнє. Основна риса українського одягу – надзвичайна мальовничість, що розвивалася протягом століть, не втрачаючи оригінальних ознак.

Основою всякого одягу була сорочка. Сорочки були святковими, буденними, могли мати низ із грубого полотна, верх – з якіснішого. Спочатку сорочки вишивали білим по білому, вони були джерелом інформації: дерева на рукавах було символом родючості.

Плахту шили з полотнищ саморобної вовняної тканини. Колір плахти визначав, хто це – дівчина чи молодиця, молода, чи стара. Дівчата носили плахти червоні або малинові. У жінок колір переходив на червоно – синій, а далі жінки носили темніші плахти.

Жіноча безрукавка – корсетка, крій якої мав підкреслювати фігуру, для чого розшивали низ вставними клинами ззаду по лінії талії і завищували її. Лінію відрізу прикрашали вишивкою, гудзиками, тасьмою. На селі під впливом міста з'явився нагрудний одяг з рукавами – холодайки, козачки, куфайки та ін., також носили довгі кофти з талією.

У різних місцевостях кожен вид одягу мав свої особливості крою. Варіанти локації виявлялися в розміщенні ліній, кількості й способі вшивання клинів, у формі, загальній довжині виробу.

Однією із складових частин народного костюма, являється головний убір. З давніх часів він виконував практичну функцію – захищав голову людини від спеки, холоду, удару. Поняття про головний убір паралельно формувалося як символічний знак і оберег. Залежно від сезону, місцевих традицій головні убори були різноманітними, їх робили із різних матеріалів та різної форми. Жінка в очіпку – українська Нефертіті. Так вважають, народні майстрині, які займаються виготовленням народного верхнього одягу та стилізованих головних уборів. Цей головний убір відомий із ХІХ ст. «Очіпок» головний убір заміжньої жінки у формі шапочки.

Хустка – елемент народного вбрання який, носили на всій території України, образ українського фольклору, маркер соціального стану жінки. На сьогодні – доволі популярний предмет сучасної жінки, частина вбрання або аксесуар до нього. Існує твердження, що на початку ХІХст. в деяких місцевостях українські дівчата, як і заміжні жінки, не виходили з хати без хустки, але не ховали під хустку волосся. Пов'язували хустку вінкоподібно навколо голови на свята ошатніше ніж у будні, поєднуючи її із квітами. Жінки носили хустку поверх очіпка. Використовували хустку в українській обрядовості: весільний обряд; перед початком будівництва; на похоронах та ін.

Дівчата носили вінки, які мали вигляд тоненької яскравої стрічки, вінки з живих квітів (чорнобривців, васильків, маку, жоржини, барвінку) і штучних (воскових чи паперових), прикрашали золотом, стрічками, прикріплювали барвистості.

Як і зараз, жінки та дівчата любили прикраси: сережки та нагрудні – намисто. Воно було дорогим і робили його із справжніх червоних коралів. Жінки і дівчата намагалися мати як найбільше ниточок.

Основним матеріалом для народного вбрання є домоткане полотно з конопель чи льону. Воно було з ретельно вибіленого шили штани, сорочки, літній верхній одяг і

жіноче вбрання. Вовняні домоткані тканини використовували для запасу, плахт іншого поясного одягу. Тканини фарбували в синій, червоний, зелений кольори – крашенина.

Студенти, майбутні майстри виробничого навчання, вивчають історію українського костюма, який і нині залишився популярним і затребуваним, цікавляться видами і техніками обробки народного одягу, вишивкою. Зараз фольклорний стиль є дуже популярним, у широкому міжнародному руслі моди.

Література:

1. Корницька Л. Художнє проектування одягу. Історія костюма: навч. посіб. Львів, 2000, 2011 с.
2. Котляревська Н.В. Історія костюма: навчальний посібник для учнів проф.-тех. учб. закл. Симферополь, 2009.
3. Макаренко А.Ф. Безлекальний розкрій жіночої сукні. Харків, 1975.
4. Патлашенко О.А. Основи конструювання одягу: навч. посіб. Київ: Арістей, 2008.

УДК 377

Боднар В.О.–

студент 31Тр групи

Професійно-педагогічного коледжу

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Туряниця З.В. – кандидат педагогічних наук,

викладач фахових дисциплін

професійно-педагогічного коледжу

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ОПЕРАЦІЙНО-КОМПЛЕКСНА СИСТЕМА ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ТА ЇЇ МІСЦЕ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Майстри виробничого навчання повинні володіти не тільки технічними знаннями, знати сучасні технології, а й мати запас методичних та педагогічних знань. Зокрема, мати уявлення про системи виробничого навчання: їх історію, особливості використання, позитивні сторони та недоліки.

Система – це об'єктивна єдність змісту, форм, методів навчання і дидактичних засобів професійної підготовки, яка забезпечує учням можливість послідовно оволодівати трудовими прийомами, комплексами трудових операцій і видами робіт, характерних для даної професії [1, с. 51].

Під системою виробничого навчання розуміємо порядок розчленування змісту виробничого навчання, групування його частин і послідовність засвоєння їх учнями.

У дидактиці професійного навчання розрізняють такі системи: предметна, операційна, операційно-предметна, операційно-поточна, операційно-комплексна, проблемно-аналітична системи виробничого навчання.

Доцільність вибору тієї чи іншої системи виробничого навчання залежить від умов, у яких здійснюється навчальний процес, від того, наскільки вони наближаються до реальних умов праці на конкретному виробництві, від рівня розвитку продуктивних сил [1, с. 51].

Ми зупинимось на предметно-комплексній системі виробничого навчання, яка широко використовується в закладах професійної (професійно-технічної) освіти при підготовці майбутніх кваліфікованих робітників.

Виникла предметно-комплексна система виробничого навчання в середині 30-х років XX ст. у школах фабрично-заводського учнівства та передбачала засвоєння основних операцій з чергуванням комплексних робіт, що постійно ускладнювались. Вона полягає в тому, що учні спочатку засвоюють окремі операції, тривалість виконання яких визначається попередньою їх підготовкою і складністю операцій. Далі вони виконують комплексні роботи, що містять раніше сформовані операції. Поступово майбутні кваліфіковані робітники оволодівають саме тими прийомами і способами виконання робіт, що будуть використовувати у майбутній професійній діяльності. Виконуючи комплексні роботи, можна, по-перше, вдосконалити вміння виконувати операції, по-друге, набути умінь виконувати на основі кількох операцій комплексну роботу, що відповідає даному технологічному процесу. Зміст окремих комплексних робіт у процесі навчання поступово ускладнюється.

Можна виокремити наступні етапи навчання при використанні операційно-комплексної системи:

- тренувальні вправи учнів у виконанні окремих рухів і прийомів, з яких складається операція;
- вправи на поєднання вивчених в операції прийомів (комплексне вивчення рухів і прийомів, з яких складається операція);
- послідовне вивчення і засвоєння декількох основних прийомів;
- послідовне комплексне застосування декількох вивчених операцій для виготовлення нескладних, але типових для певної професії виробів;
- самостійне виготовлення учнями предметів навчально-виробничого характеру з розширенням кількості операцій і їх ускладненням;
- удосконалення і спеціалізація набутих виробничих умінь і навичок на виробництві чи у сфері послуг.

Операційно-комплексна система спирається на свідомість учнів, значна увага приділяється забезпеченню продуктивного характеру їхньої діяльності.

Перевагою операційно-комплексної системи виробничого навчання над іншими є те, що комплексну роботу можна виконувати у процесі реальної продуктивної праці учнів.

Неправильним буде вважати, що ця система позбавлена будь-яких недоліків: при використанні важко забезпечити чіткий і надійний зв'язок операційних вправ і комплексних робіт з відповідними темами предметів профтехциклу, зокрема спеціальної технології; розрахована на навчання робітників переважно ручним та машинно-ручним професіям безпосередньо в навчальних умовах, а сучасні технології значно механізовані; не забезпечує розвиток таких важливих компонентів трудової діяльності, як планування і організація праці, облік та контроль роботи тощо.

Отже, майбутнім майстрам виробничого навчання необхідно знати особливості систем, щоб використовувати їх у професійній діяльності в закладі професійної (професійно-технічної) освіти для якісної підготовки робітничих кадрів та забезпечення їх конкурентоздатності на ринку праці.

Література:

1. Ничкало Н.Г., Зайчук В.П., Розенберг Н.М. Педагогічна книга майстра з виробничого навчання: навч.-метод, посібник. Київ, 1994. 387 с.

УДК: 378.147:504

Гавриленко В.М. –

студент 23 Пр (М) групи,
факультету технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Вовк Б.І.- кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри професійної освіти
та технологій сільськогосподарського виробництва
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ВИКОРИСТАННЯ ТЕСТІВ

ЯК ЗАСОБУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ УЧНІВ П(ПТ)ЗО

В даний час перевірка й оцінювання знань і умінь учнів професійно-технічних навчальних закладів - це активний процес, що є важливою складовою освітнього процесу, адже результат контролю - це показник співвідношення між поставленими цілями навчання і досягнутими результатами; це основа оцінки навчальних досягнень учнів, яка характеризує рівень оволодіння знань, умінь і навичок згідно з вимогами державних стандартів.

Останнім часом для перевірки знань учнів П(ПТ)ЗО все більш широко застосовується тестовий контроль. Тестовий контроль (від англ. test - випробування, іспит) все ширше використовується для визначення рівня сформованості знань і вмінь з навчальної дисципліни [1]. Даний метод надзвичайно поширений у європейських країнах, в останні десятиліття активно впроваджується і в Україні. Тестовий контроль допомагає здійснити індивідуальне оцінювання учня та мобільно керувати освітнім процесом. Також він вважається найбільш об'єктивним методом при оцінюванні. Тому в підготовці кваліфікованого працівника робітничої професії використання тестування як методу контролю та оцінки знань є актуальним. Очевидно, що необхідно не тільки більш широко та активно використовувати тестові методи, а й розробляти методичний матеріал, який допомагав би при складанні тестових завдань. Розробка системи тестування - це складний процес, який вимагає високого рівня професійної підготовки в галузі теорії тестових завдань.

На відміну від традиційних методів контролю, орієнтованих в основному на перевірку засвоєння конкретних знань, тестовий контроль спрямований на перевірку засвоєння ключових елементів навчального матеріалу. Він відрізняється більшою об'єктивністю, усуває суб'єктивізм, скорочує час на перевірку, сприяє дотриманню єдності вимог, запобігає випадковості при оцінюванні знань, забезпечує сприйняття учнем оцінки як об'єктивної, дає змогу статистично опрацювати одержані результати.

В ході вивчення даного питання стало відомо, що тестовий контроль має ряд переваг перед іншими методами контролю, а саме:

- забезпечує об'єктивність і справедливність оцінки знань;
- відсутність емоційних стресів і перевантажень;
- відсутність психологічного впливу на учня;
- забезпечує прозорість і гласність результатів контролю;
- розвиває індивідуально-диференційований підхід до навчання та самостійної роботи учнів;
- забезпечує можливість одночасного контролю великої аудиторії за умов відносно невеликих затрат часу на його проведення .

Найбільш поширеними у педагогічній системі П(ПТ)ЗО є наступні види тестів[2]:

1) Альтернативний тест - найпростіший у розв'язанні. У ньому запропоноване запитання передбачає 4 - 5 варіантів відповідей, серед яких лише один - правильний. При цьому чим більше варіантів відповідей, тим менша можливість вгадування відповіді.

2) Вибірковий або варіативний тест. Зазвичай не викликає в учнів особливих труднощів. Передбачає 10 - 12 варіантів відповідей на тестове завдання, з яких 6 - 8 відповідей правильні. За вибірковими тестами перевіряють передусім повноту знань класифікації того чи іншого явища.

3) Послідовний або порядковий тест дає можливість перевірити знання учнем послідовності того чи іншого процесів. У варіантах відповіді на таке тестове завдання відсутні неправильні відповіді, необхідно розташувати у правильній послідовності запропоновані у неупорядкованому вигляді поняття, слова, визначення.

4) Розподільний тест - найскладніший для учнів П(ПТ)ЗО. Він вимагає розподілу ознак серед трьох чи більше понять. Може мати декілька ступенів розподілу залежно від глибини контрольованих знань та має завершити тест-карту з кожного розділу.

5) Схематичний тест. Уданому тесті дано схему побудови чогось (наприклад будова комп'ютера тощо), без будь-яких підписів із проставленими цифрами - 1, 2, 3, а під літерами а), б), в) - дано ключові слова. Учні повинні співвіднести вказані під цифрами ознаки з їх визначенням; кількість балів відповідає кількості виділених ознак, за кожен помилку знімають 1 бал.

6) Кількісний тест - це альтернативний або вибірковий тест, але на тестове завдання потрібно вибрати правильну або правильні відповіді з цифрових варіантів запропонованих відповідей.

7) Узагальнювальний (збірний) тест дає можливість окрім контрольних знань перевірити вміння учнів П(ПТ)ЗО узагальнювати, робити висновки, класифікувати те чи інше явище.

8) Аналітичний тест, як і попередній, передбачає перелік ознак будь-якого об'єкта, явища та їх визначення, але сформульованих у зворотному порядку.

9) Порівняльний тест передбачає знаходження спільного та відмінного в досліджуваних процесах, явищах; спрямований окрім контролю якості знань та вмінь на перевірку вміння знаходити схожість та відмінність у досліджуваних явищах.

10) Операційний тест може бути побудований аналогічно до будь-якого з перелічених вище тестів, але передбачає перевірку знання учнями практичного використання тих чи інших процесів.

11) Проблемно-пошуковий тест передбачає необхідність творчого переносу знань у нестандартну ситуацію й тому являє собою проблему (складне запитання, завдання, що

потребує розв'язання), закладену в тестовому завданні; пропозицію варіантів (гіпотез) його розв'язання та систему доводів.

Як бачимо з вище викладеного, тест з будь-якого предмету у П(ПТ)ЗО може бути побудований на основі використання різних типів тестів, стимулювати різні інтелектуальні вміння учнів. Різноманітність тестів, що входять до тест-карти, підсилює її інформативність та дає можливість не лише кількісного, а й якісного аналізу знань та вмінь учня, що неможливо під час визначення середньої оцінки або ступеня навченості групи П(ПТ)ЗО.

Проте наше дослідження виявило певні недоліки, через які тестування не можна застосовувати як єдиний та ідеальний метод об'єктивного діагностування знань і вмінь. У навчальному процесі П(ПТ)ЗО тестування обов'язково має поєднуватися з іншими формами і методами контролю, що забезпечить широке і якісне оцінювання знань і вмінь учнів.

Література:

1. Форми і методи контролю навчальних досягнень студентів. *Всеосвіта*: веб-сайт. URL: https://pidruchniki.com/18860427/pedagogika/formi_metodi_kontrolyu_navchalnih_dosyagnen_studentiv (дата звернення: 22.10.2019).
2. Ігнатенко Г.В., Ігнатенко О.В. Професійна педагогіка. Київ, 2013. 352.
3. Ковальчук В.І. Інноваційні підходи до організації навчального процесу в ПТНЗ: спецкурс для підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти. Київ, 2009. 136 с.

УДК 377

Зайка А.О. –

аспірант Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Ковальчук В. І. – доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри професійної освіти та технологій
сільськогосподарського виробництва
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ЦИФРОВА КУЛЬТУРА МАЙСТРА ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

Глобальна мережа Інтернет та цифрові технології впливають практично на всі сфери життя, зокрема, у прийнятті на роботу професійного фахівця. Ступінь опанування фахівцем цифровими технологіями суттєво впливає на швидкість та ефективність виконання поставленого завдання, бути висококваліфікованим та використовувати потенційні можливості. Тому в системі професійної освіти особливо гостро постає питання забезпечення навчального процесу відповідними цифровими технологіями та забезпечити формування цифрової культури майбутніх майстрів виробничого навчання.

В час коли здійснюється велике розповсюдження передових технологій (3D-друк, розвиток засобів збирання й аналізу BigData, хмарні технології, краудсорсинг, безпілотні автомобілі, біотехнології, штучний інтелект криптовалюти Bitcoin і технології Blockchain) формування цифрової культури є особливо важливим.

Поняття «цифрова культура» було поширене з 2000-х років у зв'язку з появою технології Web 2.0 – друге покоління мережевого сервісу Інтернет з якісно новим рівнем будови, реалізації та підтримки Web-ресурсів. Цифрова культура є основою нової всесвітньої культури, невіддільною складовою всіх без винятку соціальних процесів, зокрема й освітніх. Цифрова культура – поняття що об'єднує в собі немалорізноманітних тлумачень. Одне з таких визначає, що цифровою культурою називається система норм та правилповодження людини, котрих вона додержується під час застосовування цифрових технологій в професійному та повсякденному житті [2].

Компонентами цифрової культури вважають:

- розумнеживання інформації;
- критичне мислення, що застосовуєтьсядо кількості та якостінаданої інформації, пошуку автентичних інформаційних джерел, наданні переваги фактам, ніж припущенням, ґрунтовний аналіз інформації для формування власних висновківта погляд на інформаційні повідомлення з різних аспектів;
- цифрова грамотність, тобто формування умінь та навичок застосування цифрових технологій у професійній діяльності;
- ІТ-волонтерство;
- застосовуванняцифрових технологій для особистих цілей та удосконалення навколишнього світу;
- зелене використання цифрових технологій («GreeningIT»), участь у розв'язаннісоціально-екологічних проблем, спричинених цифровоюреволюцією[3].

Цифрова культура об'єднує важливі групи навичок:

- комп'ютерна складова включає в себе спеціальні технічні навички в області будови та роботи з комп'ютером;
- комунікаційну складову як набір користувальницьких навичок для роботи в мережі Інтернет за допомогою ПК;
- інформаційну складову, яка зосереджена на здатності оптимальним чином знаходити, отримувати, вибирати, обробляти, передавати, створювати та використовувати цифрову інформацію. [1]

Деякі студентивже сьогодні мають значні знанняпро цифрові технології, але переважна більшість з них не вміють використовувати такі технології належним чином. Так наприклад для комп'ютерної грамотності необхідно розуміння того, як використовувати веб-браузери, пошукові системи, електронну пошту, працювати з програмним забезпеченням та периферійними пристроями комп'ютера, вміти шукати тадавати оцінку правдивості інформації інтернет-ресурсу.А такі знання формуються лише за умовзастосування цифрових технологій в освітньому процесі, що сприяє віртуалізації освітнього процесу та характеризується як позитивний вплив на розвиток особистості й культури.

Література :

1. Ковальчук В. І. Використання цифрових технологій в професійній підготовці майбутніх педагогів професійного. *Актуальні проблеми вищої професійної освіти: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ 22 березня 2019 р.). Київ: НАУ, 2019. С. 71–72.

2. Ковальчук В.І. Застосування цифрової педагогіки в підготовці майбутніх фахівців сфери підприємництва. *Молодий вчений*. 2018. №5. С. 523-526.

3. Про компоненти цифрової культури. DigitleBlog. URL: <https://digitle.wordpress.com/2016/10/04/12499875/> (дата звернення: 19.11.2019).

УДК 378

Личова Т. Ю. –

аспірантка

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Ковальчук В. І. – доктор педагогічних наук,

професор, завідувач кафедри професійної освіти та

технологій сільськогосподарського виробництва

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ АГРОІНЖЕНЕРІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Економічна політика сучасного суспільства, прискорений та інноваційний розвиток освіти і науки в Україні, вимагає якісної професійної підготовки майбутніх фахівців агроінженерів. Сьогодні від фахівців агроінженерів вимагають не лише суто професійних знань, умінь та навичок, але і здатності до творчого мислення, продуктивної праці, рішучості у виконанні поставлених завдань, самовдосконаленні, одним словом бути конкурентоспроможними на ринку праці.

Проблему компетентнісного підходу та професійної компетентності в освітідосліджували такі науковці, як О. Овчарук, О. Пометун, О. Локшина (розроблення та впровадження компетентнісного підходу в зарубіжних країнах), С. Гончаренко, Н. Ничкало (визначення поняття компетентності), С. Сисоєва (формування професійної компетентності), Дж. Равен, С. Шишов, А. Маркова, (розуміння поняття “професійна компетентність” як складного багатовимірного феномену та змісту цього поняття), І. Зимня, П. Третьяков, Т. Шамова, В. Ягупов (визначення основних видів професійної компетентності).

Значна кількість наукових праць зарубіжних і вітчизняних дослідників присвячена розробці педагогічних умов формування професійної компетентності фахівців. Такі науковці, як І. Бендера, І. Блозва, С. Виговська, Т. Іщенко, І. Колосок, П. Лауш, С. Літвінчук, В. Лозовецька, П. Лузан, В. Манько, Ю. Нагірний, Н. Підбуцька, І. Паламар, В. Рябець, В. Свистун, Л. Сподін, Л. Щербатюк, Л. Шовкун та ін. досліджували різні шляхи формування професійної компетентності фахівців аграрного профілю.

У Законі України «Про вищу освіту» компетентність розглядається як динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [3].

В наукових дослідженнях європейської системи освіти компетентність трактується науковцями, як спроможність особистості сприймати та відповідати на індивідуальні та соціальні потреби, комплекс ставлень, цінностей, знань і навичок [7, с. 7].

На думку А. Кузьмінського, професійна компетентність особистості виявляється у глибоких знаннях, широкій ерудиції в науково-предметній галузі, нестандартному мисленні, креативності, володінні інноваційною тактикою і стратегією, методами вирішення творчих завдань. [6, с. 16].

Е. Зеєр під професійною компетентністю розуміє сукупність професійних знань, умінь, а також способи виконання професійної діяльності [4].

«Професійна компетентність – це здатність особистості високоефективно застосовувати сукупність набутих знань, умінь та навичок у практичній професійній діяльності» [8, с. 133].

Професійна компетентність фахівця являє собою не лише обсяг знань якими він володіє, а також здатність і розуміння як високоефективно застосовувати ці знання у професійній діяльності.

Формування професійної компетентності майбутніх агроінженерів нині вимагає використання процесів фахової підготовки інноваційних технологій, які включають не тільки новий підхід до її організації, але й новий тип відносин між викладачем і здобувачем освіти, нові технології опанування знань.

Застосування інноваційних технологій на заняттях при підготовці майбутніх фахівців сприяє підвищенню рівня пізнавальної самостійності, високому ступеню наочності й безперервному самоконтролю, засвоєнню знань та умінь, формуванню необхідних професійних компетентностей [2, с. 217].

Для формування професійної компетентності майбутніх агроінженерів у процесі фахової підготовки слід застосовувати особистісно-орієнтовані прийоми, в яких посилений творчо-діяльнісний компонент. За таких умов під керівництвом викладача майбутні фахівці опанують необхідні знання, уміння та навички, а також зможуть застосовувати їх у подальшій професійній діяльності.

Необхідність застосування інноваційних технологій полягає в тому, що на заняттях (лекційних, практичних і лабораторних) здійснюється індивідуальна та групова робота здобувачів освіти, їх робота з первинними документами, використовується проектна діяльність, навчальні ігри, все це допомагає майбутнім фахівцям отримувати та засвоювати значно більший обсяг інформації, сприяє зростанню їх активності та професійних умінь, дає поштовх до критичного мислення, розвитку здібностей висловлювати та аргументувати свої думки тощо.

Формуванню креативної особистості сприяють такі інноваційні методи, як мозковий штурм, дискусії, ділові ігри, аналіз конкретних ситуацій (кейс-метод), тренінги, самостійна робота.

Під час фахової підготовки майбутніх агроінженерів у випадку, коли необхідно розв'язати складну ситуацію за достатньо обмежений час, доречно застосовувати метод мозкового штурму. Мозковий штурм є одним із методів творчого вирішення проблеми, завдяки чому дозволяє побачити досить ефективні рішення складних проблемних ситуацій. Мозковий штурм можна проводити, як з групою (командою) людей, так і індивідуально.

Дискусія (як спосіб передачі знань) -це метод зі сталими традиціями і входить до групи проблемних методів. Метою дискусії є виявлення відмінностей в розумінні питання, встановленні істини у товариській суперечці та знаходженні спільної думки.

Прикладом використання дискусії при фаховій підготовці майбутніх агроінженерів є засідання «круглий» стіл та їх зустріч з провідними фахівцями з метою ознайомлення із сучасними вимогами виробництва та формування у них практичних навичок.

Одним із найактивніших методів навчання здобувачів освіти є проведення ділової гри. Ділова гра є методом навчання вибору послідовних, оптимальних рішень в умовах, які імітують реальну виробничу ситуацію.

Таким чином, у процесі проведення гри стимулюється інтелектуальна діяльність майбутніх фахівців, вони вчаться прогнозувати, досліджувати та перевіряти правильність прийнятих рішень і гіпотез, виховують культуру спілкування, формують вміння працювати в колективі та з колективом, що підвищує їх інтелектуальну активність, пізнавальну самостійність та ініціативність [1, с. 75].

«Кейс-метод» є одним із методів інноваційних технологій, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності майбутніх фахівців агроінженерів. Він передбачає у процесі вивчення освітнього матеріалу розгляд виробничих та управлінських ситуацій, проблемних ситуацій, складних конфліктних випадків. Навчити майбутніх агроінженерів на прикладі конкретної ситуації (кейса) груповому аналізу проблеми і самостійному прийняттю рішень є основною метою кейс-методу.

Використання кейс-метода в освітньому процесі дозволяє розвивати у майбутніх фахівців аналітичні, дослідницькі, комунікативні навички. Аналітичні навички передбачають вміння класифікувати, виокремлювати корисну та несуттєву інформацію, аналізувати її. Практичні навички дозволяють використовувати отримані знання на практиці. Творчі навички – можливість прийняття альтернативних, креативних та нестандартних рішень [5].

Отже, професійна компетентність майбутнього фахівця агроінженера повинна формуватися у закладах освіти, але її подальший рівень може зростати у процесі фахової діяльності із застосуванням інноваційних технологій. Слід зазначити, що процес формування професійної компетентності тривалий, продовжується протягом життя і є невід'ємною складовою частиною освітнього процесу.

Таким чином, основна увага при формуванні професійної компетентності майбутніх агроінженерів у процесі фахової підготовки повинна приділятися розвитку особистості, їх комунікативній підготовленості, формуванню професійних умінь та навичок, здатності здобувати і розвивати знання, вирішувати складні виробничі ситуації, мислити і працювати по-новому. Це все у свою чергу, дозволить майбутнім фахівцям агроінженерам підготуватися до сучасних умов виробництва, бути конкурентоспроможними та затребуваними на ринку праці, досягати великих успіхів у професійній діяльності.

Література:

1. Дяченко-Богун М. Активні методи навчання у вищому навчальному закладі. Витоки педагогічної майстерності. 2014. Вип. 14. С. 74-79.
2. Жилякова О.В., Ставерська Т. О. Застосування інноваційних методик під час підготовки фахівців з економічних спеціальностей. *VIII Всеукр. наук.-метод. конф.*, 23 вересня 2010 р. Харків: ХДУХТ, 2010. С. 217-218.

3. Закон України «Про вищу освіту»: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
4. Зеер Э.Ф., Сыманюк Э. Э. Кризисы профессионального становления личности. *Психологический журнал*. 2003. № 6. С. 35–44.
5. Ковальчук В. І., Фатєєв М. С. Оновлення змісту професійної підготовки студентів в аграрних коледжах засобами інноваційних технологій. *Молодий вчений*. 2019. №2. С.477-483.
6. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ: Знання, 2005. 486 с.
7. Овчарук О. Ключові компетентності: Європейське бачення. *Управління освітою*. 2004. № 2. С. 6–9.
8. Професійна педагогічна освіта : компетентнісний підхід : монографія. За ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 412 с.

УДК 377

Маринченко Є. О. –

аспірант Глухівський НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Ігнатенко Г.В. – кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри професійної освіти

та технологій сільськогосподарського виробництва

Глухівський НПУ ім. О. Довженка

СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ГАЛУЗІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

На теренах сьогодення в Україні виникає гостра потреба створення системи інноваційного розвитку аграрної галузі на основі єдності освіти, науки і виробництва.

Система П(ПТ)ЗО, яка має готувати фахівців, здатних розв'язувати пріоритетні завдання сільськогосподарського виробництва, реалізовувати інноваційні проекти, спрямовані на підвищення ефективності та результативності наукового забезпечення розвитку виробництва, зберігання, переробки, реалізації продукції сільського господарства на внутрішньому та зовнішньому ринках, розвиток соціальної інфраструктури в сільській місцевості, створення екологічно безпечних умов для життєдіяльності населення, збереження навколишнього природного середовища та раціональне використання природних ресурсів, особливо земель сільськогосподарського призначення.

Дослідженням проблем інноваційної діяльності та впровадження інновацій в галузі сільськогосподарського виробництва вивчалися у працях науковців: В.Г. Андрійчука, В.І. Благодатного, В.О. Василенка, С.А. Володіна, О.І. Дація, О.В. Донця, В.О. Заготова, М.В. Зубця, С.М. Ілляшенка, М.І. Кісіля, М.Ф. Кропивка, М.І. Лобанова, П.М.Макаренка, М.Й. Маліка, Л.І. Михайлової, Ю.Н. Новікова, В.І. Осипова, І.А. Павленка, П.Т. Саблука та ін. Важливе значення для вивчення інноваційного процесу в галузі сільськогосподарського виробництва мають законодавчі та нормативно-правові документи України, що стосуються інноваційної діяльності [1].

Не зважаючи на значну кількість наукових публікацій вітчизняних і зарубіжних учених, впровадження інновацій в галузі сільськогосподарського виробництва відбувається досить повільно. Для більшості аграрних підприємств відсутність можливостей впровадження інновацій у виробничу діяльність пояснюється впливом низки негативних факторів, зокрема відсутністю фінансування, обмеженістю інформації щодо новітніх розробок і методик обґрунтування й оцінки доцільності їх уведення, недосконалістю організаційно-економічного механізму стимулювання введення інновацій та інноваційної інфраструктури аграрного сектору економіки [2].

Проблемою вітчизняного сільського господарства в плані інноваційної підготовки майбутніх педагогів професійної освіти є загальне та технологічне відставання, яке не можливо подолати без впровадження сучасних інформаційних технологій. Завдання ІТ (інформаційних технологій) – не стільки автоматизувати діяльність сільськогосподарського товаровиробника, скільки надати сучасному аграрію такі найновіші інструменти та технології, які дадуть можливість підняти організацію виробництва на якісно новий рівень.

Завдання інноваційного характеру, які стоять перед сільськогосподарським виробництвом, можуть бути реалізовані за кількома напрямками:

- впровадженням нових енергозберігаючих агро-технологій;
- розвитком нетрадиційної (відновлювальної) енергетики;
- створенням нових енергоекономічних і високопродуктивних тракторів і сільськогосподарських машин, які відповідатимуть сучасному науково-технічному рівню розвитку людства.

Нами виділено **класифікацію інновацій в сільському господарстві** (таблиця 1.).

Таблиця 1

Класифікація інновацій в сільському господарстві

Векторне спрямування	Результат інновацій
Біологічна	новий сорт або гібрид рослин, порода чи вид тварин і птиці, створення рослин і тварин, стійких до хвороб і шкідників, несприятливих факторів оточуючого середовища.
Технічна	використання нового виду техніки, технології чи устаткування.
Технологічна	нова технологія обробітку с/г культур, нові технології в тваринництві, науково обґрунтовані системи землеробства і тваринництва, нова ресурсозберігаюча технологія виробництва і зберігання, с/г продукції.
Хімічна	новий вид добрив, нові засоби захисту рослин.
Економічна	нова форма і механізми інноваційного розвитку підприємства: нова форма організації, планування.
Соціальна	забезпечення сприятливих умов праці та відпочинку.
Інновації в менеджменті	нова форма організації і мотивації праці, новий метод ефективного управління персоналом.
Маркетингова	новий вихід на сегмент ринку, удосконалення якості с.г. продукції і розширення її асортименту, нові канали розповсюдження продукції.

Для розвитку сільськогосподарського виробництва потрібна державна підтримка, особливо у процесі розробки та освоєнні енергота ресурсозберігаючих технологій.

Отже, визначення перспектив розвитку та впровадження у галузі сільськогосподарського виробництва інноваційних технологій потребує наукового обґрунтування та проведення наукових досліджень, результати яких можуть бути втілені в процесі підготовки майбутніх педагогів професійного навчання.

Література:

1. Новікова О.С. Механізм впровадження інновацій у сільському господарстві на засадах сталого розвитку. Національний лісотехнічний університет України: науковий вісник, 2005. –С. 458–462.
2. Росновський М.Г., Маринченко Є.О. Роль педагога професійного навчання у впровадженні сучасних інноваційних технологій у галузі сільськогосподарського виробництва. Педагогічний часопис Волині: науковий журнал. – Луцьк : СНУ імені Лесі Українки, 2019. – №3 (14). – 103 с.

УДК 377

Сорока В.В. –

аспірант Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Ковальчук В. І. – доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри професійної освіти та технологій
сільськогосподарського виробництва
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ АВТОТРАНСПОРТНОГО ПРОФІЛЮ

Під час бурхливого розвитку цифрових технологій, набуває більшого значення цифрова освіта та електронне навчання. Електронне навчання, як прояв сучасного методу навчання, увібрало в себе ряд інноваційних тенденцій в сфері використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому середовищі, таких як комп'ютерні технології навчання, інтерактивні та мультимедійні технології, навчання на основі веб-технологій, онлайн-навчання і т.п. Інформаційні технології та інформаційно-телекомунікаційні мережі істотно змінили весь устрій в професійному та особистому житті людей, в тому числі зумовили кардинальні зміни в сфері освіти, сприяли виникненню нових педагогічних інструментів і методів навчання [2].

Під електронним навчанням слід розуміти організацію освітньої діяльності із використанням баз даних, що містять інформацію, яка використовується для реалізації освітніх програм та інформаційних технологій, що забезпечують її обробку, технічних засобів, а також інформаційно-телекомунікаційних мереж, які забезпечують передачу по лініях зв'язку зазначеної інформації, взаємодію студентів і викладачів [1].

Електронне навчання – це форма організації навчального процесу, заснована на самостійній роботі студентів за допомогою розвинених електронних освітніх ресурсів.

При підготовці майбутніх майстрів виробничого навчання автотранспортного профілю їм викладаються різні курси (за навчальним планом), які безпосередньо пов'язані з експлуатацією чи ремонтом агрегатів автомобілів з використанням сучасного

обладнання (в тому числі і високотехнологічного). Тому такі курси, на нашу думку, краще викладати з застосування технології електронного навчання.

Електронний навчальний курс – навчальне електронне видання або ресурс, що забезпечує отримання нової інформації з елементами самоперевірки і тестування, а також виконання практичних завдань [3].

Електронний навчальний курс може являти собою навчальну програму, яка встановлюється на комп'ютер під управлінням операційної систем або будь-який мобільний електронний пристрій (планшетний комп'ютер, смартфон). Подібний додаток обов'язково повинен мати інтуїтивно зрозумілий інтерфейс, психологічно сприятливу гаму кольорів, дозволяти переміщатися між розділами в довільному порядку.

Головною особливістю будь-якого навчального курсу повинна виступати подача навчального матеріалу в новому форматі, який стає інтерактивним, візуалізованим і практикоорієнтованим – розрахованим на конкретне робоче місце і на конкретне обладнання. Студент самостійно, звернувшись до можливостей персонального комп'ютера або власного мобільного пристрою, повинен мати змогу пройти навчальний курс, наприклад, по налаштуванню і застосуванню сучасного високотехнологічного обладнання, яке використовується на реальному виробництві або в процесі практичного (виробничого) навчання в коледжі. Викладач в такому випадку виконує лише коригувальні та контролюючі функції.

У структуру електронного курсу для майбутніх майстрів виробничого навчання автотранспортного профілю, що пов'язаний з ремонтом автомобілів можуть входити наступні навчальні модулі:

- підготовка обладнання до роботи;
- налаштування основних технологічних параметрів роботи обладнання;
- технології виконання основних робочих операцій;
- охорона праці.

Кожен навчальний блок може включати в себе наступні елементи:

- електронний навчальний посібник, що супроводжуються детальними ілюстраціями та коментарями до них про особливості налагодження і роботи на устаткуванні;
- мініфільми про основні технологічні операції та специфіку підготовки й обслуговування обладнання;
- віртуальні 3D-плакати (віртуальні тренажери), що дозволяють розібрати конструкцію обладнання і змодельовати в режимі реального часу реальний технологічний процес.

- контрольно-оцінний інструментарій – система інтерактивної перевірки знань, що дозволяє отримати миттєвий систематизований результат за підсумками проходження тесту, складеного на основі навчального матеріалу конкретного навчального блоку.

Література:

1. Гаврілова Л., Катасонова Ю. Теоретичні аспекти впровадження дистанційного навчання в Україні. *Освітнологічний дискурс*. 2017. № 1-2. С. 16-17. URL: <http://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/download/433/362> (дата звернення 23.11.2019).
2. Ковальчук В. І. Використання цифрових технологій в професійній підготовці майбутніх педагогів професійного навчання. *Актуальні проблеми вищої професійної*

освіти: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 22 березня 2019 р.). Київ, 2019. С. 71–72.

3. Пивоварова Г. С., Хомич О. М. Технології електронного навчання в практиці вищої освіти. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. 2016. Вип. 6 (303), Ч.1. С.93-99.

УДК 378.126

Бикова Т.Б. –

аспірантка Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ШВЕЙНОГО ПРОФІЛЮ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Поняття «професійна підготовка» на сьогодні є базовим, загальноновживаним. У наукових дослідженнях щодо нього спостерігається тенденція використання навіть без додаткового тлумачення. Однак, детальний аналіз дозволяє виявити різні підходи до його трактувань.

Так, наприклад, професійну підготовку розглядають як процес: організації навчання (О. Лейбович, 1991), професійного становлення (В. Семиченко, 2000), здобуття кваліфікації (Закон «Про вищу освіту», 2003), оволодіння певною професією (Е. Нероба, 2003), розвитку професійних знань (Н. Мукач, 2006), набуття знань, умінь, навичок, досвіду і професійно важливих якостей (Л. Зельман, 2017), формування системи професійних знань, умінь, навичок, а також досвіду вирішення типових професійних задач (І. Васильєв, 2003), формування професійної компетентності (О. Андрусь, 2011), формування сукупності спеціальних знань, умінь і навичок, якостей, трудового досвіду і норм поведінки (А. Смолук, 2018). Існують думки, що професійна підготовка є системою та процесом формування особистісно-професійної готовності до професійної діяльності (О. Дубасенюк, 2018), системою професійного навчання (С. Гончаренко, 2011), формою здобування професійної освіти або прискореною формою набуття професійних навичок (О. Лейбович, 1991).

Враховуючи специфіку нашого дослідження, професійну підготовку будемо розглядати як цілеспрямований організований процес формування професійної компетентності особистості майбутніх майстрів виробничого навчання (в/н) швейного профілю для навчання, самоосвіти упродовж життя та професійно-особистісної та соціальної реалізації. До того ж, спираючись на діючі законодавчі акти України, необхідно враховувати, що професійна підготовка це освітній процес досягнення особою компетентностей, що можуть бути оцінені, визнані, засвідчені відповідним документом та надають право виконувати відповідну професійну діяльність або здобувати вищий освітній ступінь.

Відповідно до Законів України в галузі освіти [2; 3; 4; 5], такого роду підготовку фахівців можуть здійснювати заклади професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти за умови ліцензування та акредитації освітніх програм молодшого спеціаліста (останній прийом проводиться у 2019 році), фахового молодшого бакалавра, молодшого бакалавра. Крім того, виконання посадових обов'язків майстрів в/н

можуть виконувати і бакалаври з професійної освіти (професійна кваліфікація – педагог професійного навчання).

Зазначимо, що діяльність майстра в/н внесена до переліку педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти та установ професійної (професійно-технічної) освіти [4], й має бінарний характер, що утворюється поєднанням педагогічного та професійного (професійно-технічного) компонентів. До того ж, педагогічний компонент є більш типовим, а специфіка більш чітко проявляється у галузевості професійного (професійно-технічного) спрямування. Цей компонент передбачає опанування студентами методів і способів проектування і конструювання швейних виробів; типових методик виготовлення швейних виробів; властивостей матеріалів; технологій виробництва швейних виробів; систем управління якістю; закономірностей, принципів форм і методів організації занять з дисциплін швейного профілю з учнями професійних (професійно-технічних) навчальних закладів, коледжів, технікумів, спеціальних шкіл.

Бінарність професійної підготовки майстрів в/н швейного профілю дозволяє вважати її складовою інженерно-педагогічної освіти. Характеристику етапів удосконалення інженерно-педагогічної освіти в контексті розвитку швейної промисловості подано у дослідженні А. Пермінової [1, с. 8]: першого (1958-1979рр.) – пошук шляхів розвитку; другого (1980-1990рр.) – інтенсивного розвитку; третього (1991-2010 рр.) – виникнення і розв’язання ускладнень. Однак, на наш погляд, зважаючи на те, що на третьому етапі процеси розв’язання ускладнень мають скоріше декларативний, ніж практичний характер, доцільніше говорити не про удосконалення, а генезис інженерно-педагогічної освіти. Спроби вирішення кризової ситуації на третьому етапі шляхом посилення уваги з боку держави до проблем підготовки педагогів для системи професійно-технічної освіти, засвідчують прагнення до відродження. Тому, наступний етап розвитку 2010 – 2020 рр, можна вважати етапом переродження, зміст процесів якого передбачають докорінних змін традиційних підходів організації освітнього процесу, що вимагають не декларативного а активного, творчого підходу до використання інновацій. Одним із перспективних напрямів відповідних змін вбачаємо у впровадженні змішаного навчання якосвітньої концепції, в рамках якої студенти отримують знання самостійно, он-лайн і у безпосередньому спілкуванні і взаємодії з викладачем [6].

Література:

1. Пермінова А. В. Розвиток методик навчання майбутніх інженерів-педагогів швейного профілю у другій половині XX ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.02. Харків, 2011. 20 с.
2. Про вищу освіту: Закон України ред. від 09.08.2019. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 13.11.2019)
3. Про освіту: Закон України ред. від 09.08.2019. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 13.11.2019)
4. Про професійну (професійно-технічну) освіту: Закон України ред. від 01.01.2019. № 103/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 13.11.2019)
5. Про фахову передвищу освіту: Закон України від 06.06.2019. № 2745-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19> (дата звернення: 13.11.2019).

6. Теорія та практика змішаного навчання : монографія/ за ред. В.М.Кухаренка. Харків : Міськдрук, НТУ ХПІ, 2016. 284 с.

УДК 378.14 (043)

Вовк Б.І. – кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри
професійної освіти та технологій
сільськогосподарського виробництва
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ НАВЧАЛЬНО- МЕТОДИЧНИХ КОМПЛЕКСІВ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

Система підготовки майбутніх майстрів виробничого навчання повинна бути адекватною до етапу розвитку суспільства, а тому періодично потребує змін, що можуть відбуватись перманентно плавно або критично різко. Більшість науковців вважають, що не революційна зміна, а еволюційне поєднання ІКТ з традиційними освітніми технологіями виведуть світову педагогіку на якісно новий рівень. В руслі цього на наш погляд застосування електронних навчально-методичних комплексів (ЕНМК) має значний потенціал і, відповідно, перспективу застосування в будь-яких обставинах (революційних та еволюційних) розвитку педагогічної думки.

ЕНМК розглядають як інформаційний освітній ресурс, який використовується з метою викладу структурованого навчального матеріалу навчальної дисципліни, забезпечення поточного контролю, проміжної атестації, а також управління пізнавальною діяльністю студентів у процесі реалізації освітніх програм ЗВО[1].

Ми погоджуємось з думкою тих педагогів, які вважають, що традиційна система підготовки майстрів виробничого навчання вже неспроможна забезпечити компетентнісний підхід у професійній освіті, головним чином, через своє «моноспрямування»: підручник – для читання, збірник завдань – для виконання вправ, демонстраційні матеріали – для візуалізації тих об'єктів або явищ, які викладач має змогу візуалізувати на практиці тощо. Використання ЕНМК у процесі підготовки майстрів є сучасним інноваційним «поліспрямованим» засобом навчання, який дає змогу оптимального побудувати контент, багатоканальність представлення навчальної інформації, варіативність використання матеріалів, вплив на особистісний розвиток та самоосвіту студентів.

В основу побудови ЕНМК закладаємо принцип інтеграції інформації на основі професійної операції. Контент і технології ЕНМК з дисципліни мають відповідати наступним вимогам:

- бути зорієнтованим на фундаменталізацію та інтеграцію знань та забезпечувати розвиток практичного мислення студентів;
- передбачати творчу складову навчання;
- сприяти самоосвіті студентів з метою подальшої їх самореалізації в інформаційному суспільстві;
- формувати вміння працювати з інформацією та ІКТ.

Успішне впровадження ІКТ в освітній процес залежить від здатності педагогів будувати освітнє середовище по-новому, вміння пов'язувати інноваційні технології з новою педагогікою та створювати обставини для активного співробітництва суб'єктів навчання. Звертаємо увагу на той факт, що в п. 4.3 Положення про атестацію педагогічних працівників зазначається, що кваліфікаційна категорія «спеціаліст» (найнижча з-поміж педагогічних кваліфікаційних категорій) присвоюється педагогічним працівникам, діяльність яких характеризується, зокрема, використанням інформаційно-комунікаційних технологій[2].

З цього приводу актуальною видається робота Н. Кіяновської, яка запропонувала градацію ІКТ-компетентності педагогів [3]:

I рівень, базовий. Систематичне використання педагогами стандартних засобів ІКТ для підтримки процесу навчання, здійснення самостійного добору засобів ІКТ для реалізації дидактичних цілей.

II рівень, поглиблений. Проектування процесу навчання на основі ІКТ, створення педагогами предметно орієнтованого навчального середовища.

III рівень, дослідницький. Засвоєння і демонстрування педагогами досконалого володіння методикою використання ІКТ у предметній галузі, вміння добирати і проектувати засоби ІКТ, наявність оригінального продуктивного внеску у розвиток теорії і методики використання ІКТ у процесі навчання.

На наш погляд робота з такими складними електронними продуктами, якими є ЕНМК з дисципліни, вимагає від педагогів ЗВО найвищого (дослідницького – за Н. Кіяновською) рівня ІКТ-компетентності.

Підсумовуючи можемо відзначити, що педагог, використовуючи ЕНМК, повинен уміти:

- спрямувати ЕНМК на індивідуальне, та групове навчання;
- інтегрувати ЕНМК із традиційними навчальними засобами професійної підготовки;
- вносити зміни у ЕНМК відповідно до навчальних цілей, технічних характеристик, особливостей студентської аудиторії тощо.

Останнє вимагає від педагогів здатностей самостійного створення навчальних мультимедійних засобів, а отже і знань особливостей комунікації в системі «людина – комп'ютер».

Отже, для ефективного використання ЕНМК у процесі підготовки майбутніх майстрів виробничого навчання педагоги ЗВО повинні розвивати ІКТ-компетентність, яка виявлятиметься у сукупності інтегрованих якостей особистості стосовно ІКТ-засобів, а також педагогіки, психології, та ергономіки системи «людина – комп'ютер».

Література:

1. Положення про електронний навчально-методичний комплекс з дисципліни. *Всеосвіта*: веб-сайт. URL: <http://www.tneu.edu.ua/study/bologna-process/the-provisions-of-enmkd/1320polozhennya-pro-elektronniy-navchalno-metodichniy-kompleks-z-disciplini.html>. (дата звернення: 02.09.2019).

2. Положення про електронні освітні ресурси : затверджене Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1060 від 01.10.2012 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12>. (Дата звернення 10.06.18).

З.Кіяновська Н. М Спецкурс як засіб розвитку ІКТ-компетентності викладачів вищої математики в технічних ВНЗ України. *Всеосвіта*: веб-сайт. URL <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/819/615#.UdJv0dh0aC4>. (дата звернення: 02.09.2019).

УДК 377

Забіяка А. О. –

студентка 21 ПР(К) групи,
факультету технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Ігнатенко Г.В. – кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри професійної освіти
та технологій сільськогосподарського виробництва
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

МІСЦЕ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Використання інформаційних технологій в освітньому процесі спонукає до змін як змісту підготовки кваліфікованих робітників, так і методичного та матеріально-технічного забезпечення, а загалом рівня професійної культури педагога професійного навчання.

Методика впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освітній процес, теорія і досвід розроблення педагогічних програмних засобів та використання їх у педагогічній практиці, принципи та методи навчання висвітлені у роботах низки науковців: В. Бикова, Б. Гершуцького, Р. Гуревича, Ю. Іванова, О. Ігнатенка, І. Захарова, М. Кадемії, А. Кузнецова, Н. Морзе, Л. Шевченко та інших.

Науковці констатують, що виникає потреба в оновленні комплексно-методичного забезпечення дисциплін професійного спрямування, засобів навчання, формування готовності педагога професійного навчання до використання у своїй діяльності нових технологій навчання. Необхідність широкого використання сучасних комп'ютерних засобів, ІКТ в освітньому процесі є незаперечним фактом [1].

Впровадження інноваційних технологій в освітній процес дає змогу готувати конкурентоспроможних фахівців з високим рівнем кваліфікації, який відповідає вимогам сучасного виробництва, з творчим мисленням та прагненням до постійного професійного вдосконалення.

Класичні методи та засоби навчання у повній мірі невідповідають вимогам сучасного уроку, це спонукає педагогів до професійного навчання до впровадження інноваційних методів навчання та використання й адаптування цих технологій до конкретного освітнього процесу.

Особливо ця проблема гостро постає під час формування динамічних професійних умінь та навичок, як складників професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання за різними спеціальностями. Оскільки для ефективнішого засвоєння таких умінь і навичок в освітньому процесі доцільне

використання великої кількості наочних матеріалів та інтерактивних засобів. Тобто науковообгрунтованою є доцільність звернення до сучасних педагогічних технологій.

Кожна педагогічна технологія – це інформаційна технологія, оскільки основу технологічного процесу навчання складає отримання і перетворення інформації.

За сучасним підходом під педагогічними інноваційними технологіями розуміється якісно нова сукупність форм, методів та засобів навчання, яка суттєво впливає на результат освітнього процесу [2].

У процесі проектування уроку виробничого навчання викладач, майстер виробничого навчання може використовувати різні програмні продукти:

1. Мови програмування – за їх допомогою педагог може скласти різні програмні продукти, які можна використовувати на різних етапах уроку виробничого навчання. Складання проекту за допомогою мови програмування вимагає спеціальних знань і навичок та великих трудовитрат.

2. Можливе під час підготовки та проведенні уроку використання готових програмних продуктів (енциклопедій, навчальних програм і т.п.). Використання як комп'ютерної технології на уроках виробничого навчання в ПТНЗ відкриває широкі можливості для створення та використання складного наочно-демонстраційного супроводу на уроці та привикання до практичної роботи.

3. Велику допомогу надає педагогу пакет Microsoft Office, який включає в себе крім відомого всім текстового редактора Word ще й систему баз даних Access і електронні презентації PowerPoint.

4. Система баз даних передбачає велику підготовчу роботу під час розробки уроку, але в підсумку можна отримати ефективну і універсальну систему навчання та перевірки знань.

5. Текстовий редактор Word дозволяє підготувати роздатковий та дидактичний матеріал.

6. Електронні презентації дають можливість педагогу за мінімальною підготовкою і незначних витратах часу підготувати наочність до уроку. Уроки, складені за допомогою PowerPoint видовищні і ефективні в роботі над інформацією [3].

Сучасні ІКТ в освітньо-інформаційному середовищі професійних навчальних закладів мають виконувати найрізноманітніші функції

Тобто використання ІКТ на уроках виробничого навчання є обгрунтованою вимогою сьогодення.

Література:

1. Ігнатенко Г. В., Ігнатенко О. В. Професійна педагогіка: навчальний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2013. 352 с.
2. Ігнатенко Г.В., Маринченко Є. О. Інноваційні педагогічні технології в процесі підготовки майбутніх інженерів-викладачів // «Вісник» Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка. 2017. № 2 (34).
3. Зданевич Л.М. Методичні аспекти впровадження ІКТ в навчально-виробничий процес ПТНЗ [Електронний ресурс] URL: <https://naurok.com.ua/metodichni-aspekti-vprovadzhennya-ikt-v-navchalno-virobnichiy-proces-ptnz-43711.html> (дата звернення 20.11.2019).

Ігнатенко К. В. -

аспірантка

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Науковий керівник:

Курок В.П. - доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри технологічної і професійної освіти

Глухівського НПУ ім. О.Довженка

СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Сучасні спрямування на перезавантаження системи професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти (оновлення змісту професійної освіти, педагогічних технологій, зміна освітніх середовищ і т. д.) визначають актуальність дослідження шляхів формування усіх складників професійної компетентності педагогів, зокрема засвоєння ідей педагогіки партнерства, яка побудована на засадах гуманізму та творчого підходу до розвитку особистості на етапі отримання нею професії [1,2].

Рівноправне партнерство побудоване на засадах різнозабав'язаності і розглядається у педагогіці партнерства.

Засади гуманізму та творчого підходу до розвитку особистості майбутнього освітянина стають все більш вагомими.

У той же час наразі визначається прояв суперечності між важливістю формування високого рівня готовності майбутніх педагогів до фахової діяльності на ідеях педагогічного партнерства та відсутністю набутого ними під час навчання досвіду, який би забезпечував розгляд педагогічного партнерства як ефективного чинника професійного навчання, який дозволяє подолати розрив між науково-теоретичною підготовкою і педагогічною практикою; сприяв би оволодінню інноваційними інструментами співпраці між педагогом та здобувачами професійної освіти; поглиблював би підготовку до упровадження інновацій у процес професійного навчання й викладання через опанування основами діалогічного спілкування тощо.

У Глосарії (НАЗЯВО) зазначено, що студентоцентризований підхід (з англ. student-centered approach) розглядає здобувача вищої освіти як суб'єкта з власними унікальними інтересами, потребами і досвідом, спроможного бути самостійним і відповідальним учасником освітнього процесу. ... Студентоцентризований підхід передбачає взаємоповагу між студентом і викладачем, реальну вибірковість дисциплін, участь студентів у системі внутрішнього забезпечення якості ЗВО та процесах акредитації освітніх програм, наявність процедур реагування на студентські скарги та ін. Посилюється роль викладача як фасилітатора. Він не лише читає лекції, а й організовує інтерактивне спілкування, сприяє особистісному розвитку студентів, формує атмосферу взаєморозуміння і довіри [3].

Учасники освітнього процесу мають бути добровільно зацікавленими одностудентами на основі відповідального ставлення до процесу професійного навчання.

Завдання педагогічного колективу вищого педагогічного закладу освіти перш за все вбачаємо у створенні освітнього середовища, яке б сприяло розвитку професійних компетентностей здобувачів освіти, збагачувало досвідом педагогічного партнерства.

Тобто на перший план виокремлюється проблема дослідження і реалізації науковообґрунтованих засад студентоцентрованого підходу в умовах вишу.

Література:

1. Педагогіка партнерства – ключовий компонент формули Нової школи. URL: https://metoddialogu.blogspot.com/2017/11/blog-post_2.html (дата звернення 25.11.2019).
2. Педагогіка партнерства в НУШ: дослідження МОН URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/2553-pedagogka-partnerstva-v-nush-dosljdjennya-mon> (дата звернення 25.11.2019).
3. Глосарій / Затверджено рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти протокол від 29 серпня 2019 р. № 9. 4 с. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/10/%D0%93%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%B0%D1%80%D1%96%D0%B8%CC%86.pdf> (дата звернення 25.11.2019).

УДК 377

Максимович О.М. –
викладач фахових дисциплін
професійно-педагогічного коледжу
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ВИКОРИСТАННЯ ДІЛОВИХ ІГОР НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

Ділові ігри зайняли одне з перших місць серед найбільш перспективних методів навчання. Вони використовуються для тренувань, розвитку творчого мислення, формування практичних умінь і навичок, дозволяють стимулювати увагу та інтерес до занять, активізовувати та загострювати сприйняття навчального матеріалу.

Ділова гра дає можливість змодельовати практично будь-яку конкретну ситуацію майбутньої професійної діяльності в ділових особах.

У роботах Г. Абрамової, В. Степановича, І.Кулешової, В.Алап'євої розглядається ідея про те, що ділова гра може бути як формою, так і методом навчання, де моделюється предметний і соціальний аспекти змісту професійної діяльності.

У наукових доробках Л. Виготського, В.Платова, Д. Ельконіна та інших стверджується, що ділова гра виступає педагогічним засом і активною формою навчання, що сприяє формуванню умінь і навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності.

У роботах Е.Хруцького простежується думка, що ділова гра є засобом розвитку не лише професійних умінь і навичок, але і професійного творчого мислення, тому що формуються вміння аналізувати ситуації, пов'язані з майбутньою професійною діяльністю.

У процесі підготовки майбутніх майстрів виробничого навчання на заняттях фахових дисциплін ми використовуємо п'ять модифікацій ділової гри:

1. *Імітаційні ігри*. На заняттях імітується діяльність організації, підприємства або його підрозділу (за професією). Імітуватися можуть події, конкретна діяльність людей та умови, в яких відбувається подія або здійснюється діяльність. Сценарій імітаційної гри, окрім сюжету події, містить опис структури та призначення об'єктів які імітуються, положення і нормативні акти, що визначають специфіку імітованої діяльності та опис обстановки, в якій відбувається подія.

2. *Операційні ігри*. Допомагають відпрацьовувати виконання конкретних специфічних операцій. В операційних іграх моделюється відповідний робочий процес. Ігри цього типу проводяться в умовах, які імітують реальні.

3. *Виконання ролей*. Відпрацьовується поведінка, дії, виконання функцій та обов'язків конкретної особи (відповідно до професії). Для проведення гри з виконанням ролі розроблюється модель-п'єса ситуації, між слухачами розподіляються ролі з «обов'язковим змістом».

4. *Метод інсценування*. Це своєрідний «діловий театр», коли розігрується якась ситуація, поведінка людини в цій обстановці. Тут слухач повинен мобілізувати весь свій досвід, знання, навички, зуміти вжитися в образ певної особи, зрозуміти його роботу, оцінити обстановку і знайти правильну лінію поведінки.

5. *Психодрама та соціодрама*. Вони близькі до «виконання ролей» і «методу інсценування». Це той же «театр», але вже соціально-психологічний, в якому відпрацьовується вміння відчувати ситуацію в колективі, оцінювати та змінювати іншу людину, входити з нею в продуктивний контакт.

Кожна з описаних вище модифікацій ділової гри має свої найдоцільніші моменти використання, а тому завдання педагога – вміти правильно їх визначати.

Ділові ігри на відміну від інших традиційних методів навчання дозволяють більш повно відтворювати практичну діяльність, виявляти проблеми і причини їх появи, розробляти варіанти вирішення проблем, оцінювати кожен із варіантів вирішення проблеми, приймати рішення і визначати механізм його реалізації.

УДК 378.016:69 – 051

Петьорін А.Д.

магістрант 62 М-Пр (Б) групи,
факультету технологічної і професійної освіти,
кафедри професійної освіти та комп'ютерних технологій
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Лівінський О. М. – доктор технічних наук, професор
кафедри професійної освіти та комп'ютерних технологій
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Козачанська Я.С. – магістрант 62 М-Пр (Б) групи,
факультету технологічної і професійної освіти,
кафедри професійної освіти та комп'ютерних технологій
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Єсипенко А. Д. – доктор технічних наук, професор
кафедри професійної освіти та комп'ютерних технологій
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ БУДІВЕЛЬНОГО ПРОФІЛЮ

Для покращення сучасного стану економіки України необхідно сприяти розвитку виробництва, покращувати споживчий попит населення. Використання сучасних будівельних технологій та відповідна підготовка майбутніх фахівців будівельного профілю дозволить прискорити цей процес. Тому, потрібно забезпечити не тільки засвоєння теоретичних знань студентами, а й уміння використовувати їх у практичній діяльності.

Важливою складовою частиною навчального процесу, спеціальності 015 Професійна освіта (Будівництво), що забезпечує фахову підготовку майбутніх викладачів професійного навчання будівельного профілю, є навчальна дисципліна «Виробниче навчання».

Питаннями організації та проведення виробничого навчання у своїх дослідженнях займалися: Г. Жуков, Г. Кругліков, Н. Ничкало, В. Скакун, Л. Тархан та багато інших, однак питання використання сучасних будівельних матеріалів та технологій є актуальним.

У положенні Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства освіти і науки України про організацію навчально-виробничого процесу [1] зазначено, що виробниче навчання – це таке навчання, під час якого студенти «послідовно закріплюють та вдосконалюють одержані первинні професійні вміння та навички, вчаться використовувати сучасну техніку, механізми та інструменти, набувають потрібних практичних навичок самостійно та якісно виконувати діяльність, передбачену робочими навчальними програмами» [1]. Для її проведення вони повинні бути забезпечені усіма потрібними матеріалами, приладами, обладнанням, устаткуванням, технологічними картами, відповідною документацією, інструкціями тощо, у відповідності до теми, яку вивчають [1].

Н. Литвинова трактує виробниче навчання як «частину професійної підготовки майбутніх фахівців, у процесі якої засвоюють теоретичні знання, формують професійні вміння, здобувають практичні навички самостійного виконання робіт відповідно до сучасних технологій, устаткування, матеріалів тощо» [2]. Під цим поняттям науковець розуміє об'єктивну єдність змісту, форм, методів і дидактичних засобів професійної підготовки, що забезпечує тим, хто навчається, поетапне оволодіння робітничими прийомами, трудовими операціями, видами робіт, характерними для певної професії [3, с. 147], а для успішного проведення лабораторно-практичних занять, як вказує Д. Тхоржевський, потрібна: методична підготовка та ініціатива викладача, обладнання лабораторій, кабінетів, майстерень тощо; викладач повинен виконувати основні дидактичні вимоги до проведення занять. Вчений вважає, що правильно організовувати практичні роботи можна за умови, коли студенти від початку до кінця заняття самостійно виконують завдання (вправу, завдання, дослід, дослідження тощо) [4, с. 79].

На думку С. Зінов'єва, лабораторні заняття призначені для поглибленого вивчення навчально-теоретичних основ дисципліни, оволодіння сучасними методами та навичками експериментування із застосуванням сучасних засобів навчання [1, с. 212].

Вивчення навчальної дисципліни «Виробниче навчання» передбачає чотири напрямки «Кам'яні роботи», «Штукатурні роботи», «Малярні роботи» та «Лицювально-плиточні роботи». Кожен з них передуює наступному та має логічну послідовність.

Невід'ємне місце займають лабораторні роботи у процесі навчання майбутніх педагогів професійного навчання будівельного профілю. Розглянемо методику їх проведення під час процесу вивчення цих розділів: під час вивчення кам'яних робіт студенти ознайомлюються з основами цегляної кладки, її конструкцією, яка складається з каменів, покладених у певному порядку на будівельний розчин, а також її видами. Наступною частиною є «Штукатурні роботи» – вид будівельних робіт, який виконується після того, як основні закінчені. Це перший етап оздоблення поверхонь, якість виконання якого є головною умовою ефективності наступних робіт. Вибір матеріалів згідно поданих характеристик та дотримання технології виконання штукатурних процесів має визначальне місце під час контролю якості робіт. Передостаннім розділом навчальної дисципліни є «Малярні роботи» – обов'язковий і важливий вид робіт при оздобленні різного виду приміщень, як при капітальному ремонті житла, так і при оздоблювальних роботах. Поділяються вони на: ґрунтування поверхонь, стартове та фінішне шпаклювання, фарбування, шпалерні роботи тощо. Останнім етапом вивчення дисципліни «Виробниче навчання» є «Лицювально-плиточні роботи», які є частиною оздоблювальних робіт. Сюди входить: вимірювання поверхні та її підготовка; нарізання, укладання стін і підлоги плиткою; заповнення швів між плиткою, контроль якості виконання робіт, а також укладання тротуарної плитки.

Безумовно, наведені розділи повністю не вичерпують вищезазначені види робіт, якими повинні оволодіти майбутні фахівці. На будівельному ринку постійно з'являються матеріали, завдяки яким будівництво набуває зовсім нових меж. З'являється невідповідність між впровадженням сучасних технологій та будівельних матеріалів і невідповідністю до їх використання випускників.

Тому, під час вивчення студентами дисципліни «Виробниче навчання» мають бути висвітлені та за можливості використанні сучасні технології виконання будівельних процесів.

Література:

1. Зиновьев С. И. Учебный процесс в советской высшей школе. М. : Высшая школа, 1975. 316 с.
2. Литвинова Н. В. Виробниче навчання у формуванні професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів будівельного профілю. Педагог професійної школи: матеріали педагогічного подіуму «Авторські методики в підготовці педагога професійного навчання» (Глухів, 24 травня 2011 року). Глухів, 2011. Вип. 3. С. 11–12.
3. Тархан Л. З. Производственное обучение как фактор формирования профессиональной компетентности студентов. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Sitimn/2010_25/prouzvotstvennoe%20obychenue.pdf (дата звернення: 20.10.2019).

4. Тархан Л. З. Творчі підходи на заняттях виробничого навчання до діяльності студентів швейного профілю // Педагогічний альманах: [збірник наукових праць]. Київ-Херсон: Південноукраїнський регіональний ін-т післядипломної освіти педагогічних кадрів, 2006. С. 145-149. (Вип. 1).

5. Тхоржевський Д. О. Дидактика трудового навчання. К. : Радянська школа, 1972. 224 с.

УДК 378

Федотенко С.Р. –

магістрант групи 62М-Пр(М)

факультету технологічної і професійної освіти

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ КОЛЕДЖІВ

Становлення та розвиток України як незалежної європейської держави вимагає від її економічного потенціалу, політичної, громадської, науково-педагогічної спільноти створення оптимальних умов для всебічного розвитку особистості, що необхідно для формування сучасних і майбутніх творців інтелектуальної, духовної та виробничої сфери суспільства.

Докорінні зміни, що відбулися в усіх напрямках і ланках життя нашої держави, його демократизація, а також науково-технічний прогрес потребують творчого переосмислення процесів педагогічною і психологічною науками для вироблення політики стратегічного розвитку системи національної освіти України. Особливістю освіти має стати найповніше втілення в її змісті науково визначеного, теоретично обґрунтованого цілепокладаючого характеру людської діяльності, а без принципової перебудови всіх ланок освіти неможливий процес ефективного державотворення. Нехтування або недостатня увага до проблем освіти загрожує національній безпеці держави, оскільки, яку б із її складових ми б не брали, всюди потрібні висококваліфіковані фахівці і сучасні технології.

В Україні на сучасному етапі здійснюються певні цілеспрямовані кроки щодо забезпечення прискореного, випереджувального інноваційного розвитку освіти, а також створюються умови для самоствердження і самореалізації особистості протягом усього життя [2].

Нові технології обумовлюють цивілізаційний розвиток людства, впливають на якість життя людей в усьому світі, незалежно чи це велике місто чи віддалене сільське поселення. Використання новітніх засобів життєдіяльності кардинально змінює характер буття людини.

В сьогоденні умовах реформування освіти в Україні найважливішими завданнями є підготовка освіченої, творчої особистості та формування в неї компетентностей для ефективної життєдіяльності та професійної діяльності.

Для вирішення цієї проблеми необхідне психолого-педагогічне обґрунтування змісту й методів навчально-виховного процесу. В процесі пошуку нової освітньої парадигми, широкого поширення набувають різні види і форми професійної освіти, яка є провідною умовою всебічного розвитку особистості, збагачення її творчого потенціалу,

засобом реалізації здібностей, а також зростанням професійної компетенції, удосконаленням раніше здобутих знань, умінь і навичок [1].

Теоретико-методологічні засади модернізації освітньої сфери, питання ефективної взаємодії вищої професійної освіти, ринку освітніх послуг і ринку праці в умовах інноваційного поступу суспільства досліджувалися і широко висвітлені у працях вітчизняних і зарубіжних науковців, таких М. Афанасьєва, М. Дороніна, В. Луговий, С. Ніколаєнко, Р. Патора, Б. Холод, Ч. Вудруф, та ін. Розробці теоретичних основ педагогічних технологій присвячені праці Ю. Бабанського, В. Беспалько, Н. Кузьміна, С. Смірнов та ін. Теоретичні й практичні аспекти використання інтерактивних методів навчання відображено у доробках І. Вачкова, С. Крамаренко, О. Малихіна, О. Пометун, С. Сисової, І. Соколової. Впровадження ІКТ в навчальному процесі досліджують А. Кочарян, І. Воротнікова, С. Литвинова, Р. Тарасенко та ін.

Таким чином, огляд наукових праць з проблеми впровадження інноваційних технологій навчання в процесі професійної підготовки студентів аграрних коледжів свідчить про те, що ця проблема хоч і досліджувалася науковцями проте сьогодні існує потреба нових знань та підходів відповідно до сучасних вимог суспільства та ринку праці. Необхідність такого дослідження, соціальне значення та актуальність оновлення освітнього процесу в закладах вищої освіти зумовили вибір напрямку нашого дослідження.

Література:

1. Ковальчук В.І. Інноваційні підходи до організації освітнього процесу Київ, 2011. 128 с.
2. Ніколаєнко С. М. Теоретико-методологічні основи управління інноваційним розвитком системи освіти України : автореферат, Київ, 2009. 44 с.